

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat



A TARTALOMBÓL:

**Az egyháztagság kérdése
az evangélikus egyház
zsinati munkálataiban**

Bonhoeffer, a követetetlen példa

**Gondolkozzunk ismét együtt
az értelmiség hivatásáról**

**Egy fejezet
Bach életművének
gyakorlati teológiai jelentőségéről**

**A felvétel gondjai
a Deák téri gimnáziumban**

**Hogyan éljünk és szolgáljunk
egyházként 1995-ben
Budapesten?**

70

1995/7-8

TARTALOMJEGYZÉK

Vigázatok magatokra és az egész nyájra...

Nyár: a gyűjtés ideje – <i>HK.</i> –	241
Az én lelkipásztorom – <i>Urbán Erzsébet</i> –	242
LAPSZEMLE: A keresztyének kötelessége	243
KÖNYVSZEMLE	243

Tanuljunk együtt

<i>Dr. Hafenscher Károly</i> : Az egyháztagság kérdése az evangélikus egyház zsinati munkálataiban	244
Interjú az ökumenéről – egy német rádióban	248

Kitekintés az ökumené világába

<i>D. dr. Nagy Gyula</i> : Egyházi Világhíradó	249
Az 5. Magyar Ökumenikus Találkozó	253
Ökumenikus üvegház Gyulán – <i>Gémes István</i> – <i>Gémes Pál</i> –	254
Az egyházak nemzetünk lelki egészségéért	255
<i>Brückner Ákos Előd</i> cisztercita plébános: A Ciszterti Rend	257

Lelkész-szemmel

Püspöki jelentés	258
Különös álom – Fordította: <i>Gémes István</i> –	259
KÖNYVSZEMLE	260

Tanít az egyháztörténet

Bonhoeffer, a követhetetlen példa – <i>Benczur László</i> –	261
Idézetek, szemelvények Bonhoeffer műveiből	265
„Isten felé fordulva is vonzza a föld”	268

A teológia szomszédságában

<i>Iff. Fasang Árpád</i> : Gondolkozzunk ismét együtt az értelmiség hivatásáról 1995-ben	269
<i>Dr. Boross Géza</i> ref.teol. tanár: Egy fejezet Bach életének gyakorlati teológiai jelentőségéről	274
Pihenés, kikapcsolódás, feltöltődés – <i>Thiering Etelka</i> –	277
<i>Manton Tamás</i> : Egy tanfolyam tapasztalatai	279
A felvétel gondjai a Deák téri evangélikus gimnáziumban – <i>Schulek Máttyás</i> –	281
Félévi értékelés a vallásismereti munkaközösség tevékenységéről – <i>Bartha Józsefné</i> –	282

Az igehirdető műhelye

Szentháromság ünnepe utáni tizenegyedik vasárnap – <i>Tamássy Tamás</i> –	284
Szentháromság ünnepe utáni tizenkettedik vasárnap – <i>Tamássy Tamásné</i> –	284
Szentháromság ünnepe utáni tizenharmadik vasárnap – <i>Dr. Zsigmondy Árpád</i> –	285
Szentháromság ünnepe utáni tizenegyedik vasárnap – <i>Dr. Zsigmondy Árpád</i> –	286

Gyülekezeti szolgálat – lelkeszi közélet

Igehirdetés D. dr. Ottlyk Ernő ny. püspök hamvai mellett – <i>Szebek Imre</i> –	287
Igehirdetés Lupták Gyula lelkesz temetésén – <i>Zászkaliczky Péter</i> –	289
Hogyan éljünk és szolgáljunk egyházként 1995-ben Budapesten – <i>Szirmai Zoltán</i> –	290
Országos Papné Csendesnap (Életforma, hivatás vagy foglalkozás-e a „papnáság”?) – <i>Dr. Frenkl Szilvia</i> – <i>dr. Hafenscher Károly</i> –	291
<i>Dr. Sölyom Jenő</i> : Felügyelői jelentés	293
<i>Bohus Imre</i> – <i>Havasi Kálmán</i> : Márk evangéliuma	296

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: dr. Hafenscher Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4. Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24.

Felelő kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült a domiprint® gondozásával. 95/7-8.

Előfizetési díj: havi 190,- Ft, fél évre: 1140,- Ft, egy évre: 2280,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 10 DM.

ISSN 0133-2821

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...



Nyár: a gyűjtés ideje

Jézus mondja: aki nem velem gyűjt – tékozol (Mt 12,30)

Alig van újtestamentomi igevers, amiről az elmúlt 47 évben nem prédikáltam. Ez a mondat ilyen. Most a nyári szám spirituális anyagát írva, hadd szóljak erről:

A nyár új erőgyűjtés, új anyaggyűjtés, új ötletgyűjtés ideje lehet lelkészek életében. A szolgálatban elfáradt lelkészek, kell, hogy pihenjenek, lazítsanak, kienedjenek. Az érem másik oldala, hogy új erőt is gyűjtenek a következő munkaévhez, amire Deo volente számíthatunk. A szellemi raktár kiürülően lehet – így töltekezésre, anyaggyűjtésre is szüksége van. Régi patronok, sémák, rutinszerű megoldások már unalmasak – új ötletek kellenek, ezeket is szabad gyűjteni... Mindhárom vonatkozásban bátorít Jézus szava: Vele gyűjthetünk friss erőt, szolgálatunkhoz új anyagot és új ötleteket. – Aki nem Vele gyűjt, tékozol...

Az ember gyűjtő, gyűjtőgető lény minden korban. Eleletszükséglet kényszeríti erre, máskor hobbyból, szórakozásból gyűjt. Ma is gyűjt: a természetben gombát, csigát, vadgyümölcsöt erdőn, mezőn, gyögynövényt... Gyűjt hobbyból, szórakozásként: bélyeget, képeslapot, préselt virágot, szép leveleket, lepkét, bogarat, ritka követ, hímestojást, hangszert, könyvet, lemezt, kazettát, régi és új újságcikkeket, kivágásokat, érmét, gyufaskatulyát, stb. Van, aki rémhíreket gyűjt, pletykátémákat, hamis információt, vagy éppen vicceket, anekdótákat. Jó esetben valaki embereket gyűjt maga köré, ismerősöket, barátokat, levelező partnert külföldön, itthon egyaránt.

Jézus szenvedélyesen gyűjtött embereket maga köré, személye s szava vonzó volt és maradt. Ahol megjelent – odagyűltek a hallgatók: – betegek is, nem csak egészségesek, névtelenek is, nem csak híres írástudók, nők is, nem csak büszke férfiak, gyermekek is, nem csak magabiztos felnőttek, kirekesztettek is, nem csak előkelők...

Vonzotta az embereket: szava tisztázott problémákat, megbocsátott bűnöket, gyógyított elesetteket, vígasztalt szomorú szívűeket, visszahelyezte a tár-

sadalomba a megvetetteket s visszahelyezte az embereket otthonukba: az Atya közelébe. Összegyűltek körülötte az éhesek, lelki és testi táplálékra szoruló. Tanítványokat gyűjtött különböző társadalmi, vallási és politikai háttérből jövőket... Sokaság – néha 4-5000 ember is gyűlt köré - tudósítanak az evangéliumok. Sokan voltak az érdeklődők a jeruzsálemi bevonulásnál és távol állva a kereszttől, sokan figyelték Őt...

Amikor meggyilkolták, úgy tűnt, vége az Ő gyűjtő tevékenységének. Szétszóródnak az emberek, szétszél a nép, befogják szájukat, bezárják szívüket a volt szimpatizánsok is. Nem így történt! Beteljesedett, amit megjövendölt: *Én pedig, amikor felemeltem a földről, mindeneket magamhoz vonok – ezt azért mondta, hogy jelezze: milyen halállal hal majd meg (Jn 12,32)*. S valóban, a keresztnem csak az átok fája, hanem az isteni szeretet vonzó jele lett. A keresztes eseménye után az asszonyokat visszaküldi a tanítványokhoz, mindent megtesz, hogy ne barikádozzák el magukat, ne süllyedjenek reménytelenségbe, s ha már összegyűltek, imádkozzanak a cselekvő Lélek ajándékáért. Tamást is érdekelte az ügy, visszamegy a tanítványok közé. A két emmausi is visszafordul... – és pünkösdkor megint egyben vannak, asszonyokkal együtt és imádkoznak, aztán kiléptek zártságukból, helyes szavakra letek, az emberek megértették szavuk nyomán a régi prófétákat és egymást. Zavarodottság, csodálkozás támadt egyfelől, de az összegyülekezettek egy része határozott igent mondott Jézus Krisztusra, megalakult az egyház, Jézus *Leleke összegyűjtötte új népét*. Majd megindult a misszió, valóra válik a missziói parancs, az egész világra szóló mandátum, s gyűlik határokat és kontinenseket átszelve Isten népe. Jézus körül megint sokan vannak. Csodaszeretettel, vonzó szeretettel! *Alakul a világegyház: Jézus embergyűjtőmánya, többszínű, mint bármely lepke- vagy bélyegyűjtőmánya*. Van ugyan mindig pártoskodás, nézeteltérés, különbség – mégis bámulatra méltó fantáziával gyűj-

ti népét a Feltámadott. Nem ragyogó glóriás szenteket, erényhősöket csupán, hanem egyszerű, önmagukban erőteljes, bűnös, sérülékeny embereket, akik erőre kapnak, bűnbocsánatból élnek és győgyulófélben járják az élet útját.

Izgatnak rövid mondatunk kulcsszavai: *gyűjt – tékozol*. Szünagó: gyűjtők, összehozok, embereket egybehívok, összevonok. *Szkorpionidzei*: szétszórok, szétszematok, pazarlok, tékozolok... Megindulhat a fantáziánk, sőt kíváncsiságunk is, hogy megnézzük újszövetségünket – mindkét szóval kapcsolatban.

Csak néhány igehely: *halat gyűjt (Mt 13,47) terményt (Mt 3,12), vagyont (Lk 12,17), a tékozló fiú összeszedte mindent (Lk 15,13), a bíró összegyűjt minden népet (Mt 25,32), házába gyűjt a humánus ember kicsinyeket (Mt 25,35), gyülekezettek össze Isten nagy vacsorájára! (Jel 19,17)...*

A másik kulcsszó: a nyáj szétszórva (Jn 10,12), anyagiakról is pozitív és negatív értelemben (2Kor 9,9), bőkezűen kell adakozni. Más hol meg pénzt, időt pazarol, pocskékol, elherdál, kidobja az ablakon, elhajítja, elvesztegeti, amije van stb. – ilyen jelentésben is előfordul szótáraink szerint.

Térjünk vissza az eredeti mondathoz! Jézus itt szigorúan beszél, *aki nincs vele, ellene van – így kezdődik ez a mondat s így folytatódik, aki nem vele gyűjt – az tékozol*.

Nyár a gyűjtés ideje, a termény begyűjtése nálunk és felkészülés a holnapra. Élelemre gondolt a Példabeszédek könyvének írója „Gyűjt nyárban az eszes fiú (10,5) – de mi Órá gondolunk elsősorban: Ó jó Pásztorként gyűjti nyáját, néha úgy, hogy karjára veszi a bányásokat (És 40,11), néha úgy, hogy hangosan hívja a szomjazókat: „*Aki szomjas, jöjjön hozzám és igyék*” (Jn 7,37).

Ezen a nyáron is: konferenciákon vagy csendes magányunkban tanítgat gyűjteni...

Csak ki ne felejtse Őt nyári programunkból s Vele gyűjtsünk mindent!

Az én lelkipásztorom

– Az 50 éve, 1945 pünkösdjén börtönbe hurcolt Turóczy Zoltán püspök emlékére –

Istennek hálát adva és az Ő dicsőségére szeretnék bizonyoságot tenni mindarról az áldásról, amely Turóczy Zoltán püspök úr életén és szolgálatán keresztül az életemre hullott.

Istennek első hívása rajta keresztül jutott el hozzám gyermekkoromban, amikor fiatal lelkészként közös szülőfalunkban, Arnóton szolgált, édesapámmal egy gyülekezetben. Akkor vasárnapi iskolása voltam. Tőle kaptam az első bibliajelzőt: virágsokorral körülölelt kereszt volt, rajta e két szó: *enyém vagy*. Kilencéves gyermekként nekem akkor a kis színes kép tetszett. Jóval később, visszatekintve értettem meg, hogy e két szó Isten igénybejelentése volt az életemre. Meggyőződés, hogy reménységgel adta és imádsággal kíserte, azért lett valósággá életemben a keresztől felém hangzó két szó: *enyém vagy*. Ennek nyomán azt tanultam meg, hogy az Úrtól elkért és imádsággal kísért Ige előbb-utóbb elér a megajándékozott szívéig. Régi tanítványaim visszajelzéseiből meg is tapasztaltam ugyanezt.

Az Ige csodálatos szabadító hatalmát az ő szolgálatán keresztül életem át először életemben egy pedagógus evangélizáción. A *Tízparancsolatról* szolgált akkor. Az a mondata ért a szívemig: Isten neve szent! Ezt az eszemmel eddig is tudtam. Most azonban az igehirdetésen keresztül a Szentlélek megítélt az életemben minden olyan felkiáltást, kiszólást, amelyben Isten nevét hiába felvettem. De nem csak megítélt, hanem ugyanakkor teljesen és végérvényesen megszabadított ezektől, annyira, hogyha más ejtett ki előttem ilyeneket, az is fáj.

Jó volt megtapasztalni az Ige nyugalmat árasztó erejét is szolgálatán keresztül az első érettségi vizsgáztatásomkor. 50 évvel ezelőtt történt ez, az ő szívének imádságára megszületett rozsnyói Evangélikus Kereskedelmi Középiskolában. Ő volt az érettségi enökünk. Tanárok, diákok, egyformán feszültségben ültünk ott. A nyitó értekezleten arról az Igéről szólt: „*Én adok nektek szájat és bölcsességet.*” Istennek ez az ígérete feloldotta a feszültséget és nyugalmat adott.

Az Ige vigasztalását is ő közvetítette

felém először, egész életemre kihatóan, amikor 45 évvel ezelőtt hirtelen és váratlanul „hazament” édesanyám és egyedül maradtam. Győri püspök volt már akkor. Hivatalos elfoglaltsága miatt nem vállalhatta a temetés szolgálatát, de elküldte azt az Igét, amelyről szolgált volna. A 27. zsoltár 10. verse volt ez: „*Ha apám, anyám elhagyna is, az Úr magához fogad engem.*” Levelében arról írt, hogy akinek Istene van, az sohasem árva, mivel Isten jelenléte betölti számára az üres lakást. Vele mindent megbeszélhet, Tőle mindenben tanácsot kérhet. Ezenkívül Isten ad neki lelki testvéreket, akik többet jelentenek, mint a legdrágább földi család. 45 év óta ennek a valóságát éltem egyedül, de sohasem magányosan.

1953-ban, fárasztó iskolai és nyári beosztás után, hosszabb ideig betegállományban voltam. Az első napokban Isten állandóan ítélt. Megítélte mulasztásaimat, különösen a meg nem válaszolt levelekben megmutakozó szeretetlenségemet. Amikor erről szomorúan írtam neki, válaszában megérkezett az igei megvilágosítás. Akkoriban olvastuk a vakon született meggyógyítását. Jézus a földre köpött, nyálából sarat csinált, ezt rákente a vak szeméire. Ő ezt így magyarázta: „*Isten ítéletével először szembeköp minket, hogy aztán bűnbocsánatával megtisztítson, megújítson.*” Ennek az ítéletnek engedelmessé, született meg *leveléző szolgálatom*. Azóta minden régi diák pár sora egy felém nyújtott üres kéz, amelybe az evangélium gazdagságából helyezhetek valamit.

Még Nyíregyházán, amikor életem egy nagyon döntő kérdésében Isten akaratát keresve, fordultam hozzá tanácsért, sokat jelentett számomra az akkor megtapasztalt lelki gondozása. Feltárta előttem az út nehézségeit, megígérte, hogy imádságban ő is kéri a választ számomra, de még a találkozást is kerülte velem, hogy ne befolyásoljon. Anynyira szívén viselte és tiszteletben tartotta, hogy egy léleknek személyesen kell Urától megkapnia a döntő választ. Amikor visszatértem a kapott válasszal, akkor közölte velem, hogy ő is ugyanazt a választ kapta számomra.

Az egyik pedagógus evangélizációján ez a kérdése ítélte meg: *Szoktál-e imádkozni tanítványaidért?* Soha azelőtt ez nem jutott eszembe. Ekkor nyílt meg előttem a *közbenjáró* imádság szolgálatának drága tárháza, amelyik sok tapasztalattal gazdagította életemet Urunk imádságot meghallgató hűségéről. Milyen nagy ajándék volt ez életemben az államosítás idején, amikor Igével nem szolgálhattunk, de senki se akadályozhatta meg tanítványainkért mondott csendes imádságainkat. A közbenjáró imádságok meghallgatása nyomán megtapasztalhattam az Úr nevelő munkáját tanítványaim életében.

Az államosításkor többünknek kérdése volt, ott van-e a helyünk tovább is az iskolában, ha az Igének el kell hallgatnia? Hiszen addig reggeli áhítatokat, bibliaórákat, csendesnapokat tarthattunk köztük. Kérdésünkre bölcs tanácsa a következő volt: Isten gyermekeiből szavak nélkül is felülről való erők áradnak. Nem szabad ezektől megfosztanunk a magyar ifjúságot.

Idézem leveleiből néhány gondolatát az imádságról:

1. Nincs nagyobb és szentebb szolgálat, amit ember emberért végezhet, mint Isten előtt hordozni egymást.

2. Nagy hatalom az imádság. Amikor látszólag sokáig nem jön felelet, tudjuk-e, hogy megvannak a kéréseink, 1Jn 5,15 szerint. Isten sohasem teszi ad acta kéréseinket, hanem nyilvántartja azokat és alkalmas időben elintézi.

3. Másik levélben 2Thessz 3,1-ről írt: „*Végezetre imádkozatok értünk atyámfiai, hogy az Úrnak beszéde terjedjen és dicsőíttessék.*” Ezt fűztem hozzá: minden kérés, tanítás, intés ebbe torkollik: *Imádkozatok értünk!* Ebben van az igazi atyafiúi, testvéri szolgálat. Amikor ezt tesszük, Isten dicsőségét szolgáljuk. Amikor Isten szolgálíért imádkozunk, Isten országa eljövételéért könyörgünk.

Végül még arról szólok, milyen nagy volt számára a Jézus Krisztusban megjelent kegyelem és az új élet valósága.

Ezzel kapcsolatosan egy alkalommal így írt: „*Milyen közömbösen fogadjuk olykor a Krisztusban megjelent*

kegyelmet. Valószínűleg azért, mert nem elég reális előttünk a halálos ítéletünk. Bárcsak válhatna egy életre szóló megrendüléssé bennünk a Krisztusban megjelent, haláltól és kárhózzától megszabadító kegyelem.”

Majd ezt írta: „Az az imádságom magam és minden szeretteink számára, lássák még jobban rajtunk, hogy kegyelmet kaptunk.”

Egyik szolgálatában arról szólt: ha 3 dolgot kérhetne Istentől, mit kérne. Feszülten figyelt mindenki, mi lenne a 3 kérdés? Mindnyájunk megdöbbenésére nagyon alázatosan ezt mondta: *először, másodszor, harmadszor is azt kérném: bocsássa meg bűneimet.*

Úgy-e, minél nagyobb világosság-

ban van valaki, annál jobban meglát-
szik minden kis folt rajta. Neki rend-
kívüli nagy világossága volt, azért
volt olyan szomjas a szíve a minden-
kori bűnbocsánatra.

Legyen Urunknak hálaadás, dic-
séret és magasztalás drága meg-
szentelt életéért és mindazért, amit
szolgálatán keresztül a Szentlélek
sokunkban elvégzett.

Utolsó üzenetében, sajátkezűleg
előre elkészített gyászjelentésén is a
kegyelem nagyságának az öröme je-
lent meg, amikor azt az Igét írta rá:
1Pt 2,10-ből: „*Hajdan nem kegyelme-
zett voltam, most pedig kegyelmezett
vagyok.*”

Ennek öröme csendül meg ked-
ves énekében, amelyet úgy szeretett
énekelni:

„Hátam mögé,
E szót az Isten mondta.
Bűnöm mind Ó törle el
Saját dicső kezével
Színe elől a vétkem
Örökre messze dobta.

Hátam mögé –
Ó drága égi szózat.
Az Úr kegyelme készen,
Amíg szent arcát nézem,
Nem láthatom a bűnöm
Csak Ót, hú Megváltómat.”

Bár mindnyájunknak mindig
ilyen öröm lenne a kegyelem!
Amen.

Urbán Erzsébet
ny. tanárnő Nyíregyháza

LAPSZEMLE

A keresztények kötelessége

A keresztények kötelessége a szegé-
nyek, betegek, rászorultak támogatása –
emelte ki ifjabb Kende György, az evan-
gélikus egyház diakóniai osztályá-
nak ügyvivő lelkésze. Mint elmondta,
minden gyülekezetben vannak kisebb-
nagyobb közösségek, amelyek a rászor-
ulókon igyekeznek segíteni. Emellett
az evangélikus egyház húsz, időseket,
valamint szellemi, testi fogyatékos gye-
rekeket ápoló otthont tart fenn. Az or-
szágszerte működő intézetekben 570
magámaradott beteg és 130 gondo-
zásra szoruló gyermek ellátásáról gon-
doskodnak. A legnagyobb otthon Hű-
vösvölgyben, az Ördögárok úton talál-
ható: itt 60 idős embert és 90 fogyatékos
gyermeket ápolnak emberhez méltó kör-
ülmények között.

Az intézetek költségvetését firtató
kérdésünkre Kende György elmondta,
öt év óta állami normatív támogatást
kapnak az egyházi intézmények. 1993
óta a folyósított összeg változatlan mér-
tékű. *1989 előtt az állam csak a fogyaté-
kos gyermekek gondozását támogatta.* Az
idősek nyugdíjuk 70–80 százalékát fize-
tik be otthondíjnak. Megjegyezte: az in-
tézményeket az energiaár-emelések és
az infláció mellett jócskán sújtotta az
adóvisszatérítés megszűnése, amely az
építkezési és renoválási munkák jelen-
tős lelassulását vonja maga után. Meg-
tudtuk, az otthonokban 240–250 alkal-
mazott dolgozik, egyharmaduk szak-
képzett, egyharmaduk középfokú vég-
zettséggel rendelkezik.

Az egyház terveiről szólva, elmon-
ta, Tótkomlóson *70 fős idősek otthona*
épül, amelyet még az idén szeretnének
átadni. Az egyház gondján enyhít, ha
Hűvösvölgyben felépül a tizenhat gar-
zonból álló *nyugdíjasotthon*, amely lehe-
tővé teszi a szolgálati lakásukat utódaik-
nak átadó lelkészek megnyugtató elhe-
lyezését.

Az igényekről megtudtuk: igen so-
kan szeretnének bekerülni az evangéli-
kus egyház idősotthonaiba, ahol bizony
nem kis gondot okoz a rendszeres „túl-
jelentkezés”. Minden otthonban *rend-
szeresen tartanak istentiszteleteket*, emel-
lett az idősek lelki gondozásához hozzá-
járul a lelkipásztori szolgálat, az áhíta-
tok, a bibliaórák, a közösségi együttlé-
tek. Gyakran szerveznek kiránduláso-
kat, színházlátogatást. A nagy ünnepek-
kor iskolások vagy más csoportok mű-
sorral kedveskednek az otthonok lakói-
nak. A vidéki kisebb otthonok külön
előnye, hogy az idősek a gyülekezetből
már jól ismerik egymást, ily módon nem
kerülnek idegen, barátságtalan környe-
zetbe életük alkonyán. Az intézetekbe
nemcsak egyedülállók kéri elhelyezé-
süket, hanem előfordul, hogy házaspá-
rok is, de bekerülnek olyan gondozásra
szoruló hajlottkorúak is, akiket a család
nem tud ellátni. Az otthonok dolgozó-
inak, gondozóinak többsége a környék-
beli gyülekezetből kerül ki. Noha a hit
nem feltétel, de ezt a munkát becsülete-
sen hit nélkül nem is lehet elvégezni.

(m. t.)

Megjelent

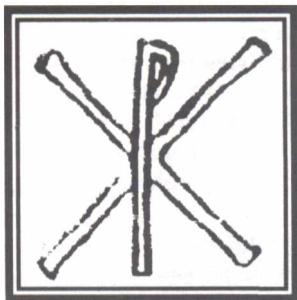
az Ökumenikus Tanulmányi Központ
11. sz. tanulmányi füzet: *Az evangéliu-
mi erkölcs és a piacgazdaság* címen. A
füzet az előzőkhez hasonlóan tájékoz-
tatást kíván nyújtani elsősorban kereszt-
ény olvasóinak a mai gazdasági élet je-
lenségeiről, a hívő populációt is foglal-
koztató témáról és megkísérel bizonyos
megoldásokat adni a gyakran kaotikus
helyzetben. A tanulmányi csoport most
is igyekezett úgy összeállítani és megfo-
galmazni a kis füzet (52 oldal) monda-
nálóját, hogy az valóban eligazítást
nyújthasson ebben a problémakörben,
bonyolult mai pénzügyi helyzetben. Be-
vezetésben: az erkölcs szerepe a gazda-
sági életben címen kapunk általános tá-
jékoztatást, majd a következő fejezetek
olvashatók: A rendszerváltozás okai,
következmenyei és kilátásai – A kérdés
nemzetközi összefüggései – Bibliai tanít-
ás az anyagi javokról – A világegyház és
a világgazdaság – Mit lehet és mit kell
tenni? – 12 ajánlás.

A 11 füzet írói között 9-ben a Lelkipász-
tor felelős szerkesztője is aktívan műkö-
dött közre. – A most megjelent tanul-
mányt is melegen ajánljuk lelkészeknek
és gyülekezeti tagoknak egyaránt. Még
akkor is hasznos tájékoztató olvasmány,
amikor esetleg néhány mondatához kü-
lön evangélikus véleményt lehetne beje-
lenteni.

HK.

*

Lapzárta után érkezett szerkesztő-
ségünkbe a hír: *Gyöngyösi Vilmos* lel-
késztstvériünk 80 éves korában 1995
június 9-én Rüsselheimben (NSZK)
meghalt. Temetése 1995 június 14-én
történt Waldweg Rüsselsheim temetőjé-
ben. A gyászjelentésen németül és ma-
gyarul a 119 Zsoltár 81. verse áll: *A Te
igédben van az én reménységem.*
A gyászhirot közlő Családnak ezúton
is Isten vigasztalását kívánjuk!



Tanuljunk együtt

DR. HAFENSCHER KÁROLY:

Az egyháztagság kérdése az evangélikus egyház zsinati munkálataiban*

Megköszönöm a megelőlegezett bizalmat, s ezt nem szokásos tiszteletkörként teszem, mert mostanában nem természetes, hogy a két Testvéregyház, a klasszikus protestantizmus két magyarországi felekezete érdemi beszélgetést folytat egymással. Negatív tapasztalataink vannak – magam részéről elengedhetetlenül fontosnak tekintem, hogy ne csak az udvariasság szintjén („tradicionális jó kapcsolat” emlegetése) legyünk együtt, hanem „in sacris” is tudjunk beszélgetni, s ez belső kényszer legyen, ne a közös külső körülmények által fölvetett kérdések sora hozzon össze (katonaság, media, nemzeti alaptanterv, anyagi támogatás elosztása). *Testvérek közé jöttem*, teológiai beszélgetésre!

Amit mondandó vagyok, *ismertetés jellegű*, ha tetszik *be mutatás jellegű*, mert tapasztalatom szerint kevésbé ismerjük egymást, s ezért sokszor nem is értjük egymást. Image-unk van, de ez nem mindig valóság, inkább a képzelet szüleménye...¹

Mindjárt elöljáróban a *zsinat* fogalom, amit tisztázni kell, hiszen címünkben is szerepel és a Magyarországi Evangélikus Egyház mostani ülészaka sem érthető, ha nem helyezzük el megfelelően. *Nálunk a Zsinat* szó nem jelenti ugyanazt, mint református testvéreinknél, vagy a Római-Katolikus Egyházban. A Magyarországi Evangélikus Egyházban a *zsinat első-sorban törvényhozó* testület, tehát nem végrehajtó legfelsőbb szerv és nem is tanítást meghatározó! Ezt nekem a Teológiai Bizottság elnökeként is pontosan tudnom kell, mert hoztunk ugyan egy úgynevezett *Zsinati Hitvallást* mostani Zsinatunk első eredményeként (1992-ben), de ez praeambulumszerű és nem jogi kategóriákba tartozik. A mi zsinatunk nem permanens zsinat, hanem időnként, ha szükségesnek látja az egyház népe, összehívandó. Az előző Törvénykönyvet 1966-ban adtuk ki, a megelőző Zsinat eredményeként, azt megelőzően 1934/37-ben ülésezett a zsinat. Azelőtt a múlt század végén...

A *Zsinat összetétele is más*: van választott lelkész és nem lelkész elnöke, de ezek nem automatikusan a püspök-elnök és az országos felügyelő; jelenleg az Evangélikus Teológiai Akadémia dékánja és a Közgazdaságtudományi Egyetem rektora. Hat levezető elnök van – ezek között ott van a két püspök, az országos felügyelő és egy bizottsági elnök. – *70 tagú* a zsinatunk, a paritás elve alapján 50-50% lelkész és nem

lelkész, férfi és nő mindkét kategóriából. *Évenként négyszer ülésezünk* – 2-3 napos üléseken, közben a 10 bizottság dolgozik... Csak mellékesen említem, hogy még kevésbé hasonlít zsinatunk a római-katolikus Zsinathoz (Koncilium, Püspöki Szinódus, főegyházmegeyi szinódus).

Maradjunk azonban mai témánknál, ne térjünk mellékvágányra! Még hangsúlyoznunk kell, hogy amit elmondok, a magyarországi viszonyokra érvényes – mert *más* az erdélyi Zsinat-presbiteri Ágostai hitvallású evangélikus egyház struktúrája, más a német, pl. Bajor Evangélikus Egyházé, más a skandináv egyházaké és más az amerikai evangélikus egyházaké, az ún. ifjú egyházakról nem is beszélve (ott a missziói munka és a lokális specifikumok szerint alakult a struktúra). *Hogyan lehetséges ez a sokféle szerkezet? Az evangélikus egyházak a struktúráját másodrangú kérdésnek ítélik*, s ha nem is adiaforon kérdés, de semmiképpen sem kerülhet a prioritások közé. – *A Lutheránus Világszövetség is jelenleg föderatív jellegű testület*; fórum, nem csúcsegység, s benne a legkülönbözőbb struktúrák előfordulnak legitím módon. Még akkor is ez a helyzet, amikor ma 1997 Hongkong felé haladva a Communio kifejezés és név kerül előtérbe...

A *Teológiai Bizottság szerepe* volt a Zsinati Hitvallás megalkotása, az előforduló kérdések és terminusok értelmezése, magyarázata, vitatott kérdésekben teológiai állásfoglalás (paritás, szociáletikai problémák, ökumenikus relációk, zsidó testvéreinkkel való viszonyunk, egy reformátusokat érdeklő ügy: a Nagygerezsdi Egyezés ügye, stb.), *valamint a szövegszerkesztésben* kontrollszerep, hogy ne csússzanak a szövegbe teológiai szörnyszülöttek (pl. „Isten kegyelméből való egyházízi bírák”).

I.

Az egyháztagság problémája általában. Mielőtt részletesebben utalnék a mai speciális magyar evangélikus helyzetre, néhány általános vonást meg kell említenem – csak *per tangentem*. Az evangélikus egyházakban még van, ahol ma is problémamentesen a *keresztység az egyetlen alap*. Van, ahol ezt kiegészítik a felnőtt egyháztagság kritériumaként a *konfirmációval* (kérdések sorát lehetne itt említeni). Akad olyan evangélikus egyház, ahol az egyháztagság a *kommunikánsok számát* jelenti első-sorban (MS), s van, ahol az anyagi felelősségvállalás is beletartozik (USA) – s különös módon az *állami*

* A Doktorok Kollégiuma Ökumenikai Szekcióján 1995 febr. 23-án elhangzott előadás átdolgozott változata.

egyházi formákban élő északi evangélikus egyházak között akad olyan is, ahol az evangélikus egyházba beleszületik minden állampolgár a keresztségtől függetlenül, legfeljebb kiléphet belőle (kb. 500 000 svéd megkereszteletlen evangélikus tagja van a svéd egyháznak, s az LVSZ-nek jelentett 7,6 millió taglétszámban ők is benne foglaltatnak). Mindebből következik, hogy az egyháztagságot különböző oldalról közelítik meg nálunk:

a) az ún. szentségi oldalról (az evangélikus szentségfogalom és sakramentális gyakorlat elút a reformátustól, a Limai Dokumentum és a Leuenbergi Konkordia ellenére is);

b) jogi oldalról: ki tekinthető teljes jogú egyháztagnak? (szavazati, választhatósági s egyéb, esetleg adminisztratív jellegű, vagy gubernációs problémák);

c) *financiális oldalról* – mi az a mérték, ami irányadó ebben a vonatkozásban? Tized? Egyházi adó? Önkéntes járulékok? Offtóríumban részvétel?

Érvek és ellenérvek bőségesen hangzanak el mindhárom irányból, és nemcsak a zsinati atyák és anyák, hanem gyülekezeteink tagjainak a véleménye is nagyon különböző. Teológiai érveket gyakran nehéz transzponálni gyülekezeti szintre s a gyakorlatot hangsúlyozó egyháztagnak véleményében rendszerint a *helyi tradíció* a döntő: „Mindig így volt ez nálunk” jelszóval minden változtatás eleve gyanús. Ez a mentalitás különösen falusi gyülekezeteinkre jellemző. A városi, s legfőképpen a fővárosi mentalitás más, néha a *közömbösség* irányába tolódik: a „minden mindegy”-jelszóban, vagy a ma divatos „úgy sem lehet semmit szankcionálni az egyházban” értelmiségi sloganben foglalható össze. Tovább színeződik a kép a résztvevők (hivatásbeli, foglalkozási) beállítottságától függően: teológusok, jogászok, gyakorló lelkészek, vagy éppen pénzügyi szakemberek – mind másképpen vélekednek.

II.

Hogyan vetődik fel az egyháztagság kérdése egyáltalán? Teológiailag nézve a két világháború közötti Európában, amikor több teológus előtt világossá vált, hogy a *Corpus Christianum* kora lejárt, s akarva-akaratlan a nagy-konstantinuszi kornak vége, megkérdőjelezték a keresztény nemzetek, országok, államok kategóriáit. – A második világháború után még több helyen vették észre, hogy nem lehet automatikus felekezethez tartozásról beszélni, az állami okmányokból kitörölték a „valása” rovatot (már 1895-től jelentkezik a „felekezet nélküli”). A vallásilag neutrális államoktól és társadalmaktól kezdve az ellenséges beállítottságú államrendszerekig igen vegyes volt a kép. – Teológiailag ellenvetések is jelentkeztek a *gyermekkeresztséggel* kapcsolatban (Barth Károly: „Amióta ellene vagyok a gyermekkeresztségnak, azóta keresztem az unokáimat”). Az NDK-ban előfordult evangélikus lelkészcsaládban, hogy a gyermek vagy gyermekek kereszteletlennel maradtak azzal az érveléssel, hogy nincs biztosítva keresztény neveletésük a szocialista államrendben, és a tanításban részesítés alapvető követelménye evangélikus felfogás szerint a gyermekkeresztségnak. Az egységes képet tovább bontotta az egyházból való kilépések jelentős eseménye (NDK-ban és NSZK-ban egyaránt, előbbiben ideológiai, utóbbiban finansziális okokból), új adótványok bevezetése, a nem egyházadó levonásának lehetősége szociális vagy kulturális célra (olasz modell, de másutt is), a papíron nem követhető, de valóságos elszakadás az egyháztól (urbanizációs, industrializációs egyházi ártalomként vagy az ún. felvilágosodás késői hullámaként). – Esetleg kisebb egyházak megjelenéseként és erősödése miatt (baptisták, methodisták), szabad keresztyének elismerése, majd szekták megjelenése folytán valóban vallásilag pluralista helyzet alakult ki, nem is beszélve a vallástalanodásról, ami ma már tömegekre jellemző, s még az 1990 körüli eufórikus

hangulat és illúziók után sem változott (?) az ún. transzcendentális igények jelentkezését a nem történelmi egyházak válszolták meg...

Ki is ma az egyháztagnak? Mennyire valóságosak a statisztikai adatok (becsült, regisztrált, elismert adatok óriási eltéréseket mutatnak: 70%–16% a római katolikusoknál, nálunk 4,5%-ról 2,3%-ra csökkenés; nem akarom a református adatokat feszegetni, bizonyára a jelenlevők véleménye is nagyon eltérő).

Ki ma az egyháztagnak? – Még egy vonást meg kell említenem: Bécsből származik – ahol a szekularizáció szintén óriás méreteket ölt, hogy König bíboros a latens vagy anonim keresztények fogalmát vezette be; ezek még a peremen is túl élő, nálunk „keresztény háttérűnek” nevezett egyéneket jelentik. A svédek kontaktpunktereknek nevezik, akik négyszer életükben találkoznak az egyházzal: keresztelek, konfirmáció, esketés, temetés – különben érdektelenek, nem ellenségesek, de közönyösen viselkednek az egyház iránt. A dánok inkább (finoman) individuális keresztényeknek nevezik ezt a réteget, akik nem Jézus-ellenesek, de az egyházhoz alig van közük.

Mi a helyzet Magyarországon? – pontosan nehéz definiálni. Levegőben érezhető a kérdés: Ki az egyháztagnak? Egy ilyen ma még ki nem kristályosodott (fluid) helyzetben hogyan tud a zsinat maradandó kategóriákat alkotni, s különösen hogyan tud hatni gyülekezeti szinten érvényesen, hitelesen, hathatósan? Nálunk nehéz kérdések ezek, s bizonyára református testvéreimnél is. Nem is beszéltem az ébredési irányokról, azok maradványairól és a fundamentalizmus megjelenéséről, ami szintén kategorizál igazi és nem valódi egyháztagnak differenciálásával.

III.

Koncentráljunk a keresztségre, mert úgy tudom, erre való a mai alkalom, ahogy Kovách Attila meghívójában szerepel. „Mivel ezen az ülésen a főtéma a keresztség, a résztvevőket az evangélikus tanítás és a mai hazai gyakorlat bizonyára különösen érdekli” – így térjünk a keresztség szentsége felől felvetődő mai problémákra.

Anélkül, hogy most klasszikus dogmatikák definícióiba belekezdnenék (bár néha még az atyáktól is tanulhatunk az új alkotmány fogalmazása idején is!), néhány fő vonást hadd említsék: eltérőt és azonosat egyaránt!

A szentségfogalmunk más. *A praesentia realist* mi esszenciális elemnek tartjuk, mind a keresztségnél és úrvacsoránál, mind az evangélium hirdetésénél. Ezt a *tüköt* (*sacramentum mysterion*, Ef 5) nem magyarázzuk, de alapnak tekintjük. Így a keresztségben részesítésnél is a Krisztus jelenléte a döntő – vagyis nem függ emberi elhatározástól, érett hittől, a hit megvallásától, hanem a gyülekezetben jelenlevő Krisztus cselekedetének tekintjük. Ez magyarázza, hogy a gyermekkeresztséget, mint a *gratia praeveniens* szentségét nem kérdőjelezhetjük meg, hiszen nem mi vagyunk a cselekvő alany itt: sem a keresztséget szolgáltató lelkész, sem a keresztségben részesülő a döntő, hanem a jelenlevő és aktív Úr. Aulén dogmatikájában addig megy, hogy a gyermekkeresztség az igazi, mert itt a pozíció világos: elénkbe fut az Úr, s a gyermek semmit tenni, mondani nem tud. Az Úr előbb szeretett. Ő sem vonja kétségbe, hogy ez csak a második nemzedékben vált és válik mindig valósággá, teljessé – missziói területen nem is keresztelünk mi evangélikus gyermeket, csak ha a keresztény család, mint kis gyülekezet már jelen van. A hangsúly itt az *initiatíván* van. Az Újszövetségben a „háznépe” kifejezés jelzi, hogy a szülők készek az Úr kezdeményező lépését gyermekeik számára is fogadni.

Fontos elem nálunk, hogy a keresztség mandátumához hoztatórtozik a tanításra kötelezettség: „megkeresztelvén őket...

tanításátok” – hangzik a missziói parancsban (Mt 28). Jó tudni, hogy amikor a Limai Dokumentumot (BEM) a Magyarországi Evangélikus Egyház hivatalosan véleményezte, akkor felhívtuk a figyelmet az általunk hiányosságnak tekintett csendre, ami a Limai Dokumentumban érezhető: *Nincs szó a tanításról*, vagyis az utómunkáról, amit a keresztség gyakorlásakor elvállalunk. – Ez a gyakorlatban is kérdés, hogy amennyire fontosnak tekintjük felnőtteknél pl. a komoly előkészítő oktatást, annyira sajnós a tanítást nem tekintjük a gyakorlatban a kereszteselési parancshoz tartozónak, és így a szentséget *opus operatum* értelmében gyakoroljuk – „majd hat az magától is”...

Jelentős vonás nálunk a keresztségnek az egyetemes egyházba tagolódás értéke, vagyis nem felekezetekbe kereszteselünk: reformátusnak, evangélikusnak, vagy római-katolikusnak, hanem a Krisztus testébe kereszteseltünk. Más szavakkal a keresztség szolgálataival nincs eldöntve a felekezeti hovatartozandóság. Elismerjük a más felekezetben végzett, Szentháromság nevében történt kereszteséget és meg nem ismételjük. Hogy a gyermek evangélikus egyháztag ezzel, ez még sokak számára nyitott kérdés – és itt kapcsolódik a *konfirmáció* szerepe az egyháztagság kérdése felé irányuló tisztázásban. *Luther* idejében a konfirmáció mai formája nem volt gyakorlat (a római-katolikus Firmung, bérmálás, mint szentség, elő sem került), csak később, a pietizmus idejében jött be gyakorlatunkba a maihoz közel hasonló módon, a teológia vonalán az ún. föderációs, vagy szövetségi teológia idejében, mint ahogyan az anglikánokból kivált methodistáknál a szövetség megújításának máig is meglévő gyakorlata. Sőt, némi túlzással *harmadik sakramentummá vált*, amiben a „felnőtt” keresztesen megerősíti, amit egykor kereszteszülei fogadtak. Tudatosan vallást tesz hitéről – ezzel válik tulajdonképpen igazán *egyháztaggá*, jogaival és kötelességeivel együtt. Meg kell vallanom, hogy ma hazánkban és csaknem mindenütt az evangélikus világegyházban *nagy a zűrzavar a konfirmációt illetően*: van, ahol *hídnak* tekintik a két sakramentum között, van, ahol a keresztség folytatásának, van, ahol *úrvacsorai előkészületnek*, másutt a gyermek-úrvacsorátatástól sem zárkoznak el, éppen úgy mint az ortodox egyházban. Nálunk úgy fejezik ezt ki, hogy az úrvacsora titkát úgysem tudjuk megérteni intellektuálisan, ezért nincs jogunk a szellemileg még éretlen gyermektől megvonni az úrvacsora áldásait. Van, ahol a konfirmáció az *utolsó gyermekcatechézis alkalmá*, amit még a szülők is komolyan vesznek (az elmúlt rendszerben ez egészen általános felfogás volt). Másutt a család ünnepének („kis felnőtt unokám”) tartják, amikor visszatérnek olyanok is, a templomba, akik már talán évtizedek óta passzív egyháztagok voltak. A konfirmandus fiatalok életkora 12 év, másutt 14 év, és zsidókat javasolják a 16 évet, vagy esetleges két konfirmációi alkalmat, az elsőt hagyományos korban, a másodikat már érett felnőtt korban.

Minden lelkész gyakorolja a konfirmációt, de tulajdonképpen senki sem tud konszenzussal elfogadott definíciót mondani.

A zűrzavart még fokozza a mostani *felnőtt kereszteselések* gyakorisága, hogy istentiszteleti gyakorlatunkban a megkeresztelt felnőttet keresztesége után meg is konfirmálják: a Credo vagy Niceai hitvallás után a konfirmáció fogadalom elmondására kérjük, mintha az többlet lenne a gyülekezet előtt elmondott, megvallott ősi hitvalláshoz képest. Ilyenkor „veszi fel a lelkész a már meg is konfirmált felnőtt kereszteseltet a gyülekezet tagjai közé...” (?) Mindez az egyháztagság kérdésével természetesen kapcsolatban áll.

Exkurzus

Ha valaki elolvassa *Victor János és Pröhle Károly dogmatikáját* (1943–48), megfigyelheti, hogy szinte problémamentesen

sen írnak a maguk szempontjából letisztultan a keresztség tanításáról, s alig érezni valamit a mai napok bizonytalanságaiból (Victor J., *Református Híszkegyek*, 264kk: A Kegyelemi Eszközök; Pröhle K., *A hit világa: A Szent Lélek műveinek eszközei*, 257kk). Még az a különbség is elmosódik, hogy Victor János pneumatológiailag közelít, míg Pröhle krisztocentrikusabban, abban a kierkegaard-i tételben, hogy a szentségek osztása a Krisztus-eseménytel „*egyidejűségbe*” hoz. – Irigylésre méltónak érzem a két dogmatikus szinte problémamentesen tárgyalását.

Ugyanakkor vallom, hogy az az idő nem hozható vissza, és a mi dolgunk bizonytalanabbá vált talajon, problémásabban, de *egyértelműen megszólaltatni* az egyház mondanivalóját. Mai teológusok adósak az ekklesiának ezzel...

Ami segíthet: Kétségtelenül saját álláspontunk tisztázása, mert néha előfordul, hogy evangélikus kollegáim nem evangélikusnak tetsző állásponton vannak, s egy-egy teológiai vagy kegyességi felfogás átszel ma már felekezeti határokat is.

Becsületesen meg kell mondani, mi az, ami egy felfogásunkban és gyakorlatunkban, és mi az, ami *különböző*. Csak akkor tudunk nyitottak lenni egymás felé, ha már van tisztázott álláspontunk.

Az egymásra figyelés nem a damnamus vagy anathema és excommunicatio irányában történhet, sőt egymás értékeinek és legfőképpen a Krisztus gazdagságának felismerésében és az érte való hálaadásban.

Figyelni kell a nemzetközi és felekezeti dialógusokra, nyilatkozatokra és egyéb határainkon túl eső lokális jellemzőkre, hogy valóságos képben legyünk. Aki azt hiszi, hogy csak a Magyarországi Evangélikus Egyház és a Magyarországi Református Egyház él e világon, az abszolutizálja a partikulárist és tarthatatlan álláspontotra jut. Ma a szellemi és lelki határok átjárhatóak és izoláltan nem szabad kezelni egyetlen kérdést sem – még az egyházban sem. Teológiai és nem teológiai tényezőket figyelembe kell venni, mérlegelni és értékelni kell ahhoz, hogy a XX. század végi magyar protestáns egyházat (!) jól lássuk és láttassuk.

Végül egy-két valóban praktikus megjegyzésem van:

1. Az evangélikus álláspontot (inkább valóságot) nem lehet megismerni Ágendánk előszava nélkül. Minden liturgikus cselekményhez Előszót olvasunk, ami lényegesen több, mint használati utasítás, így a Keresztséghez is egy jelentős bevezetés olvasható.²

2. Teológusaink felfogásának megismeréséhez ma két magyar nyelvű könyvecske is hozzájárul: Dr. Vajta Vilmos, *Hitből fakadó élet*.³ Ez a könyv az 1963-as helsinki LVSZ nagygyűlésre írt anyag átdolgozása (Bp. 1990, 63kk: Krisztus Jézusba kereszteseltünk), és Sólyom Jenő 1949/50-es előadásai: *Hiszem – Tudom* (Bp. 1994, 124kk: A keresztség).⁴

3. A Limai Dokumentum és a Leuenerbergi Konkordia ismerete a magyar reflexiókkal együtt.⁵

4. A római-katolikus Világkáté, A Corpus Juris Canonici és az Esztergom–Budapesti főegyházmezei zsinat határozatai (így mondom) a Populus Dei témájában.

5. A Magyarországi Evangélikus Egyház jelenleg folyó zsinata háromlépcsős egyháztagsági definícióinak ismerete a már megjelent és elfogadott törvény-tervezet alapján. Az egész törvény talán 1996-ra készül el és lép érvénybe.

*

Ismétlően köszönöm a lehetőséget, hogy néhány evangélikus szempontot vethettem fel Testvéreimet érdeklő kérdéskörben és várom nem csupán hozzászólásaikat, hanem építő reflexióikat, amivel a mi egyházunk is gazdagodhat!

¹ Tudom, hogy amikor a Magyarországi Református Egyház Zsinata 1991-ben szolgálatba lépett, elhatározta az addig érvényben levő törvénykönyv revízióját, s az előkészítő munkálatok során felvetődött javaslatok szerint szükségesnek látszott, hogy a Zsinat tegyen különbséget az *általános egyháztagság* és *egyházközségi tagság* fogalma között. Ekkor – a kidolgozás során, 1992-ben – kiderült egyfelől, a Magyarországi Református Egyház jogalkotásának 400 éves adóssága az, hogy egészen napjainkig nem tudta egyértelműen megfogalmazni az egyháztagság kritériumait, másfelől, hogy a testvér evangélikus egyház ugyanez év februárjában ezt a kérdést „megoldotta”, s meghatározta, ki a Magyarországi Evangélikus Egyház tagja.

Ha a magam részéről túlzásnak vagy szépítésnek is érzem a kifejezést: *megoldotta*, de annyi fetétlenül igaz, hogy egy elvi lépés legalább is történt, és ezért érdemes idézni Zsinatunk idevágó három pontját:

TÖRVÉNY AZ EGYHÁZTAGSÁGRÓL

1. A Magyarországi Evangélikus Egyház tagja az a magyar állampolgár és az a Magyarországon élő személy, aki keresztségben részesült, az evangélikus egyháznak a Szentírás alapján hitvallásos tanítását elfogadja, vallja, és képességei mérteke szerint megtartani igyekszik.

2. Az egyháztagság rendesen egyházközségi tagságban valósul meg. Az egyházközség tagja az az egyháztag, aki annak gyülekezeti életében és fenntartásában lelki, szellemi és anyagi erejéhez képest részt vesz, és általában az egyházközség területén lakik. Az egyházközség a tagjairól nyilvántartást vezet.

3. Minden egyházközségi tag, aki az egyházi törvényekben megfogalmazott feltételeknek megfelel, jogosult a Magyarországi Evangélikus Egyház kormányzásában részt venni.

Jóváhagyta a Magyarországi Evangélikus Egyház Zsinata a Budapesten 1992. február 8-án tartott ülésén.

² *Agenda* – a Magyarországi Evangélikus Egyház lelkészei számára, 317kk: „... A keresztelés főrésze a *személyre* alkalmazott szerzetési ige, amelyet a víz használata közben mondunk: 'N. megkeresztellek téged az Atyának és a Fiúnak és a Szent Léleknek nevében.' Ez az az ige, amely a vízzel együtt a keresztséget alkotja... Kereszteléskor nem szenteljük meg a vizet a szerzetési igékkel és keresztvetéssel, hogy így egyesítsük a vizet az igével, mert úgy alkot a víz és az ige szentséget, hogy a víz használata közben mondjuk a *személyre* szóló és alkalmazott szerzési igéket. – A keresztyén szülők gyermekeit azért kereszteljük meg, mert a keresztség szükséges az üdvösséghez és Krisztus parancsolta, hogy kereszteljünk meg minden népet. Ezenkívül a gyermek-keresztség helyesen fejezi ki azt a tényt, hogy *Isten kegyelme megelőzi* hitünket, és hogy nem a mi hitünk, hanem Krisztus parancsa és kegyelme a keresztség alapja. – A gyermekkeresztség azonban nem teszi feleslegessé, hanem *sürgősen követeli*, hogy a gyermek eljusson a Krisztusban való hitre és ebben meg is maradjon... A szülők, a keresztszülők és az *egyház feladata*, hogy a megkeresztelt gyermekkel *megismertessék az evangélium tanítását*... nem szabad megfélemlíteni arról, hogy Jézus parancsa kettős: egyrészt keresztelésre, másrészt tanításra kötelez. Mindkettőt egyformán parancsolja. Nem a gyermekkeresztséget kell megkérdőjelezni, hanem az egyház hitébresztő és tanító feladatát kell komolyan venni: *tanulnunk és tanítanunk kell mindazt, amit Ő parancsolt.*”

„Felnőtt keresztelés előtt a lelkész a jelentkezővel áttanulmányozza a Konfirmációs Káté anyagát, tekintettel életkorára és lelki szükségleteire is. A felnőtt keresztelést vizsga előzi meg.”

³ *Vajta, Hitből fakadó élet*, 63kk: „... A keresztség megértéséhez segítséget nyújt, ha emlékezünk arra, hogy Krisztus halálát és szenvedését olyan keresztségnek tekintette,

amellyel meg kellett keresztelkednie... Megmondta azt is, hogy hasonló keresztségben részesednek majd tanítványai is – Lk 12,50; Mt 10,37.

A keresztségről szóló bibliai szövegekben fontos megfigyelnünk azt, hogy az emberről *nem elméleti* módon szólnak. A keresztséget az ember testi egzisztenciájához viszonyítják. Az egyik legalapvetőbb apostoli tanítás közvetlenül szól a keresztségben részesült embernek a földi testben folytatott életéről: tudjuk, hogy a mi emberünk megfeszítettett Vele, hogy megsemmisüljön a bűn hatalmában álló test és hogy többé ne szolgáljunk a bűnnek (Róm 6,6). Az ember életfolytatásáról van szó.”

„A keresztség jogosítja fel az apostolt, hogy így is írjon: 'nem a magatokéi vagytok. Mert áron vétettek meg: dicsőítetek tehát Istent testetekben.' A keresztség formálja a hitben élő embert minden vonatkozásban. A Krisztus *testének tagjává* lett az ember azzal, hogy belekereszteltetett a Krisztus halálába. – Az új teremtés a búzamag titkában rejlik. Az eljövendő halál folyamata in nuce, sőt helyesebben in principio (kezdetileg) adva van... mint ahogyan a Krisztus halálában való részesedésünk a *keresztségben* egybefonódik a feltámadás új életével. A *mortificatio* és a *vivificatio* naponkénti lelki ritmus az egyháztag életében...

⁴ *Sólyom, Hiszem – Tudom*, 124kk: „A keresztyén élet nem más, mint naponkénti keresztség, amely egyszer elkezdett és azután mindig abban kell járni... A keresztség által először is fölvetettünk a keresztyénségbe = a keresztyének közösségébe = az egyházba = a Krisztus testébe... A keresztség által nem csak a megkeresztelttel történik valami, hanem magával az egyházzal is: gyarapszik, mert betagolódott egy új tag... Azon a réven, hogy minden megkeresztelt ember tagja az egyháznak, beszélünk a tagok növekedéséről is: az ismeretben és a szeretetben... az új élet tekintetében a növekedés halálunkig nem más, mint visszatérés ahhoz a fiúvá fogadás-hoz, amelyet elpecsételt az Úr a keresztséggel.”

⁵ A *Limai Dokumentum* éppen a keresztséggel kapcsolatban váltott ki leginkább konszenzust (1–22). *Értelme*: a Jézus Krisztusban való új élet jele. Egyesíti a megkereszteltet Krisztussal és az ő népével. Részesedés a Krisztus halálában és feltámadásában, betagolódás a Krisztus testébe, közös tanítványosságunk jele és pecsétje. Keresztség és hit összetartoznak. „Valamennyi egyház elismeri, hogy az üdvösségnek a keresztségben testet öltött és élénk tárt elfogadásához *hitre* van szükség... A megkereszteltet bizonyítják, hogy az emberiség újjáteremthető és megszabadítható. Közös felelősséget hordoznak itt és most azért, hogy együtt tegyenek bizonyosságot Krisztusnak, minden ember szabadítójának evangéliumáról... hasonlóképpen felismerik azt, hogy a Krisztus halálába való megkeresztelésnek olyan etikai következményei vannak, amelyek nemcsak az egyéni megszentelődést kívánják meg, hanem arra indítják a keresztyéneket, hogy az élet minden területén törekedjenek Isten akaratának megvalósítására.”

A Limai Dokumentumhoz a Magyarországi Evangélikus Egyház is készített hivatalos állásfoglalást; ebben elismeri a LD sok pozitívumát, de éppen a keresztséggel kapcsolatban *hiányolja az egyház tanító* feladatának hangsúlyozását, pedig erre a Krisztus missziói parancsa a keresztséggel együtt és egyenlő mértékben kötelezi tanítványait... (Ld. *Theológiai Szemle* XXIX (1986), 212kk).

*

Nyomdában van a *Lima után* című kiadvány – Pásztor János református teológiai professzor 70. születésnapjára emlékkönyvként. Ez a szerző hozzájárulása, gratulációja a kedves, ökumenikusan példásan nyitott, nemzetközileg jól ismert testvér jeles évfordulójára.

Interjú az ökumenéről – egy német rádióban

A Deutsche Welle német rádióadó állomás 1995 május 15-én, a Családi magazin című adás keretében programot közölt Európai Ökumené–Kiengesztelődés Európában címen. Ebben interjú formájában Vághy Katalin és Boór János (müncheni filozófiai professzor – a Méréleg szerkesztője) beszélgetése is elhangzott. Most ebből közlünk részleteket.

Tegnap fejeződött be Assisiben az elsősorban a németek és hollandok által szorgalmazott európai ökumenikus mozgalom nagy seregszemléje, ahol magyarok is résztvettek. Vajon Boór Jánosnak, a Müncheni Filozófiai Főiskola tanárának és filozófusának is, aki résztvett a gyulai ökumenikus találkozáson, az a véleménye, hogy Magyarországon el van maradva az ökumenizmus?

Ez a véleményem, bár azt is meg kell azért mondani, hogy Magyarországon is voltak ökumenikus törekvések, természetesen volt már a II. világháború előtt is és után is. És a kommunista diktatúra alatt is voltak, pl. megemlítem Hafenschér Károly evangélikus lelkésznek a nevét, aki a Lutheránus Világszövetség nevében résztvett a katolikus egyház és a Lutheránus Világszövetség között folyó ökumenikus nemzetközi tárgyalásokban és ennek azért általában Magyarországon is hangot adott.

A katolikus egyház – ugyanez áll persze a protestáns egyházakra is, – elnyomás alatt álltak, úgy találták általában a püspökeink, (rk.) hogy nehéz egyszerre egy külső nyomást elviselni és egy belső feszítő erőnek is kitenni magukat és ezért a zsinati tanítás eleven megvalósítása és ezzel kapcsolatban az ökumenizmusnak az előmozdítása is késett és tulajdonképpen ez még mai is így van.

Hogyan látja ennek a konferenciának a munkáját, eredményét és mit vár Ön pontosan személy szerint?

Én személy szerint várom, hogy találkozáson is segítse elő valamiképpen az egyházaknak a megtérését, amely feltétele az ökumenikus egység megvalósításának; hogy a különböző felekezetek dolgozzák ki hit-tanönyveikben az ökumené szellemében egyes másik egyházakra vonatkozó tanításokat és főleg az előítéleteket próbálják ezekből kigyomláni. Németországban már régóta gyakorlat a különböző főiskolákon

és egyetemeken az, hogy ott a különböző felekezetek tanárai mint vendégprofesszorok tarthassanak előadást, tehát egy katolikus teológiai fakultáson tartson előadást protestáns és zsidó hittudós és fordítva, ezt javasolta ez az ökumenikus találkozó, hogy Magyarországon is megkezdődjék. Meg kell állapítanunk, hogy a katolikus egyházban a nők sajnos hátrányos helyzetben vannak, amikor az ősegyházban ellentétben a

környező társadalommal, teljesen egyenjogúak voltak.

Felszólalásában volt szó arról is, hogy az ökumené javító eszköz.

Kétségtelenül az ökumené – én így fogom fel – javítóeszköz, amely a kereszténységet valamiképpen az eredeti hivatása és küldetése szerint elmélyíti és éppen, amennyiben az eredeti vallásos motívumokhoz visszaviszi, eltávolítja az evilági törekvésektől. Eltávolítja attól az áru-lástól, amely tulajdonképpen akkor következett be, amikor a kereszténység államvallás lett, amikor a kereszténység az üldözöttből, a vértanú egyházból maga is üldözővé vált.

† KOSZORÚS OSZKÁR 1914–1995

81. Születésnapja után két nappal halt meg az orosházi kórházban. Azok közé tartozott, akik még a harmincas években szerezték lelkészi oklevelüket, s évtizedekig hirdette Isten igéjét segédlelkészként, parókusként, majd közel negyedszázadig a Nyugat-Békési egyházmegye eszpereseként.

1914. június 10-én született a Krassó-Szörény megyei Resicabányán. Édesapja Krón Ferenc lajta-újfalu, később gyóni lelkész, 1931-től Szarvason vallástanár, édesanyja Fellencz Irma.

Elemi iskoláit Gyónon kezdte, majd a kecskeméti, később a mezőtúri református gimnáziumban folytatta, 1933-ban a szarvasi Evangélikus Vajda Péter Gimnáziumban érettségizett. Édesapja hivatását követve, 1933-ban beiratkozott a soproni Evangélikus Hittudományi Karra, melynek sikeres elvégzése után Raffay Sándor püspök 1938-ban Budapesten lelkésszé szentelte.

1938. március 1-jétől Gyulán, majd Tiszaföldváron, azután Szentetornyán segédlelkész, közben az orosházi Evangélikus Gimnáziumban és a leánypolgári iskolában vallástanár. 1943-tól a szentetornyai gyülekezet hívta meg parókus lelkésznek, amit két évi katonaság sza-

kított meg, táborig lelkészként Németország területén amerikai fogságba esett, 1945 év végén került haza.

1946-ban egyházmegyei jegyző, majd főjegyző, 1947-től alesperes lett, az 1948-tól kezdődő zsinatnak is tagja volt. 1956-ban orosházi lelkésszé választották, 1958-tól esperes lett, ezt a tisztséget egészen 1982-ben történt nyugdíjba vonulásáig viselte, majd 1986-ig egykori gyülekeztében, Szentetornyán helyettesített. Utolsó éveit sok betegség kísérte, többször operálták, időközben két fia és felesége is meghalt. Orosházán és Pécsen élő fiai, azok családja, unokáinak, dédunokáinak, valamint a lelkész kollégák és hívek szeretetétől körülvéve teltek napjai. Élete utolsó szakaszában sokat szenvedett. Szenvedései megérlelték benne a hazatérés tudatát. Az Úr szent vacsorájával erősítve készült a távozásra, Ura 1995 június 12-én hazaszóltotta megfáradt szolgálóját. Az orosházi temetőben nagy részvét mellett kísértük utolsó földi útjára.

„Jól van, jó és hű szolgálóm, kevésen hű voltál, sokat bízok rád ezután!”

(A nekrológot ifj. Koszorús Oszkár állította össze)

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA



D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1995 május –

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

A világstatisztikák mindig érdeklődésre tarthatnak számot. Ugyanakkor – pontos adatok hiányában a világ jelentős részéből – sok vita forrása is. Különösen érvényes ez a világvallások számadataira, mivel a pontos adatok és a változások nehezen követhetők. Két ilyen új világstatisztikáról adunk hírt a következőkben.

David Barrett amerikai misszió-kutató az International Bulletin of Missionary Research januári számában tette közzé a világ 250 országából összegyűjtött következő adatokat. Ezek szerint a világkereszténység lélekszáma erősen megközelítette a 2 milliárdot. Ezzel a világ legelterjedtebb vallása; Földünk lakosságának 33,6 százalékát alkotja. A római katolikusok száma a Földön megközelíti az egymilliárdot. A protestáns egyházak lélekszáma 354,7 millió.

Egy másik, újabb vallási statisztika szerint a világ zsidóságának lélekszáma a jeruzsálemi Héber Egyetem főmérése alapján jelenleg mintegy 13 millió; még mindig 3 millióval kevesebb, mint a holocaust előtt volt 1939-ben. A zsidóság lélekszáma az Amerikai Egyesült Államokban a legnagyobb, 5,6 millió. Izraelben ma már 4,4 milliós zsidó közösség él. Ezután következnek: Fran-

Két rendkívüli évforduló foglalkoztatja napjainkban Európa és a világ egyházait.

Az egyik a legújabb kor történelmének legnagyobb katasztrófájára, a mérhetetlen pusztulást, halált és szenvedést okozó II. világháború ötvenéves évfordulójára emlékezett. Az egyházakban, elsősorban a mi kontinensünkön, a gyász, a bűnbánat és a világ békés jövője iránti keresztyén elkötelezettség határozza meg ezt a szomorú évfordulót.

A másik rendkívüli jubileum még előttünk van, de mindössze négy és fél év választ el tőle: Jézus földi megjelenésének és az egyház születésének kétezer éves évfordulója. Ez a jubileum azonban már most is mélyrehatóan foglalkoztatja a világ keresztyénységét. Új indításokat ad s számvetésre az ökumenikus mozgalom eddigi útjáról és az egyházak új összefogására, közeledésére a harmadik keresztyén évezred küszöbén. Két eseményt ebben a vonatkozásban külön is kiemelünk a világökumené híreiből. Az egyik a május legvégén érkezett bejelentés egy újabb vatikáni ökumenikus enciklika kibocsátásáról („Ut omnes unum sint”). A másik rég várt hír az Assisibe összehívott európai egyházi tanácskozás döntése: a II. európai ökumenikus „csúcstalálkozót” 1997. júniusában Grazban rendezik meg, a kiengesztelés ma egyházban és világban egyaránt aktuális témájáról.

Azt reméljük, mindkét esemény az ökumenikus kiengesztelődés reménységét erősíti meg bennünk. Segít közelebb kerülnünk egymáshoz, ugyanakkor pedig növekednünk a megosztott, veszélyeztetett világért való keresztyén felelősségünkben.

(A híryanag lezárása: 1995. május 31.)

ciaország (530 ezer), Oroszország (410 ezer), Kanada (350 ezer) és Nagybritannia (300 ezer). Németországban ma mindössze 50 ezer a zsidó hitközösség lélekszáma.

lwi d e – ev inf

*

Az Egyházak Világtanácsa főtitkárának legutóbbi vatikáni látogatása változatlanul erősen foglalkoztatja a genfi világszervezeteket. Sokan csak „rutinlátogatásnak” tartották eredetileg, nem sok

újat vártak tőle. Közben azonban maga Konrad Raiser is úgy nyilatkozott: számára is meglepetést jelentett Jean-Louis Tauran érsek, a Vatikán „külgügyminisztere”, javaslata, hogy a Vatikán és a Világtanács ezután lépjen föl közösen a világot foglalkoztató nemzetközi konfliktusokban. A legutolsó ilyen közös állásfoglalás ugyanis több mint 20 éve történt, az Emberi Jogok Nyilatkozata 25 éves évfordulóján (1973).

A főtitkár mindenestre „óvatos optimizmussal” be-

szélt erről az együttműködésről, az „új szellem” jelentkezéséről ezen a területen. Bár a II. Vatikáni Zsinat óta szorosabbak a kapcsolatok a Vatikán és az ökumenikus világszervezet között, ma még sok akadály áll az igazi együttműködés útjában. Többek között a Vatikán eddigi „stílusa”, hogy az emberiség nagy kérdéseiben mindig a keresztyénység nevében nyilatkozott, előzetes tanácskozás nélkül a többi egyházzal. Raiser főtitkár példaként említette az új „Evangeliium Vitae” enciklikát, ahol számos etikai kérdésben jelentős eltérés volt a római katolikus és a protestáns állásfoglalás között. A fordulat ezen a területen, a szorosabb együttműködés a Vatikán és az egyházak ökumenikus világszervezete között, nemcsak a keresztyén egységet erősíthetné, de sokat javítana a keresztyénység hitelén is a mai világban. Ennek az „új szellemnek” a kétségtelen próbája lesz majd, hogy sikerül-e közösen megünnepelnie a világ keresztyénységének a kétezer éves, nagy történelmi évfordulót?

ENI – ev inf

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A II. világháború végének félévszázados fordulóján Ishmael Noko főtitkár a világ egyházait arra szólította föl, hogy fáradhatatlanul végez-

zék szolgálatukat a „tolerancia kultúrájának” erősítésére, az ellenségek és a gyűlölet kioltására, és a nemzetek és etnikumok közötti türelmes, békés dialógus fokozására. Éberem kell örködniük, nehogy egy hasonló katasztrófa még egyszer kialakulhasson a világban! Mert tragikus ironiája a történelemnek, hogy ezen az évfordulón is háború dúl Európában és ugyancsak regionális háborúk egész sora folyik a világ más részeiben is.

lwi d e

*

A LVSZ német és angol sajtószolgálat vezető helyen számol be *Ishmael Noko főtitkár látogatásáról Magyarországon és Szerbiában*. „Önök nincsenek egyedül” – biztosította egyházunkat és a magyar népet az afrikai főtitkár az egyházunk vezetőivel való találkozásán. Ugyanakkor részletesen beszámolnak a LVSZ sajtójelentése a *Horn Gyula* miniszterelnöknél tett látogatásról is. Noko főtitkár itt arra utalt, hogy mint a Duna-medencében, ugyanúgy Afrikában is, a gyarmatosítás befejeztével, önkényesen meghúzott országhatárok okoznak súlyos helyzetet és veszélyeztetik az afrikai kisebbségek életét.

A kétnapos magyar látogatást követően a LVSZ főtitkára fölkereste a Szerbia területén élő evangélikusokat, a vajdasági Szlovák Evangélikus Egyház vezetőit és lelkes-konferenciáját, valamint a reformátusok és metodisták vezetőit is. Ezután Belgrádba látogatott el, ahol találkozott Pál szerb ortodox pátriárkával és a vallási ügyek miniszterével.

Hasonló látogatást tesz május végén Szlovákia evangélikus egyházában is.

lwi d e

*

Április közepén vette át hivatalát Genfben a *Lutheránus Világsegély Osztálya* élén *Rudolf Hinz* német evangélikus teológus (53). Előzőleg a gyülekezeti élet, majd a missziói képzés, végül a missziói külügyi szolgálat te-

riületén végzett jelentős munkát. Elődjének, *Brian Neldnernek* világméretű szolgálatát folytatva, 100 nemzetközi és 5000 helyi munkatársa lesz segítségére az éhezők, a betegek, a menekültek és katasztrófák áldozatai között végzendő sokoldalú munkában.

lwi d e

VATIKÁN

II. János Pál pápa május 18-án töltötte be 75. életévét. Mint *Karol Wojtyła* krakkói bíborost 1978. októberében, a negyedik választási menetben emelte a bíborosi kollégium a pápai trónra. Diákévei után, amikor gyárban is dolgozott, 1946-ban szentelték pappá és 1963-ban vette át a krakkói érsekség vezetését. Ő az első nem olasz pápa 455 év óta a Vatikánban.

ev inf

*

Az újabb pápai látogatás alkalmából *Csehországban és Szlovákiában* az ott élő reformációi egyházak vezetői kifejezték aggodalmukat amiatt, hogy ez a látogatás összekapcsolódik a XVII. század vallásháborúi négy római katolikus áldozatának szentté avatásával.

Csehországban *Jan Sarkander* szentté avatása alkalmat adhat az ökumenikus kapcsolatok megzavarására – mondta *Pavel Smetana*, a Cseh Testvérek Egyházának és a Cseh Ökumenikus Tanácsnak a vezetője. Szlovákiában pedig hasonló aggodalomtól vezetve, *Julius Filo* evangélikus és *Mikó Imre* református püspökök, a Szlovák Ökumenikus Tanács elnöke és alelnöke, intéztek levelet a pápához a látogatás előtt. Mivel az ellenreformáció véres századában a reformáció üldözött egyházai is nagyszámú mártírt gyásztalnak, arra kérték a pápát, hogy a három kassai vértanú kanonizálásával egyidejűleg fejezze ki tiszteletét a 24 eperjesi protestáns vértanú iránt is, „nehogy a három kassai mártír szentté avatása azt a látszatot keltse, hogy az

Őn egyháza csupán a saját mártírjait ismeri el és más vértanúkra úgy tekint, mint akik igazságosan bűnhődtek”. „Félünk attól – írják a levélben – hogy másként a szentté avatások negatív hatással lennének a fiatal közvértársaságban oly kedvezően fejlődő ökumenikus együttműködésre.”

lwi e

*

Most érkezett sajtójelentések beszámolnak arról, hogy május utolsó napjaiban a pápa kiadta *legújabb*, 12. pástori enciklikáját, I. *Bartholomeus* konstantinápolyi ökumenikus pátriárka közelgő vatikáni látogatása előtt. Az „*Ut omnes unum sint*” kezdetű enciklika a *keresztyének egységének helyreállításáról* és az ökumenizmus mai kérdéseiről szól. Közlebbi tartalmára és ökumenikus visszhangjára a következőkben még visszatérünk.

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

Assisi városában megtartották rég várt találkozójukat az európai egyházak legfőbb vezetői, mintegy 120 püspök és más egyházi vezető. Megtörtént a döntés arról, hogy az első összeurópai ökumenikus nagygyűlés (Bázel, 1989) után Európa római katolikus, protestáns, ortodox és szabadegyházi vezetői 1997. júniusában az *ausztriai Grazban fogják megtartani a II. Európai Ökumenikus Találkozót*. Véglegessé vált az is, hogy ennek az ezredforduló előtti, nagy ökumenikus eseménynek a *központi témája a kiengesztelődés* lesz, mind az egyházak között, mind a társadalomban, a nemzetek és etnikumok, fajok és kultúrák között, Európa mai súlyos feszültségei közepette.

ev inf

NÉMETORSZÁG

A II. világháború végének félvszázados évfordulójáról

nemcsak Európa országai és világi médiumai, hanem az egyházak is istentiszteleteken és nyilatkozatokban emlékeztek meg.

Németországban az *Egyházak Munkaközössége* (Arbeitsgemeinschaft Christlicher Kirchen) közös nyilatkozatában arra emlékeztetett, hogy „nem lehet és nem szabad kitérnünk a saját vétkességünk és annak következményei elől ... A halál és a megsemmisülés egyformán ért el győzteseket és legyőzötteket, felszabadítókat és elűzötteket, üldözőket és üldözötteket.” A tanulság mára: „minden erőnket bevetni ma az élet megőrzéséért!”

A *német római katolikus püspöki kar* hosszú, külön nyilatkozatot adott ki. „A történelmi igazság és a jövőért való felelősség olyan szemléletet követelnek meg tőlünk, amely mentes a relativizmustól, a vádaskodástól és az ideológiai torzításoktól”.

A *reformáció egyházainak Leuenbergi Közössége* arra figyelmeztet, hogy a tragikus évforduló a végzetes nacionalista és faji ellentétek elleni elszánt harcra és az egységes Európa iránti közös felelősségünkre hív.

A keresztyén egyházak ezenkívül a legtöbb német városban külön vagy közös *ökumenikus istentiszteleteken* is megemlékeztek a szomorú évfordulóról. A központi emlékestentiszteletet – az egyházak, az állam és a társadalom vezető képviselőinek a jelenlétében – május 8-án tartották a berlini Marienkirche-ben. Ezen a többi egyházak vezetőinek jelenlétében *Klaus Engelhardt* püspök, a Német Protestáns Egyházszövetség (EKD) Tanácsának elnöke vezegte az ige hirdetés szolgálatát.

MD (Bensheim) – ev inf

*

Május közepén Lipcsében tartották a „*PRO CHRISTO 95*” tömegevangélizációt. Ezen Németországban és a környező államokban 350 TV-közvetítésen keresztül hét estét át mintegy 600 ezren vettek részt. Az ige hirdetés szolgálatát *Ulrich*

Parzany, a német Keresztyén Ifjúsági Egyesület főtítkára végezte.

A másik, hasonlóan nagyszabású egyházi esemény lesz ezidén a 26. Német Egyházi Napok június közepén Hamburgban megrendezendő országos találkozója, amelyre 120 ezer résztvevőt várnak. A sokszínű, gazdag tematikájú nagygyűlés központi témája így hangzik: „Ember, megmondattott néked, mi a jó” (Mikéas 6,8). Az idei találkozón jelen lesznek többek között a politikai és társadalmi élet ismert vezetői és sok külföldi vendég is, így *Richard von Weizsäcker* volt elnök, *Johannes Rau* miniszterelnök, *Rudolf Scharping* pártvezető, *Hanna Suchocka* volt lengyel miniszterelnök és sokan mások.

ev inf

*

A bajor és magyar evangélikus egyházak közötti, csaknem hároméves, szoros partneri kapcsolatokról számol be a Lutheránus Világszövetség német sajtószolgálat. Idézi *Hermann von Loewenich* müncheni püspök szavait, aki nemrég tett hivatalos látogatást Magyarországon: „Tiszteljük a magyarok bátorságát (Wagemut) és körültekintő módon szívügyünké tesszük minden tervüket”. Ebben a partneri kapcsolatban a fő hangsúlyt a gyülekezeti partnerségek mellett a teológiai képzés és az evangélikus iskolaügy támogatására kívánják helyezni – számol be a LVSZ nemzetközi hírszolgálat.

lwi d

ANGLIA

Negyven delegátus volt jelen azon az egyházi találkozón, amelyen az Anglikán-Evangélikus Nemzetközi Konferencia megvitatta a skandináv és baltikumi evangélikus egyházak, valamint az anglikán egyház között megkötött Porvooi Egyezmény végrehajtását a szorosabb egyházközösségről a 12 püspöki szervezetű egyház között. Előadók voltak evangélikus

részről *Erik Vikström* porvooi és *Tord Harlin* uppsalai püspökök, valamint *Eugene Brand*, a LVSZ főtítkárhelyettese. A Porvooi Egyezményt eddig a svéd, norvég és észti evangélikus egyházak, a Church of England 44 egyházkerülete közül 39 kerület és a Skót Episzkopális Egyház hivatalosan is ratifikálták.

lwi d e

FRANCIAORSZÁG

A Francia Protestáns Egyházsövetség meghívására francia, lengyel, magyar, cseh és szlovák egyházi delegátusok tanácskoztak Strassbourgon erről a témáról: „A laicizmus Franciaországban és az egyház-állam viszony”. A fő téma ez volt: hogyan határozza meg az egyház és állam szétválasztása az eltérő kontextusokban élő kisebbségi egyházak életét? Célja volt a találkozóknak az is, hogy erősítse a francia protestantizmus kapcsolatait a kelet-közép-európai kisebbségi egyházakkal.

lwi d

NORVÉGIA

Születésének ezeréves évfordulóját ünnepli a Norvég Egyház június 1–5. között, Moster szigetén. Ez alkalommal *Olaf Trygvason* viking vezetőjükre emlékeznek majd, aki 995-ben Angliában keresztelkedett meg. Hazatérve, Moster szigetén szállt partra és a keresztyéniséget elterjesztette egész Norvégia földjén. Ez persze nem történhetett meg súlyos küzdelmek nélkül a politikai hatalomért. Végül is csak 1030-ban sikerült a később szentté avatott *Olaf* királynak egyesítenie egész Norvégiát a keresztyénség jegyében. Az ország a maga egészében 1536-ban csatlakozott a lutheri reformációhoz és az államegyházi berendezkedést honosította meg. A többi egyházak híveinek a száma elenyészően csekély. A 600 evangélikus gyüleke-

zet 1100 lelkésze állami hivatalnok is; fizetésükről az állam gondoskodik. Külön egyházi adó nincsen, az egyház minden kiadását az állam fedezi.

A milléniumi egyházi ünnepségekre 50 ezer vendéget várnak, s azon részt vesznek a király, a teljes kormány, valamint a genfi egyházi világszervezetek és a Vatikán magasrangú képviselői is.

ev inf

DÁNIA – GRÖNLAND

Dánia második női püspökét választották meg a Dán Egyházhoz tartozó, független grönlandi egyházkerületben, *Sophie Petersen* lelkésznő személyében. A választás szoros volt: a lelkésznő 177 szavazatot kapott *Magnus Larssen* lelkész 174 szavazatával szemben. Grönland evangélikus egyházkerülete 55 ezer lelket számlál 17 gyülekezetben. *Sophie Petersen* az ötödik evangélikus püspök a világon.

lwi d e

SVÁJC

A II. világháború végének 50. évfordulójára megrendítő tartalmú kötet jelent meg a világhírű *Neue Züricher Zeitung* könyvsorozatában ezen a címen: „*Carl Lutz und die Juden von Budapest*”, (454. lap). Szerzője, dr. *Theo Tschuy* svájci lelkész, az EVT és EEK volt munkatársa, hallatlanul szorgalmas gyűjtőmunkával a legutóbbi évek során Budapesten is, méltó emléket állít ebben a könyvben annak a magányos svájci alkonzulnak, aki élete állandó kockázatával, a „svájci menlevelek” és a „svájci védett házak” segítségével mintegy 60 ezer zsidó üldözöttet, gyermekeket, felnőtteket és öregeket mentett meg a gyötrelmes haláltól a háború utolsó időszakában. *Raoul Wallenberg* svéd diplomatával együtt ő tett a legtöbbet az üldözöttekért. *Wallenberg* szovjet börtönben halt vértanú-halált. *Lutz* alkonzul

ugyan élve került haza, de kormányától csak kárhoztatást kapott „illetékességi köre túllépéséért”. Felejthetetlen maradt az a mondása, amellyel az őt ért vádakra válaszolt: „Ha olyan sok ország van, amely megszegi a törvényeket, hogy gyilkoljon, talán lehet egy olyan ország is, amely törvényt szeg, hogy életeket mentessen”. A hézagpótló, megrendítő könyv részletesebb ismertetésére még vissza kell térnünk.

A svájci kormány egyébként a mostani 50 éves évfordulón kért első ízben bocsánatot azért, hogy a német megszállástól való félelemből annyi zsidó menekültet küldtek akkor vissza a svájci határokról a biztos halálba.

ev inf

AUSZTRIA

A legújabb *fundamentalista egyházi irányzatokkal* foglalkozott Bécsben egy felekezettudományi nemzetközi konferencia, amelyen 10 ország 18 egyházából érkezett kutatók vettek részt. A fundamentalizmus, amely ma a vallások és világnézetek világában mindenütt jelentkezik, rendkívül súlyos veszélyt jelent az egyházakra, mivel *képtelenné tesz a dialógusra*, a mások felé való nyitottságra és elzárkózáshoz, konfliktusokhoz vezet. Az ökumenikus közeledésnek ma a fundamentalizmus az egyik fő akadály a világ egyházaiban – állapította meg a bécsi felekezettudatók tanácskozása.

lwi d

SZLOVÉNIA

Az önállóvá lett Szlovénia evangélikus kisebbségi egyháza nagy történelmi múltra tekinthet vissza. A hazai egyházunkkal is szoros kapcsolatban álló kis egyház a Lutheránus Világszövetség tag-e gyháza, 13 gyülekezettel és 18 ezer hívővel. A Szlovéniai Evangélikus Egyház élén most vezető-váltás történt. A lelkészi vezető, *Ludvik*

Novák szénior, 24 évi, a világi felügyelő, Jozef Kuhár, 32 évi szolgálat után vált meg tisztviselővé. Az egyház új széniorává egyhangúlag Géza Ernisa lelkészt (43), világi felügyelővé pedig nagy többséggel Alexander Keremar fogorvost (52) választották meg. Ernisa széniorok eddig is fontos szerepe volt a LVSZ kisebbségi egyházi sajtóbizottságában.

lwi d e

ÉSZTORSZÁG

Részletes interjút közöl a Lutheránus Világszövetség mindkét sajtószolgálata dr. Jan Kiviit érsekkel, aki 1991 óta az Észti Evangélikus Egyház vezetője. Az észti testvéregyháznak jelenleg 204 000 megkeresztelt-megkonfirmált tagja van. Ez az egymillió észti nép egyötöde. Először a szovjet megszállás évtizedei által okozott súlyos lelki-erkölcsi károkról szólt az érsek, melyeknek helyrehozásához még az egyház generációkat átfogó, türelmes szolgálatára lesz szükség.

Az egyház és állam viszonyáról szólva megállapította: az új kormányzat nagyon pozitív módon tekint az egyházak munkájára a társadalomban. Az iskolákban, kórházakban, börtönökben bővülnek az egyház szolgálati lehetőségei. A szociális gondozás területén az egyházi diakóniában azonban sokan még konkurrenciát látnak. Kérdésre válaszolva hangsúlyozta: a nemzeti öntudatra, érzésekre hazájában nélkülözhetetlenül szükség van, mert például az észtek mind a fővárosban, mind az ország északkeleti részében kisebbségben vannak az orosz bevándoroltakkal szemben. Ma már elmúlt az az idő, amikor az addigi ateisták is tömegesen jelentkeztek az egyházak tagjaiul. Ennek ellenére „népegyház” kívánunk lenni – mondta az érsek –, mivel az észti nép életét, kultúráját évszázadok óta a lutheri reformáció határozta meg. A nők lelkészi szolgálatát már 1968-ban elfogadtuk, ezért a nők ordinációját – szemben a lett egyház legújabb állásfoga-

lásával és bizonyos itthoni kritikával hangokkal – változtatlanul szükségesnek tartom, és ez a zsinatunk álláspontja is – jelentette ki Kiviit érsek nyilatkozatában.

lwi d e

OROSZORSZÁG

Az orosz helyi hatóságok jóváhagyták Kaliningrád (a volt Königsberg) evangélikus gyülekezeti centruma építési terveit. A Német Evangélikus Unió (egyesült evangélikus-református egyház) 1 millió, a Gusztáv Adolf Segélyszervezet pedig 100 ezer márkával segítik a 2 milliós építést.

Vladivosztkából, az Orosz Föderáció legtávolabbi nagyvárosából olyan hírek érkeztek, hogy az 1992 óta újjászerveződő, német eredetű evangélikus gyülekezet visszakapja a Pál-templomot, régi templomát. A kis német nyelvű gyülekezetet jelenleg egy erre a szolgálatra kiküldött hamburgi lelkész gondozza.

LD – ev inf

*

A hazai sajtó és média is beszámoltak arról, hogy a Csecsenföldön folyó súlyos harcok több mint 100 ezer menekültjéért megindult nemzetközi segélyakciókba bekapcsolódott a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat is. Hazai protestáns és ortodox egyházaink közös segélyszervezete a balkáni véres polgárháború menekültjeinek és áldozatainak gondozása mellett most már a dagesztáni Mahachkalában és a csecsenföldi Hasav-jurtban is segélyszolgálati irodákat nyitott a rendkívül súlyos helyzetben levő menekültek megsegítésére.

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Ez évben ünnepelte fennállásának 50 éves évfordulóját

ját az észak-amerikai Lutheran World Relief (Evangélikus Világsegély). Az Amerikai Evangélikus Egyház (ELCA) és az Evangélikus Egyház – Missouri Zsinat (LCMS) közös segélyszervezete a II. világháború befejezésekor alakult meg, főleg az elpusztított Európa evangélikus egyházainak, az éhezőknek és menekülteknek a segítésére. Később kiterjesztette szolgáltatásait az egész világra, vallásra, fajra, világnézetre való tekintet nélkül. Hazai egyházunk is hálával emlékezik a Lutheran World Relief sokoldalú, testvéri segítségére egyházunk legnehezebb időszakában, a romokból való egyházi újjáépítés éveiben. A fél évszázados amerikai segélyszolgálat történetéről ünnepi kötet jelent meg „Together in Hope” (Együtt a reménységbe) címen.

lwei d e

SZENTFÖLD

A keresztyén Nagypéntek-Húsvét ezidén egybeesett a zsidók Páska-ünnepével. Jeruzsálemet ezért az elmúlt években is jóval nagyobb mértékben árasztották el a zarándokok tízezrei a világ minden részéből. A keresztyén zarándokok tömegeinek középpontja Jézus kereszt-hordozásának útvonala, a Via Dolorosa, és a Szent Sír (Feltámadás) temploma volt az óvárosban. A zsidóság emlékező tömegei pedig a családi otthonokban és a Siratfalnál ünnepelték a Páska-ünnepet.

A Szent Sír temploma, amely ma hat különböző keresztyén egyház megosztott tulajdona, a hagyomány szerint nemcsak Jézus sziklasírja fölé épült, hanem azt a sziklatömböt is beborítja, amelyen egykor Jézus golgotai keresztje állott. Ezen a keresztyének számára legszentebb helyen az első templomot Heléna, Nagy Konstantinus császár édesanyja építtette 335-ben. Azóta a perzsák, mohamedánok és a szentföldi háborúk a templomot többször is földig lerombolták, de a keresztyé-

nek mindig újjáépítették. Ma a hat egyház közösen gondozza a kápolnákat, oltárokat, csarnokokat és barlangokat magában foglaló szent helyet, és ezidén megkezdtek a beomlással fenyegető, nagyobbik kupola helyreállítását is.

ev inf

*

Mint az izraeli újságok is hírül adták, a jeruzsálemi vallási és városi hatóságok eltanácsolták a nagy holocaust-emlékünnepeken való hivatalos részvételtől az erre a célra odaérkezett Jean-Marie Lustiger párizsi római katolikus bíboros. Lau főrabbi és Rubinstein nevelésiügyi miniszter azzal indokolták ezt a döntést, hogy a bíboros, aki zsidó származású és maga is a hitlerista megszállók üldözöttje volt a II. világháború idején, mivel 14 éves korában a keresztyénségre tért át, „nem lenne jó példa” a zsidó fiatalok számára.

ev inf

DÉL-AFRIKA

A legújabb hírek szerint Nelson Mandela dél-afrikai államelnök mentesítette Alan Boesak volt ismert egyházi vezetőt egyházi segélyek eltulajdonításának a vádjától (vö. LP 1995/5. 170. lp). Újságírókkal közölte, hogy Boesak magas állami megbírást érdemel, mivel „a letehetségesebbek egyike az országban”.

ev inf

KAMERUN

Április végén kegyetlenül meggyilkolták a lakásán Engelbert Mveng ismert afrikai jezsuita teológust (64), az „afrikai teológia” egyik legnevesebb képviselőjét. Mveng professzor 30 éven át tanította Yaounde főváros egyetemén az egyház történetét és az afrikai teológus-szövetség főtüköré volt.

ev inf

Kikwit nagyvárosban tört ki legújabbán az a rettegett járvány, amelyet a mindmáig ismeretlen *Ebola-vírus* okoz, és nincs ellene orvosi védelem. A megfertőzöttek 80 százaléka hal meg a gyilkos betegségben. A halottak között van hat római-katolikus ápolónővér-apáca is.

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) legutóbbi nagygyűlésén közölte, hogy a legszegényebb országokban – főleg Afrikában – naponta átlag 25 ezer ember hal meg könnyen gyógyítható betegségekben. Ugyanakkor mintegy három és fél millió azoknak az öt éven aluli kisgyermeknek a száma, akik kiszáradás és gyomorfertőzés miatt pusztulnak el évente, holott személyenként 20-20 pfennig (kb. 16 forint) költséggel meg lehetne menteni őket a haláltól. A legsúlyosabb gond ma az Egészségügyi Világszervezetben az anyagi eszközök hiánya, a támogatás visszaesése éppen a jómódú országokból.

ev inf

HÍREK A TEOLÓGIA VILÁGÁBÓL

Újabb nagy halottja van a német evangélikus teológiának: április végén 91 éves korában meghalt *Wolfgang Trillhaas* erlangeni, majd göttingeni teológiai professzor. A nemzeti szocializmus megakadályozta hallei egyetemi kinevezését, mivel kritizálta Hitler politikáját. Gyülekezeti lelkészi szolgálat után, csak a háború befejeztével fogadhatta el Erlangen egyetemére szóló professzori meghívását.

Számos könyve ma is a legismertebb német teológiai standard-munkák közé tartozik, így az „*Evangélikus Predigtlehre*” (3. kiadás, 1983), az „*Ethik*” (1959) és a „*Dogmatik*” (1962). Számos más dogmatikai és etikai munkája jelent meg ezen kívül is több évtizedes munkássága alatt.

ev inf

AZ EVANGÉLIUM: KÖZÖS SZOLGÁLATUNK MA

„Hogy mindnyájan egy legyünk (Jn 17,21)

Az 5. Magyar Ökumenikus Találkozó

Az Európai Magyar Evangéliumi Ifjúsági Konferencia, az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem és a Magyar Pax Romana Fórum – Katolikus Értelmiségi Mozgalom 1995. április 17-e és 23-a között Gyulán rendezte meg az 5. Magyar Ökumenikus Találkozót. A 20 országból érkezett, több mint 500 résztvevő nagy örömmel állapította meg, hogy a találkozó jelentősen kiszélesítette a negyedszázada elkezdődött, általában 200-300, elsősorban nyugat-európai magyar részvételével folytatott párbeszédet.

*

A Magyar Ökumenikus Találkozók előkészítő megbeszélései a 60-as években kezdődtek. Az első találkozóra 1971-ben került sor a svájci Sionban „Hogy mindnyájan egyek legyünk” címmel. Testvéri légkörrel a találkozó, melyen Teichman Jakob zürichi főrabbi mint előadó is igen aktívan részt vett, a szervezőket újabb találkozók rendezésére ösztönözte. Így került sor a második találkozóra az ausztriai Fuschlban 1976-ban „Miért éppen Jézus?”, a harmadik találkozóra a belgiumi Nassogne-ban 1984-ban „A Lélek erőterében” és a negyedikre a németországi Gemenben 1990-ben „Keresztény felelősségünk a magyarságért” címmel.

*

A mostani találkozóra sok országból (az Egyesült Államoktól Kazahsztánig) érkeztek evangélikus, református, unitárius, görög és római katolikus hívők és lelkészek, legnagyobb részükben magyarok. A találkozón „Az evangélium: közös szolgálatunk ma” címmel tanácskoztak a különféle felekezeti résztvevők a következő témakörökben: az evangélium – a kiengesztelődés jó híre (előadók: *Nemeshegyi Péter* és *Bölcskei Gusztáv*), az egyházak kiengesztelődésének alapja az egyházak megújulása (előadók: *Békés Gellért*, *Balog Zoltán* és *Lukács László*); a kereszténység és a zsidóság megbékélése (előadók: *B.*

Szabó István és *Zoltai Gusztáv*). Az előadásokat a résztvevők kisebb csoportokban és plenáris megbeszéléseken dolgozták föl. A következő témák kerekasztal keretében kerültek megbeszélésre: megbékélés a népek és nemzetek között (vezette *Kiss Gy. Csaba*, résztvevők: *Ioan Vasile Botiza* és *Cs. Gyimesi Éva* Kolozsvárról, *Kovács K. Zoltán*, *Cristian Moisescu* aradi polgármester, *Nagy Győző* marosvásárhelyi polgármester, *Pocsai Gábor* volt gyulai polgármester, *Tordé László* miniszterhelyettes Nagybecskerekéről, *Törzsök Erika*); megbékélés a magyar társadalomban (vezette *Pomogáts Béla*, résztvevők: *Balassa Péter*, *Donáth László*, *Jókai Anna*, *Nagy Gáspár*, *Sándor Iván*), mit várok az ökumenétől (vezette *Hegedűs K. Katalin*, résztvevők: *Boór János*, *Gémes Pál*, *Keresztes K. Sándor*, *Pröhle Gergely*, *Szesztay András*, *Steinmann Judith*, *Varga Pál*, *Zalatnay István*).

A találkozó a helyi református templomban evangélikus szolgálattal (iff. *Hafenschers Károly*), katolikus igehirdetéssel (*Sajgó Szabolcs*) és református úrvacsoraosztással (*Nagy László* esperes) kezdődött. *Gyulai Endre* szeged-csanádi megyéspüspök jelenlétében. A befejező hálaadó szentmisét a katolikus templomban *Gyulai Endre* megyéspüspök vezette és az *Vályi-Nagy Ágnes* református lelkész prédikált. A program naponta más-más felekezeti (református, katolikus, evangélikus és román ortodox) lelkész, illetve pap reggeli áhítatával kezdődött. Csütörtökön izraelita elmélkedésen vettek részt a konferencia tagjai.

A sok tanácskozást kirándulások (Arad, Békés megye, helyi városnézés) és kulturális programok (a Muzsikás együttes estje, irodalmi est és bankett) tarkították. A résztvevők a korábbi konferenciákkal személyes beszámolók és emlékek alapján ismerkedhettek és találkoztak több magyar ökumenikus közösség, mozgalom képviselőivel is.

Az 5. Magyar Ökumenikus Találkozó három rendező szervezete a következő zárónyilatkozatot fogalmazta meg:

ZÁRÓNYILATKOZAT

A keresztények felekezeti megosztottsága ellentétben áll Jézus szavával, hogy *mindnyájan egy legyünk*, és ugyanakkor a nem hívők, a más vallásúak, de a keresztények előtt is gyengítheti az evangélium hirdetésének hitelenségét. Testvériségünk alapja Isten közösséget teremtő szeretete Jézus Krisztusban. Közös kötelesség és létkérdés tehát, hogy vala-

mennyi keresztény keresse az egység lehetséges útjait.

Hitünk szerint a keresztények egysége jele és eszköze annak is, hogy Isten valamennyi embert ki akar békíteni embertársaival, a világgal és önmagával. Ebből következik a párbeszéd és a kiengesztelődés *idősebb testvéreinkkel*, a zsidókkal is, valamint a térségünkben élő különböző népek és nemzetisé-

gek közeledésének a szolgálata. Keresztény felelősségünk alapján nem maradhatunk ki ebből a munkából.

Magyarságunkból és kereszténységünkben egyaránt fakadó, különösen fontos feladatunk a magyar társadalom különböző csoportjai és erői közötti párbeszéd elősegítése, értékhordozó és értéktartó közösségeinek megerősítése.

Mindezek alapján kívánatosnak tartjuk a következőket.

minden hívő ismerje saját felekezete tanítását, továbbá a különbségeket és eltéréseket a felekezetek között vitatott kérdésekben, hogy ne legyen manipulálható;

az ökumenikus szellemű felekezeti nevelés kezdődjék el már gyermekkorban;

a különböző felekezetek dolgozzák át hittankönyveiket az ökumené szellemében;

készüljön közös magyar bibliafordítás;

az elfogadott közös ima-szövegeket (pl. a Miatyánk) valóban használják,

egyháztörténeti vegyesbizottság dolgozzon közösen írt egyháztörténelmen,

az ökumenével és a zsidósággal kapcsolatos, a 2. vatikáni zsinat óta eltelt időszakban megjelent dokumentumok legyenek általánosan ismertek;

térségünk 1938 és 1945 közötti történetének kutatásán dolgozzon zsidó-keresztény vegyesbizottság,

a teológiai főiskolákon és egyetemeken más felekezetű és zsidó teológusok meghívott előadóként rendszeresen oktassanak,

tudományos műhelyekben a környező népek törté-

nészei együtt írják meg történelmük közös fejezeteit.

A találkozón jelenlévő vallásos folyóiratok képviselői külön szakmai megbeszélésükön megállapodtak a szorosabb együttműködésük lehetőségeinek keresésében.

Az Isten közelében élő emberek nem akarnak elkülönülni, mert céljuk, hogy a hitből nyert erőttel együttműködésük életét – legyen ez a tett gyakorlati gondoskodás, szeretetszolgálat, oktatás, nevelés, a nélkülözés vagy a pszichés feszültségek enyhítése.

A találkozó résztvevői ökumenikus testvéri közös-

séget éltek, a viták nyílt, őszinte, baráti szellemben folytak. Annál fájóbb azonban a találkozó végére kialakult közös felismerés, hogy a keresztények jézusi egysége megvalósulásának jelentős elvi és gyakorlati akadályai változatlanul fennállnak. A tanulmányi hét alatt a résztvevőkben egyre erősödött a közös eucharisztia igénye.

A találkozó résztvevői meg vannak győződve arról, hogy a magyar nép lelki és erkölcsi megújulásában az ökumenikus magyar kereszténységnek fontos feladata van.

Gyula, 1995. április 22.

Ökumenikus üvegház Gyulán

A hagyomány ápolása a találkozó egyik nagy érdeme. A nyugalom, politikai nyomás nélkül kialakult ökumenikus párbeszéd és együttélés hagyományáé. Újdonság volt a hely kiválasztása: Magyarország, a Kárpát-medence közepe (a hatvan kilométerrel odébb eső Szarvason van a Kárpát-medence mértani közepe!). Kétségtől elvonhatatlanul első ízben jött össze több mint ötszáz, magyar kerestyén egy ilyen találkozóra Magyarországon. Ez elsősorban a nagy számban (és jelentős anyagi támogatással) Szlovákiából, Kárpátaljáról, Kazahsztánból, Erdélyből és a jugoszláv utódállamokból jött résztvevők számára volt óriási élmény és teljesen újszerű. Ám feltűnt, hogy a helyi, magyarországi kerestyének, (a személyesen meghívottakon kívül) nem vettek tudomást a gyulai konferenciáról, sem pedig a környékbeli gyülekezetek. A széleskörű tájékoztatás rovására ment a talán túlzott tartózkodás a hivatalos egyházi vezetőségtől. De míg ez a találkozó nyugati ihletésű függetlenségére utal, félreérthető és igazából nem magyarázható a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának a megkezdése. A liturgikus-ökumenikus munkacsoport egy-két katolikus résztvevőjének részvétele ezt a hiányt nem pótolta. Ez kár volt és kiteszi a konferenciát annak a vádnak, hogy „a nyugatiak mindent jobban tudnak”!

Jól tükrözte a találkozó a felisme-

rés: Európa újraevangelizálásának a vágya nem csak a római egyházé. A jövő útja kerestyének között csak közös lehet, a teljes közös elfogadása és a példamutató együttműködése, ha nem akarnak belebukni. A kiengesztelődés címszó mögött ez az elgondolás rejlik. Ugyanakkor nem igazán került fogalmi tisztázás alá a mottóként hangoztatott jánosi íge: „Hogy mindnyájan egy(ek) legyenek” (János 17,21). Annak ellenére, hogy a teológusk biblikus megközelítéssel éltek – ti. Isten teremti meg a kiengesztelődést magával Jézus Krisztus által és ezért kérhetjük Szentlelkét, hogy (felekezeti, nemzeti, társadalmi, stb.) kiengesztelődésünk eredményes legyen, mégis végig ott kísértett ez az úgy látszik kiirthatatlan és türelmetlen elképzelés, hogy minden „rajtunk” múlik. A zsenge reménységcsírától a megkeseredett csalódottig az ökumené minden vetülete hangot kapott Gyulán.

De: ki vette figyelembe a szervezők közül azt a sokszor sziszifuszi munkát, amellyel az elmúlt ötven év alatt is hangzott – így vagy úgy – az evangélium a Kárpát-medencében? Ha nem lettek volna munkacsoportok, ezek az értékes beszámolók teljesen eltűntek volna. És: ennek a találkozóknak melyik pontját szabad egyáltalán *evangelizálási* munkának tekinteni? – A találkozó bőséges alkalmat adott a különböző felekezetek tagjai saját identitásának keresé-

sére, hitvallási és nyelvi alapon. Többé-kevésbé minden felekezet képviselve volt, sőt még a kerestyenség határain túliak is – gondoljunk itt az izraelita résztvevőkre – persze a nagy összekötő kapocs a közös etnikum és a nyelv volt. Aki azonban – nyugatról jöve – látványos, vagy messzemenő közeledést, csak gesztus jellegűt is, várt a másik féltől, az csalódott. Ami megmaradt, az a közös nyelv volt. De tényleg közös nyelvet, azaz mindenki által érthetőt használtunk?

Talán a legjobb rendezvény az a kerekasztal volt, amelyen a népek kiengesztelődéséről volt szó. S bár ezalatt is – mindent megcsúfoló módon – egymást írva dörögtek a népek fegyverei, pl. a Balkánon. De ahogyan Gyula város volt polgármestere, Arad román és az utóbbit tolmácsoló marosvásárhelyi magyar polgármester a számtalan tervről, találkozóorról, egymás megértéséért és segítéseért végzett munkáról beszámolt, az a gyakorlati megbékélésnek olyan ékes példája, amelyet hangozgatni kellene kikürtölni a megbékélési egyáltalán nem akaró világba. A példaként felsorolt ifjúsági találkozók, sportversenyek, művészek és iskolák közös kezdeményezései kicsi, de járható lépéseket mutattak be szemléletesen – nem hallgatva el az ezzel együtt járó, sok oldalról jövő támadást sem. No de nem ez az egyedüli járható út? Az ökumenikus kisközösségek bemutatójából is ez

derült ki: nem a hangzatos szövegek, sem pedig a „hivatalos” álláspontok dogmatikus hangoztatásában nyilvánul meg a Szentlélek új utakat kereső és találó munkája ... Ilyen értelemben sajnálatos, hogy az előbb említett kerekasztalt vezető Kiss Gy. Csaba már nem juthatott szóhoz, pedig neki lett volna mit mondania. A tárgyalási kultúránk fejletlenségének rovására kell írunk, hogy a kért hozzászólások helyett felszólalások következtek sorozatban, szinte teljesen ignorálva a kerekasztalnál elmondottakat. Közös a sorsunk, a múltunk, de a jövőnk is – ezt a tanítást nem lehetett nem meghallani!

A Lajtától keletre élő magyar keresztényeknek az evangéliumi szellem példamutató lehet. A visszajelzések is jók etekintetben. De a nyugatról jött világosan látja a 70-es évek óta egyhelyben topogó, *tanács-talan ökumenét*. Bizonyos értelmű visszarendezésnek vagyunk a tanúi. Ennek oka az lehet, hogy miután a kommunista rendszer nyomása megszűnt, az egyházak önmagukkal vannak elfoglalva, saját identitásukat keresik (a másiktól elhatárolódva) és az állam anyagi támogatásáért marakodnak. Másrészt pedig nem lehet az erős római-katolikus restaurációt nem észrevenni. Ez bennünket döbbenettel tölt el.

Végül tanulságos volt az a délelőtti, amikor három előadó beszélhetett egyháza megbékéléséről. De az arányok eltorzultak többszörösen is.

A két római katolikus előadó egymást kiegészítve egyháza véleményét következetesen képviselte (Békés Gellért), ill. az ebben rejlő jó lehetőségeket útmutatóan képviselte (Lukács László). A református előadó (Balog Zoltán) azonban egy lelkes, de a mai református egyházzal (és annak vezetésével) nem azonosítható „disszidens” csoport vízióját mondta el. Arról nem is beszélve, hogy a Gyulától Szarvasig húzódó terület szélén, a magyarországi evangélikusok egyharmada él! – meg sem kérdezték az evangélikus álláspontot. Ehelyett félreérthetően és felszínesen „protestáns egyházzal” beszéltek, ami nincs. Sajnálatos, hogy a rendezvény második felére, a kérdésekre válaszolva csak egy előadó maradt a pódiumon. A 80 éves

Békés Gellért maratoni válasza nem volt sem jövőbe tekintő, sem pedig evangéliumi ihletésű. Tőle, aki a MPR ökumenikus lelkületét megszeméltőző pozitív befolyásolta és fejlesztette, többet lehetett elvárni, mint a Ratzinger-féle római pozíciót. Dialóguspartner híján félreérthető és bántó kijelentésekre ragadtatta el magát, melyek a katolikusok között is irritációt váltottak ki. Másnap délután ugyan tisztázásra került a sor, de a bántó kijelentések elkerülésén túlmenően csak újból nyilvánvalóvá vált, hogy az eucharisztia, de főként a katolikus papság különleges mivolta, éles határvonalat von a római és az „egyéb” keresztyének közé. Az a kijelentés pedig, hogy a zárómisén az eucharisziát osztó gyulai katolikus püspök senkitől nem kérdezi meg felekezeti hovatartozását – evangélikus, református szemmel csak újabb jele annak a katolikus önteltségnek, amely a Szentlélek munkálkodásának a határát egyháza tanításában szabja meg. Amíg ez a kirekesztő magatartás nem változik meg, nincs ok eufóriára.

Mi jön Gyula után? A rendező szervezetek döntés előtt állnak: telepjenek-e „haza”, cserbenhagyva a nyugati magyar kersztyéneket? –

Akkor elengedhetetlen, viszont a partizánkodás helyett, a szorosabb együttműködés a helyi ökumenikus és felekezeti intézményekkel! Vagy folytassák a diaszpóra-munkát, melyet nem kísér a nagyközönség figyelme?

Az EMEIK, mint a nyugati magyar fiatalokat megszólító szervezet, az utóbbi mellett kötelezte el magát. Sem személyi, sem anyagi, sem szervezeti felkészültsége nem engedi meg ilyen nagystílusú konferenciák rendezését. Amennyiben pedig az ifjúságnak ilyen kevés életteret hagynak a programtervezők, igényeiket, nyelvezetüket és vallási praxisukat ennyire figyelmen kívül hagyják, az EMEIK ehhez hozzájárulva saját identitását adná fel. Gyula ezen a téren is választóvonalat jelent.

Utólag nézve is fontos volt, hogy sikerült ennek a találkozóknak a megtartása, hogy a szervezők kipróbálhatták ezt az újdonságot és ezzel saját szervezőképességük határait is megismerhették. Jó volna a jövőben új arcokkal, kevésbé tekintélyes, de annál inkább kompetens, fiatalokat is megszólító, dialógusra képes és arra időt is szentelő előadókkal, egy esetleges 6. Ökumenikus Találkozó elébe nézni.

Gémes István – Gémes Pál

Az egyházak nemzetünk lelki egészségéért

Figyelemre méltó – s remélhetően eredményes – kezdeményezés indult 1994 őszén. A kormányzat úgy döntött, hogy fokozott figyelmet fordít a társadalom lelki egészségének javítására. Ennek érdekében Dr. Veér András főigazgató főorvos személyében miniszteri biztost nevezett ki mentálhigiénés programok megvalósítására. A feladat elvégzésére felállított programiroda április 12-én egész napos fórumot rendezett. Ekkorra már kirajzolódtak a főbb munkaterületek, s ezekre külön szekciók alakultak.

Nyilvánvalóvá vált az is, hogy az egyházak mennyit tesznek nemcsak a bajbajutottak megsegítésére, hanem elsősorban az emberek lelki egészségének fejlesztéséért, a közösségi szellem ápolásáért mindennapi lelképásztori tevékenységük során, valamint speciális szervezeteken, intézményeken keresztül.

A fórum *Egyház és mentálhigiéné* nevű szekciójába több mint félszáz személy kapott meghívást a különböző magyarországi egyházakból, felekezetek-

ből és vallási közösségekből. A szekció első plenáris ülésén megerősítést nyert, hogy az egyházak már lelképásztori alapterveken keresztül is tevékenyen hozzájárulnak a társadalmi méretű lelki egészségvédelemhez és egészségmegőrzéshez; nem szervezhető tehát országos mentálhigiénés program az egyházak aktív részvétele nélkül. Az egyházak mint értéket hordozó és közvetítő, közösséget formáló és megtartó intézmények, nagymértékben szolgálják a nemzet lelki egészségét.

A szekciónak igen rövid idő állt rendelkezésére ahhoz, hogy konkrétan is számbavegye az egyházakban folyó munkát, és június közepéig olyan programot állítson össze, amely megjelenhet a lakosság egészségi állapotáról szóló, szeptemberre tervezett parlamenti vitánapon is. A terv kidolgozására a szekció munkacsoportokat állított fel. Gyorsfelmérést készítettek arról, hogy jelenleg hol, milyen mentálhigiénés tevékenység folyik, milyen terveik vannak a jövőre, céljaik megvalósításához milyen anyagi

erőforrások állnak rendelkezésre, s milyen anyagi támogatásra van szükségük. A kérdőív mintegy félezer címre jutott el, de különböző közösségektől és műhelyektől végül összesen 816 válasz érkezett. A válaszadók mintegy fele a katolikus egyházhoz, egy tizede a református, valamivel kevesebb az evangélikus egyházhoz tartozik. A zsidó hitközségek 1%-al képviseltetik magukat, az egyéb egyházak és egyházi közösségek viszont csaknem negyedét teszik ki a válaszadónak.

A válaszok csak megerősítették a szekciónak azt a meggyőződését, hogy az egyházakon belül igen sok olyan tevékenység folyik, amely az országos mentálhigiénés program keretébe tartozik, s amely a lelki betegségek megelőzésére irányuló programokon túl minden olyan tevékenységet magába foglal, amely az emberi élet minőségét javítja. A hívő számára a közösségi tevékenység a saját és mások személyiségét kibontakoztató eszköz, a gyülekezetben lévő emberi kapcsolatok, személyesség és intimitás növeli az egyén stabilitását.

A tevékenységi területek három főbb csoportba oszthatók:

1. *A segítők segítésére, képzésére irányuló részprogramok:* segítő hivatású szakembereket, illetve segítő csoportot vezető laikusokat felkészítő-továbbképző programok, amelyek a résztvevőket alkalmasabbá teszik segítő tevékenységük ellátására.

2. *A közösségi támogató hálózatot fejlesztő részprogramok* ösztönzik a már meglévő spontán támogatások hálózatát és a segítő csoportok fejlődését, elősegítik az új, spontán vagy szervezett kezdeményezéseket.

3. *A különösen veszélyeztetett csoportokra irányuló részprogramok* átmenetileg vagy tartósan beteg vagy veszélyeztetett személyeket és csoportokat támogatnak, állapotuk javítására és beilleszkedésük segítésére törekuszenek.

Nyilvánvaló, hogy a sietve elvégzett felmérés nem tükrözheti a teljes magyar valóságot. Bizonyára sok olyan egyházi szervezet, intézmény működik eredményesen, amelynek tevékenységét a befutott adatok nem tartalmazzák. A fenti három tevékenységi terület mégis meghatározónak mondható. S eligazító lehet az az adat is, hogy a felmérésben szereplő egyházi intézmények, szervezetek évi teljes anyagi forrásigénye mintegy másfél milliárd forint, s ennek csaknem felét maguk az intézmények illetve egyházaik fedezik. Ha a mentálhigiénés kormányprogram tehát az egész társadalmat kívánja átfogni, s minden értékes erő összefogására törekszik, ak-

kor mindenképpen kívánatos, hogy legalább 700-800 millió forintot biztosítson az egyházak mentálhigiénés programjainak támogatására.

Mivel az egyházi intézmények bizonyos területeken kiterjedt tevékenységet folytatnak (pl. ifjúsági közösségépítés) a lelki egészség megőrzése érdekében, és egyidejűleg a mentálhigiénés munkában specifikumokat is mutatnak (pl. egyidejűleg és egy színtéren jelenlévő intézményes és nem-professzionális segítségnyújtás), mindenképpen fontos lenne néhány területen lehetőséget teremteni kifejezetten egyházi mentálhigiénés pályázatok benyújtására. Ezeket

A lelkibetegségek megelőzésére irányuló programokon túl – minden olyan tevékenység beletartozik a mentálhigiéné fogalmába, amely az emberi élet minőségét javítja. A hívő számára a közösségi tevékenység a saját és mások személyiségét kibontakoztató eszköz, a gyülekezetben lévő emberi kapcsolatok, személyesség és intimitás növeli a problémákkal küzdő ember stabilitását. A felekezeti élet mentálhigiénés hatását a Közösségi Támogató Rendszerek, és a Mental Health Promotion modelljei is hangsúlyozzák. A Javaslat az 1995. április 12-én megrendezett Mentálhigiénés Fórum Egyházi és Mentálhigiénés Szekció három munkacsoportja előkészítő anyaga ismeretében, az egyházi mentálhigiénés programokat felmérő vizsgálat számítógéppel (SPSS program) feldolgozott adataira támaszkodva készült. A Javaslat 3 részterületet emel ki:

– *A segítő segítésére irányuló részprogramok (Helping the Helpers to Help):* segítő hivatású szakembereket, illetve segítő csoportot vezető laikusokat felkészítő (kiképző) továbbképző programok, melyek résztvevői alkalmasabbá válnak segítő tevékenységük ellátására.

– *A Közösségi Támogató Hálózatot fejlesztő részprogramok* ösztönzik a már meglévő spontán támogatások és segítő csoportok fejlődését, elősegítik új, spontán, vagy szervezett támogatások alakulását.

– *A Különösen veszélyeztetett csoportokra fókuszáló részprogramok* átmenetileg, vagy tartósan beteg, vagy e problémák iránt veszélyeztetett személyeket és csoportokat támogatnak, állapotuk javítása, illetve problémájuk újratermelődésének megakadályozása érdekében.

Az egyházi programok – felméréssel alátámasztott – évi teljes forrásigénye mintegy 1,500 MFT, melynek közel fele az egyházak rendelkezésére áll. *A külső forrásigény 7–800 MFT. A források felosztásában az egyházak a bizalmukat élvező szakembereken keresztül vehetnek részt.*

– Az „A” változat szerint az országos

a pályázatokat az egyházak és a szakma által egyaránt elfogadott szakemberekből álló kuratórium bírálná el.

A magyarországi egyházak, felekezetek és vallási közösségek vezetői nyilvánították egyetértésüket az egyházi szekció által a Mentálhigiénés Programirodához betervezett javaslattal, s egyben jelezték, hogy ha e javaslat – az országos mentálhigiénés program keretén belül – parlamenti támogatásra talál, akkor az egyházi, vallási közösségek, azok intézményei és szervezetei hatékonyabban hozzá tudnak járulni a hazai mentálhigiénés helyzet javulásához.

Budapest, 1995. június 12.

ÖSSZEFOGLALÁS

mellett külön egyházi mentálhigiénés pályázat is lenne, – külön Kuratóriummal.

A „B” változat szerint külön egyházi pályázat (és kuratóriumi munka) csak az ifjúsági/oktatási programok kapcsán lenne.

A magyarországi egyházak, felekezetek és vallási közösségek e Javaslat megszületésének ösztönzésével, részletes programtervek kidolgozásával is hozzá kívánnak járulni a hazai mentálhigiénés helyzet javulásához

Iránymutató megjegyzések az egyházak rövidített programjavaslatához

Az egyházak, felekezeti és vallási csoportok – a rendelkezésre álló másfél hónap alatt – összeállítottak egy 16 oldalból és mellékletekből álló programot, melyet benyújtottak a Mentálhigiénés Programirodába.

Az egyházak alkalmasak társadalmi méretű, lelki egészséget építő kezdeményezések valórváltására, mivel

– ezen a téren gazdag tapasztalatokkal rendelkeznek (pl. ifjúsági közösségépítés)

– indíttatásukhoz híven pártok felett álló, sok egyént és nagy létszámú csoportot mozgósító szervezetek

– elismerik a társadalom – ezen belül egymás – humánus célzatú értékeit

– hozzájárulnak ahhoz, hogy egy értékekben gazdag, pluralista civil társadalom felépülhessen,

A következő összeállítás ennek a munkának tartalomjegyzékét és összefoglalását, valamint az egyházak vezetőinek jóváhagyását tartalmazza.

(A program részét képezi egy felmérés, melynek kérdőívét közel ötszáz címre küldtünk szét. A 18 egyháztól és vallási közösségtől érkezett 816 választ számítógépes statisztikai programcsomaggal dolgoztuk fel. Ez a felmérési anyag a Nemzeti Egészségvédelmi Intézet Caritas Hungarica Egyházi és Mentálhigiénés Osztályán megtekinthető.)

50 éve oszlatták fel néhány tanítórend kivételével a magyar rk. szerzetes rendeket (bencések, ferencesek, piaristák). Ezért érthető, hogy a fiatal nemzedék kevésbé ismeri még a klasszikusnak számító rendeket is. Szándékom, hogy valamit bemutattunk

BRÜCKNER ÁKOS ELŐD ciszterci plébános:

A Ciszterci Rend

reformtörekvés gyümölcseként született 1098-ban a franciaországi – burgundiai – Cîteauxban. A nálunk bencéseknek nevezett első nyugati szerzetesrendből alakult ki. Nursiai Benedek (VI.sz.) Reguláját akarta Szent Róbert apát néhány társával hűségesebben követni, annak eszményeit és arányait pontosabban vállalni. Igazából nem is reformról beszéltek, hanem konverzióról: a bűnös önmagunktól a szent Isten felé fordulásról, a tökéletesebb Krisztus követésnek elkötelezett közösségben.

Kezdetben nem is volt szándékuk elszakadni a Bencés Rendtől, hanem azt szerették volna megújítani, éppen úgy, ahogyan már 910-ben Clunyben történt, vagy ahogy a XI.sz. végén számos más törekvés is erre irányult.

Szerzetesi életberendezkedésüket „monasztikus”-nak mondhatjuk: Mivel megannyi egységben (monasz), monostorban ugyanazt az egyetlen szerzetesi eszményt akarták megvalósítani: „a szegény Krisztussal szegényen, de az Úrban mindig örvendezve” teljesen átadják önmagukat az Isten iránt való engedelmességnek, a *Regula* szabályai szerint. Az újkori hivatásrendekkel szemben még nem „szakosodtak” tanítói, betegondozói vagy misszionáló renddé, hanem az *imádságnak és a testi-szellemi munkának* éltek, és mindenkor annak az elvárásnak megfelelően, amit a Gondviselés és a kor egyházi szükséglete eléjük állított. Ennyiben kifejező a népszerű megközelítés, hogy a benedeki szerzetesközösségeket az „*Ora et labora*”, az „*Imádkozzál és dolgozzál*” jelszavának vállalása jellemzi.

Isten műveit már kezdetben is gyakran éri megpróbáltatás – ezt Benedek Regulája kifejezetten tanítja. A hűség próbáját jól állta Róbert, akinek vissza kellett mennie ugyanabba a molesmei monostorba, amellyel szemben az újat, a „*Novum monasterium*”-ot kereste, ugyanannak a pápai követnek a parancsára, aki őt onnan korábban elengedte. Hasonlóképpen hűséges volt az Opus Dei, a szolozsma szolgálatához, az egyszerűség szelleméhez Alberik apát is és a harmadik alapító, a világlátott és kívülálló biblikus műveltségű – angol eredetű – *Harding Szent István* is. Szívesen rajzolják a régi források válságosan keménynek az első időszakot, hogy kiemeljék Bernát jelentőségét, aki egyszerre 30 rokonával, diáktársával együtt lepte meg Cîteaux-ot 1112 áprilisában. Rendkívül fölgyorsult ennek a kivételre tehetségű és lendületű fiatal szerzetesnek áldásos hatásra a Rend elterjedése. Mondhatjuk: *clairvauxi Bernát a XII.sz. szentje és a Ciszterci-ek a XII.sz. rendje*. Bernát (1090-1153) nemcsak igen népessé vált apátságát és az abból származó 65 alapítást fogta át tüzese, lelkes egyéniségével, hanem az Egyház egésze egységéért és hiteléért is eredményesen munkálkodott. A kettős pápaválasztás idején a megosztás megszüntetéséért, Abelard racionalizmusával szemben a hit teljességéért szállt síkra. Teológiai szemléletével és máig tanulságos beszédei, írásai stílusával Agostonra hasonlított. Úgy tudott legkiválóbb kortársai barátjává válni, hogy ugyanakkor a jóra ösztökélte őket, úgy vonzotta a művelteket és a névtelenekeket, (még az akasztófavárágot is), hogy kiváló krisztusi embert nevelt belőlük. Amikor 1990-ben születése 9. centenáriumát ünnepelték Rómában, a tudományos szimpozion joggal emelte ki „modernségét”, hiszem a mai jelentős korproblémákra akkori csírájukban vagy változatukban érzékenyen válaszolt. *Így az öku-
menizmus is fogadópontokat találhat nála.*

1500-ig 738 helyen létesült ciszterci férfi monostor, de a kodulórendek: a ferencesek, domonkosok elterjedésével a rohamos fejlődés már jelentősen csökkent. A női monostoralapítások vagy sok esetben már meglévő csatlakozása közel hasonló méreteket öltött. Már a harmadik apát óta felvettek munkás-testvéreket is, akikkel az anyagi és lelki javakat megosztották.

Világban élő, nem kifejezetten szerzetes férfiak és nők is csatlakozhatnak a Ciszterci-ek lelki közösségéhez, ezeket oblátusoknak, oblátáknak nevezzük, mivel kifejezett igé-

a Római Katolikus Egyház lelkiségéhez tartozó képből. Először egy ökumenikusan nyitott ciszterci atyát kértem rendjük fő vonásainak ismertetésére. (Bővebb irodalom Lékai Lajos: *Ciszterci-ek – eszmény és valóság*, Bp. 1991. c. könyve és irodalmi mutatója)

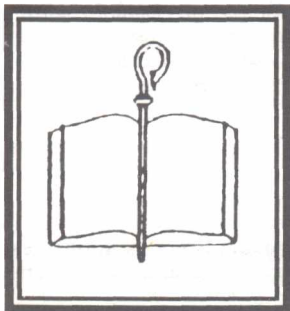
retükkel ők is sajátosan átadják magukat Istennek, természetesen alapvető hivatásukat megőrizve, sőt ezáltal is megszentelve.

A Ciszterci-ek titkát teológiailag talán azzal a krisztológiai érzékenységgel és hangsúlyváltással jellemezhetnénk, amelyre – főként Bernát hatására – *Krisztus emberségére hangsúlyosabban figyeltek*, mint a korábbiak. Remek krisztológiai egensúlytal törekedtek Jézus Krisztus Istenemberségét a maga teljességében tisztelni és ennek humánus következményeit, mind az elmékedéseikben, mind az életvitelükben levonni. Bernáttól egyenes az út Assisi szegénykéje, Ferenc felé. A Ciszterci-ek így a nevelésben az egészséges családiasságot képviselték, a kultúra terén számtalan síkon nemesítettek, a *művészetekben pedig a puritanizmustól mentes egyszerűséget kedvelték*. Ahogyan szót értettek a párizsi egyetemistákkal és lelki támaszként álltak lovagrendek mellé, ahogyan megnevesítették a burgundi szőlőt a róluk elnevezett „Szürke barát” készítéséig, vagy a földművelés a vetésforgó alkalmazásával, úgy találtak rá az egyszerű formákra az ún. átmeneti stílusban, amely a gótika felé vezetett (vö. Belpátfalva ránkmaradt temploma), vagy énekkultúrájuk nemesen egyszerű gregoriánjára.

Másik sajátosságuk a *szervezetükben kialakult kölcsönösség*, mai szemmel nézve majdnem hogy demokratikus. A szigorú önállóságban kezelt korai bencés kolostorok függetlenségével, majd a Cluny-i reform nyomán kialakult monostorrend szer belső függőségeivel szemben Harding Szent István a *Charta Caritatis* c. okmányban így fogalmazott: „*Una caritate, una Regula similibusque vivamus moribus*”, azaz egy szeretetközösségben, ugyanazon Regula alatt, de az életmódban egymás változatait elfogadva éljünk! Ennek gyakorlati fogódzója a *kettős szervezeti elv* vállalása volt, hogy a legfőbb alapító apátságok apátjai évenként meg kellett, hogy látogassák az onnan létesült monostorokat, az egyes monostorok apátjainak pedig évenként össze kellett jönniük az anyamonostorba, Cîteauxba, az *általános káptalanra*. Mindenekelőtt a szeretet kötelezte őket arra, hogy egymást a Regula megtartásában és egy bizonyos szabadságot biztosító lényegi belső egységben megerősítsék ezáltal.

Számtalan történelmi próbatét, Európa lelki átalakulása ugyan küzdelmessé tette a Rend további életét, de *ma is hitelesen él*. A XV-XVII. sz. óta egy-egy ország illetve országgrész apátságai ún. *kongregációkban* kezdtek tömörülni önállóságuk megőrzésével. A *generális apát* – aki jelenleg magyar ember, dr. *Zakar Polikárp* – a Rend egységét képviseli. A 12 kongregáció kb. 1 300 férfiniszterzetet számlál, nagyjából ugyanennyi a szerzetesnők száma is. Távol-Keleten, Amerikában is jelen vannak a Ciszterci-ek. Testvér-rendjüknek tekintik Szent Benedek Rendje mellett a La Trappe monostorról elnevezett szigorú fegyelmű *Trappistákat* is, akiket Bothilier de Rance (1700) alapított. Nálunk Thomas Merton amerikai lelki író könyvei nyomán ismertek ők.

Hazánk hajdani területén a középkorban 18 apátság létesült. Az elsőnek, Cikádornak, 1142-ben lerakott alapfalait napjainkban ássák ki *Bátaszéken*. *Zirc* is már több, mint 800 éves múlttal rendelkezik. Mostanában áll helyre ott a korábban messzesugárzó élet, amelyet az 1950-es felosztás külsőleg megtört. Akkor 200 körül volt a fogadalmas szerzetesek száma, és 50 körül az ujoncoké, növendékeké. Történelmi okokból hazánkban a középiskolai tanítás, az *ifjúsági pasztoráció* vált a Rend jellegzetes feladatkerévé. 1776-tól Egerben vállaltak a Ciszterci-ek gimnáziumot, később Pécsen, Baján, Székesfehérváron, majd 1912-től Budán is. Ezek az iskolák eredményesen művelték és sajátos vonzással nevelték munkaszeretetre és krisztusi magatartásra növendékeiket. Biblikus nyelven fogalmazva, a *maradék sarj* ma erejéhez és az újraéledő utánpótlás mértékéhez mérten kínálja fel szolgálatait hazánk erkölcsi, lelki gyógyulását keresve, hogy mint mindenben, ebben is megdicsőüljön a Szentháromság egy Isten.



Lelkész-szemmel

Püspöki jelentés

Elhangzott az Országos Egyházi Presbitérium ülésén 1995. május 19-én (Részlet)

Dr. Harmati Béla beszámolójában három fő pontban a prioritásokkal, az egyházi renddel és a tisztújítási kérdések kapcsán adminisztrációs kérdésekkel foglalkozott. Ebből emeljük ki rovatunkban most az első pontot.

Ismét a prioritások!

Vissza-visszatérő gondolat mindnyájunk számára, hogy a legutóbbi évek változásai, az egyházunk számára elnyert Isten-adta nagyobb szabadság kihívásával hogyan éljünk. Ezerféle feladatunk van, nemcsak új intézmények indítása és segítése terheli egyházi közéletünket, hanem a gyülekezeti és országos, valamint területi új munkaágak szervezése (hitoktatás, ifjúság, misszió és evangélizáció, kórházi szolgálat, börtönmisszió, katonai lelkeszi szolgálat, népfőiskolák, szenvedélybetegek gondozása, intézményes és gyülekezeti diakónia stb.)

Ugyanakkor minden egyházi testület és vezető kérdése, hol vannak a prioritások, hiszen ezer dolgot nem lehet egyszerre tenni. Meg kell találnunk a fontossági sorrendet és ahhoz a megfelelő struktúrákat és a személyi és anyagi feltételeket. Ez pedig csak részben a zsinat dolga!

Félreértés ugyanis, amikor egyházi tisztségviselők vagy gyülekezeti tagok karba tett kézzel figyelik, mit határoz a zsinat és a meghozott egyházi törvényektől várják a prioritások és a munka megszervezését. A zsinati törvényalkotás nagyon fontos munkaága egyházunknak, de egy példával élve, nem várhattuk meg, hogy előbb törvény készüljön az iskolákról, majd akkor indítunk néhányat. A múltban ugyanis az 1950-60-as évek törvénykezései nem intézkedtek az iskolákról, mert ilyenek nem voltak. Előbb indultak az iskolák és csak utána hozott azokról törvényt a zsinat, milyen törvényes keretek között kell működniük.

A prioritások keresése minden gyülekezet, minden egyházi tisztségviselő feladata és lehet, hogy vidékenként he-

lyi prioritások is vannak. A legeslegfőbb prioritás, az evangélium, a Krisztus követése és hirdetési feladatai keretében egyházunk a legutóbbi években a nevelési-oktatási területet határozta meg, mint legfőbb prioritást. Ezen belül is a legutóbbi presbitériumi ülésre gondolva, elsőséget élvez a Teológia – Hittudományi Egyetem személyi és működésbeli lehetőségeinek biztosítása. Annyira nagy ugyanis a szakemberhiány, ez vonatkozik a lelkészekre, tanárookra, hittanoktatókra, nevelőkre, ifjúsági munkásokra, hogy még azon az áron is biztosítani kell a Teológia tanári-oktatói gárdájának létszámemelését, hogy gyülekezeti lelkészeket vonunk el erre a szolgálatra. Ezzel ugyanis későbbi időre biztosítani tudjuk az utánpótlás képzsét.

Nem korlátozódhat azonban az oktatási-nevelési munka csak az intézményekre. Az egész egyházi életnek, gyülekezeti munkának abban az irányban kell tájékozódnia, hogy fölmérje az elmúlt évtizedek nehézségei, mulasztásai és egyházellenességi propagandája miatt létrejött vákuumot, hiányt, tudatlanságot és rosszhiszeműséget és minden lehető módon tegyen ellene. Néhány gyülekezetben helyi-területi lapokat indítottak, egyházmegyék rendeznek presbitériumi és felnőtt-konferenciákat, szülők iskoláját, stb. A hittanos gyerekeket föl kell használni arra, hogy rajtuk keresztül elérjük a szülőket is.

A fides qua és a fides quae creditur, azaz a fej hite és a szív hite, bizalma összefügg! A hitet igenis meg lehet és meg kell tanulni! Másrészt viszont az érzelmi oldal, a fiducia, a bizalom, az istenfélelem is fontos része a hitnek. A tanulás összefüggésében fontosnak érzem, hogy mai presbitériumi ülésünkön döntenünk kell azon teológiai-etikai bi-

zottság összeállításában, ahogyan erre a zsinat kért minket, amelyik hivatva lesz foglalkozni a mai élet kérdéseire történő etikai, szociáletikai véleményalkotással. A törvényhozó zsinatnak ugyanis nem feladata, hogy konkrét teológiai-etikai nyilatkozatot hozzon, vagy ilyen kérdésekben mondjuk a nyilvánosság-hoz forduljon nyilatkozattal. A személyi javaslatot az elnökség elkészítette és a határozati javaslatok körében előterjesztjük.

Arra hívom föl még a figyelmet, hogy az elmúlt hetekben a sajtó többször foglalkozott ilyen kérdésekkel és azzal a helyzettel, vajon van-e a mai magyar társadalomban fogadókészség az egyházi, a keresztyén etikai értékek iránt, mennyire irányítják most ezek az értékek az emberek életét. Mellékletben megküldtük minden presbitériumi tagnak Andorka Rudolf professzor, zsinati elnökünk igen hasznos írását. (Andorka R.: Az érték- és erkölcsválság rendszereket dönthet meg, Magyar Hírlap, 1995. május 3.)

Bizonyságtételünkben, tanításunkban, egyházi magatartásunkban a tradíció erejét és értékeit kell képviselnünk és őrizkednünk kell a tradicionalizmustól. A kettő közötti különbséget valaki így fogalmazta: a tradíció a holtak élő hite közöttünk, a tradicionalizmus viszont az élők halott hite. Isten óvja egyházunkat, a magyar keresztyénséget ettől a tradicionalizmustól!

Bizonyos jelek arra utalnak, hogy a társadalom körülöttünk figyeli és értékeli az egyház ezen munkáját. Ezért kaptak például 1995-re az Országgyűléstől egyesületeink anyagi támogatást, a Fébé 700 ezer forintot, a KIE Nemzeti Szövetség 1 milliárd és a MEVISZ is 1 milliárd. A világháború után 50 évvel, amikor az ünnepek újra eszünkbe juttatták mindazt a szörnyűséget, borzalmat, emberi bünt és tisztítást, amit

ez a háború jelentett és mindezt még csak aláhúzza a balkáni háború kapcsán tapasztalható mai kollektív politikai és nagyhatalmi tehetetlenség, még erősebben támad sokakban az a vágy, hogy kapaszkodhassanak valamilyen biztos értékrendszerbe, erkölcsi védőhálóba.

A keresztyén tradíció mellett az európai klasszikus hagyomány is az erkölcs, a humanitás vonalát húzza alá. Platon, a görög filozófus az embert – anthropolosz – úgy magyarázza szójátékkal, hogy olyan lény, aki „fölfelé néz” – anó athrein – és ez a fölfelé tekintő lény

nemcsak fölegyenesedő, egyenes járású, hanem magasabbrendű, etikai céljai vannak (Kratülosz).

Olyan alkotó etikára van szükségünk az egyházi kereteken belül, amelyiknek kisugárzó, példaadó szerepe van a társadalomban. Ne értse félre senki! Nem arról van szó, hogy „kitanítsuk” a nemkeresztyén társadalmat, mert alázattal kell megvallanunk, hogy sokszor egyházon belül is széthúzás, békétlenség, tiszteletlenség, istentelenség és embertelenség történik. Nem is arról beszélnek, hogy az egyik ún. „magasabb rendű” embercsoport tanítsa meg a másikat, a

nyugat-európaiak a kelet-európaiakat vagy fordítva, a „népiek” az „urbánusokat” vagy a „panónok” a „hunokat” vagy fordítva, hanem az alkotó etika azt jelenti, hogy az Isten által számunkra adott igaz és jó víziójából induljunk el és tudjunk csatlakozni minden humánus és a közös jót akaró elkövetéshez. Az alkotó etika alkotó közösségépítést jelenthet kicsiben és nagyban egyaránt. Gondolhatunk itt a jézusi útmutatásra is: Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat (Mt 5,16).

Különös álom

Isten Igéjéről Jézus Krisztusról, aki ma sem kívánatos

Fejemben motoszkál egy történet. A következő. Isten Igéje érkezik a városba. Alakokat látok, jelenetek játszódhatnak le előttem. Egyszerre sugdolózás támadt, végigrohant a városon, s nem akart abbamaradni. Az egyházi lapok fölemelték óvó szavukat: senkit meg ne tévesszen. Az Isten Igéje nem jöhet, hiszen már ősidóktól itt van. Itt őrizzük bezárva nagy könyveinkben. „Szakembereink” megmagyarázzák a „laikusoknak”, értelmi szintjükhez igazítják és szükségletüknek megfelelően használatra ajánlják.

Ettől függetlenül, az Isten Igéje mégis bejött a városba. Bekopogtat rögtön egy iszákos feleségénél. Nyílik az ajtó. „Mit akarsz?”, kérdi bosszúsan az asszony, „az alkoholista mentőszolgálatól már voltak itt ma. S tulajdonképpen mit akar, s kihez van szerencsém?” – „Hát nem tudja? Hiszen már bejelentettek. Isten Igéje vagyok.” „Ó, maga az? Akinek mindenhez van mondanivalója? Szavak, beszéd, az igen! De tenni senki se akar semmit!”

(Folyt. kb. így: Mi történt még? Látogatás egy keresztyén politikusnál, egy menedzsernél, egy orvosnál... A végén mégis elhangzott: jöjjenek vasárnap a templomba!)

Eljött a vasárnap. Isten Igéje belépett a város hatalmas templomába, s a papság nagy fogadást celebrált neki. Középre díszes trónt állítottak fel, azon foglalt Isten Igéje helyet. Közben pedig buzgón tömjéneztek körülötte. Majd föllállt a prédikátor, nagy ájtatosan dicsőítette Isten Igéjét. Azt állította, hogy Isten Igéje igen ómódi nyelven van írva. Ezért kéri kölcsön az ő nyelvét, a prédikátorét, hogy ő tegye mindenki számára érthetővé. Egy sort fecsegett még a prédikátor, de magát az Isten Igéjét nem engedte szóhoz jutni. Az emberek

észrevették ezt, a prédikátort különben is színtelennek és üresnek találták. Ezért is talán torkuk szakadtából kezdték kiabálni: az Isten Igéjét kérjük! Éljen az Isten Igéje!

Ám akkorra az Isten Igéje már nem volt a templomban. Időközben tovább állt onnan. A díszes trónon már csak egy nagyon öreg, tisztos könyv feküdt.

Isten Igéje elment az Isten Igéje egyik neves tanítójához. „Óh, maga az személyesen? Már nehezen vártam. Van ugyanis néhány nehéz kérdésem magával kapcsolatban, amikkel már régen bíbelődöm” – „Kérdezzen csak”, szólott Isten Igéje, „úgy örülök, hogy végre engem is megkérdez valaki. Mert akikkel eddig találkoztam, azok mind csak rólam beszéltek, de nem velem”. – „Hát akkor hadd kérdezzem meg”, – mondta a tudós teológus, – „hogy egyáltalán mit keres itt nálam? Éppen nálam, aki kívülről-belülről, betéve ismerem. Remélem persze, hogy a magáról írt értekezésemet ismeri, – no csak nem hiányzik belőle valami?” – „Óh, dehogyan nem, pont a leglényegesebb: ÉN. Én magam nem vagyok benne. Tudom, jól megvizsgált és rengeteget kikutatott rólam, de tulajdonképpen soha nem engem kerest. Utánam járt ugyan és soha bele nem fáradt a velem kapcsolatos problémáknak az ernyedetlen kutatásába, s néhányat közülük bölcsen meg is oldott. Ám valahányszor az eredetéről, a megjelenési formáimról, elterjedésem és hatásom történetéről szóló előadásait, no meg a céhtársaiét hallom, olyan furcsa idegen vagyok magamnak is, – „Idegen? No és megmondaná, miért?” – „Hát bizony azért, mert nem úgy ismert meg engem, ahogyan én szeretném, hogy ismerjenek. Nem tartozom azok közé, akik szeretik, ha annyit fecsegnék róluk, hogy a végén semmi sem

marad belőlük.” „Tényleg ezt tettem volna? Pedig csupán a magáról szóló igazságot kerestem és ugye – saját, iménti bevallása szerint – nem is sikertelenül, – nem értem tehát!” – „Pontosan erről van szó: megértem, hogy nem ért meg engem, nem is érthet meg! Hiszen még mindig három lépésre tart magától távol. Tárgyat csinált belőlem, amelyen ügyködni lehet, s még képes élvezetet is érez, ha rólam szóló igazságaival legyőzhet engem. De engem nem enged szóhoz jutni, pedig ez lenne a legfontosabb. Igen szeretném ui. hasonmásával együtt sarokba szorítani. Maguk mind rólam beszélnek, az Isten Igéjéről, pedig nekem van mondanivalóm magához, én szólítom meg, hiszen ezért jöttem! – Azt kérdezte, hogy mit keresek itt magánál? Hát éppen ezt: MAGÁT. És ha még közelebbit akar, még magán keresztül is ÉN szeretnék szóhoz jutni., – „No de kérem, ez már prófétai vonás lenne”, védekezett zavarában, de hősiiesen a tudós, „s mi lenne akkor a szegény teológiával?” – „Az már a maga gondja”, szólott az Isten Igéje, szólott és eltávozott.

Fridolin Stier: Vielleicht ist irgendwo Tag Herder Spektrum 4234 1993.

Ford.: Gémes István

Jegyzet

Éz az álomszerű vízió hasonlít Dosztojevszkij: Karamazov Testvérek című regényének Nagy Inkvizítor jelenetére. „A nagy Inkvizítor a maga számára eldöntötte a kérdést. Krisztus túlbecsülte az ember erejét – „Elfelejtetted, hogy az ember inkább választja a nyugalmat, de még a halált is, sem mint arra kényszerüljön, hogy a jó és a rossz között válasszon. Az ember célja, hogy boldog legyen, az egyház dolga, hogy megszervezze ezt a boldogságot. És Krisztus? – Túlságosan sokat kívánt az embertől!” (Henry Troyat – Dosztojevszkij)

V&R: EKL etc.

Rejtjelmagyarázat: a patinás *Vandenhoeck & Ruprecht* göttingai kiadó új, részint átdolgozott *Evangelisches Kirchenlexikon*jának 1992. évi 3. kötetéről (L-R) és három hasonlóképpen igényes könyvéről van szó.

*

Az „EKL” szemre is tekintélyes megjelenésű, s átvitt értelemben is nagy formátumú: szaktudósok hada dolgozott rajta. (A negyedik s egyben utolsó kötet alighanem egy éven belül kerül ki a nyomdából.) – 1738 hasábon rendkívül tág öleléssel nyújt alapvető áttekintést úgyszólván mindenről, ami az egyházakkal, teológiával, lelkészi, illetve keresztyén szolgálattal bármiképpen számottevően összefügg. *Horizontunkat tágítja ez a nagyszerű lexikon, véd különböző előjelű csőlátások ellen* (de csak ha érezzük, hogy erre szükségünk van), mert tágítja látószögünket, hogy ne száradjunk vagy szédüljünk bele egy bizonyos – Achillész-sarkunkra egyénileg vagy közösségre jellemző – értékszemléletbe, pl. teológiai, ill. kegyességi felfogásmódba és gyakorlatba, amely lehet akár hadi szekértáborhoz is hasonló. Itt esetleg fenn lengethetjük „A hét igazak zászlaját”, aminek lehet a főterméke sok jó és szép cselekedet, kétes melléktermékei azonban *másokban* a kollektív mellődöngetés, „igazabbság” benyomását keltik, szektoid tendenciákról nem is beszélve. Igen sok gondolkozó és nyitott szemű emberre hat visszataszítóan például az, ha kegyességi csoportok a Biblia lapjai közül lövöldöznek egymásra s minden konkurenciagyánús „cégre” mérgezett nyilatkat, miközben félelmetesen vakok saját kollektív deficitjeik észrevételére. A leghelyesebb tendencia is elgömbülhet, ha mélyen rejtett indulatok elféktelenítik. Komoly elcsúszás, ha mondjuk oly buzgó hévvel kárhoztatjuk a theologia naturalist, hogy abból akarva, akaratlan valami masszív „theologia denaturalis” lesz. (Sapientia sat.)

Más gubanc az egyházpolitikai jellegű „különözés”, aminek szintén

meglehet a tudatos okok alatt mélyen megbúvó, teljesen *tudattalan* motivációja, egyedileg színezett kiadásban. Nem akarok én mindent agyonrelativizálni, hiszen a viszonylagosság érvénye is csak viszonylagos. Szívleljük meg azért az lKor 4,5-öt, mert milyen kényelmes volna, ha „a sötétség titkait” csak más egyénekben és kisebb-nagyobb kollektívumokban kellene fölfedeznünk.

Mint egy falat kenyérré éhinség idején, úgy van szükségünk jól megalapozott, hatóerővel bíró, *hiteles teológiára*, föl sem sorolhatnám, hány féle tekintetben. Hát ezért jó segítség ez az „EKL”. S mindaz, aminek lelki és szellemi fajsúlya hasonló.

A teológiailag is kiválóan képzett Bernhard Grom müncheni professzor *Religionspsychologie* című, szintén 1992-ben megjelent, 430 oldalas könyve igen hasznos tudnivalókkal gazdagíthat minket, annál is inkább, mert az *élő hit aléptmény- és jelenségvilága is vallási*, még ha a pietisztikus szellemiség nincs is nagy véleménnyel a „vallás”-ról (aminek azonban az olcsó leszólása felületességre vall). Ismételten eszembe jut: 1989-ben Hannoverben dr. Hans-Christoph Piper professzor, a „Betegágyon” szerzője s a KSA = Klinische Seelsorgeausbildung egyik mértékadó személyisége, milyen hangsúlyozottan hívta fel figyelmünket a *vallásfenomenológia* jelentőségére, éppen pasztorálteológiai szempontból. Aki azt hiszi, hogy személyes és közösségi hitéletét mintegy valláson kívüli és „pszichológiátlan” kategóriában szemlélheti, az hatalmasat téved, ami szolgálatát is károsan befolyásolja, függetlenül attól, hogy ezt hajlamos-e észrevenni. De különben is: ahol feltűnik a mélyebbre tapintó pszichológia, ott már előre sikoltoznak a lelki tyúk-zemek.

Am ha valakit „csakazértis” avagy egyszerű megfontolásból érdekel a mélylélektan freudi vagy inkább már „freudoid”, ága – amelynek színes képviselőivel nagyon jól megértjük egymást az egyik pszicho-

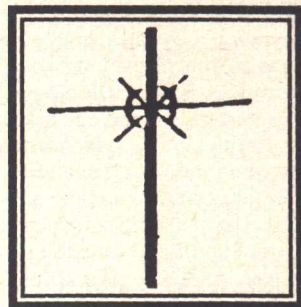
terápiás grémiumban, amelynek tagja vagyok 18 éve –, annak hadd mutassam be a *Psychoanalyse der Gegenwart* kötetet: 1987, 247 oldal, s a V&R „Verlag für Medizinische Psychologie” részlege adta ki. A Német Pszichoanalitikus Társaság 75 évéről készült kritikai szemle ez, a szó legjobb értelmében német alaposságú, jól áttekinthető, 19 szerző egy-egy tanulmányát tartalmazza G. Rudolf, U. Rüger és H. H. Studt összeállításában s kiadásában. Az egyik esszé címe *Psychoanalyse und Theologie*, Ricarda Elgeti írta, s alcíme szerint fő tárgya: pszichoanalitikus és teológiai reflexiók a kommunikációs folyamathoz.

Hetedik kiadását érte meg 1993-ban dr. Erika Schuchardt professzor (s EKD-szinódustag) *Warum gerade ich?* címmel. A szennvedés és a hit konfrontálódik benne tudóskodás és „ráprédikálás” nélkül. 1900-tól kezdődően máig több mint ezer idevágó élettörténet bibliográfiáját is tartalmazza, többé-kevésbé kommentálva a személyes tanuságtételeket, vallomásokot. Itt *maguk a szenvedők beszélnek!* Csak egy eset. Harmadik gyermekével terhesen tudja meg L. Lee, hogy rákos, és orvosi tanács ellenére is vállalja a szülést, ami csaknem ugyanakkor történik meg, amikor megtudja, hogy napjai meg vannak számlálva, hogy férje válókeresetet adott be ellene; hogy könyve (*Walking through the fire*, New York, 1977) bestseller lett – miközben szegénysége is elszigeteli. Ám szüntelen Isten közelében érzi magát: „Varázslatos dolgokat fedeztem fel a halálban. Beutaztam saját belső életembe; minél jobban széthullott külső emberem, annál jobban újult a belső napról napra.” A hozzártartozók is fontos szerepet játszanak a rendkívül sokoldalúan képzett és nagy beleérző képességgel is bíró hívó szerző irodalmi díjas könyvében, amelyre valaki azt mondta: ez az élettörténetek teológiája.

„V&R-éknek” is köszönjük.

Dr. Bodrog Miklós

Tanít az egyháztörténet



Bonhoeffer, a követhetetlen példa

„Előítem úgy áll személye is, mondanivalója is, mint egy nagy-nagy kérdőjel” – ezt írta többek között Hafenschner Károly a Lelkipásztor áprilisi számába az ötven éve, 1945. április 9-én hajnalban, Flossenbürgben 39 éves korában, hazaárulásért felakasztott német evangélikus lelkészről, Dietrich Bonhoefferről. Kivégzése a legfelsőbb német bíróság utasítására, Hitler parancsára történt.

Életének példája követhetetlen. Egyszeri és egyedi. Nem találunk hozzá hasonlót kortársai között. Nem követhetjük mi sem hazánkban egy sok tekintetben hasonló, mégis alapjában véve más helyzetben.

Egyszeri és egyedi. Nem utánozható Bonhoeffer élete. Ennek ellenére példa. Példa arra, hogy Jézus minden élethelyzetben követhető. Számára a megtérés nem lezárt folyamat, hanem szüntelen felzárkózás az előttünk járó Jézushoz. „Nachfolge” című 1936-ban megjelent könyve előszavában írja: „Hová vezet azoknak az útja, akik meghallották Jézus követésre hívó szavát? Milyen elhatározásokra és döntésekre jutnak életükben? Ezekre a kérdésekre csak egyvalaki képes válaszolni: Jézus Krisztus. ... Afelől azonban biztosak lehetünk, hogy minden mértéket meghaladó irgalmas úton vezet. Jézus követése öröm.”

Bonhoeffer élete folyamán többször került olyan döntések és elhatározások elé, amelyekben nyilvánvalóvá vált, hogy Jézus követése csak akkor öröm, ha készek vagyunk bizonyos határozottságot tanúsítani önmagunkkal, kényelmünkkel, esetleg kialakult érzéseinkkel és elképzeléseinkkel szemben is. Ezt tételesen „Nachfolge” című könyvében így fogalmazta meg: „Csak a hívő tud engedelmeskedni és csak az engedelmes tud hinni.” Valami hasonló áll a balassagyarmati gyülekezeteünk körpeccsétjén: „Higgy tettel és tégy hittel.” Később, tegeli fogsága idején úgy érezte, hogy ennek a keményen megfogalmazott tételnek buktatója is van. 1944. július 21-én ezt írta barátjának, Eberhard Bethgenek: „Bár szüntelenül foglalkoztatnak teológiai gondolatok, mégis jönnek olyan órák, amikor reflexiók nélkül fogadom az élet és a hit jelenségeit. Ilyenkor egész egyszerűen örvend az ember a napi lözvingnek, mint ahogyan a tegnapi és a mai is megörvendeztetett. Aztán figyelme a szép Gerhard Pál énekek felé fordul és örül, hogy ilyen kincsei lehetnek. – Az utóbbi években felismertem és megértettem a keresztyénség világi jellegét. A keresztyén ember nem valami homo religiosus, hanem egyszerűen csak ember, mint ahogyan Jézus is csak egyszerűen ember volt Keresztelő Jánoshoz viszonyítva... Úgy vélem, hogy Luther is benne élt a világban. Egy időben azt gondoltam, akkor tanulok meg hinni, ha megkísérlek úgy élni mint a szentek. Ennek az útnak a végén írtam a Nachfolgét. Ma

is vállalom ezt a könyvemem, de mindinkább érzem buktatóit. Csak később jöttem rá, s mind máig tapasztalom, hogy az élet világi körülményei között tanulunk meg hinni. Fel kell hagynunk azzal, hogy valamit csináljunk magunkból – akár szentet, akár megtért bűnöst, vagy az egyház képviselőjét, vagy egy úgynevezett papi jelenséget...”

Bonhoeffer élete sok kérdést válthat ki belőlünk. Rendkívüli élet, de egyöntetű és nem ellentmondásos. Nem elvekhez ragaszkodik, nem eszméket követ. Élete Jézus Krisztus követésében töltött élet. Ezért olyan elgondolkoztató. Emléktábláján ez áll: „Jézus Krisztus tanúja testvérei között”. E mondat után nincs kérdőjel – amint Hafenschner megjegyzi.

Ugyanez a helyzet gondolataival, mondanivalójával, egész teológiájával kapcsolatban. Gondolatai nem íróasztal mellett születtek, hanem *útközben*, vagyis a kísértésekkel küzdve, újabb és újabb feladatok felismerésében, Jézus Krisztus követése közben. Ezért tudta élesen és világosan megfogalmazni kérdéseit. Nemcsak azokat a kérdéseit amelyekre maga is csak kereste a feleletet, hanem azokat is, amelyekre nemcsak életével, hanem szabatosan fogalmazott gondolataival felelt s éppen így váltak még ma is, mindnyájunkat nyugtalanító kérdésekké.

Bethge nyomán Keken András egy Angyalföldön tartott előadásában Bonhoeffer életművét három korszakra osztotta. Fiatal korában, amikor teológusok között élt, ezt mondta a teológusoknak: a ti témátok nem a vallás, az emberi életnek ez a sajátos jelensége. *A ti témátok az egyház.* Később az egyházi harcok kibontakozása idején, ezt mondta az egyháznak: ne önmagaddal foglalkozz. *A te témád a világ.* Végül, 1936 után, amikor kollaborálni kezdett a Hitler féltreállítására szervezkedő magas beosztású katonákkal és minisztériális emberekkel, majd később, amikor börtönbe került és az világi élet sűrűjébe jutott, Keken András szerint ezt mondta: *világ, a te témád Isten.* Talán Bonhoeffer intenciójának jobban megfelel, ha így fogalmazunk: világ, a te témád nagy-nagy árvaságod, de ezt a témát Isten a magáévá tette a Jézus Krisztus által, ezért Isten témája vagy.

Bonhoeffer mondanivalójának ez a rövid, de szemléletes és a történelmi folyamatok összefüggésében kifejtett felvázolása segíthet – elsősorban etikai kérdésekkel foglalkozó – teológiájának jobb megértéséhez, nem mentesít azonban az említett kérdőjelekkel való szembesüléstől. Most csupán négy kérdés megválaszolására teszünk kísérletet.

I.

Az első kérdés: *mennyiben tekinthető Bonhoeffer az ún. „diakóniai teológia” ihletőjének?* – Válaszom lényegében pozitív. – Bonhoeffer a második világháború kitérője után egy-

re kritikusság magatartást tanúsított a Hitvalló Egyházzal szemben. Úgy látta, hogy amíg a Német Keresztyének diadalmas előretörésével szálltak szembe, bátor és világos volt a szavuk. A Barmeni Teológiai Nyilatkozattal teljes mértékben egyetértett, csupán egy hiányosságát kifogásolta: nem tértek ki Barmenben a zsidókérdésre. A háború kitörésekor elbizonytalanodott a Hitvalló Egyház hangja. Csak akkor emeltek fel szavukat, amikor a politika az egyház belügyeibe gázolt. Ugyanebben az időben ismerkedett meg Bonhoeffer (sógora, Hans von Dohnány révén) a politikai ellenállás embe-reivel. Arra a teológiai felismerésre jutott, hogy az egyház nem önmagáért van, hanem azért a világot, amelybe küldett. „Az egyház csak akkor egyház, ha másokért él... Rést kell vennie az emberi társadalom evilági feladataiban, nem az uralkodás, hanem a segítség és a szolgálat szándékával.” – írta börtönaplójában (WE 261).

Ezek a gondolatok később világszerte visszhangra találtak az ökumenében. Káldy Zoltánt megelőzően találkoztunk vele Groz Gyula írásaiban. Több alkalommal részletesen fejti ki Dezséry László. Kétségtelen, hogy egyházpolitikai program-má Káldy Zoltánnál vált. Többször idézte tudatosan Bonhoeffert. Az ő ihletésére átvett „szolgáló egyház” gondolatának magyarországi alkalmazását csak történelmi kontextusban, vagyis alázattal és személyes elfogultság kikapcsolásával tehetjük kritika tárgyává.

II.

Következő kérdés: *lutheránus volt-e Bonhoeffer?* – Ő maga annak vallotta magát. Luther írásait jól ismerte. Frappánsan tudta idézni viták hevében. A kérdés mégis fel kell tenni. Többször tanúsított megértő érdeklődést a katolicizmus iránt! Teológus korában fél évet töltött Rómában. Angol élet-rajzírója, Edwin E. Robertson megemlíti: „Dietrichet szinte lázba hozta a katolikus Róma... a maga német protestantizmusát hozzá viszonyítva provinciálisnak, szűkkeblűen nacionalistának és gyanakvónak találta.” (R 53,54) Megragadta a nagyheti liturgia és az egyetemesség látványa a Szt. Péter bazilikában sokfelől összejött sokaság körében. Rácsodálkozott a gyónás örömmel fogadott szerepére. Úgy látta, hogy „*primitív emberek számára ez az egyetlen lehetőség arra, hogy Isten-nel beszéljessenek.*” (R 55) A római egyház struktúrájával és tanításával természetesen nem tudott megbékülni. Később, spanyolországi káplán-sága idején, a spanyol katolicizmusról már nem szerzett ilyen kedvező benyomásokat.

Angliai tartózkodása idején nagy érdeklődést tanúsított az *anglikán kolostorok közösségi élete* iránt. A második világháború kitörésekor hosszabb időt töltött a bajorországi Ettal bencés kolostorában. Megragadta a vendégszeretet, a koncentrált munkát elősegítő csend és fegyelmezett életmód. Elgondolkozott azon, hogy amint a Hitvalló Egyházon belül létrejött az evangélikusok és reformátusok úrvacsorai közössége, miért ne jöhetne létre a katolikusokkal az eucharisztikus közösség? (R 220) Tapasztalatait – több-kevesebb sikerrel – megpróbálta érvényesíteni Finkenwalde-ban, a vezetése alatt álló lelkészképző intézetben. Itt szerzett tapasztalatai nyomán született meg „*Gemeinsames Leben*” című könyve. Ennek részleteit Scholz László fordításában a *Lelkipásztor közölte* 1958-ban.

Sokak szemében talán még problematikusabbá teszi lutheranizmusát, hogy Barth „*Römerbrief*”-je, majd később a „*Wort Gottes und die Theologie*” elolvasása után a dialektikus teológusok táborába lépett, magyarul: *barthiánus lett*. Vele bensőséges személyi kapcsolatba került. Teológiájából főleg krisztológikus gondolkodását és sajátos valláskritikáját vette át. Fogságban írt levelei tanúsága szerint, ez utóbbit még tovább bontakoztatta. Kifogásolta viszont Barth „*Offenbarungs-positivismus*”-át.

„Pseudolutheránusoknak” nevezte viszont azokat, akik Luther két-birodalomról szóló tanítását statikusan és a

krisztológiától függetlenül értelmezték; akik a népiséget teremtési rendnek és a kinyilatkoztatás egyik módjának tekintették (Althaus, Elert). Ezekkel a kérdésekkel bőven foglalkozik „*Ethik*” című befejezetlen művében. Jellemzők ilyen megállapításai: „*Krisztus nélkül beszélni a világról, üres absztrakció.*” (E 70) Vagy: „*Nem lehet Krisztus nélkül beszélni a világról és a világ nélkül Krisztusról.*” – Mindezzel az egyház és a keresztyén ember evilági felelősségét hangsúlyozza. Ezt a felelősséget az Istentől rendelt négy mandátumban: a munkában, a családban, az államban és az egyházban gyakoroljuk.

Lutheránus meggyőződésére jellemző eset *konfliktusa a reformátusokkal*. Egyik 1940-ben, tanítványai számára kibocsátott körlevelében Luther úrvacsorai tanítását fejtegette ki. A reformátusok kifogásolták, hogy felekezetieskedéssel megbontja a Hitvalló Egyház egységét. Tisztázta az ügyet. Kifejtette, hogy a Hitvalló Egyház nem lehet monolitikus tanintézet. Gyenge lenne, ha benne nem képviselhetné mindenki a maga tradícióját; ha nem tudná elviselni az eltérő teológiai álláspontokkal kapcsolatos vitákat.

III.

A harmadik kérdés: *mártír volt-e Bonhoeffer?* – Mártír-sága ma vitán felül áll. Mégsem problémamentes. Amíg *Paul Schneider* 1937-ben egyházi ellenállóként került a buchenwaldi internáló táborba s ott 1939-ben mártírhalt, addig Bonhoeffer 1943-ig viszonylag szabadon mozgott, akkor is azért bukott le, mert együttműködött a Hitler eltávolítására szervezkedő összeesküvőkkel, s végül hazaáruló-ként végezték ki. Bethge ezzel kapcsolatban megjegyzi: nem szabad őket egymás ellen kijátszani. „*Mindketten hozzájárultak az újkori egyháztörténet – és nemcsak az egyháztörténet – gazdagságához.*” (Ev. Theol. 1955. 153. o.)

Kik tehát a mártírok? A kérdésre így felel Bonhoeffer egy mai méltatója (és kritikus): „*Azokra az emberekre gondoljunk, akik üldözött embertársaikért kockára tették s el is veszítették életüket... Mártíroknak nevezhetjük őket, amennyiben elszántságuk közvetlen vagy közvetett módon bizonyágtétel volt hitükről és amennyiben halálukkal túluláltak önmagukon. Ilyen mártírok közé tartozik Dietrich Bonhoeffer is.*” (W. Hübner, Ök. Rundschau 1995. 147. o.) – A kérdés tehát az, hogy miként és miért került Bonhoeffer evangélikus lelkészként a politika rázós területére, és hogyan vált halála közvetett bizonyítéttá.

A kérdés megválaszolásában döntő szerepe van az 1939-es évnek. A háború kitörése küszöbön áll. Bonhoeffert barátai Amerikába hívják. Nagyszerű lehetőség. Megszabadulhat a katonai behívástól. Zavartalanul folytathatja teológiai munkásságát. Felkarolhatja a német menekültek ügyét, az egyre nehezebb helyzetbe került Hitvalló Egyházat. Befolyással lehet hazája háború utáni sorsára. Rövid tartózkodás után mégis visszatért. Hiába ment utána egyik professzora, hogy az utolsó pillanatban lebeszélje hazatéréséről. Nem sikerült. – Mi készítette hazatérésre? A honvágy? A félelem attól, hogy német győzelem esetén nem térhet vissza hazájába? Vagy önmaga túlértékelése, hogy nélkülözhetetlen szerepe a Hitvalló Egyházban? „*Etikájának*” van egy fejezete amely válaszol a kérdésre. A fejezet címe: „*Schuldübernahme*”. Majdnem olyan, mint a vezeklés. Mégis más. Azt jelenti, hogy nem értek egyet a bűnössel, mégis szolidáris vagyok vele, vállalom a vétke miatt reászakadt terhet.

Már évek óta látta Bonhoeffer a Hitvalló Egyház tehetetlenségét, az elbűvölt tömegeket, az értelmiség józanul maradt része által elmulasztott alkalmakat. Úgy érezte, itt nem elég nyilatkozni, tenni kell valamit. Így került az ellenálló politikusok táborába. Tisztában volt azzal, hogy vállalkozása életveszélyes, hogy kétértelmű szerepet kell majd játszania. Mégis ezt írta Reinhold Niebhurnak: „*Hiába volt Amerikába utaznom. Nemzeti történetünknek ezt a nehéz szakaszát a németországi keresztyéniséggel együtt kell átélnem.*” Vergődése

közben naponta olvasta a Losung ígét és ezt mondta: nem visszaélés Isten ígéjével, ha azt magamra és helyzetemre vonatkoztatom. (R 205) Ugyanakkor hallotta a rádióban Göbbels fenyegető szavait Danzigból. Döntött. 1939. július 27-én hazatért.

A Hitler megbuktatására szövetkezőkkel nővérének férje, a magyar származású Hans von Dohnány hozta kapcsolatba. Elismert jogász volt. Minisztériumi beosztása következtében fontos információkkal tudott szolgálni. Ő ismertette össze sógorát négy magas tisztséget betöltő ellenállóval, közöttük a kémelhárítás vezetőjével, Canaris admirálissal. Számtalan személyi változás ellenére, éppen a vezérkarban, több kipróbált tábornok és magasrangú katonatiszt maradt a helyén. Ezek alkalmazkodtak a változó helyzethez, de puccs kirobantására készültek. Eredetileg Hitler foglyul ejtésére gondoltak. Bonhoeffer édesapja, a tekintélyes pszichiáter vizsgálta volna meg elképzelésük szerint Hitlert és tanúsította volna elmebetegségét. Bonhoeffer eleinte tartózkodó magatartást tanúsított. Figyelmét inkább az egyházi harcok kötötték le.

1937-ig a Hitvalló Egyház harca teológiai küzdelem volt a Német Keresztyének és a hatalmukban tartott, általuk létesített Birodalmi Egyház agressziójával szemben. A vita eleinte az egyház lényegéről szólt, majd később, amikor maga az állam egyre drasztikusabban avatkozott be az egyház életébe, az egyház és az állam viszonyának kérdésével foglalkoztak. A politikától igyekeztek távol tartani magukat. Politikai kérdések tekintették a zsidókérdést is. Tudomásul vették az árjaparafafus vezetését. Legtöbben felháborodva, de tehetetlenül nézték a párt antiszemita propagandáját, majd a zsidók ellen elkövetett atrocitásokat. Különösen az ún. „intakt egyházak” vezetői igyekeztek magukat távol tartani a politikai életbe való beavatkozástól. Ezekben az egyházakban ugyanis nem sikerült a Német Keresztyéneknek a kiírt választások alkalmával hatalmukba keríteniük a fontosabb egyházi posztokat. Ezért viszonylagos egyházi autonómiájuk megőrzése érdekében 1939. május 31-én *Marahrens, Wurm és Meiser* püspök kész volt a Német Keresztyének ún. Godesbergi Határozatához hozzájárulni. A határozat értelmében az egyházaktól elvárták, hogy „teljes odaadással támogassák a Führer országépítő népi politikáját” – amely szerint – „szükséges a népi élet területén, annak tisztántartása érdekében a fajvédő politika komoly és felelősségteljes támogatása.”

Bonhoeffer még 1936-ban, a Berlini Olimpia idején nagy feltűnést keltő előadást tartott a berlini Pál-apostol templomban. 1937. szeptemberében azonban feloszlatták és bezárták az általa vezetett lelkészképző szemináriumot *Finkenwaldeben*. Eltiltották attól, hogy az egyetemen előadásokat tartson és általában minden nyilvános szerepléstől. Családi összeköttetései révén egy ideig mentesíteni lehetett a katonai behívástól, de egyre bizonytalanabbá vált ikertestvérének Sabinének és családjának sorsa. Férje, Gerhard Leibholz, jogász és előadó a greiswaldi egyetemen, zsidó származású volt. 1938-ban Svájcban át Angliába menekült a család. Az is nyugtalanította Bonhoeffert, hogy a Hitvalló Egyház nem vehetett részt az oxfordi ökumenikus gyűlésen. Sőt az alakulóban lévő Ökumenikus Tanács elnöke, William Temple anglikán érsek – Bell püspök minden közbenjárása ellenére – tájékoztatlan volt a németországi helyzetről és a Német Birodalmi Egyházzal folytatott tárgyalásokat. Ennek külgyekkel foglalkozó püspöke, *Theodor Heckel* viszont ellenszenvvel viseltetett az ökumenikus mozgalommal szemben. Úgy tartotta, hogy „az igazi keresztyén hit csak az adott teremtési rend keretében bontakozhat ki termékenyen.” (R 199). „Így tehát Bonhoeffernek be kellett látnia, hogy akarata ellenére, de kikerülhetetlenül a politikai küzdelem vállalására kényszerül.” (R 166)

Közben az ellenállók célkitűzésében is változás állt be. Chamberlain, Daladier és Mussolini müncheni találkozására időzítették a Hitler elleni puccs kirobantását. Noha nyilvánvaló volt Hitler háborús szándéka, nem történt semmi. A nyu-

gati hatalmak rosszállólag, mégis tehetetlenül vették tudomásul a németek Szudétaföldre és Csehszlovákiába való bevonulását. A pápa is csak azt mondta: pace, pace. Hitlernek, politikai sikere következtében, megnőtt tekintélye a német nép körében. München csak megerősítette háborús szándékának megvalósításában. Lehetetlenné vált a puccs megvalósítása. Drasztikusabb eszközökhöz kellett nyúlni. Állítólag Churchill mondta: „*abban az esetben támogatja az összeesküvőket, amennyiben cserében Hitler fejét adják.*” (R 196). Ez azt jelentette, hogy Bonhoeffer, mint evangélikus lelkész, gyilkosságra készülők táborába került. Jó barátjához, Bell püspökhöz fordul tanácsért. A lényeges kérdést csak sejtette. Világosan vetette fel azonban: mit tegyen, ha katonának hívják be? Ha megtagadja a bevonulást, az egész Hitvalló Egyházat nehéz helyzetbe hozza magatartása. Bell azt tanácsolta, hogy fogadja el amerikai meghívását. Ilyen bonyolult helyzetbe eddig még nem került. Ilyen ingadozó és bizonytalan még sohasem volt. Igazán senkihez sem fordulhat tanácsért. Így szánta rá magát amerikai útjára.

Amerikából hazatértekor rövid időre kiszállt Angliában. Meglátogatta testvérét és néhány ismerősét. Ott értesült *Paul Schneider* haláláról. Bell püspök meglátogatására már nem jutott idő. Hazatérve, megnyugodott zaklatott lelke. Úgy érezte, helyesen döntött, noha döntésének következményét nem láthatta. Később, tegeli börtönében így összegezte „*Tíz év múltán*” című visszaemlékezésében: „*Szörnyű idők néma tanúi voltunk... megtanultunk alakoskodni, megtanultuk a többértelmű beszéd művészetét... Az elviselhetetlen konfliktusok következtében puhányokká, talán még cinikusokká is váltunk. Használhatók vagyunk-e még?* (WE 31)

Odahaza lelkészi állást nem vállalhatott. Észak-német gyülekezetekben, kis csoportokban foglalkozott fiatal lelkészek képzésével. Hosszú leveleket írt volt tanítványainak, szinte teológiai tanulmányokat. 1939. szeptember 1-jén lerohanták a németek Lengyelországot. Három nap múlva az angolok és a franciák hadat üzentek. Közben „*Etikáján*” dolgozott. Beadvánnyal fordult a hatóságokhoz. Mint jó hazafi, tiltakozott a rá kirótt tilalmak ellen. Levelét, az akkori szokásoknak megfelelően, „*Heil Hitler*” köszöntéssel zárta.

Közben mind szorosabbá vált kapcsolata az ellenállókkal. Azonban „*nem szabad eltulózni a szervezkedésben betöltött szerepét. Csak kis kerék volt.*” – amint *Robertson* írja életrajzában. (R 234) Nem törekedett mártíromságra. Nem akarta feláldozni magát hazájáért. „*A hősködés, a félistenné válás nem az ember dolga, hiábavalóság.*” (E 24) A végső döntésre akkor került sor, amikor 1940. június 17-én értesült Páris kapitulációjáról. Teológiaiilag ekkor a siker kérdésével foglalkozott. Arra a belátásra jutott, hogy a tömegek a sikerembert istenítik. Hosszú távon azonban csak a jónak van sikere, mert minden olyan nézet, amely a sikert tartja egyedüli mércének, megsemmisül a Keresztre feszített színe előtt. De a sikertelen is csak úgy állhat meg Isten előtt, ha nem szerencsétlenségében bízik, hanem elfogadja az isteni szeretet ítéletét. (R 224)

Ilyen megfontolások után fogadta el az ellenállási mozgalom ajánlatát, vagyis hogy beépül a kémelhárítás szervezetébe. Biztosították számára, hogy mentesítik a katonai behívástól és nem kell tartania a letartóztatástól sem. Munkaközpontja Münchenben volt, de egyelőre a felső-bajorországi Ettalban, a bencések kolostorában kellett meghúznia magát. Itt nyugodtan foglalkozhatott „*Etikájával*”. Ezt a címet adta volna töredékben ráncmaradt könyvének: *Útegyengetés és megérkezés*.

Később kétoldalú információk szerzésével bízták meg. Széleskörű személyi kapcsolatainak felhasználásával azokat az országokat kellett meglátogatnia, amelyekkel nem szakadt meg Németország diplomáciai kapcsolata a háború alatt. Pozícióját felhasználta fenyegetett helyzetbe került Hitvalló Egyházhhoz tartozó lelkészek megsegítésére és zsidók mentésére.

Három alkalommal utazott Svájcba (s ott főleg Genfben). Első alkalommal nehezsége támadt a határon. A svájci hatóságok „kezes” megjelölését kívánták tőle. Barthot jelölte meg. Barth gyanakodni kezdett. Huzavona után vállalta a kezességet. Később azzal fejezte ki bocsánatkérését gyanakvásaért, hogy egy doboz szivart küldött Bonhoeffernek tegeli börtönébe.

Genfben főleg Visser t' Hoofttal tárgyalt, az akkor még alakulóban lévő Egyházak Világtanácsa főtitkárával. Együtt készítettek egy memorandumot. Ebben tájékoztatták az anglikán egyházat a németországi helyzetről. Felhívták a figyelmet a németországi ellenállás jelentőségére és arra, hogy *ne a német nép eltiprását tűzzék ki célul, hanem segítsék elő a nemzetiszocializmus minden hagyatékának elpusztítását és támogatásuk már most azokat, akik az igazság és a szabadság jegyében ellenállást tanúsítanak és egy demokratikus Németország felépítésére készülnek.*

Norvégiai útja alkalmával kapcsolatba lépett az ottani egyházi ellenállással.

1942. májusában Svédországba utazott és végre személyesen találkozhatott Bell chichesteri püspökkel. A püspök hazatérve, tárgyalt Eden angol külügyminiszterrel. A külügyminiszter lebecsülte az ellenállókat vállalkozását és nem volt hajlandó számításba venni őket. Ismét balsiker, amelyet még egy másik követett.

1943. március 13-án nem sikerült egy Hitler elleni merénylet. Treschkow tábornok bombát csempészett Hitler repülőgépebe. A bomba azonban nem robbant fel.

1943. januárjában eljegyezte a nála 20 évvel fiatalabb *Maria von Wedemeyert*. Eljegyzésüket azonban csak később, Bonhoeffer letartóztatása után tették közhírré. Ez is bizonyítja, hogy nem készült mártíromságra. Nézete szerint: „*A házasságkötéssel igenljük a világot és a jövőt. Ezért, amikor házasságot kötünk, megerősítjük Isten kegyelmébe és irgalmasságába vetett hitünket.*” (R 255)

1943. április 5-én a Gestapo letartóztatta a Bonhoeffer család három tagját: Christinet és férjét, Hans von Dohnányt, valamint Dietrichet. A zsidómentés és Dietrich külföldi útjai keltettek gyanút és adtak lehetőséget arra, hogy a Gestapo beavatkozhasson a *Canaris* vezetésé alatt álló kémelhárítás ügyeibe. *Canaris* mestere volt a gyanús nyomok eltüntetésének. Így a Gestapo csak viszonylag könnyen hárítható vádat emelhetett. A Berlin–Tegel-i börtönben mérsékelt szigorral tartották őket fogva. Bonhoeffernek külön szobája volt. Családjával, menyasszonyával rendszeresen találkozhatott. Bonhoeffer híres börtönnaplója, amelyet feljegyzéseiből, leveleiből „*Widerstand und Ergebung*” címen barátja, Ebergard Bethge állított később össze, arról tanúskodik, hogy *Jézus a börtön falai között is követhető*. Mégis, gyakran vetődött fel benne a kérdés: „*Wer bin ich?*” Végül Istentől várt rá feleletet: „*Té tudod Istenem, és ez nekem elég.*” (WE 242) A börtönlakók számára imádságokat írt. Ezek énekeskönyvükben is megtalálhatók.

Válságossá vált Bonhoeffer ügye 1944. július 20. után. A 37 éves *Stahrenberg* gróf merénylete nem ért célt. Pokolgépét akatáskában, Hitler kelet-poroszországi hadiszállásán, a tárgyalóteremben helyezte el. Még a robbanás előtt távozott Berlinbe. Négy magasrangú tiszt meghalt, ketten súlyosan megsebesültek, Hitler alig sérült. *Stahrenberget* aznap kivégezték. Beck tábornok öngyilkos lett. Augusztus és szeptember folyamán százával vetettek börtönbe katonatiszteket. A diftériában megbetegedett Dohnányt Sachsenhausenbe vették. Napfényre kerültek az összeesküvés iratai. Bonhoeffer Svédországba menekülését előkészítették barátai. Nem menekült, mert bajt hozhatott volna családjára. Ezt tette közben letartóztatott testvére, Klaus is.

Október 8-án a Gestapo fogházába vitték át. Ekkor tartóztatták le barátját, *Bethgét* és testvérét, *Klaust* is. Bonhoeffer az Újszövetség biztató szavai felé fordult: „*Legyetek erősek az Úrban!*” Megjegyezte: „*Krisztus az embert nem-*

csak jobbá teszi, hanem bátorrá is.” (R 312) Vigyázott testi erőnlétére és derekasan védekezett a kihallgatásokon. Egy százoldalas könyv megírására készült. Vázlatát összeállította. Utolsó levelét Tegelből szeptember 31-én írta. „*Mózes halála*” című versét küldte meg barátjának. A Gestapo börtönében már megvonták tőle tegeli kiváltságait. Még innen is sikerült levelet küldenie édesanyjának és menyasszonyának. Itt találkozott össze Mária unokatestvérével, *Fabian von Schlabbendorffal*, aki túlélte a szörnyű napokat.

1945. február 7-én a buchenwaldi koncentrációs táborba vitték. Újabb kihallgatásokra került sor. Szívósan védekezett. Itt ismerkedett meg fogolytársával, az angol titkosszolgálat tisztjével, *Payne Besttel*, Molotov unokatestvérével, *Vasiliev Kokorinnal* és *Rabenau* tábornokkal, aki teológiát is végzett s akivel beható teológiai eszmecserét folytatott.

Mivel közeledett a front, április 1-én rozoga teherautón egy Passautól északra fekvő falucskába, Schöenbergbe vitték. Az iskolában helyezték el a foglyokat. Húsvét utáni első vasárnapon még istentiszteletet tartott. Az ateista Kokokorin is kérte, hogy résztvehessen. Istentisztelet után beszóltak: Bonhoeffer fogoly, készítsen össze mindent és jöjjön velünk. Az egyetlen nála maradt könyvbe, egy Plutarchos kötetbe, beírta nevét és kérte, adják át családjának. Paynet megkérte, ha életben marad, továbbítsa üdvözlését Bell püspöknek. Így búcsúzott: „*Számomra ez a vég, de egyben a kezdet is.*” Egésznap utazással vitték Flossenbürgbe. Ott szembesítették *Canarissal* és Oster tábornokkal, majd a katonai rögtönítélő bíróság kimondta felette a halálos ítéletet. Április 9-én hajnalban végezték ki, nem sokkal azelőtt, hogy bevonultak az amerikai csapatok.

A tábor orvosa tíz év múlva leírta, hogy mielőtt elindult volna a vesztőhelyre, cellája félig nyitott ajtaján látta, amint Bonhoeffer leborulva imádkozott. „*Mélyen megrendített – írja – ennek a rendkívül szimpatikus embernek odaadó és a meghallgatás bizonyosságával mondott imádsága. Még a vesztőhelyen is mondott egy rövid imát, aztán bátran és nyugodtan ment fel az akasztófához. Néhány másodperc múlva beállt halála. Közel 50 éves orvosi szolgálatom idején alig láttam embert ilyen Istenre hagyatkozva meghalni.*”

Erwin H. Robertsonnak 1989-ben német fordításban is megjelent Bonhoeffer életrajza segítségével igyekeztem összefoglalni életének azt a harmadik részét, amelyet a „*világi szektorban*” töltött. A viszonylag hosszúra nyúlt közlés Bonhoeffer írásainak, különösen „*Etikájának*” és börtönnaplójának jobb megértését szolgálhatja. Krisztus követése közben megélt események készítették teológiai reflexióra.

Óvakodnunk kell attól, hogy egyedülálló, sajátos életútját a háború utáni egyháztörténetünk eseményeivel vessük össze. Sőt, elsősorban a háború előtti és a háborús évek eseményeit kellene Bonhoeffer élete és hagyatéka mércéjével felmérnünk. Abban az időben nálunk talán egyetlen külföldi tanítványa tudott róla, *Lehel Ferenc*, most szombathelyi ny. lelkész. Megpróbált mindvégig tanítványaként élni és dolgozni.

Bonhoeffer életének utolsó szakasza is azt bizonyítja, hogy mártír volt. Mártír, akit rendkívüli úton vezetett az, Aki előtte járt, és Akit követett. Ezért olyan gondolkodtató.

IV.

Végül a negyedik kérdés: *próféta volt-e Bonhoeffer?*

Külföldön is, hazánkban is főleg a „*Widerstand und Ergebung*” megjelenése váltott ki kissé egyoldalú érdeklődést. Szinte divattá vált a maga által is megválaszolatlanul hagyott „*nagykorúvá vált világ*”, a „*vallásmentes keresztyénség*” kérdéseivel foglalkozni. Mindenképpen a jövő kérdéseit feszegette.

Voltak, akik kifogásolták, hogy Barth és Feuerbach hatására Bonhoeffer *evilági jelenségnek tekinti a vallást és negatíván ítéli meg*. Hazánkban nehezítette a kérdést, hogy szóhasználatunkban a vallás szó hitvallást is és a természetfeletti és

túlvilági kérdésekre irányuló „religio” fogalmát is tartalmazza. Pietista, szabadegyházi gondolkodás számára szinte kapóra jött a hívő és csak külsőlegesen vallásos emberek közötti különbségtétel alátámasztására.

Proféta volt-e Bonhoeffer? A kérdésre Visser t' Hooft egy 1972-ben „Misszió vagy dialógus” címen Hollandiában tartott előadása segítségével próbálunk válaszolni. Előadásának befejező részében Visser t' Hooft felhívja a figyelmet a világ-vallások, különösen az iszlám megelevenedésére és aktivizálódására. De egy másik jelenségre is, amely szintén a vallás előtérbe nyomulására figyelmeztet. Úgy látja, mintha korunkban a mámor istene, a pogány-görög Dionysos visszatérne. Néha mintha sodró erővel jelentkeznék egy új, töviről hegyire pogányos vallásosság. Lényege az élet istenítése és bálványozása. E jelenségek figyelembevétele arra késztet, hogy megkérdőjelezzük azokat a nézeteket, amelyek szerint a vallás korszaka lejárt.

Marx és jóval később Bonhoeffer ilyen irányú próféciai csak részben teljeseztek be. De ugyancsak részben teljeseztek be Nietzschek Dionysos visszatéréséről szóló próféciai. Gondolatait zavaros módon és ötletszerűen kapta fel a nemzetiszocializmus az ősi pogány ösztönök felélesztésével. A nemzetiszocializmus pogányos életkultuszával, fajmádatával csúfosan levezte. Ne gondoljuk azonban, hogy teljesen. Irodalomban, színházban, filmben, képernyőn – sokszor nagyon nyíltan, sokszor csak a sorok között – folytatódik a támadás a keresztyén „puritanizmus”, „aszketizmus”, „alszent erkölcsiség” ellen. Utalt előadásában olyan jelenségekre, amelyeknek egy része ma a „New Age” címszó alatt jelentkezik.

Sokan a keresztyénség szövetségesét keresik bennük az atheizmussal szemben. Boldogan sóhajtanak fel: Bonhoeffer mégis tévedett, amikor a vallástalanodásról prófétált. Őriz-

kedjünk az ilyen öncsalástól – mondotta. *Az evangélium hirdetését sokkal jobban nehezítik azok az emberek, akik idegen isteneket szolgálnak, mint akik istenek nélkül szeretnének élni.* Bonhoeffer a keresztyénséget, a vallás, a pogányos vallásosság polipkarjai közül akarta kiszabadítani. Mi figyelmünket eddig csupán a vallástalanodás folyamatára, az istentelenségre korlátoztuk. Most újra meg kell tanulnunk, hogy *mi a pogányság* a maga ősi brutalitásában, kontroll nélküli ösztönösségében. Ilyen értelemben tehát Bonhoeffer mégis csak a jövő kérdéseivel foglalkozott. *Proféta volt.*

*

Befejezésül próbáljunk *aktuális választ keresni föltett négy kérdésünkre.*

1. *Egy adott helyzetben nyert helyes teológiai felismerés, mint amilyen Bonhoefferé volt, vagyis, hogy „Az egyház csak akkor egyház, ha másokért él... Részlet kell vennie az emberi társadalom világi feladataiban, nem az uralkodás, hanem a segítés és szolgálat szándékával” – ökumenikus jelentőségű. Ez azt jelenti, hogy más körülmények között, más helyen és más időben is használhatónak bizonyul.*

2. *Barthot túl lehet és túl kell haladni, kikerülni azonban nem lehet. Barthiánus is lehet jó lutheránus a maga módján.*

3. *Jézus Krisztus azokat, akik válságos időkben is követik, sokszor meglepő és számunkra érthetetlen utakon vezet. Ő tudja egyedül, hogy miért.*

4. *Bonhoeffernek a vallással, mint e világi jelenséggel kapcsolatos, könnyen félreérthető nézeteit érdemes Visser t' Hooft értelmezésében végiggondolnunk és megszívelelnünk.*

Benczúr László
ny. lelkész

Idézetek, szemelvények Bonhoeffer műveiből

A KRISZTUSBAN VALÓ TESTVÉRISÉGRŐL

Nem magától értetődő a keresztyén ember számára, hogy keresztyének között élhet. Jézus Krisztus ellenségei között élt. Végül minden tanítványa elhagyta Őt. A kereszten egészen egyedül volt a gonosztevőktől, és gúnyolódóktól körülvéve. Azért jött, hogy békét hozzon Isten ellenségeinek, ezért a keresztyén ember helye nem a kolostorban, az elkülönülésben, hanem ellenségei között van. Ott az ő feladata és munkája.

„A Krisztus uralma ellenségeid között legyen, s aki ezt nem akarja elviselni, az nem akar a Krisztus uralma alatt maradni, hanem barátok között, rózsák – és liliomok között ülni. Nem a rossz, hanem a kegyes emberek között. Óh! Ti Istenkáromlók! Óh! Krisztus árulói! Ha Krisztus úgy tett volna, mint ti, ki üdvözült volna egyáltalán.” (Luther)

Így Krisztus halála és az utolsó nap között a végső dolgok előrehozása, antcipálása, a keresztyének látható közösségben élhetnek más keresztyénekkel. Isten kegyelme, vagy a gyülekezet ebben a világban látható módon az Ige és a szentségek körül összegyülekezhet. Nem minden keresztyén részese ebben a kegyelemben.

Más keresztyének valóságos jelenléte a hívő számára összehasonlíthatatlan öröme és erősítésnek a forrása. A Teremtőt, a Kiengesztelőt, az Atya, Fiú, Szentháromság Istent dicsőítő a hívő, a testvér valóságos testi jelenlétéért. A keresztyén közösség Jézus Krisztus által és Jézus Krisztusban való közösség. Nincsen olyan keresztyén közösség, mely ennél több vagy kevesebb lenne. A rövid egyszeri találkozástól a hosszú évekig tartó mindennapi közösség, csak ez az igazi keresztyén közösség. Mi csak Krisztus által és Krisztusban tartozunk egymáshoz.

A keresztyén az az ember, aki üdvösségét, szabadítását, igazságát már nem önmagánál, hanem egyedül Jézus Krisztusnál keresi. Tudja, hogy Isten igéje Jézus Krisztusban, mint bűnöst elmarasztalja, még ha saját vétkeit nem is érzi, s Isten igéje Krisztusban szabadnak és igaznak nyilvánítja, még ha semmit sem érez a saját igazságából. A keresztyén ember már nem vádolja önmagát és nem tartja magát igaznak, hanem csak Isten vádolja őt és Ő igazítja meg. Egyedül Istennek róla mondott igéjéből él, mely kívülről érkezett, mint kívülről hozzá intézett igéje. A reformátorok így juttatták ezt kifejezésre: „A mi igazságunk idegen igazság”, rajtunk kívüli

igazság (*extra nos*). A keresztyén egészen Isten igazságából él. Ha megkérdezik: hol van a te üdvösséged, a te boldogságod, a te igazságod, sohasem tud önmagára mutatni, hanem csak az Isten igéjére Jézus Krisztusban, amely üdvösségben, boldogságban, igazságban részesíti őt. Ezt az ígét keresi, ahol csak tudja. Minthogy naponta éhezi és szomjúhozza az igazságot, ezért vágyakozik a felszabadító ígére újból és újból, mely csak kívülről jöhet. Önmagában szegény és halott. A segítségnek kívülről kell jönnie. Az ígét Isten az ember ajkára adta. Isten azt akarta, hogy a testvér bizonyágtételében találjuk meg az Ő élő szavát. Ezért van szüksége a keresztyén embernek keresztyén testvérré, aki Isten igéjét szólja, újból és újból, ha bizonytalanná lesz, vagy elcsügged. Hisz magamagának önjerejéből nem tud segíteni. Lefeljebb csak ámíthatja önmagát, s az igazságra nézve hagyja magát becsapni. Szüksége van testvérré, mint Isten üdvözítő igéjének hordozójára, hirdetőjére, szüksége van a testvérré egyedül Jézus Krisztusért, Krisztus a saját szívünkben erőtlenebb, mint Krisztus a testvér szavában. Amaz bizonytalan, ez a bizonyos. Ezzel világossá lesz minden keresztyén közösség célja: úgy találkozunk egymással, mint az

üdvözetet, az evangélium hordozói. Mint ilyeneket gyűjti őket Isten egybe, ajándékoz nekik közösséget. Krisztus szabaddá tette az utat Istenhez és a testvérehez. A keresztyének már most békében élhetnek egymással („Ő a mi békeségünk” – Ef 2,14), szerethetik egymást, szolgálhatnak egymásnak, egyesek lehetnek, de továbbra is csak Jézus Krisztus által. Csak Jézus Krisztus által tartozunk össze. Mindörökké Ő az egyedüli közbenjáró. Csak Jézus Krisztus által vagyunk egymás testvérei.

A másik ember számára azáltal vagyok testvér, amit Jézus Krisztus érettem és rajtam cselekedett. A másik ember számomra testvérré lett azáltal, amit Krisztus érette és rajta cselekedett. Az, hogy egyedül Krisztus által vagyunk egymás testvérei, az hallatlan jelentőségű tény. Tehát nem a komoly testvériségre vágyódó másik ember a testvér, akivel összelállok, akivel testvériségbe kerülök, hanem az a Krisztus által megváltott, a bűntől felmentést nyert, a hitre, örökéletre elhívott másik ember a testvér. A mi közösségünket nem tudja megalapítani a keresztyén ember magában, bensőségességében, kegyességében. A közösség szempontjából az a döntő, hogy ki az a másik a Krisztus felől nézve. Közösségünk lényegét tekintve egyedül abban rejlik, amit Krisztus mindkettőnkkel cselekedett, s ez nemcsak kezdetben van így, mint hogyha ehhez az idők folyamán valamit hozzá kellene adni, hanem ez így marad a jövőben és mindörökké. Csak Krisztus által vagyunk egyes egymással, de Krisztusban valóban egymáséi vagyunk egészen az örökkévalóságig.

Ezért búcsút kell mondani annak a zavaros akarásnak, hogy ennél többre vágyunk. Aki többet akar annál, mint amit Krisztus létrehozott közöttünk, az nem akar igazi testvériséget, az valami rendkívüli közösségi élményeket keres, amiket másutt eddig még nem talált meg, az a keresztyén közösségbe tisztátalan vágyakat visz be. Mivel egyedül Isten alapozta meg a mi közösségünket, mielőtt mi más keresztyénnel közösségbe kerültünk volna, már Krisztus egy testté egyesítette az övéit. Ezért hálás megajándékozottakként és nem követelőkként veszünk részt a közösségi életben más keresztyénnel. Hálások vagyunk Istennek, hogy testvéreket ad, akik elhívása, bűnbocsánata és ígérete alatt élnek. Nem panaszkodunk amiatt, amit Isten nem ad meg, hanem hálások vagyunk azért, amivel naponta megajándékoz. Vajon nem elég az, amit Ő nekünk ad? Testvéreket, akiknek velünk együtt – bűnben és ínségben – az Ő kegyelmének áldása alatt kell járniuk és élniük? Ahol az álmok reggeli ködje feloszlik, ott köszönt be a keresztyén közösség világos napja. Keresztyén közösséghez ugyanúgy, mint a keresztyén

életéhez hozzátartozik: aki a csekély dolgot megköszöni, az kap nagyot is. Megakadályozzuk Istent abban, hogy a nagy lelki ajándékokkal, amelyeket Ő készített – megajándékozhasson, mert a napokénti adományokat nem köszönjük meg. Úgy véljük, hogy a szerényebb lelki megismerésekkel, tapasztalatokkal és szeretettel nem elégedhetünk meg, s mindig mohón a nagyobb ajándékokat fürkésszük.

Panaszkodunk azután, hogy híján vagyunk a nagy bizonyosságnak, az erős hitnek és a gazdag lelki tapasztalatoknak, melyeket Isten más keresztyéneknek adományozott s ezen panaszokat kegyesnek tartjuk. Nagy dolgokat kérünk s elfeledkezünk arról, hogy a napokénti kis adományokat megköszönjük. Hogyan bízhat Isten nagyot arra, aki a kicsit nem veszi hálásan az Ő kezéből? Nem adunk hálát naponta a keresztyén közösségért, amelybe belehelyezett Isten, ott is ahol nem részesülünk nagyobb lelki tapasztalatokban és érezhető meggazdagodásban, hanem annyi erőtlenséggel és kishitűséggel találkozunk. Inkább felpanaszoljuk Istent, hogy még minden olyan szegényes és olyan csekély és egyáltalán nem felel meg annak, amit elvártunk, így megakadályozzuk Istent abban, hogy növelje közösségünket azon mérték és gazdagság szerint, amely készen van Jézus Krisztusban valamennyiünk számára.

GL 9-21

KÖZÖSSÉG ÉS EGYEDÜLLÉT

„Csak Istennel csendesül el a lelkem.” (Zsolt 62,6) Kautsch fordításában „Isten, a csendességben dicsőítetik a Te neved”. Sokan az egyedülléttől való félelemből keresik a közösséget. Mivel már többé nem tudnak egyedül lenni, ez valósággal űzi őket az emberek közé. A keresztyének is, akik maguk saját magukkal nem boldogulnak, akik magukkal kapcsolatban rossz tapasztalatokra tettek szert, remélik, hogy más emberek közösségében segítségben részesülnek. Legtöbbször csalódnak és azután a közösség szemére hányják azt, ami a saját vétjük. A keresztyén közösség nem lelki szanatórium. Aki önmaga elől menekülve, közösséghez csatlakozik, az visszaél vele, azt fecsegésre, szórakozásra, kikapcsolódásra használja fel – még ha ez a fecsegés, kikapcsolódás kegyesnek tűnnék is, valójában nem is a közösséget keresi, hanem – ha rövid időre is, a kábultságot, amely az egyedüllétet elfelejti, éppen ezáltal halálos egyedüllétet okoz. Ilyen gyógyulási kísérlet eredménye a szónak és minden lelki tapasztalatnak a bomlasztása, s végül a zig-náció is.

Aki nem tud egyedül lenni, őrizkedjék a közösségtől. Megkárosítja önmagát és a közösséget. Egymagad állottál Isten előtt, amikor elhívott, egymagad-

nak kellett az elhívásnak engedned, egymagadnak kellett a keresztet felvenned, a hit harcát megharcolnod és imádkoznod. Egyedül halsz meg, s adsz számot Istennek. Nem térbetsz ki, Isten elkülönít téged. Ha nem akarsz egyedül lenni, ezzel visszautasítod Krisztus hozzád szóló szavát, s nem lehet részed az elhívottak közösségében. „Mindannyiunknak a halállal kell számolnunk, senki sem hal meg a másikért. Mindegyikünk maga vívja meg a halállal a harcot... én majd nem leszek nálad, sem te nálam.” (Luther)

Fordítva is érvényes a mondat, aki nem tartozik a közösséghez, őrizkedjék az egyedülléttől.

Közösségben kaptad az elhívást, a hívás nem egyedül neked szól, az elhívottak gyülekezetébe hordod a keresztet, vívódsz és imádkozol. Nem vagy egyedül még magában utolsó órádban sem. S „Ama napon” Jézus Krisztus nagy gyülekezetének csak egy tagja leszel... Megvted a testvérek közösségét, így elveted a téged megszólító Krisztust s így egyedülléted csak bajt hozhat rád. „Meg kell halnom, nem vagyok egyedül a halálban, szenvedek, szenved velem a gyülekezet.” (Luther) Felismerjük: csak a közösség tagjaként lehetünk egyedül, s csak aki egyedül van, élhet a közösségben. A kettő összetartozik. A közösségben tanuljuk meg igazán, hogy egyedül legyünk, s csak egyedüllétben tanuljuk meg igazán a közösségben való részvételt. Nem úgy van, hogy a sorban egyik a másikat megelőzné, hanem mindkető egy időben kezdődik – Jézus Krisztus elhívó szavával.

Mindegyiknek megvan önmagában a súlyos veszélye: aki közösséget akar egyedüllét nélkül, beleszédül a szavak és érzések ürességébe, aki egyedüllétet keres egymagában közösség nélkül, a hiúság, önbálványozás és kétségbeesés szakadékaiban pusztul el.

GL 64 kk

AZ EGYHÁZ ÉS A NÉPEK VILÁGA

„Hadd halljam meg, mit hirdet az Úristen; bizony békességet hirdet népeknek, híveinek.” (Zsolt 85,9)

A nacionalizmus és internacionalizmus zátonyai között kiált az ökumenikus keresztyénség az ő Urához, utasítást várva. Nacionalizmus és internacionalizmus a politikai szükségszerűség és lehetőség kérdései, de az Ökumené Isten parancsolatai felől kérdezősködik, s belekiáltja Isten parancsolatát – semmi-re sem tekintve, a világba. Az Egyházak Barátsági Munkájának Világszövetsége, mint az Ökumené tagja meghallotta Isten békére hívó felszólítását és továbbadja a világnak. Teológiai feladatunk egyedül abban áll, hogy ezt az elkötelező parancsot meghalljuk, s ne nyitott kérdésként vitakozzunk rajta. „A föl-

dön békesség” ez nem probléma, hanem Krisztus megjelenésével adott parancs. A parancshoz kétféleképpen lehet viszonyulni: a feltétel nélküli cselekvő engedelmességgel, avagy a kígyó képmutató kérdésével: „Csakugyan azt mondta Isten?” Ez a kérdés az engedelmesség halálos ellensége és ezért minden igazi béke halálos ellensége. Vajon Isten nem ismerte jobban az emberi természetet? S nem tudja, hogy háborúknak a világban természeti törvényeként kell jönniök? Vajon nem úgy gondolta-e Isten, hogy nekünk a békéről beszélünk kell, de igazában megvalósítani nem lehet azt? Nem azt mondta volna Isten mégis, hogy a békéért dolgozzunk, de annak biztosítására készítünk el tannokait és mérges gázokat?

Majd a látszólag legkomolyabb kérdés: azt mondta volna Isten, hogy népedet ne véd meg, s felebarátodat szolgáltsd ki az ellenségnek? Nem, mindezt nem mondotta Isten! Hanem azt mondotta: Legyen béke az emberek között, és minden további kérdés felvetése nélkül Neki engedelmeskednünk kell. Igen, így érte Ő. Aki Isten parancsolatát megkérdőjelezi, mielőtt engedelmeskedik, máris megtagadta Őt. Legyen béke, mert Krisztus a világban jelen van, vagyis legyen béke, mert Krisztusnak egyháza van, melyért él még az egész világ. Krisztusnak ez az egyháza jelen van egyszerre minden nép életében, mégis népi, politikai, szociális, faji jellegű határokon túl. Ennek az egyháznak a tagjai elválaszthatatlanul hozzátartoznak, az egy Úr Jézus Krisztus parancsolata által. Jobban összetartoznak, mint ahogy a történelem, a vér, az osztályok és a nyelvek köteléke embereket össze tudna kötni. Mindezek az evilági jellegű kapcsolatok bizonyára érvényesek és nem közömbösek, de Krisztus előtt nem is végérvényes kapcsolatok. Ezért az Ökumené tagjainak – amennyiben Krisztusnál maradnak – az Ő szava és békeparancsa szentebb és megingathatatlanabb, mint a természeti világ legszentebb szavai és művei lehetnek. Mert ők tudják: aki atyját és anyját meg nem gyűlöli Őérette, nem méltó Hozzá, az hazudik, még ha kereszténynek mondja is magát. Ezek a – Krisztus által – testvérek engedelmeskednek az Ő szavának, s nem kételkednek, s nem vetnek fel kérdéseket, hanem megtartják az Ő békeparancsát. Nem szégyenlik a világgal dacolva, hogy az örök békéről beszéljenek, nem szegezhetnek fegyvert egymásra, mert tudják, hogy azzal magára Krisztusra szegezik azt. Számukra a lelkiismeret minden aggodalma és szorongatottsága közepette sincs semmiféle kibúvó Krisztus azon parancsa alól: Legyen béke!

Hogyan lesz béke? Politikai szerződések által? Nemzetközi tőke investálásával a különböző országokban, azaz

nagybankok, pénz által? Vagy minden oldalú általános, békés fegyverkezéssel a béke biztosítására? Nem és nem! Egyetlen okból: mert itt mindenütt a békét és a biztonságot összecserélik.

Semmiféle út nincs a békéhez a biztonság útján. A békét ugyanis kockáztatni kell, nagy merész tett ez, és soha, de sohasem biztosítható. A béke a biztonság ellentéte. Biztonságot követelünk – az azt jelenti, hogy bizalmatlanok vagyunk és ez a bizalmatlanság megint háborút szül. Magunkat akarjuk megvédeni, biztonságot keresve. Béke annyit jelent: magunkat Isten parancsának egészen kiszolgáltatni, nem akarunk semmit sem bebiztosítani, hanem hitben és engedelmisségben a Mindenható kezébe helyezzük a népek sorsát. És nem mi magunk akarunk önzően afelett rendelkezni. A harcokat nem fegyverekkel nyerjük meg, hanem Istennel. Még ott is megnyerjük, ahol az út kereszthez vezet. Vajon ki mondhatja meg közülünk, hogy tudja: mit jelenthetne a világnak; ha egy nép a fegyver helyett imádkozva, tehát fegyvertelenül és éppén ezért az egyedüli jó fegyverrel és pajzsral felfegyverkezve fogadná a támadót? Gedeon: sok ez a nép, amely Veled van... (Bírák 7,2) Isten maga viszi véghez a lefegyverkezést.

Azért még egyszer, hogyan lesz béke? Ki hív fel a békére úgy, hogy a világ kényszerüljön meghallani, hogy azon minden népnek valósággal ujjongania kelljen? Az egyes keresztyén ember nem teheti meg – megteheti ugyan, ahol mindenki hallgat, hogy szavát felemelve bizonyosságot tegyen, de a világ hatalmai szó nélkül siklanak el felette. Egy egyház magányosan is tanúskodhat és szenvedhet – óh ha ezt megtenné... de a gyűlölet hatalma ezt is elnyomja. Csak Jézus Krisztus szent egyházának

egy, az egész világból összetevődött nagy ökumenikus zsinata tudja igazán ezt úgy mondani, hogy a világnak fogcsikorgatva kelljen meghallania a béke szavát, a népek megvidámodnak, mert Jézus Krisztusnak ez az egyháza fiai kezéből Krisztus nevében kiveszi a fegyvert, s megtiltja nekik a háborút és Krisztus békéjét kihirdeti a tomboló világ felett. Miért félünk a világi hatalmak dühöngő ordítóásától? Miért nem ragadjuk el tőlük a hatalmat és adjuk vissza Krisztusnak? Még ma megtehetjük. Az ökumenikus zsinat összegyűlékezett. Ezt a radikális békére való felhívást kihirdeti a Krisztus-hívőknek. A népek várnak Keleten és Nyugaton. Szégyenítsenek meg minket a pogányok Keleten? Vajon magukra hagyjuk az egyes embereket, akik életüket kockáztatva, ezt az üzenetet magukévá teszik? Az idő sürget, a világ állig fegyverben, szörnyű bizalmatlanság árad minden tekintetből. A harci kürtök holnap felharosanhatnak. Mire várunk még? Magunk is bűnrészesekké legyünk, úgy mint soha eddig?

„Mit segít nekem korona, ország, arany, dicsőség?

Örömmre egyik se lenne.

Sajnos háború van, s én nem szeretnék vétkes lenni benne!”

(M. Claudius 30 éves háború alatt írt verse. Ford. T. E.)

Szólni akarunk ehhez a világhoz – nemcsak akárhogyan, hanem – keresztyén bátorsággal, keresztyén bizonyosságtétellel. Imádkozni akarunk, hogy ez a szó még ma megadassék – ki tudja, vajon a jövő évben találkozunk-e még?

Fanő 1934, Pr I, 461–465



Eberhard Bethge és D. Bonhoeffer. Bethge nélkül nem tudnánk tanulmányozni a fogsági levélgyűjteményt. „Az ellenállás és megoldás”-t a WE-t. Neki köszönhetjük Bonhoeffert, akárcsak Platónnak Sokratést

„Isten felé fordulva is vonzza a föld”

– Koszorúzás Sztehloék sírjánál –

Sztehlo Gábor halála évfordulóján ez évben is koszorúzási emlékünnepet tartottak az egykor megmentett gyermekek, a tisztelők és barátok a farkasréti temetőben. Az emléknaphoz fűződőn hangversenyt is tartottak a Bécsikapu-téri templomban, s ünnepségre gyűltek össze a templom falán elhelyezett emléktábla előtt. A következő napon pedig a Sztehlo Alapítvány emlékülést rendezett. Ennek keretében adták át azt a „Bátorság Emlékelet”, amelyet a Magyar Köztársaság Belügyminisztere adományozott posztumusz Sztehlo Gábornak. A kitüntetést Sztehlo Gábor két gyermeke, Gábor és Ildikó vették át. Ezt általában azok kapták, akik a jeruzsálemi Yad Vashem magyar kitüntetettjei. (Posztumusz megkapta dr. Keken András is, az élők közül pedig D. Koren Emil és felesége.)

A koszorúzás ünnepségét levélben köszöntötte Orbán Ottó, aki szintén Sztehlo Gábor megmentettjei közé tartozik, s aki betegsége miatt nem tudott jelen lenni. Íme a levele:

„Az idő megvilágít és elhomályosít.

Elborzadhatunk közönyétől, látva, mint lesz benne mindaz, ami eleven élet volt, piramissá, múmiává, földkupaccá, csonthalommá, porrá. Látva, hogy válik a valóság pusztán körvonalná, mely csak kiürült közhelyeket rajzol körül, az élő ember szoboralakká, kinek tetteit iskolai ünnepélyeken méltatják.

Második halálunkat halljuk, ha nevünk említésére az új nemzedékek elásítják magukat.

Ha van feladata az emlékezőnek, hát az, hogy – amíg teheti – elevenen tartsa azt, ami eleven volt; vér, veríték és közvetlen életveszély.

A lángoló freskó hátteréből kilép egy árnyalak. A lobogó tűz egy pillanatra megvilágítja az arcát. Semmi különös. Erős csontozat, széles homlok. Ha leolvasható róla bármi is, valami nehezen kimozdítható súlyosság. Meglátszik raja, hogy Isten felé fordulva is vonzza a föld.

Nem érti, amit mindenki túlságosan is ért? Vagy épp, hogy csak ő ért igazán, a természetben rejlő konok rendíthetetlenséggel?

Az emberiség halvány reménye, hogy minden korban akad a sokaság soraiban egy-egy ilyen makacs, keményfejű lény.

Most éppen úgy hívják: Sztehlo Gábor.

Gyermekeket fog kézen, babot, borsót, krumplit szerez, megment vagy ezer életet.

Eleven emlékét köszöntjük koszorúnkkal!”

*

Szintén mentett gyermek volt Kudar Lajos, aki most felnőtt fejjel így emlékezik vissza a vesz napjaira:

IN MEMORIAM SZTEHLO GÁBOR

Negyvennégy – vagy negyvenötben odaveszett, úgy tűnt: m i n d e n!

Apánkkal a német végzett,
az otthonunk porig égett,
kis családunk árván maradt
– átmentek rajtunk a hadak;
nagyamát a tifusz járvány
elvitte, úgy – tavasz táján...

Csak, ami a szánkóra fért
mentettük meg... Laciért
elmentünk a Pasarétre,
meg is találtuk ott – ÉLVE!
oda vitte egy jó barát
karácsonykor. „Luther-kabát”
volt-e rajta? – Nem emlékszem,
annyi minden történt télen!

Guyon Richard s Völgy utcában
egy szobában voltunk százan.
Enni kaptunk: hol mi vót
(néha csak egy „harasó”-t,
hogyha „germán szoldát” helyett
ráköszönt egy sereg gyerek
a járőrző „patruj”-ra
– másnap nem is jött újra...)

Budakeszi úton aztán
valóságos csoda várt ránk:
„LEÁNYVÁR” meg „FARKASTANYA”
s mindjárt, s rögtön az ISKOLA!

„Mentsétek meg lelkeinket”
– ne csak földi terheinket,
melyeket mint a jó pásztor
levett rólunk SZTEHLO GÁBOR
elvont mindent, ami káros
született egy ö r ö m v á r o s !
PAX-nak így hát, 50 éve
GAUDIOPOLIS lett a vége –
ÁLDJA MEG AZ ISTEN ÉRTE....

Közli: Koren Emil

A teológia szomszédságában



Ifj. FASANG ÁRPÁD:

GONDOLKOZZUNK ISMÉT EGYÜTT AZ ÉRTELMISÉG HIVATÁSÁRÓL 1995-BEN

– Három részlet egy hosszabb politológiai sorozatból –

I.

A múlt esztendőben, március és június között 24 elemzést írtam Gondolkozzunk együtt politikai kultúránkról címmel az Új Magyarország olvasói számára. Ezzel a politológiai „etüd-sorozattal” többek között az volt a céloim, hogy egy-egy elméleti kérdést tisztázzak a napi sajtóban megjelent hírek, információk felhasználásával. Látna azt a tény és felismerve annak káros következményeit, hogy ma Magyarországon nincs az a társadalmi feszültség, politikai botrány, krónikus gyűlölet-kampány, amihez az értelmiség egy jelentős részének ne lenne köze (lásd a médiaháborút és az azt követő „majdnem totális győzelem” után a feltelezett, és sokak által beígért „mediabéke” hiányát), már akkor szorongó szükségét éreztem annak, hogy alaposabban fel kellene tárnai a magyar értelmiség jelenlegi frusztrált, megzavarodott állapotának okait.

A kérdés tisztázása érdekében ismét elővettem a magyar „klasszikusok” – Jászi Oszkár, Németh László, Bibó István – írásait, amelyekben koruk értelmiségi problémáival foglalkoztak. Mik azok a kérdések, amelyek 1919-től kezdve a harmincas években, majd közvetlenül a második világháborút követő eseményeken át, napjainkban is nyomasztó teherként nehezeden az értelmiségre és az egész társadalomra? Egyáltalán léteznek-e speciális értelmiségi konfliktusok, dilemmák, vagy csupán önmargangoló értelmiségi nyavalygások?

Más forrásmunkák tanulmányozásával egy időben ismét kezembe vettem Konrád György–Szelényi Iván: *Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz* című művét, amely 1974-ben illegálisan készült. Csempészárúként, nyugatra kijuttatva, 1978-ban jelenhetett meg először magyarul, az akkori emigráció egyik legetikusabb és legkonstruktívabb intézményének, az Európai Magyar Protestáns Szabadegyetemnek köszönhetően. Később hat nyelvre is lefordították és kiadták, de az esszé csak a „beavottak” számára volt elérhető. Az értelmiség nagy tömegei – különösen a periférián élők – máig sem ismerik Konrád és Szelényi könyvét. Nem volt lehetőségük elemezni az újdonságnak számító gondolatokat, s arra sem volt módjuk, hogy a szükséges következtetéseket – saját sorsuk kritikus elemzésén át – közvetlen környezetükre vonatkoztatva is levonhassák.

A rendszerváltás eseményei azt a látszatot keltették, mintha a hetvenes évek közepén írt művet az idő túlhaladta volna. A szerzők időközben (szerintem túl korán) módosították elméletük néhány fontos részét, pedig az 1994-es választások óta bekövetkezett események az eredeti koncepció alapvető tételeit ugyan csak megerősíteni látszanak. Erdemes a jelenlegi magyarországi értelmiségi viszonyok elemzésekor a könyv igazságait – egyáltalán a problémafelvetést! – ismét vizsgálat tárgyává tenni.

Gondot okozó „lelkes értelmiségiek”

Gondolataim tetté válását – e cikksorozat megszületését – nagyban elősegítette, annak döntő lökést adott levélváltásom Fodor Gábor művelődési és közoktatási miniszterrel, múlt év novemberében (Új Magyarország, november 17. és 24.). A bejelentett minisztériumi elbocsátások előtt kértem a minisztert: mielőtt bárkitől is megválnának, pontos kritériumokat határozzanak meg a létszámleépítést illetően, azért, hogy „... ne a kicsinyes bosszú, a személyi intrikák és a személyi összefonódások alapján kerüljön sor az elkerülhetetlennek látszó drasztikus lépésekre.” E levélben – a miniszter egy korábbi beszédére hivatkozva – a magyar értelmiség és a Művelődési és Közoktatási Minisztérium kapcsolatának kérdését is megemlítettem. Azt a kérdést tettem fel, hogy „Mi napjainkban a magyar értelmiség különleges hivatása, annak kiteljesedését a miniszter úr vezetése alatt álló intézmény miként tudja elősegíteni?”

Megütésem szerint egy megviselt lelkű ország még zaklatottabb lelkű értelmiségének (a jelzők éle tetszés szerint fokozható vagy tompítható) – a szakmai helytálláson túl a legfőbb feladata az, hogy a közhangulatot kedvező irányba formálja. Önző és kicsinyes belső viszályok társadalmi problémaként történő kivettése helyett az értelmiségnek azzal kellene foglalkoznia, hogy a súlyos gazdasági helyzetben lévő ország lakosságának adja vissza az életkedvét a kultúra áldásainak segítségével.”

Mély sajnálatomra a miniszter nem adott választ az imént idézettekre – s a további nyolc feltett kérdésre sem reagált –, hanem a következőket írta:

„A legelső probléma – amely azonnal érthetővé teszi álláspontjaink, tehát az államigazgatással kapcsolatos nézeteink különbségét is – mindössze az, hogy jömagam az MKM köztisztviselőjeként soha egy pillanatig nem éreztem magam az értelmiség vezetőjének. Miniszterként felhatalmazásom nem arra szól, hogy az értelmiség és a társadalom viszonyát elemezzem, hanem arra, – s ez nem kevés –, hogy a kulturális autonómia és egyenrangúság elveinek maximális tiszteletben tartásával minden erőmmel segítsem kulturális és oktatási intézményrendszerünk fennmaradását. Egyszerű példával élek. Az én munkám az, hogy küzdjek pl. a felsőoktatási fejlesztési törvény elfogadásáért, s nem is lehet útszem, hogy állást foglaljak pl. az egyetem hivatásának, a kutatás szabadságának vagy erkölcsi korlátainak egyébként – a társadalomtudományt gyakorló tanárként – engem is izgató kérdéseiről. Az elmúlt negyven, illetve négy évben elég gondot okoztak azok az állami tisztviselők, akik hivatali feladataikat összekeverték – rokonszenves vagy bosszantó – világgépükkel, s lelkes értelmiségikként viselkedtek. Kérem, értse meg: elképesztő gőg, illetve szerepavar volna részemről, ha jelenlegi állásomban az értelmiség lelkiállapotával foglalkoznék, vagy másként fogalmazva, kultúrpolitikussá változnék – amint akarva akaratlan azt Ön rajtam számon kéri.”

Kérdésem és az arra adott miniszteri válasz szemléletes példája annak, hogy ma Magyarországon milyen bevett szokássá vált a párbeszéd mimelése, a gondolatok ütköztetése, megmérettetése helyett a kitérő válaszadás, amely lehetetlenné teszi az érdemi dialógust. Fodor Gábor reflexiói mindezek ellenére választ igényelnek. Ez részéről november végén elmaradt. Részben azért, mert nem kívántam az újságolvasók szemében kötekedőnek mutatkozni, mint aki „feltűnési viselkedésben szenved”, valóságos enfant terrible, (akkor még) olyan köztisztviselő, aki szándékosan akarná froclizni, provokálni hivatali főnökét a közvélemény előtt.

Ugyanakkor meg voltam győződve arról, hogy el fog jönni az az idő, és az események előidézhethetnek olyan helyzeteket, amelyek Fodor Gábor gondolatainak megvitatását ismét aktuálissá tehetik. Prognózisom valószínűsített. Szeretnék viszont felül-emelkedni a politikai tartalmú üzenetéseken, és szeretném elkerülni az ilyenkor szokásos aktuálpolitikai oldalgyásásokat. A többi felvetődött problémával együtt, lehetőleg (már amennyire ez lehetséges) csak elméleti síkon kívánom elemezni Fodor Gábor koncepcióját.

Bizalom a szavak értelmében

E bevezetőben még egy – számomra meglepő – szempontra szeretném felhívni az olvasó figyelmét. Amikor e sorozat tervéről beszélgettem barátaimmal, szinte mindegyik figyelemztetett, hogy már a cím sokakat provokálni fog. Megpróbáltam arról lebeszélni, mondván, hogy liberális sajtókörök részéről támadásoknak fogom magamat kitenni. Azt javasolták, hogy a hivatás szó helyett használjak valamilyen „semlegesebb” kifejezést. Beszéljek inkább az értelmiség „helyzetéről, feladatairól, szerepéről” stb.

A hivatás szó használata veszélyes – érveltek barátaim. Belőle fabrikáltak a *hivatásszervezet* kifejezést, amely lényegében korporációt jelent, de „Némely fasiszta jellegű államban az azonos iparághoz, szakmához tartozó munkavállalók és munkáltatók összefogásának jelszavával, a munkásság osztályharcát elfojtani törekvő szervezet” (A magyar nyelv értelmező szótára III. kötet 287. old.). Azonkívül a hivatás – küldetés, hivatástudat – küldetésstudat szópárok értelme „bizonyos körökben” összemosódik, és a fanatikus megszállottság szinonimáit jelentik. (Valószínűleg Fodor Gábor imént idézett „lelkes értelmiségiek” kifejezése is ide sorolható.) Konkrét példát is elem tettek (később majd idézni fogom) és nagyon kértek: ne menjek fejfel a falnak.

Még nem szentem el hitem a világos fogalmazás meggyőző erejében. Bár egyetértel Sütő Andrásal abban, hogy „...kelet-európai politikai körökben némelykor a legvilágosabb szavaknak sincs értelmük, csak érdekek szerinti értelmezésük...” – mégis úgy látom, hogy ha szellemileg és erkölcsileg is meg akarunk újulni, akkor vissza kell adnunk szavaink eredeti értelmét. Meg kell tisztítani őket a rájuk rakódott előítéletektől.

Az értelmiség hivatása napjainkban – a sok egyéb tennivaló közepette – éppen az – e cikksorozatnak is ez a célja –, hogy „engedjük hozzájuk jönni a (tiszt) szavakat” és tiszta szándékokat egy egészségesebb közélet szolgálatára.

II.

Általánosnak, az ország lakosai nagy részében elterjednek tekinthető-e az a vélekedés, hogy a társadalom csoportjait és egyéb rétegeit az értelmiségiek mozgatják, mint a bábmester a bábfigurákat? A szerencsétlen nép pedig csak lehajtott fejjel, beletörődve, tehetetlenségében mit tehetne más, mint hogy engedelmeskedik az értelmiségiek kénye-kedvének, „küldetésstudatból” fakadó kísérletező kedvének? Rendkívül fontos kérdésről van szó, amelynek megválaszolására még többször vissza fogunk térni. Ez alkalommal csupán egyszerűen szempontot érintünk, mégpedig azt, hogy miként lehet pejoratív módon beállítani azon értelmiségiek munkásságát, akik az ország felemelkedését szívügyüknek tekintették, s egész életművük hitelesíti „küldetésstudatból” fűtött – a gúnyt mellőzve és egyszerűbben fogalmazva – humanizmustól, ember- és hazaszeretettől inspirált tetteiket.

Ebből a szempontból rendkívül jellemzőnek tartom *Faragó Vilmos* cikkét, amely a Magyar Hírlap 1994. december 24-i számába írt, „Gyürkőzz, János?” címmel. Az ünnepi, karácsonyi szám készítői 25 értelmiségit kértek fel, hogy fejtssék ki gondolataikat: miként látják helyzetünket a táguló-bővülő, – vagy ellenkezőleg –, a továbbra is (gazdaságilag, politikailag és szellemileg

egyaránt) több részre osztódó, s csak a gazdag országok számára integrálódó Európában. Faragó Vilmosnak az előbb említett tematikus számban a következők jutottak az eszébe:

„*Ady Endre Jánosát a messze város készítette gyürkőzésre: itt a háború, rohanj meghalni értünk. Az én Jánosomat magyar értelmiségiek készítetik gyürkőzésre: itt a baj, állj fel a nemzeti ikonosztárra, megmentő magyarságjelképnek, hisz tebenned van minden reményünk.*”

Ezt követően Faragó hat példát hoz fel a XX. század magyar történelméből: miként készítették az értelmiségiek a magyar népet, hogy „gyürkőzzék”, vagyis az én olvasatomban ez úgy értelmezendő, hogy miként viselkedjék a történelmi kihívásokkal szemben.

Első példa

„*Amikor az a veszély fenyegetett, hogy csak urak maradnak a hazában, mert a falvak kitanátoznak Amerikába, egy Gárdonyi Géza nevű értelmiségi azt mondta Jánosnak: derék ember légy, mert én olyannak látlak, tornácos, muskátlis, templomos megtartó magyar légy.*”

Második példa

„*Amikor megcsontult az ország, s a háborús vereségben hitelüket veszítették a történelmi osztályok, egy Szabó Dezső nevű értelmiségi azt mondta: gyökeres ember légy, János, hogy belőled sarjadjon ki a magyarság égisz érfája.*”

Harmadik példa

„*Amikor nyugatról barna, keletről vörös veszedelem rémisztett, s már nemcsak a történelmi osztályok, hanem a középosztálybeliek is elvesztették nemzetvédő szerepüket, egy Németh László nevű értelmiségi azt mondta: küldetésed van, János, új középosztályá kell művelned magad, légy a minőség forradalmára, teremts kert-Magyarországot.*”

Negyedik példa

„*Amikor az újabb háború omlásából magunkhoz tértünk, egy Veres Péter; egy Erdei Ferenc, egy Révai József nevű értelmiségi azt mondta: János, te Tiborc unokája vagy, de emeld föl a fejed, nézz körül és foglald el történelmi jussod, az országot.*”

Ötödik példa

„*Mielőtt ez igazán bekövetkezett volna, egy Rákosi Mátyás nevű értelmiségi állt föl Kecskeméten az emelvényre, és a közös gazdálkodás üdvöztető módjára hívta fel János figyelmét, ezt tette később egy Fehér Lajos nevű értelmiségi, s ekkor János bele is szédült a közösbbe, hogy benne maradjon, hite szerint az idők végezetéig.*”

Hatodik példa

„*Amikor is röpket két tucat év után hipp-hopp, eljött az idők végezte, s tulipános-istenhazacsaládos-madaras és szegfűs értelmiségiek azt mondták: egyedül a magángazdaság üdvözít, légy farmerrá, János.*”

„*János tehát, a festett kép, zöldhittel vesz fel épp az agrárbanktól, feje fölött a kisczardák pártjelvénye ragyog az ikonosztáron. A festetlen valóságos Jánosnak egyszer sem volt kedve az ikonosztárra mászni, csak nyugalmat szeretett volna. De már nem reméli, hogy az értelmiség valaha is nyugton hagyja: neki dolga volna a hazában, az értelmiségiek küldetése van.*”

A hetedik példa

A hetedik példa maga Faragó Vilmos és az ő szellemiségét, magatartását képviselőik népes csapata. Ha nem tudnánk: ő is értelmiségi. Mégpedig azon hajdanvolt bennfentesek közé tartozó, aki a Kádár-korszak három évtizede alatt tollal, (hadd tegyem hozzá: és mások fegyverrel is, – hogy az ismert könyvcímre utaljak) az Élet és Irodalom vezető munkatársaként harcolt – állítólag a munkásosztály vezetése alatt – a szocializmus győzelméért. Olcsó fogás lenne most részéről, ha most válogatnék és idéznék az Élet és Irodalomból és Faragó írásaiból, bizonyítva azt, hogy a lap és munkatársi gárdája mennyire volt hű kiszolgálója az Aczél György nevéhez fűződő kulturális politikának, és milyen szervilis módon volt szócsöve „Pártunk és Kormányunk” döntéseinek, amelyek az országot teljes gazdasági csődbe és morális válságba taszították.

Háborús katasztrófával ért fel az a helyzet, amelyet az előző rezsim hagyott örökségül az Antall-kormánynak. Faragó „a háborús vereségben hitelüket veszített történelmi osztályokról” ír.

Az ő általa is támogatott, békeidőben bekövetkezett háborús méretű károkról, az általa is előidézett „munkásmozgalm” hitel- vesztéséről, a nagy népi agyomosásban játszott személyes felelő- ségéről viszont hallgat.

Most ellenben az olimposzi magasságokba emelkedetten vé- delmébe veszi az egyszerű népet, a Jánosokat azokkal az érte- lmiségekkel szemben, akiknek „küldetésük” van. Hát neki és az általa támogatott akkori vezetésnek nem volt küldetése? Nem emlékszik már arra, hogy minden marxista-leninista továbbkép- zésen, szemináriumon azt sulykolták a Jánosok fejébe, hogy a szocializmus felépítésével majd elvezetik a népet a kánaánba, akarom mondani a kommunizmusba?

Faragó két ízben használja – nyilvánvalóan a „slusszpoén” kedvéért a (nemzeti) ikonosztáz szót. A magyar nép mintegy 98%-ának gondolat- és hitvilágában – mivel nem görögkatolikus vagy ortodox hagyományokon nevelkedett – az ikonosztáz nem jelent sem nemzeti, sem másmilyen jelképet, nem tud vele mit kezdeni. Azt viszont megérti, hogy Faragó nem tiszteletudán, hanem gúnyos értelemben használja ez szót. („...feje fölött a kis- gazdák pártjelvénye ragyog az ikonosztázon”) Az ikonosztáz, másnéven ikonosztázion a görög szertartású templomokban aj- tókkal ellátott és szentképekkel díszített válaszfal a templomha- jó és a szentély között. Mi szükség van arra, hogy Faragó meg- sértse azon kevesek vallási érzékenységét, akik számára az iko- nosztáz a szent dolgok közé tartozik? Egy jóízű (és vallási kérdésekben toleráns) ember számára nem képezheti politikai pamflet kellékét az ilyen „színpadi díszlet”, még érintőlegesen sem.

Elgondolkoztató az is, hogy Faragó Vilmos cikkében milyen neveket említ – *Gárdonyi Gézát, Szabó Dezsőt, Németh Lászlót, Veres Pétert, Erdei Ferencet, Révai Józsefet, Rákosi Mátyást, Fehér Lajost*. A közös bennük mindössze az, hogy mindannyian érte- lmiségek, illetve kitartó önműveléssel – mint Veres Péter – azzá váltak. S még valami: nem hagyják a népet békében, nyugton, mert „küldetésük van”. Küldetésük tartalma, tevékenységük irá- nyultsága, munkásságuk eredménye viszont már nem érdekes. Elég annyi, hogy „népnyugtalanítók”.

Faragó Vilmost nyilván zavarják azok a személyiségek, akik- nek küldetésük (hivatásuk) van. Valószínűleg azért, mert maga a fogalom, küldetés szó sem rokonszenves a számára, annak teo- lógiai és szellemtörténeti gyökerei miatt, összefonódni látszik a fanatikus hittérítéssel, s a küldetés hallatán az inkvizíció máglyá- inak lángjai jelennek meg lelki szemei előtt. A göröcsöket oldan- dó, a következő alkalommal a küldetés és hivatás (küldés és hí- vás) szavak teológiai értelmét próbálom megfejteni.

Befejezésül mindössze annyit kívánok csendesen megjegyez- ni, hogy Faragó Vilmos egész eszme-futtatása tipikus példája annak a kiegyensúlyozatlan lelkiállapotú értelmiségieknek, aki mun- kásságának delelőjét a Kádár–Aczél korszak virágkorában érte el. Négy éves csendes visszavonulás után az 1994-es választási eredmények következtében viszont úgy látja, ismét előtűnt az ő ideje, s ott folytatja, ahol az Élet és Irodalom élén fél évtizede abbahagyta. Folytassa! De ne csodálkozzék azon, ha időnként szembe találja magát a régi pártnomenklatúrával összeszőrdött egész korosztálya dilemmájával: a kimondhatatlannak tűnő egy- szer mégis csak ki kell mondania, – s e bátor tettel nagy szolgá- latot tenne az értelmiség erkölcsi megújulásának –, valahogy így: „Cédák voltunk mint értelmiségiek, de öregkorunk hátralévő éveit, a megtörténte után igyekszünk tisztességben, értelmiségi hivatásunkhoz méltóan leélni.”

III.

Ki az értelmiségi? – teszem fel utoljára a kérdést, és most is csak visszafogottan merek összegezésül néhány további megállá- pítást tenni. Annak reményében vetem papírra e sorokat, hogy ta- lán sikerült eddig olyan ösvényt vágnom a gondolatok indái között az olvasó számára, amely fenniskörmű vezet, ahol érdemes elidőzni, s amelynek pereméről széles panoráma tárul a kiránduló elé.

Óvatosságot nem a túlzott szerénység motiválja, és tisztá- ban vagyok azzal is, hogy a magabiztosság milyen mértékben vált korunk viselkedési ideáljává. Akiből nem sugárzik az öntudat és a határozottság, az nem sok jóra számíthat ebben a mai magyar életben. Az ember életútja viszont – ha kinyitja a szemét és a fü- lét –, szükségképpen a kétségek és bizonytalanságok útvesztőin keresztül vezet. A látszatmagabiztosság rosszabb, mint a tétova- ság, azért, mert félrevezet és rendszerint (ön)becsapás az ára.

Létezik-e átvitelő híd kétség és bizonyosság között? Talán. Elemzésünk záró motívumául ezért – nem véletlenül – Lévi

Jizchak von Berditschew chaszid rabbi intelmét választottam: „Gondold meg fiam, *TALÁN igaz!*”

Közös gondolkodásunk sokadik célja többek között az is, hogy fedezzük fel a talán szó fontosságát, s tanuljuk meg helyes és mérsékletes használatát. Segítségével olyan „keringési pályá- val” ismerkedhetünk meg, amelynek központjában a valós és lé- tező dolgok állnak – a teológia nyelvén: elfogadom a „Vagyok, aki Vagyok” életet teremtő és a világmindenséget kormányzó uralmát –, a körülötte forgó bolygók pedig a „lehetőséges”-nek és a „szükséges”-nek adnak mozgásteret, ily módon jelölve ki az emberi cselekvés sajátos ellipszispályáit.

„Talán igaz!”

Az értelmiségnek, mint az emberiség egy sajátos „fajtájának”, az is megadatott, hogy a nem-értelmiségekhez képest többet egyék a tudás fájának gyümölcséből. Milyen természetű az a többlettudás, amihez módszeres tanulása és taníttatása, iskolá- zatása segítségével hozzájutott? A válasz a műveltség természe- tében keresendő. Ismérvei koronként változóak ugyan, de még- is vannak olyan jellegzetességei, amelyek minden korra jellem- zőek. Ki tehát a művelt ember? Németh László „Ha én minisz- ter lennék (Levél egy kultúrpolitikushoz)” című tanulmányában azt írja, hogy művelt ember az, „*Aki azt a történeti helyet, melyre került, fejlődésében is érti, s a föld felületén folyó munkákról (amennyire ez lehet) élményszerű képet szerez.*”

Műveltség és értelmiség valahol összekapcsolódnak, de nem egymás színvonalai. Jó lenne, ha minden értelmiségi művelt len- ne (ami sajnos, nem áll fenn), és az is igaz, hogy nemcsak az ér- telmiségek azok, akik környezetük fejlődését felfogják és meg- értik, illetve, akik a világ változásait élményszerűen építik be gondolkodásukba, de kétségtelen, hogy soraikból kerülnek ki nagy tömegében azok, akik a fenti kritériumoknak a leginkább meg tudnak felelni.

Nos, ki az értelmiségi? Az én olvasatomban: *a módszeresen fi- gyelő, kérdező, kereső, rendszerező, értékelő, az igazságot kutató, s ha kell, azért szenvedést vállaló ember*. E tulajdonságok összessé- gükben jellemzőek az értelmiségi emberre. Vegyük sorba vala- mennyit.

1. *Figyelem*. Figyelni nehéz. Amikor millió és millió impulzus, inger éri az embert, nagy fegyelmező és valamitől irányított lel- kierőnek (pl. érdeklődésnek) kell az emberben működni, hogy a dolgok lényegét észrevegye. Félreértés ne essék, a figyelem- összpontosítás nem értelmiségi privilégium, de nélküle nem le- het magas rendű szellemi életet élni. A koncentráció egy életre szóló tanulási program, és senki nem mondhatja el magáról, hogy „már tökéletesen tudok figyelni, megtanultam koncentrálni”. Nagy szolgálatot tennének egymásnak az emberek, ha önzet- lenül kieserelnék ez irányú tapasztalataikat. Egy értelmiségi szá- mára a figyelem egyáltalán nem magától értetődő dolog, hanem olyan „szerszám”, amely időnkénti karbantartásra, tisztításra, olajozásra szorul. Figyelem nélkül nincs gyors felfogóképesség, ami pedig a sorozatos élmények befogadásához és feldolgozásá- hoz nélkülözhetetlen.

2. *Kérdés* (kérdés). *Warum?*, *azaz Miért?*, ez Robert Schumann rövid, két perces zseniális zongoradarabjának a címe, amely arra inspirált, hogy megkérdezzem: miért van az, hogy az ember élete folyamán bizonyos dolgokra rácsodálkozik (mások- ra nem), s a leprimitívebb – ugyanakkor a legbölcsebb – kérdé- sek egyikét teszi fel: *Ez miért van így?*

Ha a latin közmondás szerint az ismétlés a tudás anyja, ak- kor a kérdés (kérdés) a tudás apja. Jól megfogalmazott és he- lyesen feltett kérdés nélkül nincs ismeret, előmenetel. Az (érte- lmiségi) ember belátja, hogy szüksége van kérdésekre, már csak azért is, hogy ismereteit a tudás tartományában ellenőrizni tud- ja. Nem szégyell kérdezni, s bizonyos kérdések után be meri val- lani, hogy nem érti a választ. A nem-tudás (nem nevezném tudat- lanságnak) viszont újabb és újabb könnyítő, kiegészítő kérdések megfogalmazására serkenti, azért, hogy egy idő után (ez néha több száz évet is jelenthet) végül is eljusson a korábban feltett kérdés helyes válaszához.

A kérdés-kérdés veszelés „művel””. Ál- és figyelemelte- relő kérdések tömegével vagyunk körülveve. Az álkérdések elle- ni védekezést megkönnyíti, ha kérdésre kérdéssel felelünk, ami látszólag kitérést jelent a válasz elől, valójában a kérdés ponto- sítása. A jó kérdésfelvetés tanítható. Szép értelmiségi feladat megtanítani magunkat és embertársainkat pontosan és lényegrelátóan kérdezni.

3. *Keresés.* Máté evangéliuma 7. fejezetének 8. versében olvassuk: „*Aki keres, talál.*” A szövegösszefüggés miatt érdemes az előző mondatrészt és a folytatást is figyelembe venni: „*Kérjétek és adatik nektek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyitják nektek. Mert aki kér, mind kap; aki keres, talál; és a zörgetőnek megnyitják.*” – vagyis lehet értelme és eredménye a keresésnek. A kereső embert rendszerint két dolog motiválja: az érdeklődése és szükségleteinek kielégítése. Az érdeklődést a kíváncsiság is felébresztheti, amely a felfedező ember tevékenységének egyik inspirálója. A közmondással ellentétben – aki kíváncsi, hamar megöregszik – úgy gondolom, hogy a tapintatos kíváncsiság nem rossz tulajdonság, amennyiben az nem válik öncélúvá, tapintatlan párosul és ha az ember fel tudja dolgozni azokat az információkat, amelyeket fly módon szerzett meg.

4. *Rendszerezés.* A világegyetemben bámulatos rend van, az emberek közötti kapcsolatok viszont tele vannak rendtelenséggel, kuszasággal, zavarossággal. Az értelmiség különleges hivatása éppen ezért nemcsak a természet rendjének minél tökéletesebb megismerése, hanem az emberi kapcsolatok törvényszerűségeinek feltárása, az erkölcsi törvények érvényesítése. A rendszerezés korántsem mechanikus szelekció eredménye, nemcsak kartotékolás, adattárolás. Agyunk nem csupán adatbankként szolgál, amelyben az ismeretek (jól-rosszul, rendezetten vagy rendezetlenül) elraktározódnak, hanem a minőségi kiválasztás szempontjaira is tekintettel van. A minőségi szelekció megnyilvánulása egyúttal értékelés, értékítélet. A minőséget viszont meg kell határozni, különben értékelni sem lehet. A rendszerezés sokféle szempont alapján történhet, de valamennyire az jellemző, hogy egy folyam felé tart, ez pedig az érték.

5. *Értékelés.* Olyan korban élünk, amelyből az értéktisztelet mintha teljesen kiveszőben volna. Új értékek vajúdásának a korszakát éljük-e, vagy ez a bizonytalan, labilis állapot lenne maga az új érték, amihez igazodni illik?

Az érték és értékelés szavainknak is több értelme van, ami tovább bonyolítja a tájékozódást és a helyes választ. Az érték először is valaminek a megbecsült (tisztelt) voltát jelenti. Másodsor: valamely árunak, produktumnak, szellemi terméknek az elkészítéséhez társadalmilag szükséges munka mennyisége, illetve az a többlet, amely az áru, (termék, szellemi alkotás) révén jön létre. Harmadsor: az érték valamely jelnek meghatározott rendszerben érvényes (és hasznos) jelentése, valamely mennyiség nagyságát is kifejezi. (Ebben az értelemben beszélünk például a hőmennyiségnek kalóriában – vagy más mértékegységben mérhető – kifejezett értékéről.)

Értékelni annyit tesz, mint valaminek az anyagi, szellemi, erkölcsi értékét megállapítani, felbecsülni. Ehhez viszont két dolog szükséges: szilárd értékrendszer, amihez és amiben a dolgokat mérni lehet. Azonkívül szükség van „becsüsköre”, akik nem szégyellik, hogy időnként öszereseknek csúfolják őket. Mégis végzik tovább becsülettel „küldetésüket”, mert tudják, hogy érték nélkül az élet káoszba fulladna.

Az értelmiség korunkban nem háríthatja el magától a becsüs tennivalót. Valamilyen értékrendszer mellett le kell tennie a voksát, különben tevékenysége célt tévesztetté válik, vagyis – a korábban kifejtettek értelmében – a kultúrának (a célirányult világnak) válik óhatatlanul árulójává.

6. *Kutatás.* Külön csoportba soroltam a keresésnek egy magasabb fokát, a módszerességet, az igazság szeretetét és tiszteletét, a tények, az összefüggések, a törvényszerűségek feltárását. Bár az előbb említett öt tevékenységnek is van morális tartalma, a kutatást mindenek fölé helyezve, erkölcsi kategóriának tekintem. A gensebészlet napjainkban zajló forradalma következtében el kell, hogy gondolkozzunk azon, hogy a kitartáson, szorgalmon, állhatatosságon kívül a kutatást nemde annak belátása teszi erkölcsi princípiummá, hogy nem minden kutatható, ami tudományosan esetleg lehetséges, hanem csak az, ami az emberiség megmaradását szolgálja? Természetesen nem minden értelmiségeből lesz kutató, de a kutatók számára követendő erkölcsi mérce és elvrendszer minden ember számára hasznos iránymutató.

Az érett gondolkodású, egyéniségében kiegyensúlyozott ember cselekvésének legbenső, rejtett, kettős iránytűje a meggyőződése és a lelkiismerete. (Az utóbbiról később még szólnunk.) Úgy jelzik a helyes tájékozódást és viselkedést, mint a mágnestű az északi és a déli sarkot, ha az kellően fel van töltve mágneses erővel. Az ember mágneses ereje viszont jellemében rejlik, vagyis abban, hogy mennyire hajlandó meggyőződéséért kiállni, az igazságot hátrányt vagy üldöztetést is szenvedni.

Vajon ki tud valamennyi, az imént felsorolt kritériumnak

megfelelni? Az „intelligens” ember. Az intelligens szavunk a latin intellego igéből származik. Az intellego-nak számos jelentése van – például észrevesz, érzékel, megismer, megért, felfog, belát, vél, képzeli, gondol –, amelyek nagy rokonságot mutatnak az imént kifejtettekkel. Az elmondottakat röviden összefoglalva: az embert intelligenciája, intelligens volta teszi értelmiségivé.

Önvizsgálat

Arra a kérdésre is kell még végezetül válaszolnunk, hogy az értelmiség intelligenciáját miként tudja – itt és most, 1995-ben Magyarországon – a társadalom számára, az ország javára a legjobban hasznosítani? Miben összegezhető napjainkban az értelmiség hivatása?

Úgy, mint a számok világában, a matematikában, az értelmiségi embernek is van „névértéke” és „helyi értéke”. „Névértéke” egyéni tulajdonságaiban rejlik, „helyi értékén” pedig azt értem, hogy a társadalmi hierarchia láncolatában hol helyezkedik el. Hol található a nulla, előtte, vagy utána? Nem mindegy! Abban az értelemben sem, hogy a társadalmi ranglétrán egy üres fejjé ember áll-e, akit követni kell, a képzett értelmiségi előtt, vagy a háta mögött? A felelet arra is választ ad, hogy egy társadalom számára mennyit ér az értelmiség tudása, és sajnos, az általánosan tapasztalható értékváltság miatt hazánkban e téren is két ellentétes tendencia figyelhető meg.

Az egyik a tudás devalválódása. A hirtelen meggazdagodás lehetősége következtében a műveltség megszerzése széles társadalmi rétegekben elveszti presztizsét, nem válik életcéllá, mondván, hogy ezentúl a pénz beszél! Ezzel ellentétben egy kisebb réteg – már amelyik megteheti – igyekszik gyermekeinek a lehető legmagasabb szintű (külföldi tanulási lehetőségekkel egybekötött) oktatást biztosítani. Felismerte, hogy a társadalmi befolyás és előmenetel elérése szilárd tudás és képzettség nélkül nehéz, majdhogynem lehetetlen.

Ebben a helyzetben mit tehet egy értelmiségi? Minden eszközzel védi a tudás, az oktatás tekintélyét, s úgy igyekszik a társadalmi folyamatokra hatást gyakorolni, hogy a képzés a legfontosabb kérdések egyikévé, a nemzeti megmaradás, a felemelkedés zálogává váljék.

Nem szükséges – a demokrácia erősödése szempontjából pedig káros –, ha minden értelmiségi „(politikai) vezetővé” válik, de viszont példa, magatartási modell igenis lehet. Miben válhat az értelmiség mások számára példává?

A *helyes önismeretben és önvizsgálatban.* Egy olyan országban, ahol a magukat félreállított, félreértett és mellőzött zseniknek tekintők egy négyzetkilométerre eső átlaga meglehetősen magas, a társadalom egészséges hangulatát nagyban erősítené egy kis tükröbenélés. Milyenek is vagyunk mi, értelmiségiek valójában? Önzők, sértődöttek, kicsinyesek, összeférhetetlenek, követelőzők, siránkozóak vagy nagylelkűek, nagyvonalúak, alkalmazkodók és megértők? Nyilván valamennyi tulajdonsággal rendelkezünk egy minimális mértékben, de e jellemvonások aránya nem lehet közömbös egy társadalmi csoportról kialakított kép megítélése szempontjából.

Az értelmiséget sokszor szokták azzal is vádolni, hogy álmodozó, a realitásokat figyelmen kívül hagyja, fantazsza, megszállott, szalmaláng természetű. E bírálatokban valójában az igazság, de az is legalább annyira helytálló, hogy soraikban számos szelíd lelkű, szívós, kitartó, igénytelen, szerény ember található, aki teljesítményével és nem összeköttetéseiével vívott ki tekintélyt magának, érte el szakmai sikereit. Az utóbbiakat kellene a közfigyelem fókuszába állítani. Az értelmiség nagy szolgálatot tenne a társadalom valamennyi rétege számára, ha olyanokat választana meg a maga szószólóinak, akik eddig sem engedték magukat depresszióba kergetni, s egy csipetnyi derűvel is rendelkeznek. A kiszabott munkát nyomott (köz)hangulatban is el lehet végezni, de sokszorosan fárasztóbban, mintha mindazt felszabadultan és belső megelégedettséggel tennék. Be kell látnunk, hogy a közhangulat éltető energia, mint az oxigéndús levegő, és felelősek vagyunk azért, hogy a közszellem milyen mértékben sugározza, illetve foglalja magába és vetíti ki az élniakarás erőt.

Az értelmiség abban is példa lehet mások számára, hogy eljut a *belátás* élményszerű megtapasztalásáig. Szándékosan választottam e semleges kifejezést, azért mert annak erőteljesebb, karakteresebb változatait – pl. önkritika, bűnbánat – a politika kiszajlítottta magának, azért, hogy a másik embert ily módon is sakkban lehessen tartani. A belátáshoz nem kellene nagy szavak, csupán annak „belátása”, felismerése, hogy az embernek

magatartásán változtatnia kell. Annak kimondása, hogy „ma másképpen csinálnám.”

Mit kellene a tegnappal szemben ma az értelmiségnek más-ként csinálnia? Főleg azt kellene belátnia, hogy a világ nem kö-rülötte forog, másoknak is lehetnek olyan fájdalmaik, mint neki, és hogy – amint korábban már említettem – nem ő a társadalmi átalakulás legnagyobb kárvallottja. Egy realisabb helyzet és ön- ismeret révén könnyebben tudná felismerni, hogy hol teheti a leghasznosabbat az ország, a társadalom javára.

Egy értelmiségi abban is példa lehet mások számára, ha meg- alkuvásmentes lelkiismeret-vizsgálatot tart, s szembe mer nézni azzal a kérdéssel, hogy: „hol tévesztettem utat?”

De mi az, hogy „lelkiismeret”? Mit tud a modern ember ez- zel a fogalommal kezdeni? Nem túl „papos” ez a kifejezés? Ab- ban az értelemben igen, hogy feltételezi azt, amit a szó magába rejt – azaz a lélek ismeretét –, de ennél még valamivel többet. (Materialista környezetben a lélek helyett a tudat szó használá- ta az elfogadott, a szóértés érdekében, most maradjunk ennél.) A lelkiismeret nem más, mint az erkölcsi törvények által kontrol- lált tudat, amelynek alapján az ember saját tetteinek, viselkedé- sének, gondolkodásának erkölcsi helyességét ellenőrzi. Rendsze- rint a környezet kihívásaival szemben az embernek olyan „mene- déke” is egyben, amelynek segítségével élni tud a nem-et mon- dás szabadságával.

A belátás és a lelkiismeretvizsgálat egymáshoz közel álló, ha- sonló fogalmak, egy folyamat két állomása. A belátás viselkedé- sünket teszi vizsgálat tárgyává, az élő lelkiismeret viszont már az analitikus elemzésen túl, – ha szükséges, akkor katartikus élmé- nyeken keresztül – önmagunkba szállásra és aktivításra ösztökél. (A belátásban több a külső világ iránti empátia, mint saját ma- gatartásunk értékelése, a lelkiismeretvizsgálatnál viszont a saját magatartás a döntő szempont.) Ha kell, akkor a lelkiismeret-fur- dalás (lelkifurdalás) formájában jelentkezik, valahogy úgy, aho- gyan azt Babitsnál olvassuk: „*Akinek egész lelke seb, ... minden leg- kisebb lelkifurdalást ismét sebnak érez.*” A lelkiismeret-vizsgálat- nak éppen az az értelme, hogy általa a seb ne gennyesedjék el, hanem kitisztuljon, s bekötözése után a beteg elindulhasson a gyógyulás útján. Ha a korábban elmondottakból és javasoltakból az értelmiség nem sokat tud megvalósítani, de felismeri a belá- tás és a lelkiismeret-vizsgálat semmi mással nem helyettesíthető fontosságát, annak gyógyterápiáival él és abból, mint orvosasá- gból másoknak is ad, akkor a társadalom számára a leghasznosab- bat teszi. Olyan tükröt tart önmaga és mások elé, amely jól fon- csorozott, tehát nem torzít, s megadta az esélyét annak, hogy valódi önmagunkkal való szembesülésünk következtében szakít- sunk a világgal, amely körülvesz és amelynek egészségételen voltáról meg vagyunk győződve.

Az értelmiség és a polgári erények

A belátás és a lelkiismeret-vizsgálat minden korban hasznos, nagy társadalmi változások idején pedig nélkülözhetetlen. Mer- re megyünk? Állítólag a polgárosodás felé, hiszen nincs egyetlen számottevő politikusi ma Magyarországon, aki ne beszélne a pol- gárosodás fontosságáról. Ha viszont rákérdezzünk, hogy mi is va- lójában ez az áhított cél, akkor olyan általános és közhelynek szá- mító választ kapunk, mint hogy meg kell teremteni az új „közép- osztályt”. Hogyan? Milyen eszközök igénybevételeivel? Kikre tá- maszkodva? Kiknek az érdekében? Milyen áldozatok árán? E kérdésekre adandó feleletek tekintetében viszont már nagy bi- zonytalanság tapasztalható.

Mit tehet az értelmiség a magyar polgárosodás érdekében? A legfőbb jót azzal teheti, ha szakít az arisztokrata, a dzsentri, a proletár és a lumpen értelmiségi viselkedési szokásaival, és maga is polgárrá válik.

Ma még nálunk a „polgár” fogalma és a „polgári” jelző hasz- nálata körül is nagy zavarok vannak. Nem csoda. Néhány éve még abban a szellemben folyt az emberek agyának programozá- sa, ahogyan a polgárról az Értelmező Szótár írt: „*A szocializmus- ban vagy szocializmust építő társadalomban az a személy, aki aze- lőt a kizsákmányoló osztálynak a tagja volt, vagy akinek gondolkó- dás módjában, szokásaiban, magaviseletében sok a kapitalista ma- radvány.*” (Vajon mint szólnak ehhez ma a szocialisták?) A pol- gár jellemzéséül használt epitheton ornosok, állandó kísérő jel- zők – mint például kispolgár, nagypolgár, nársopolgár – sem használtak abban, hogy a polgár rokonszenvenné, követendő pél- dává váljék a tömegek szemében.

Hogyan lehet új polgári társadalmat építeni, amikor az alap-

fogalom körül ilyen zavarok vannak? Mik a polgár erényei és tu- lajdonságai?

A polgár két legfőbb jellegzetessége: tulajdonnal és tulajdo- nosi öntudattal rendelkezik. Nem kiszolgáltatott, hanem szabad ember, akinek a többi polgártársával szemben egyenlő jogai és kötelességei vannak. Öntudatának másik jellemzője, hogy mivel gazdája valaminek, a jó gazda szemével szemléli az egész világot. Házát, vagyonát, földjét, birtokát nem hagyja pusztulni, hiszen az az övé, sőt, annak gyarapodásáért fáradozik. Viselkedése feladat- centrikus. Azt keresi, hogy az „itt és most” parancsának enged- meskedve, munkáját hogyan tudja még hasznosabbá tenni önma- ga, családja és a köz javára. Családját nem nézi le, hanem szereti és büszke rá. Tudja, hogy a család szerepe létfontosságú az emberiség fennmaradásában.

Tudatosan vállal közfeladatokat, mert vallja, hogy egyéni bol- dogulása nem állhat ellentétben szűkebb és tágabb közössége ér- dekeivel. A polgári értékeket más társadalmi osztályok és réte- gek számára is szeretné átadni. Ő örül a legjobban annak, ha mi- nél több művelt paraszt-polgára, kereskedő-polgára, iparos-pol- gára, tanár-polgára, orvos-polgára van ennek az országnak. Csak a polgárrá válás útján haladva látja megvalósíthatónak a „nyitott társadalmat”, azaz a felelős, szuverén, szabad emberek, szabad társadalmát.

Nem él a fellegekben, hanem nagyon is konkrét feladatok, mindennapi teendők elvégzésére törekszik. Pontos és megbízhat- ó. Szavahihető. Egyenlő mércével mér. Mértékletesen él. Kitar- tó és szorgos munkája ellenére nem hajszolja magát. Tudja, hogy az idő pénz, ezért idejét jól osztja be, a szervezési feladatokat nem nézi le, a lehető legcélszerűbb módon szervezi meg munká- ját, egész életét. Érdekes módon a számára fontos dolgokra min- dig marad ideje. A jó kedély számára kincs – mint a vagyona –, amit megbecsül és gondosan karbantart. Mindent elutasít, ami destruál.

Az igazi – polgári öntudattal bíró – értelmiségi viszont rendel- kezik azzal a képességgel is, hogy elébe meg bizonyos negatív fo- lyamatoknak, „ráérez”, a kor valódi problémáira. Feleletet és meg- oldást keres például az egyik legsúlyosabb kérdésre: miként lehet megállítani az egyre jobban elmagányosodó és narkotikumokba me- nekülő tömeget, és a szűkülő elit közötti távolság növekedését.

Ezek a „polgári” jellemvonások és erények (felsorolásuk ko- rántsem teljes) mennyiben jellemzők a mai magyar értelmiségre? Tömeges méretekben semmi esetre sem, s az igazat megvallva, nemigen lehet annak jeleit látni, hogy az értelmiség őszintén kí- vána polgárrá válni. Vajon miért nem? Talán azért, mert elvesze- tené a zsonglőr, a mágus, a kigyóbüvölő, a különcködő, a nagy manipulátor kivételes státuszát? Talán azt feltételezi, hogy a pol- gári életmód és viselkedés az értelmiségi egyéniségét elszűrkíti, kalodába zárja?

Körülnézve széles e hazában és a világban, csupa olyasmit ta- pasztal az ember, amelyektől csak kétségbeesni lehet. A szapo- rodó koldusok, kéregető, magatehetetlen emberek látványa az utcákon és aluljárókban, a szegényes motyóikat eladogató, töpö- rődött öreg anyókák hosszú sora a piacok környékén, a kocsmák és lebuajok orrfacsaró büze, a bamba tekintetű, szípzó, munka- nélküli fiatalok látványa a parkokban, mind-mind, megannyi intő jel, hogy valami alapvető bajban szenved a társadalom, az embe- riség. A televízió hírei Ruandából, Oklahomából, Csecsen- földről, a nem létezőnek tekintett Kurdisztánból, a tokiói metrő- ban történt gázpalackos terrormerényletről, mind-mind ezt mu- tatják. Brutális igazságtalanság lenne, ha mindezekért a szörnyűsé- gekért az értelmiséget tennék egymagában felelőssé, új bűnbakká. Azt viszont megkérdézhetjük, hogy honnan jöhet egy kis pislákoló reménység, hacsak nem az emberi szellem csiholók köréből? Azoktól, akik maguk is kétségek között élnek, mégis remélnék.

Az optimista ember abban (is) különbözik a pesszimistától, hogy olyan többletképességgel rendelkezik az utóbbival szem- ben, ami által kétségei fölött úrrá tud lenni. Nem tagadja le, nem tekinti nem létezőnek kétségeit, hanem hasznosnak ítél cselekedet- tekkel, a munkába temetkezéssel igyekszik ellensúlyozni azokat.

Az értelmiségi ember, jellembeli kvalitásait tekintve, semmi- ben sem különbözik másoktól, mindössze abban, hogy tudása révén nagyobb rálátása van a világban zajló folyamatokra, s ez- által felelőssége is nagyobb. Ő (lenne) a Madách Imre halhatat- lan művéből. Az ember tragédiájából megismert örök Ádám, aki minden történelmi buktató után, sőt azok ellenére is jobbra és többre vágyik. Korunk értelmiségeket – a magyar értelmiségnek is – a hivatása, hogy Ádámhoz hasonlóan, minden helyzetben, megalkuvás nélkül hirdesse:

„Hol a szellem, ott a győzelem.”

Egy fejezet Bach életművének gyakorlati teológiai jelentőségéről

Bach János Sebestyén zenéjének lelkigondozói jelentősége (Készült 1986-ban)

1. A zene lélektani jelentősége általában.

A zene lélektani jelentőségével napjainkban már a lélektani kutatások külön szakága, a zenepszichológia foglalkozik. Szinte közhelynek számít az a felismerés, hogy a zene a maga ritmusával, dallamaival, harmóniáival, röviden a „dinamikájával” jelentős impulzusokat ad a tudat alatti világ formálásához. A zene az ember lelkéből szomorúságot, szorongást, félelmet, de másrészt örömet, vágyakozást, megnyugvást és reménységet tud kiváltani. Lélektani szempontból is nagy jelentősége van a hangmagasságnak, a hangintenzitásnak, az intervallumoknak, a hangfiguráknak, hangnemnek, nem is szólva a már fentebb is említett ritmusról. Ezek a megfigyelések segítettek a *zenetherápiának*, mint napjaink orvostudományának egyik ágának a kifejlődésében (v. ö. G. Harrer (Hrsg), *Grundlagen der Musiktherapie und Musikpsychologie*, Stuttgart 1975. – *Revers*, Harrer, Simon (Hrsg), *Neue Wege der Musiktherapie*, Düsseldorf 1974. – H. R. Teirich (Hrsg), *Musik in der Medizin*, Stuttgart, 1958). A megfigyelések szerint a zene képes befelé fordítani az embert, elmélyíteni érzéseit, rendezni gondolatait, megszabadítani belső terhelésektől, bátorítani, az öntudatot megvilágosítani. Ugyanakkor a zene képes elidegeníteni is, nyugtalanítani is, felizgatni is, feldúlni is, narkotizálni is, extázisba is hajszolni, sőt tönkretenni, ahogyan azt pl. Thomas Mann híres regényének a Doktor Faustusnak a hőse, Adrian Leverkühn is mutatja. Bach János zenéje a zene pozitív, építő, terápiás hatásának a dokumentuma.

2. Bach János Sebestyén zenéjének gyógyító hatása

Bach János Sebestyén zenéje élő bizonyossága mindannak, amit a zenepszichológia és a zenetherápia a zene gyógyító, pozitív hatásáról mond. Bach zenéjének ezt a hatását sok konkrét nyilatkozat, tapasztalat bizonyítja. Az egyik ilyen bizonyágtétel Bach zenéjének terápiás hatásáról a francia költő és író, Georges Duhamel tapasztalata és nyilatkozata. Személyes élménye szerint Bach zenéje vigasztaló zene (vö.: GD, *A vigasztaló zene*. Bp. 1966. Zeneműkiadó). – Duhamel őszintén elmondja, milyen sokszor volt szomorú, levert, gyötrődő, s hogy ebben a lelkiállapotban a vigasztalásoknak micsoda forrásai fakadtak fel számára Bach János Sebestyén zenéjében. Ezt írja: „Gyakran csodát művelt velem, gyakran visszaadta bátorságomat, s ha nem is derített hangos jókedvre, de legalább megnyugtattott.” Majd lejjebb: „Életem mostani szakaszában az öreg kántor muzsikája minden más zenénél értékesebb, emberibb és segítségével könnyebben értem meg ezt a zürzavaros világot, melyben élnem kell...” Még lejjebb: „A leghatározottabban kijelentem, hogy ez a zene végső menedék minden lelkiállapotunkban”, és hogy „Olykor lánggra lobbantja vágyainkat, olykor pedig szelíden lecsillapítja őket. Harcias és békeszerető, mesészerű és józan, mámorító és szűzies. Nincs olyan lelkiállapot, amely az ilyen zenétől ne derülhetne fényre, ne rajonghatna áradozóan, vagy ne pihenhetne meg benne gyönyörűségeken...” Hasonló értelemben nyilatkozik a cselő koronázatlan királya, Pablo Casals is. Bachról folytatott beszélgetése tele van Bach magasztalásával. „Ez a zene – mondja egyik vallomásában – a legjobb életmehosszabbító varázssital. Megfijítja a szellemünket és ösztönzést ad ahhoz, hogy na-

punkat derűs örömben és bizakodásban töltsük el.” más helyen ezt mondja: „Nyolcvanöt év óta mindig ugyanúgy kezdem el a napot. Nem gépies rutin ez, hanem lényeges része a napnak. Leülök a zongorához és eljátszom két Bach preludiumot és fűgát. El sem tudom képzelni, hogy másként is kezdhetném. Olyan ez, mint a háziáldás. Nekem azonban mást is mond. Újra felfedezem vele azt a világot, amelynek örömmel alkotom részét magam is. Ettől a zenétől eltelek az élet csodálatával, azzal, milyen hihetetlen csodálatos dolog az, hogy emberek lehetünk. Sohasem ugyanaz ez a zene, soha. Minden egyes nap valahogy új, elképesztő és elmondhatatlan. Mert Bach olyan, akár a természet, akár a csoda.” (Öröm és bánat, 8. lap). Bach zenéje tehát nemcsak vigasztaló, de bátorító, lelkesítő zene. Erről tesz tanúbizonyságot az egyik magyar kitűnő Bach-interpretátor, Kistétényi Melinda is: „Bach rendet teremt bennem...” (Film, Színház, Muzsika 1976. márc. 20. 7. lap). A magyar ideggyógyászat pedig hangsúlyozottan Bach zenéjének terapeutikus hatásáról beszél.

3. Bach zenéje gyógyító hatásának titka

Bach zenéje terápiás hatásának titka *Bach keresztyén hite és e hit által feldolgozott élményanyaga*. Bach zenéje visszatükröződése azoknak a belső harcoknak, vergődéseknek és a hit által aratott győzelmeknek, melyeken Istennek ez a rendkívüli kegyelmi ajándékokkal megáldott szolgálja élete folyamán keresztülmenni kényszerült, illetve kivívott. Az egyik neves magyar Bach-kutatónak, *Hammerschlag* Jánosnak igaz van, amikor ezt írja: „Mint jelenség, Bach János Sebestyén első tekintetre úgy hat, mint valami imponáló, nagyszerű *emberfelettség*. Féken tartott erő hatalmas áramlása, természetessége és rend... Az első benyomás az, hogy itt egy férfi, fölülemelkedvén a földi zürzavarokon, egészen elmerül a mennyei Hatalom imádatában. *De ha közelebbről megnézzük, akkor rádöbbenünk, hogy ez a nagy ember a földhözragadottság tudatában, napról napra, óráról órára harcol és epekedik a megváltásért. Száz meg száz áriájából és kórusából, újra meg újra kihangzik a vágy: *bűnei bilincseiből szabadulni* (vö.: von den Sticken meiner Sünden: János passio). Hol fájdalmas kétségbeeséssel, hol reménykedve a biztos győzelemben, hol szeretetet koldulva a világtól elfordult átszellemültségben; hol megint keményen és fegyvercsörtetve a hitharcos vértetében, aki síkraszállt, hogy *legyűrje a leghatalmasabb ellenséget, önmagát... Minden művében újra meg újra, állomásról állomásra bejárta a megváltás kálváriás útját...*” (J. S. Bach, Bp. 1926. 50). Íme, a bachi muzsika gyógyító hatásának egyik titka, a szerző reális és radikális embersége. Ezért tud a bachi zene *vox humana* lenni, annak ellenére, hogy ugyanakkor a legtisztább *vox pneumatica* is. Ezért tud testvéri szó, testvéri vigasztalás (paraklézis) lenni a megváltás után sóvárgó mai ember számára is.*

A bachi muzsika gyógyító hatásának másik sajátos forrása és titka az a *sok szívfájdalom és lelki sérülés*, amit Isten eme áldott emberének élete során el kellett szenvednie. *Hammerschlag* szerint tizenégy, Láng György szerint tizenegy gyermekét temette el. Első feleségét is a korai halál ragadta el tőle. Bach életének a koporsó olyan megszokott kísérelője, mint a bölcső. Ha belegondolunk, milyen forró szere-

tettel ragaszkodott családjához, sejteni kezdjük, milyen mély sebeket üthetett finom szívében a sok temetés, a *meg-megújuló családi gyász*. Nyugodtan merjük állítani, hogy Bach János Sebestyén, „*vérző szívű ember*” volt. Zenéje hatásának titka itt is keresendő és kereshető. De talán gyermekei testi elvesztésénél is mélyebben sebezte meg őt gyermekeinek lelki elvesztése. Az a *szégyen*, amit *Wilhelm Friedemann*, első házasságából született első és *Johann Gottfried Bernhard*, a második házasságából született fia hozott a fejére. Friedemannról ezt írja egyik életrajzírója: „*Egyebekben, muzsikától függetlenül, Friedemann nagyon is rációfol a Bach névre. Rengeteg baj volt vele. Sok keserűséget okoz apjának, megmérgezi napjait... Friedemann züllött. Friedemann bűnöző. Már most suhanc korában is. Sötét, gonosz utakon járkal. Szinte érthetetlen, hogy ilyen kiváltságosan tiszta és nemes szülőknek ennyire feslett gyermekük legyen. Rossz társaságba jár. Éjszakánként kiszökik a tamásiskolai lakásból és züllött nők után futkos. Sok pénzt költ rájuk. Ha nincs pénze, kerít a föld alól is... A pénzszerzésnek egyik módja nála, hogy utolsó, szemét csapszékében hegedül éjszakánként... Feslett posványos dalokat, katonanótákat hűz a féktelen dorbézolóknak fülébe... megszejteleníti hegedűjét... És ezért alkalmanként számos garast kap, olykor féltallért is, meg italt, amennyi befér...”* (Láng György: A tamástemplom kar-nagya, 400.)

Férfivá érvén Friedemann, Halle városában vállalt templomi orgonista állást. Itt azonban plágiumbotrányba keveredik. Amikor felkérlik, hogy komponáljon kantátát az egyetemi ünnepség részére, bár képes volna rá, hiszen kitűnő muzsik, mégis a kényelmesebb utat választja, előveszi édesapjának egyik régebbi passióját s az ünnepségre kívánt szöveget annak zenéjére alkalmazza. Balszerencséjére, a bemutatón egy lipcevidéki kántor is jelen van. A *plágium* lelepleződik. Alkoholizmusa következtében életének utolsó szakaszát teljesen lezüllött állapotban töltötte. Ezt azonban édesapja már nem érte meg. – Ugyancsak sok keserűség okozója volt Bach életében a másik fia is, Johann Gottfried Bernhard is. Róla maga az édesapa írja egyik levelében: „Legnagyobb megdöbbenésemre most azt hallom, hogy megint adósságot csinál, életmódja nem változott, sőt megszökött Sangerhausenből és mind a mai napig semmi hírt nem adott tartózkodási helyéről. Mindehhez mit szóljak, mit tegyek? Miután semmiféle figyelmeztetés, sem szerető gondoskodás és segítség már nem bizonyult elegendőnek, *türellemmel kell viseljem keresztmet* (kiemelés tőlem) s eltévelyedett fiamat az isteni irgalmasságnak engedem át, bant bízva, hogy az majd meghallgatja bánatos könyörgésemet...” E néhány sor is sejteti, *micsonda megaláztatás* lehetett a tiszta életű, egyenes gondolkodású, becsületes öreg mester számára fia felelőtlen magatartása, nevének újbóli sárba tiprása. De mint az idézett levélrészlet is dokumentálja, Bach a hívő ember „*türellemmel viseli keresztjét*”, felelőtlen, az Irgalom Urától várva a segítséget. Ez a megadás és hit Bach zenéje gyógyító hatásának egyik titka.

Bach János Sebestyénnek nemcsak belső, lelki és családi harcai voltak, hanem *külső harcai* is. Ha ma a bachi zenét hallgatjuk, s ha az Elias Gottlieb Hausmann által készített (1746) Bach-portrét tanulmányozzuk, nem is gondolnók, hogy a zene fejedelmének milyen *kicsínyes, kemény és permanens harcokat* kellett folytatnia a környezetében élő, „*törpékkel*”, a városi tanács és a tamásiskola uraival. „Felettes hatóságom annyira szeszélyes és annyira kevésbé barátja a zenének, – írja egyik levelében – hogy csaknem állandó bosszúság, irigység és üldöztetés közepette kell élnem (Barna, 125) Életrajzaiból tudjuk, hogyan romlott meg a tamásiskola akkori igazgatója, *Ernesti és Bach* között előbb a kartársi, majd az emberi kapcsolat is. Geiringer egyenesen azt írja, hogy az állandó sűröl-

dás és feszültség úgymond „Végül iszonyatos méreteket öltő ellentétben robbant ki” s hogy ez a szembenállás két évnél is hosszabb ideig tartott, miközben a két ellenségnek egymás közvetlen szomszédságában kellett élnie. Ernesti igazgató, írja Geiringer, még attól sem riadt vissza, hogy megvesztegethetőséggel vádolja Bachot, mondván, hogy alkalmatlan tanítványokat is felvett a kórusba, ha apjuk ezért bizonytalan összeget lefizetett. Pedig Bach országszerte híres volt tisztességéről és igazságérzetéről, ami az orgonák ellenőrzése során is megmutatkozott, mondja Geiringer.

A *legkeserűbb* pohár azonban, amit Bachnak ki kellett innia mégsem ez volt, hanem a *művészet ellen indított támadás*. Ez a támadás a Critischer Musicus című hamburgi lap 1734. május 14-i számában jelent meg egy *Adolf Scheibe* nevű újságíró és autodidakta muzsik tollából. Ez az ember gúnyos fölénytel ír Bach zenéjéről. „*Bombasztikusnak*” nevezi s ugyanakkor bonyolultnak, továbbá a harmonikus szépség feláldozásának, mesterkéltségszerűnek és így tovább. Bach maga nem válaszolt a támadásra. Ugyanakkor azonban *kimondhatatlanul bántotta*. Különösen is fájt neki az, hogy Scheibe csak „*Musikant*”-nak nevezte őt. Ezzel a megjelöléssel ugyanis akkoriban csupán a legalsóbb társadalmi rétegehez tartozó „zenészeket” illették. Jellemző Bachra, hogyan viszonyozta ezt a támadást. Pár év múlva a fájó támadás után a lipceiek őt kérték fel a János templom orgonájának bírálatára. Ezt az orgonát Scheibe apja építette. *Bach a hangszer hibátlannak minősítette*. Ennek a keresztyén reagálásnak Scheibék durva támadására országszerte olyan hatása lett, hogy a Bach halála után írott nekrológ a mesternek ezt a gesztusát külön is kiemeli és méltatja. A nagy mesternek ez a nemeslelkűsége csak mégjobbban érzékelteti, mi mindent kellett kora „*törpéitől*” elszenvednie. Ugyanakkor mutatja Bach hitének komolyságát, mélységét, erejét. Ez a hit a magyarázata annak, hogy a *sok negatív pszichikus élményanyag nem kakaofóniát, nem démonizáló zenét eredményezett. Úgy, hogy Bach hitét külön meg kell vizsgálnunk*.

4. Bach lelkipogozó zenéjének végső titka Bach János Sebestyén élő keresztyén hit

Ez a hit először is alázatos, egyszerű, gyermeki hit volt az isteni gondviselésben. Felismerése és maradék nélküli vállalása annak a bibliai üzenetnek, hogy Isten irántunk való szeretetének a jele nem a dicsőség és gazdagság, hanem az a *közösség, melyet Isten vállal az Óbenne hívőkkel*. Hammer-schlag szerint a „*Nicht so traurig*” c. korál szövege Bach hitének egyik leghűbb kifejezése: „*Oh ne bánkódj oly nagyon, lelkem óh ne búslakodj, mert az Úr hírt és vagyont neked bőven nem adott. Míg veled van Istened, baj nem érhet tégedet.*” Bach *hite a kutatók szerint három forrásból táplálkozott*. Az egyik forrás maga a *Szentírás*, melyet Bach igen jól ismert, rendszeresen olvasott, sőt tanulmányozott. Erre utalnak azok a bejegyzések, melyeket maga tett az Írás margójára, illetve az azt magyarázó kommentárba. Bach hitének másik forrása *Luther és a lutheránus reformáció irodalma*. A harmadik forrás a keresztyén *misztikus irodalom*. Schweitzer Albert szerint Bach egész benső gondolkodása egy csodálatos, vidám halálvágyból érthető. „*Zenéjének nyelve* – írja Schweitzer – *sehol sem olyan megragadó, mint azokban a kantátákban, amelyekben az e halálnak testéből való megváltásról beszél.*” Aki a „*csukódjatok le ti fáradt szemek*” kezdetű áriát (82. sz. kantáta) vagy az „*Óh jöjj el végre áldott óra*” kezdetű áriát (95. sz. kantáta) vagy csak a „*Jöjj édes halál*” egyszerű dallamát ismeri, az megérzi, hogy itt nem olyan muzsik beszél, aki beleéli magát a megzenésítendő szövegbe, hanem olyan, aki ön-

magából adja azt, amit mond, abból ad, amit önmagában hord, s amit ki kell fejeznie. *Bach kantátái megfejtik élete nagy titkát.* A lét, ami kívülről nézve számára csak harc és küzdelem, sőt keserűség, a valóságban belülről béke és vidámság. Bach hitének jellemző megnyilatkozása volt életének befejezése is. Mikor közeledni érezte a halált, lediktálja gyönyörű korárelőjátékát (Wenn wir höchsten Nöten sind) vejenek, Altnikolnak, de azzal a kikötéssel, hogy ezután ez legyen a darab címe: „Vor deinen Thron tret ich allhier”.

Bach hitének jellemzéséhez hozzátartozik az is, hogy Bach nemcsak imádkozó és bibliaolvasó ember volt, hanem *rendszeresen úrvacsorázó hívő ember* is. Joggal állapítja meg tehát róla legjobb ismerője, Schweitzer Albert, hogy serény, dolgozó életét a kegyesség erősítette és tartotta fenn. Mi pedig a felsorolt adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a *keresztyén hit valóban minden próbatételben megtartani képes erő, ezért egzisztenciális szükséglet az ember számára.*

5. Hogyan hasznosítható Bach János Sebestyén zenéje a lelkigondozásban?

Először úgy, hogy használja ezt a zenét maga a lelkigondozó! Fenntartás nélkül tegye ki magát a Bach zenéje gyógyító, megvidámító hatásainak. Ugyanakkor úgy, hogy *ajánlja használatra az egészséges hívőknek is.* Pablo Casals minden napját ezzel a zenével kezdte, nemcsak akkor, amikor gondolatai voltak, hanem az ún. jó napjaiban is. Harmadszor, *fedeztessük fel Bach zenéjét a szomorkodókkal, a kétségbeesettekkel, bántalmazottakkal.* Ismerjék meg ezt az áradó, játékos és szentséges, könnyek között is mosolygó, ezt a szárnyakat, életkedvet adó, Krisztusra vezérlő muzsikát! Bach gyógyító zenéje sohasem volt annyira időszzerű, mint éppen a mi napjainkban. Bach zenéje az egyik legvalóságosabb verifikációja a modern evangéliumi lelkigondozás alaptételének, hogy úgy mond a „Glaubenshilfe – Lebenshilfe” (A hitre segítés, élni segítés!).

6. Bach János Sebestyén zenéjének katechetikai értékei

Napjaink egyik sokat tárgyalt problémája az anyaszentegyház katechetikai szolgálata, a vallásos oktatás és nevelés munkája. Az idevágó problémákkal viaskodás során vált világossá az egyházi szolgálat felelősei számára az a tényállás, hogy: 1. A katechézis ma már nemcsak annyit jelent, mint „iskolai hitoktatás”, hanem elsősorban jelenti az *átgondolt, tervszerű keresztyén nevelés szolgálatát*, 2. A katechézis ma már nemcsak „gyermekhitoktatás és nevelés”, hanem *felnőtt hitoktatás is.* Azaz a katechézis is, mint az egyház többi szolgálata, a gyülekezet minden rétegére vonatkozó szolgálat. Mint ilyen szolgálatnak, a katechézisnek hármass feladata van: a) A katechézisnek rá kell segíteni a gyülekezet tagjait a *Transzcendens valóság érzékelésére* (vö. Gen 28, 16–17), b) A katechézisnek be kell vezetni a gyülekezet tagjait az *istenismeret eddigi eredményeibe*, úgy, ahogyan az hitvallási iratainkban, a reformátorok műveiben, az egyház történetéről szóló szakirodalomban és a teológiai tudomány legfontosabb dokumentumaiban ma rendelkezésünkre áll, c) A katechézisnek el kell segíteni a gyülekezet tagjait „az érett férfiúságra”, a hitbeli „nagykorúságra”. Ez ma a katechézis feladata. *Kérdésünk, van-e értéke Bach zenéjének a mai gyülekezeti katechézis szempontjából?*

1. A kérdésre *igen*nel válaszolunk, és pedig azért, mert a technikai civilizációnak, az újracionalizmusnak abban a lelki sivatagában, amelyben élünk, ha van valami, ami érzékelhetővé tudja tenni számunkra a Transzcendenst, akkor az éppen

Bach János Sebestyén zenéje. Nemcsak *Goethe* gondolt Istenre a Wohltemperiertes Klavier hallgatása közben, hanem *Pablo Casals* is. Casals az 1950-es pradesi Bach-fesztiválon – többek között – ezt mondotta: „Bachhoz hasonló csoda egyetlen más művészetben sem fordul elő. Levetkőzni az emberi természetet úgy, hogy helyébe isteni vonások lépjenek; a legemberibb cselekvésekben is a lélek rajongását mutatni; a legmúlandóbb dolgoknak is az örökkévalóság szárnyait ajándékoztatni; ez Bach, minden idők legmagasabb és legtisztább zenei pillanata.” (Beszélgetések 193.) Ugyanő mondja egy Bachról folytatott beszélgetésben: „Bach zenei lángész, a szó legigazibb értelmében... ez az ember, aki mindent tudott és megértett, nem volt képes a legjelentéktelenebb hangjegyet sem úgy leírni, hogy az ne lett volna része a végtelennek” (u. o.). Bach zenéje tehát csakugyan alkalmas az emberen túli valóság, a Transzcendens, a mennyei világ valóságának érzékeltesítésére.

2. Ahogyan azonban az újabb Bach-kutatás (pl. *Köberle!*) rámutat, Bach életéből és műveiből újra meg lehet *tanulni* minden nemzedéknek, azt, *mi a keresztyénség lényege.* Mi ma már – írja Köberle – egyáltalán nem tudjuk, milyen is a nagyformátumú keresztyén egzisztencia. *A keresztyénség ma minden egyházban fáradt, unalmas, átlagos és gondokkal teli valami.* A keresztyénségnek ez a képe (azonban) senkit sem tud lelkesíteni, legkevésbé a fiatal nemzedéket, mely ott áll az egyház ajtaja előtt. Ha ezt a krízist le akarjuk győzni, vissza kell nyúlnunk a keresztyén kegyesség és művészet történetének nagy alakjaira, akik a maguk példája által meg tudják segíteni velünk, micsoda nagyszerű élet az, amely Isten uralmának szentelte magát, s amelynek célja a Krisztus követése. Bach ezen a ponton tud *egyedülálló* (kiem. tőlem) segítséget nyújtani, s éppen ebben kell lássuk az ő különleges küldetését és időszzerűségét a mi nemzedékünk számára. *Bach a maga életében és művében a polarításokat egy olyan nagyszerű feszültségi ívben egyesíti, amit csak olyan ember tud megvalósítani, aki Isten univerzális teljességéből él.* Ezek a polarítások az alázat és a méltóság, a megkötöttség és a szabadság, pszüché és pneuma, természet és pneuma. A ma élő keresztyénség erőtlenségének, elesettségének az oka éppen az, hogy ezeknek a *nagy ellentéteknek az átfogó egysége elveszett.* Mivel a modern ember elveszítette a maga isteni eredetének tudatát (a mennyei otthont, az atyai házat), *ezért vetődik ide-oda önmaga túlértékelése és leértékelése között.* Bach János Sebestyén azonban még nyugodtan él Isten világában, s ez az istenbizonyosság egyszerre ajándékozta meg mindkettővel, az *Isten előtti alázattal és a rendíthetetlen hivatástudat bizonyosságával.*

Köberle szerint Bach élete kifejezetten *gazdag szemléltető oktatást* (kiem. tőlem) nyújt a megkötöttség és szabadság polarításáról. Bach csodálatos önfegyelmet, rendet tartott minden munkájában, egész életvezetésében. Ő mondotta saját magáról: „Én csak szorgalmas voltam. Bárki, aki olyan szorgalmas, mint én, eljuthat oda, ahová én...” Továbbá, amint Anton Bruckner, Bach is úgy gondolkodott, hogy a művésznem kell feltétlenül erotikusan kitombolnia magát ahhoz, hogy igazán nagygyá lehessen. Ezt a gondolkodást tükrözi Bach zenéjének felépítettsége, szerkezete, matematikai pontossága. Ugyanakkor azonban áradása, szabadsága, mosolya, örvendezése. Bachnál *megtanulhatjuk* (kiem. tőlem), írja Köberle, mit is jelent a dogmát imádkozva és meditálva élmélyíteni! (J. S. Bach christliche Sendung, in: Der Herr über Alles, Hamburg, 1957. 159.) Íme ezért beszélhetünk Bach zenéjének katechetikai értékéről.

3. Végül is azonban azért, mert Bach zenéje erőteljes impulzusokat ad a *Krisztus követéséhez*, a keresztyénség gyakor-

lati megvalósításához. *Bach zenéje tehát nemcsak tanító zene, de nevelő zene is.* Bach életében, küzdelmeiben és alkotásai-
ban jól látható, mit is jelent a *Krisztus-követés dialektikája.* Hogyan kell hordani alázattal és türelemmel a keresztet? Ugyanakkor hogyan kell keményen harcolni az igazság, a tisztaság, a szépség, a krisztusi erények diadaláért? Bachnál lát-
hatjuk, hogyan lehetséges megvetve, lenézve, lekicsinyelve élni és közben – remekműveket alkotni! Bachtól hitet lehet tanulni. Azt lehet látni őbenne, milyen a nagykorú keresz-
tyénség! Bach keresztyénsége nem ért véget a konfirmáció-
jával. Könyvtára bizonyosága szerint tovább is állandóan ké-
pezte önmagát a teológiában. Bachot úgy is tekinthetjük,
mint az önmagát rendszeresen továbbképző keresztyén ember
paradigmáját. Bach zenéje, hite, önképzése állandóan
időszerű figyelemztetés, a *hitben előrelépni csak úgy tudunk,
ha visszatérünk forrásainkhoz!*

*

Ha most mégis azt kérdezzük, miben lehetne a legrövideb-
ben összefoglalni Bach zenéjének katechetikai jelentőségét,
a választ *Stalman* igen találó jellemzésével lehet megadni.
Stalman Bach születésének 300. évfordulója alkalmából a
Lutherische Monatshäfte 1985. júniusi számában (241 kk la-
pokon) azt a problémát vizsgálja, miben van Bach zenéje
mágikus hatásának a titka. Miért hat ez a zene olyan elemen-
táris erővel különösen is a mai (nyugatnémet) ifjúságra? Mi-
ért van az, hogy a Bach-hangversenyek, passiók, a Bach ze-
néje „megtölti a templomokat”, melyek különben szinte kon-
ganak az ürességtől? Stalman felelete az, hogy a bachi mu-
zikának az a sajátossága, amit ő „*deduktív-játékos*”, vonásnak
nevez. S valóban, Stalman itt az egyik legnagyobb igazságot
mondja ki Bach zenéjével kapcsolatban. Ha pedig ez így van,
akkor Bach a maga korát messze megelőző, modern
katechétának bizonyul. Utalunk csak arra a tényállásra, hogy
napjaink katechétikájában milyen sok szó esik a „katechetikai
játékokról.” De talán ne essünk túlzásba. Ne nevezzük „mo-

dem” katechétának a 300 évvel ezelőtt született mestert. Ne-
vezzük inkább annak, ami valóban: Istentől ihletett, Istentől
felkészített, igazi katechétának, aki a katechézis örök és
mindig időszerű törvényeinek engedelmeskedik, amikor *játé-
kosan tanít.*

TEKINTETBE VETT FONTOSABB IRODALOM

- Barna István* Johann Sebastian Bach életének krónikája, Bp. 1974.
U. Ó. (szerk) Örök muzsika, Bp. 1959.
Bartha Dénes J. S. Bach, Budapest, 1956.
Corredor JM Beszélgetések Pablo Casalsal, Budapest 1960
Duhamel G A vígasztaló zene, Budapest 1964
Dürr A Johann Sebastian Bach kantátái, Budapest 1982
Forkel JN Über Johann Sebastian Bach, Leipzig 1802
Gál Zsuzsa Az én zeneszerzőm J. S. Bach, Budapest 1976
Gáncs Aladár Néhány szempont a modern Bach-értelmezés kialakít-
ásához (Lelkip. 1979, 662)
Gárdonyi Zoltán Johann Sebastian Bach kánon- és fúgaszerkesztő
művészete, Budapest 1972
U. Ó. Johann Sebastian Bach ellenpont művészetének alapjai, Bu-
dapest 1967
Geiringer Johann Sebastian Bach, Budapest 1976
Hammerschlag J Johann Sebastian Bach, Budapest 1926 Kultúra in-
adás
Kahn AE Öröm és Bánat, Pablo Casals emlékei. Budapest 1973
Köberle A Johann Sebastian Bach christliche Sendung, in: Der Herr
über alles, Hamburg 1957, 159
Láng György A Tamás templom karnagya, Budapest 1958
Mahrenholz J Johann Sebastian Bach als Deuter Martin Luther, in
LMh 1985, 250
Maurer B J. S. Bachs Musik als Klangsymbol, PTh 1984, 66
Meyer U Theologische Aspekte im Werk J. S. Bach, LMh 1985, 253
Palisca CV Barokk zene, Budapest 1976
Petzolt M Bach als Ausleger der Bibel, Göttingen 1985
Spitta Ph Johann Sebastian Bach, Leipzig 1953
Stalman J Religiöse Erfahrung durch Musik. Varum Johann
Sebastian Bach die Kirche füllt? LMh 198, 241 f
Stüller J. S. Bach und das Leipziger gottesdienstliche Leben seiner
Zeit, Kassel 1970
Schweitzer A Johann Sebastian Bach, Leipzig 1977
Szabolcsi B A zene története, Budapest 1974
Vámai Péter Oratoriumok könyve, Budapest 1972

Pihenés, kikapcsolódás, feltöltődés

Kinek szünet a szünet?

Évek jönnek, évek múlnak. A polgári év, a gazdasági év, a tanév, az egyházi év. Minden mozgásban van, változik. A legtöbb ember számára az iskolai tanév a meghatározó. Ezen belül kiemelt jelentőségű a hosszú nyári szünet. Ki diákként, ki tanárként, ki szülőként, vagy hozzátartozóként éli meg ezt az állandó körforgást. Valójában szinte minden embert érint a nyári szünet. A diákok számára ez az időszak az „aranyvakáció”. (Ők talán már nem is ismerik ezt a szép és sokatmondó kifejezést.) Valódi tartalmából vajon mit éreznek meg?

Mitől szünet a szünet? *A diák számára* attól, hogy nem kell tanulni, rendszeresen órákra készülni, felelni és dolgozatokat írni. Vagy javí-

tó- ill. osztályozó vizsgára készülni, amit a következő tanév megkezdése előtt, tehát a nyári szünet végén kell letenni. *A tanár számára* azért szünet a szünet, mert nem kell rendszeresen órákra készülni, feleltetni, dolgozatokat javítani, iskolai programokat szervezni és azokon résztvenni.

Kinek a számára szünet a szünet?

Azt hiszem, elsősorban a *diákoknak.* Ha eredményesen befejezték a tanévet és megérdemelten pihenhettek. A szülők, rokonok és hozzátartozók számára is sok kellemes, „szünet”-szerű napokat, heteket adhat a nyár, a gyerekekkel sok-sok közös élményt és kikapcsolódást. A felnőttek számára nem olyan felhőtlen,

mint általában a gyerekeknek. Hangsúlyozom, *a gyerekeknek,* mivel a nagyobb diákok többsége már íze-
lítőt kap a felnőtt korból, hiszen nagyon sok tanuló dolgozik a nyári vakációban. Élsősorban nem azért, hogy tapasztalatokat szerezzenek, hanem hogy keresetükkel hozzájáruljanak a család egyre nehezező lét-
fenntartásához.

Szinte mindig a *nyári szünetről* beszélünk. Ne feledjük, hogy tavaszszal, ősszel és télen talán sokkal jobban lehet pihenni és kikapcsolódn. Ilyenkor minden csendesebb és nyugodtabb. Azok élvezhetik a természet téli nyugalalmát vagy az azelőtti színpompáját, akik nincsenek annyira kötve gyerekeik, unokáik nyári szünetéhez.

Felelősen és hasznosan tölteni a szünetet

Ki hogyan tölti el a szünetet? Most elsősorban a tanárról beszélünk.

„Folytathatom” a tanévet ott, ahol abba hagytam - azaz nem vagyok képes szabadulni a problémáktól. Ez nem helyes, nem ad megnyugvást. Ennek ellenkezője sem célszerű. Az iskolai (nevelési és oktatási) problémákat nem szabad lerázni magunkról. Szabad teljesen kikapcsolódni, ellazulni. Mindkettőre szükség van. Tudni kell, érezni kell, hogy mikor minnek van itt a rendelt ideje. És Isten előtti felelősséggel kell dönteni. Képesek vagyunk helyesen dönteni?

A tanár életformája az, hogy végsősoron mindig és mindenhol példakép mások számára. Példájával „áll” környezete elé. Ez nem csupán az iskolában van így. Így van ez az életben, a mindennapok sűrűjében és a szünetben egyaránt. Szabad-e, kell-e az iskolai szünetben is tanítani és nevelni? Igen. De nem úgy, mint a tanévben, az iskolában. A szünetben is példát adunk viselkedésünkkel, pihenésünkkel, semmittevéseinkkel, egész életvitelünkkel. Tehát nevelünk. Ha akarjuk, ha nem. Személyes példát mutatunk alkalmas és alkalmatlan időben. A keresztyén tanárnak mindig tudatában kell lennie, hogy a szekularizált közegben (is) mindig példát ad. Azt hiszem, ezért olyan nagy minden tanár felelőssége, akár egyházi, akár nem egyházi közegben és iskolában él és tanít.

A tanár a szünetben is tanár marad. Én legalább is mindig ezt érzem és érzem. Sokszor azon kapom magamat a szünet kellős közepén, vagy akár a legelején, hogy azon gondolkodom, mit fogok csinálni a következő tanévben. Mit hogyan próbálok majd megoldani, mit és miért nem fogok megváltoztatni, mit és miért próbálok majd másként csinálni. Egy hosszabb szünet után mindig könnyebb változtatni, újat kezdeni. Ennek az átgondolására is jó a szünet.

Tudatosan kell megélni és átélni, hogy éppen a szünetet élvezzük. Szabad iskolai dolgokkal is foglalkozni (tanárnak, diáknak egyaránt), szabad gondolkodni, tervezni, amennyiben ez a következő tanév munkáját segíti elő. Az igazi tanár – úgy érzem – nem is tud tőle szabadulni. De megfelelő arányt kell találni pihenés, kikapcsolódás, újratöltés, önképzés és tapasztalatszerzés között.

Mindinkább érzem, hogy mindennek rendelt ideje van. Semmit sem lehet siettetni vagy késleltetni. *Időnként célszerűen és Isten előtti felelősséggel kell felhasználnunk mások és magunk javára.* Azt hiszem, fokozottan érvényes ez az először olyan hosszúnak tűnő „aranszabadsággal” kecsgetető, de nagyon gyorsan tovatűnő hosszú nyári szünetre is.

A szünetre különösen érvényes, hogy legalább ilyenkor nem szabad elhanyagolni közeli és távoli családtagjainkat, barátainkat és ismerőseinket. Az emberi kapcsolatokra nagyon kell vigyázni. Addig kell ápolni azokat, amíg van rá lehetőség.

Különösen a nyári szünet előtti időben jut eszembe, vajon jól kihasználtam-e a gyakran túl hosszúnak és nehéznek tűnő, az elvégzendők tükrében valójában mégis rövid tanévet? Az átadott tananyagot kívül vajon megfelelő szellemi és erkölcsi útravalóval bocsátom-e útjukra az érettségizőket, a fiatalabbakat pedig a szünetre? Vajon a következő tanévben is fogom-e őket tanítani? Bepótolhatom-e majd, amit bármilyen okból elmulasztottam? Vajon megtettem-e mindazt, amit énnekem kellett megtennem, hogy megfelelően felvérteztem őket a szünetre, az életre? Olyan sok buktató „várja” őket az Életben (és a nyári szünetben). Én is felelős vagyok azért, hogy mivé váltak. Kaptak-e elég önállóságot vagy csak korlátoztam őket? Felelősségre igyekeztem őket nevelni? Nem csupán értelmüket fejlesztettem, hanem józan eszükre és főleg szívükre, érzelmeikre és lelkiismeretükre is próbáltam-e hatni?

Nagyon félttem a fiatalokat. De milyen joggal? Hiszen olyan sok területen mennyivel bátrabbak, határozottabbak, mint az idősebb generáció volt az ő életkorukban. De vajon jobban kiismerik-e magukat az Életben? Fel vannak-e készülve az ebben a változó és értékvesztett világban rájuk váró sok nehézségre? Milyen az értékrendjük? Nagyon sok veszély vár rájuk a hosszú nyári szünetben, amikor idejüket oly sokszor értelmetlenül és ellenőrizetlenül töltik el. Nagyon könnyen tévedhetnek helytelen útra. Másokat is magukkal ránthatnak.

Néhány gondolatban talán kicsit eltértem a címben megfogalmazott gondolatoktól. Azt hiszem, nem véletlenül. Ezek a gondolatok sokszor foglalkoztatnak. Gyakran figyelmeztetnek, hogy a tanév folyamán mindent felelősen kell végezni. Ha úgy érzem, hogy év közben igyekeztem mindent megtenni, amit megtehettem, akkor nyugodtan kezdek el a szünetet. A fizikai fáradtságot viszonylag könnyű kipihenni. A lelki teher sokkal súlyosabban viseli meg az embert. A nem elég eredményes(nek tűnő) munka tudatát nem tudjuk elhessegetni magunktól.

Mindaz, amit a tanár szemszögéből írtam le, általánosítva minden emberre vonatkozik. Időnk véges. Egyszer majd el kell számolnunk vele. Ezt a pihenés idején, a szabadidőben különösen nem szabad elfelejtenünk. Ilyenkor a legnagyobb a kísértés, hogy időnként felelőtlenül eltékozzunk. *Felelősen kell eltöltenünk a szünetet és a szabadságot.* Nem elég a fizikai felfrissülés és megújulás. Az évek múltával hamarabb fáradunk el, hamarabb van szükségünk pihenésre. Nagyon fontos a megfelelő arányú fizikai és szellemi pihenés. A lelkiekben való épülés és feltöltekezés legyen a döntő szempont a nyári szünetben. Ehhez adjon jó belátást és vezetést az Úristen.

Egy tanfolyam tapasztalatai

Az Ifjúsági Bizottság 1992-es megalakulásakor végzett felmérésekből kiderült, hogy nagyon nagy szükség lenne a lelkészek és nem lelkészek képzésére az ifjúsági munka területén. Természetesen többen részt is vettek a KIE által szervezett nyári tanolyamokon, de emellett úgy éreztük, hogy szükség lenne egy olyan lehetőségre, amelyen a teológusok és a már ifjúsági munkával foglalkozó lelkészek, nem lelkészek részt vehetnének. Hosszas előkészítés után valósult meg ez a mostani képzési rendszer, melynek kidolgozásában *Reuss András, Szabó Lajos, Szeverényi János, Pángyánszky Ágnes, Varga Gyöngyi* és jómagam vettünk részt.

A tanfolyam időbeni beosztását és tematikáját igyekeztünk maximálisan a várt érdeklődők igényeihez igazítani. Vagyis a mostani első évben az 56 órát 14x4 órára osztottuk fel kéthetente délutánonként, és elsősorban a teológusokat, illetve a budapesti és környéki érdeklődőket vártuk. Ősztől azt tervezzük, hogy 7 hétvégi alkalmat szervezünk alkalmanként 8 órával.

A tanfolyam tematikájának elkészítésekor felhasználtuk a KIE munkatársképzési tervét és ebből is elsősorban azokat a tárgyakat, amelyek a csoportvezetéshez, -építéshez adhatnak elméleti és gyakorlati segítséget.

A TANFOLYAM TEMATIKÁJA

1. *Az ifjúsági munka felépítése* (6 lépés) – 4 óra – *Szeverényi János*

Hat lépés, hat szempont a helyi ifjúsági munka kialakításában, a kezdéstől a „teljes” gyülekezetig, a minden korcsoport által alkotott egyházközségig.

2. *Ifjúsági mozgalmak, szervezetek ma* – 1 óra – ifj. *Zászkaliczky Pál*

Jelenleg Mo-on működő szervezetek rövid ismertetése, tevékenységük, együttműködésük, kiadványaik, rendszeres programjaik, elérhetőségek.

3. *Sport, kirándulásszervezés, elsősegély* – 4 óra – *Marton Tamás*

A sport és kirándulás helye az ifjúsági munkában, sportjátékok, gyakorlati ötletek, programok.

4. *Ének, énektanítás* – 2 óra – *Lupták György*
Az ének szerepe az ifjúsági munkában, énektanítás, az énekek csoportosítása, az ének és zene különböző alkalmazási területei.

5. *Játék, játéktanítás* – 2 óra – *Fabiny Katalin*
A játék jelentősége az ifjúsági munkában (motiváció, kik játszanak, hol lehet játszani, küll. játékok, segédanyagok ismertetése).

6. *Programkonceptió* – 4 óra – *Szeverényi János*
A teljes személyiségnek megfelelő programok szervezése az igényeknek és a szükségleteknek megfelelően. A programtervezés alapelvei (szándék, cél, igény, lehetőség).

7. *Az ige hirdetés formái, módszerei* – 4 óra – *Győri János Sámuel*

Isten üzenetének közvetítése különböző módszerekkel, gyülekezeti és szekuláris helyeken, a mai lehetőségek.

8. *Segédesszközhasználat* – 1 óra – ifj. *Hafenscher Károly*
Segédanyagok, irodalom, eszközök, játékok alkalmazása és elérhetőségük.

9. *Pénzügyek* – 2 óra – ifj. *Hafenscher Károly*
Alapelvek, gyakorlati tanácsok, ötletek (lehetőséges be-

vételi források, szükséges adminisztráció) elszámolás, bevétel, kiadás, mire képes a korosztály.

10. *Reklám* – 2 óra – ifj. *Hafenscher Károly*
Miért szükséges a jó reklám? Reklámötletek, eszközök (szórólap, prospektus, plakát stb...)

11. *Munkatársak* – 2 óra – *Győri Gábor*
Munkatársak keresése, az adottságok felfedezése, munkatársak gondozása, segítése, képzése, bevonása.

12. *Bibliamunka* – 4 óra – *Fabiny Tamás*
Különböző feldolgozási módszerek, kreatív bibliatanulmányozás.

13. *Kézművesség* – 4 óra – *Szeverényi Mihály*
Bibliái, lélektani motivációk, gyakorlati lehetőségek (agyagozás, festés, szövés, selyemfestés, stb...)

14. *Kapcsolattartás* – 2 óra – *Győri Gábor*
Kapcsolatok kiépítése és ápolása társadalmi szervezetekkel, egyházakkal, egyesületekkel.

15. *Programtervezés* – 4 óra – *Koczor Tamás*
Rövid- és hosszabbtávú programtervezés (heti, hónapos, fél éves, éves programtervezés. Konceptió, szempontok, tanácsok).

16. *Személyes hitélet* – 2 óra – *Győri Gábor*
Bibliolvasás, imádkozás. Nehézségek, lehetőségek, örömek.

17. *A misszió elvi és gyakorlati kérdései* – 4 óra – *Dr. Szabó Lajos*

Bibliái alapvetés. Mai kérdések, elvek, lehetőségek, szükségszerűségek, kihívások. Felekezeti és ökumenikus misszió.

18. *Táborszervezés* – 2 óra – *Sztruhár András*
Csendesnapok, találkozók, hétvégék és hetek előkészítése és lebonyolítása (sok ötlettel).

19. *Szociális érzékenység ébresztése* – 4 óra

A rövid bevezető után néhány pontban szeretném a tapasztalatokat összefoglalni:

Jelentkezések

A tanfolyamot az Evangélikus Életben és a Hangban is meghirdettük, de szinte az utolsó pillanatig kétséges volt, hogy érdemes-e elkezdni. Az ügyet Csorba István, az Akadémia főtítkára mentette meg kitartó reklámkampányával. Ennek köszönhetően az első alkalommal 25-en jelentkeztek és vettek részt, ebből 13 fő teológus.

Előadók, előadások

Az előadók kiválasztásánál törekedtünk arra, hogy a hallgatók minél több stílust és ifjúsági munkást ismerhessenek meg. Felkéréskor jegyzetet is kértünk mindenkitől. Az előadók maximálisan felkészültek voltak, természetesen a jegyzetek nem mindenkitől érkeztek meg azóta sem. Élvezet volt végighallgatni a jól felépített, igényes előadásokat. Legtöbben rutinosan vonták be a hallgatókat, sőt néhányan még az általunk ajánlott csoportmunkával is megpróbálkoztak. Néha érezhető volt, hogy a nagy anyag leadásának érdekében az előadó került a hallgatókkal való párbeszédet.

Részvétel

A tanfolyam sikeres elvégzését igyekeztünk motiválni az 1500 Ft-os részvételi díjjal, melyből az előadók és az egyéb segédesszközök költségét álltuk. Az oklevél megszerzéséhez egy záródolgozatot kellett elkészíteni,

melyet csak az írhatott meg, akinek a hiányzása nem haladta meg a 12 órát. A teológusok részére a Teológia az Oklevél megszerzése után 750 Ft-ot visszatérít.

Az előadásokon való részvétel aránya szemmel láthatólag függött a főiskolai időszaktól. Érdekes adat, hogy a tanfolyamra jelentkezettek fele teológus és ezek egy-negyede, míg a többiek fele írhatott záródolgozatot.

Záródolgozat

A dolgozat egyik része az ún. kötelező feladat, ahol két téma közül lehetett szabadon választani. A kidolgozás terjedelme: 4-7 oldal.

A második rész a szabadon választott feladat, ahol 11 téma közül kell egyet kiválasztani. A kidolgozás terjedelme 5-10 oldal.

Az eddig beérkezett dolgozatok mind maximális igyekezetet tükröznek. Ezek közül néhányat majd szeretnénk különböző fórumokon közreadni.

Kötelező:

1. A gyülekezeti ifjúsági munka célja.
2. Az ifjúsági munka helyzete és lehetőségei.

Szabadon választott:

1. *Esettanulmány egy létező ifjúsági körrel (esetleg név nélkül)*

a) A mostani helyzet elemzése. (létszám, korosztály, iskolázottság, vezető képzettsége, helyi lehetőségek, termékek stb.)

b) Esetleges változtatási lehetőségek, feltételek.

2. *Éves programterv készítése*

3. *Új ifjúsági csoport szervezése*

a) Egy fiktív, vagy meglévő gyülekezetben, ahol nincs ifjúsági munka, megszervezni elméletben az ifjúsági munkát. Röviden vázolni a gyülekezet felépítését, a fiatalok számát és helyzetét, a technikai lehetőségeket.

b) Munkaterv elkészítése, amely magában foglalja a fiatalok megkeresésének módját, a lelkész, gyülekezet, önkormányzat esetleges bevonását, egy rövidtávú programot (fél év) és egy hosszú távú munkatervet (3 év).

4. *6 napos ifjúsági konferencia szervezése 60 fő részére*

a) Programok tervezése

b) Áhítatok, előadások rövid vázlata

c) Szervezés (egy konkrét helyszínen történő technikai előkészítés és lebonyolítás)

5. *Ifjúsági csoporton belüli misszió és lelkigondozás szükségessége, problémák, megoldás.*

6. *Kapcsolatok kifejélé.*

a) Nyitottság más egyházak ifjúsága felé, kapcsolatok közös programok ifjúsági szervezetekkel. Mit adhatunk, mit várhatunk egy ilyen alkalomtól?

b) Kapcsolat a szülőkkal, gyülekezettel (nyílt nap, közös szolgálat)

7. *Éneklés az ifjúsági alkalmakon*

a) Énektanítás (mit, hogyan, ki?)

b) Kíséret (mely hangszerek alkalmasak és kik?)

c) Az általában használatos énekeskönyvek értékelése a használat szempontjából (énekelhetőség, kivitel, ár, tartósság, sokszínűség, stb.) (Új ének I-III., Énekeljétek az Úrnak, más általad ismert és használt gyűjtemény)

8. *5 alkalomból álló ifjúsági órai sorozat készítése.*

a) Témafelvetés oka és bibliai párhuzam

b) Feldolgozási módszerek

c) Részletes óravázlatok

d) E módszer értékelése

9. *Lehetőség van az ifjúság számára „klubhelyiség” építésére, anyagi korlátok nélkül egy fiktív, vagy létező ifjúság számára.*

a) A meglévő csoportok felmérése (létszám, korosz-

tály, alkalmak formája, száma, esetleges növekedés lehetősége)

b) Készíts írásban terveket a teremszükségletre (Bibliaterem, ping-pong szoba stb.) az a) pont igényei alapján. (Esetleg rajz is készíthető.)

c) Szükséges felszerelések, segédeszközök és azok elhelyezése,

d) A teremnek vagy épületnek a misszió szolgálatában való elhelyezése.

10. *Fiatalok problémái, kérdései*

a) Felmérés készítése egy ifjúsági körben az őket foglalkoztató kérdésekről, problémákról. (Az értékelésnél jelenjen meg a korosztály, iskolázottság, gyülekezeti és családi – átlagos – viszonyok)

b) A kérdések, problémák csoportosítása, a feldolgozási formák és idők összeállítása.

c) Minden témakörben egy altéma részletes kidolgozása óravázlattal.

11. *Az ifjúsági órák színesebbé tétele*

a) A rendszeres alkalmakon kívüli együttlétek szervezése (film, kirándulás)

b) Éves munkaterv készítés ezekre az alkalmakra.

Tapasztalatok

A hallgatókkal történt beszélgetésekből kitévő, hogy sikerült fontos területeket érintenünk. Többen elgondolkoztak azon, hogy nem kellene-e továbblépni és a teológiai hallgatók számára valamilyen formában – esetleg választható fakultánsként – kötelezővé tenni. Természetesen a szervezők számára nagy vívódást okozott a néha szinte tragikus érdektelenség, és természetesen ilyenkor mindig magunkban kezdtük a hibát keresni.

A tanfolyamot a már fent említett formában szeretnénk ősztől folytatni, abban a reményben, hogy lesz minimálisan 15 jelentkező. Igyekeztem írásomban részletesen kitérni a tematikára azzal a nem titkolt céllal, hogy hátha érkezik néhány vélemény, javaslat, és esetleg egyházunkban más területen is megindul a szakirányú, laikusok számára is elérhető képzés. Fontos megjegyezni, hogy a laikusok a világi foglalkozásukon és ismeretükön keresztül nagyon sok segítséget nyújthatnak a gyülekezet számára, de speciális területeken mint pl. misszió, ifjúság, diakónia egyértelműen központi egyházi segítségre, képzésre lenne szükség.

Hordozzuk imádságban mindazokat, akik vállalták az ismeret megszerzését szolgálatukhoz és hadd emeljem ki azokat, akik oklevelet kaphatnak:

Csoszánzky Márta (Irsa), Buday Barnabás (Budavár, teológus), Jandó Gusztáv (Pesterzsébet), Jandó Viktória (Pesterzsébet), Gálos Ildikó (Óbuda) és Surányi Hajnalka (Pesterzsébet)

Az Ifjúsági Bizottság 1995. ősztől folytatni szeretné az idén elkezdett ifjúsági vezetőképző tanfolyamát. Ebben az évben elsősorban a vidéki lelkészek és nemlelkészek jelentkezését várjuk, ezért a tanfolyamot ősztől kezdődően hét alkalommal hétvégenként (péntek délutántól – szombat délutánig) szervezzük meg. A tanfolyam tematikája úgy épül fel, hogy elsősorban gyakorlati segítséget adjon a hallgatóknak. (Programszervezés, reklám, a misszió elvi és gyakorlati kérdései, kézművésesség, személyes hitélet.) Az érdeklődőknek bővebb információt küldünk (Marton Tamás 134 45 91). Mivel a tanfolyamot csak 15 résztvevő felett van lehetőségünk megszervezni, ezért a jelentkezéseket 1995. augusztus 10-ig írásban várjuk. (Evangélikus Egyházi Ifjúsági Osztály 1085 Bp. Üllői út 24.)

A felvétel gondjai a Deák téri evangélikus gimnáziumban

A tények: gimnáziumunknak jelenleg 289 tanulója van, ebből evangélikus 221, református 22, katolikus 44, van még 1-1 unitárius ill. ortodox. (Az evangélikus tanulók aránya évről évre javul, ugyanis az iskolánk újraindulásának első két évében nem volt annyi jó tanulmányi eredményű evangélikus jelentkező, mint most, ezért 3 illetve 2 éve jóval több más felekezeti tanulót vettünk föl.)

Az 1995/96-os tanévre 114 „nagyelsős” jelentkezett, ebből evangélikus 75, református 11, katolikus 23. Fölvettünk 30 tanulót, közülük 29 evangélikus, 1 református, akinek az anyai nagyapja evangélikus lelkész volt, az oly sokunk által ismert és szeretett Joukko Karanko, ő maga Kelenföldről, lelki otthonából hozott lelkészi ajánlólevelet Csepregi Andrásról. A „kiselsőbe” 162-en jelentkeztek, ebből evangélikus 64, református 37, katolikus 61. Fölvettünk 26 evangélikus, 2 református és 2 katolikus tanulót, 16 lányt és 14 fiút. Ezek a száraz tények, és nehéz elmondani, mennyi szomorúság, harag, sértődöttség okozója a felvételi eljárás és eredmény.

Két, egymással néha feszültségben levő alapelvből indulunk ki a felvételnél. Az evangélikus egyház iskolája vagyunk, feladatunk egy új, egyházához hű értelmiség alapképzése. Ezért az *egyházi kötődés alapvető szempont*. Kiváló képességű gyermekeket utasítottunk el, mert nem láttuk az egyházi kapcsolatot. Némelyik gyermek csak azóta jár hittanra, amióta a család úgy döntött, megpróbálják iskolánkba beírni. (Vajon fog-e az elutasítás után is járni?) Mások még a felvételi idején is voltak hittanosok (de meleg hangú lelkészi ajánlást hoztak!), azt sem tudták, hogy a környékükön van-e evangélikus templom. Megkereszteletlen gyermeket egyáltalán nem veszünk föl.

Itt vetődhet fel az első ellenkezés: az iskolának lehet misszionáló feladata is. Ez így igaz, de egy esetleg majdan evangélikussá nevelődő tanuló kedvéért nem utasíthatok el egy már evangélikust! A gond az, hogy ezeknek az „evangélikussá nevelendő” tanulóknak a nagyszülei sok esetben egyházunk régi, hűséges tagjai, oszlopai. A lelkészi ajánlások sokszor nagyon szép, lélekmelengető dolgokat írnak: a nagyszülőkről! Akik saját gyermeküket nem tudták úgy nevelni, hogy azok felnőttként az unokát templomba vigyék, vallásos szellemben neveljék. Sőt számos esetben az unoka már nem is evangélikus! Fontos a családi háttér, számít a felmenők érdeme, de érvényesíthető-e egy másik evangélikus gyermekkel szemben?

Az igazgató nehézségei akkor kezdődnek, amikor egy-egy ilyen helyzetben a nagyszülő, vagy annak lelkésze,

egyéb pártfogója követelőzőleg lép fel: a presbiter (gondnok, felügyelő, kántor, lelkész, egykori ev. iskolai tanár stb.) nagyszülő „jogos és igazságos járandósága,” hogy az egyháztól idegen (vagy közepesnél gyengébb képességű) unokájának helye legyen iskolánkban. Ha nem vesszük föl, tüzes bélyegként sütik ránk az elitiskolára való törekvést és az egyháziatlan iskolavezetést. Pedig egy másik, arra érdemesebb evangélikus tanulót vettünk fel az említett gyermek helyett.

Az értelmiségi alapképzés másik feltevétele, hogy a tanuló bizonyos *tanulmányi szintet* a képzés négy, illetve nyolc éve alatt végig tartani tudjon, másképp se főiskola, se egyetem. Ezért igyekszünk jó tanulókat, tehetségeket, szorgalmasakat fölvenni. Szeretnénk, ha bukásra nem, vagy minél ritkábban kerülne sor, ha nem kellene senkinek érettségiig iskolát változtatnia, hiszen speciális tantervű iskolánkból nem könnyű másikba átmenni.

Arra is törekszünk, hogy a *fiú-lány arányt* a fele-fele közelében tartsuk. (A nagyoknál ez lehetetlen, nincs ma Magyarországon gimnázium, ahol a fiúk száma elérné a lányokét, legfeljebb egyegy speciális osztályban.) Ha sikerül nyolc éven át keményen megfogunk a fiúkat, képességeik nem kallódnak el, továbbtanulási esélyeik jók lesznek.

Távolról sem gondoljuk azonban, hogy minden tanulónk tovább tanul majd. És ezt nem érezzük bajnak. Sok szakmát csak érettségi után lehet megszerezni, és egyházi kötődésű ápolónőkre, titkárnőkre, nyomdászokra és elektroműszerészekre is szükség van. Szeretnénk, ha tanulóink szép eredményeket érnének el a különféle versenyeken, de nem akarjuk az iskolát versenyistállóvá tenni. Értékközpontú, nem pedig teljesítménycentrikus iskola akarunk lenni. A szellemi élet sok nagysága nem volt kiugróan jó tanuló középiskolás korában, sőt. De megtanultak gondolkodni, igényességre nevelték őket, erkölcsi alapokat kaptak. A „fészekmeleget” biztosító, törődő, szeretetet sugárzó iskola egy életre lelki-szellemi támaszt jelenthet.

Tudatosan fölállhatunk osztályonként egy-két nehezebb, problematikusabb esetet is. Volt olyan, akivel megbuktunk, és olyan is, aki szépen szocializálódik, egyre kevesebb vele a gondunk. De ha valaki tudatosan szembe fordul értékrendünkkel, bomlasztó, romboló hatása veszélyezteti az osztály közösségét, meg kell tőle válnunk. Ilyenre is volt példa.

Nem vitatjuk, hogy 10-11 éves gyerekeknél, de még a 14-15 éveseknél is, nagyon nehéz megállapítani a *szellemi képességeket*. Vannak korán és későn érő gyermekek, ezt tudjuk. Sőt vannak erős

és gyenge iskolák is. És főként elfogult szülők. Higgyem el, mondja, az ő gyermeke olyan erős iskolába jár, hogy az ő négyesei másutt hatost érnének. Hogy az írásbelije gyengére sikerült? Mert izgulós. (És a többi gyerek nem izgul?) A másik gyerek jegyei közepesek, írásbelije is, de apja „garantálja”, hogy három éven belül fia az iskola büszkesége lesz.

Nem fetisizáljuk sem a bizonyítványt, sem az írásbeli felvételit. A személyes találkozás, beszélgetés legalább annyit árul el a gyermekről, néha többet. Otthon ugyan jól felkészíthetik, mire mit feleljen, de a gyermek még őszinte. Némelyikükkel élmény a felvételi beszélgetés. 3-4 tagú bizottság elé kerül minden gyermek, igyekszünk barátságos légkört teremteni. Részt vesz a leendő osztályfőnök, s hitoktatókat is bevonunk. A problematikus esetekkel mindig az igazgató foglalkozik. Minden gyereket „megbeszélünk”, némelyikről hosszan elvitatkozunk, egyetértésre törekszünk javaslatunk megfogalmazásában. Ezután következik a legnehezebb: *a döntés*. Két, két- és félszer annyit találunk alkalmasnak arra, hogy iskolánk tanulója legyen, mint amennyi számára helyünk van. Hatszor-nyolcszor néztem át a tanulók anyagát, míg kiválogatom a felveendő harmincat. És ötöt-hatot félreteszek, hogy ha a felvettek közül valaki meggondolná, másik iskolát választana, azonnal arra érdemeset tudjak behívni a helyére.

És ekkor *jönnek a telefonok*, a személyes megkeresések. Már keményen megfenyegettek, ígértek nagy összegű alapítványt, többszörös tandíjat, kemény valutában fizetett iskola-fenntartási hozzájárulást, rám uszítottak magas állású pártfogókat, megvádoltak egyháziatlansággal és hozzá nem értéssel. Mindaddig sikerült ellenállnom minden nyomásnak, remélem, egy idő múlva rájönnek, hogy hiábavaló.

Amikor még csak harcoltunk iskolánk újraindításáért, sokan állították, hogy az egyház csak meg akarja szerezni az iskolát, nem is fog tudni mit kezdeni vele, nem lesz jelentkező az egyházi iskolákba. Az élet alaposan rácăfolt ezekre a rosszindulatú jóslatgatásokra.

A gondunkat éppen az jelenti, hogy sokkal többen szeretnének nálunk tanulni, mint amennyit szűk falaink befogadhatnak. Most panaszkodunk hát, vagy dicsekszünk? Egyiket sem. Szerettem volna fölvezolni, hogy milyen nehézségek, gondok adódnak a felvételnél, hogy milyen elvárások feszültségében kell a felelősségteljes döntéshez eljutnunk.

Schulek Máttyás

(Ezt az írást vitaanyagként is szántuk, várjuk a hozzászólásokat. Szerk.)

Félévi értékelés a vallásismereti munkaközösség tevékenységéről

Az 1994/95. tanév kezdetén 26 pedagógus és 5 hitoktató jelezte, hogy részt kíván venni a munkaközösségi foglalkozásokon. Főbb feladatainkat az iskolai munkatervre építve, a következőkben határoztuk meg:

1. A tantestület vallásismereti és vallástörténeti ismereteinek bővítése
2. A munkaközösség tagjainak személyes példamutatása, felelősségvállalása. A szorgalommal végzett értékkeremtő munka. A becsület, őszinte viszonyulás egymás értékeinek elismerése terén.
3. Hitéleti és pedagógiai tevékenységek szervezése. A keresztyén tantestületi közösség formálása, alakítása.
4. Egymás értékeinek jobb megismerése, a szereteten alapuló nyitottság. Legyen jellemző az együttérzés, a segítőkészség, a megértés és szeretet.
5. A hitoktatók bevonása a közösség munkájába.
6. Bekapcsolódás az egyházi ünnepek, rendezvények alkalmába, eseményeibe.
7. Lelkigyakorlatok ajánlása, szervezése.

Mindebből a félév folyamán a következőket sikerült megvalósítani:

1. A vallásismereti és vallástörténeti ismereteinket bővítette az *vetítéssorozat* – egyelőre még 3 alkalom – amely az olaszországi ill. római úttal kapcsolatos ismereteinket, élményeinket kívánta megosztani azokkal, akik nem tudtak eljőnni, s bővíteni ismereteit ill. értelmezni még jobban a látottakat azoknak, akik láthatták Orvietót, Assisit, Rómát és Firenzét. Köszönjük Hegedűs atya sokirányú segítségét, amit az út során, majd a vetítések alkalmával biztosított mindnyájunknak.

2. A hitéleti tevékenységek szervezéséhez tartozott (ill. az egyházi szervezésekhez való bekapcsolódásunk volt) a római katolikusok, ill. iskolánk e felekezethez tartozó tanulóinak mozgósítása a Szűzanya fatimái kegyezobrának fogadása alkalmából szept. 19-én, és a máriaremetei zárandoklat szeptember 25-én.

A munkaközösség sok tagja volt jelen a *Kispesti Rózsatéri Református gyülekezet templomának felszentelésén*. Hasonlóan együtt ünnepeltük a Nagyboldogasszony Főplébánia templom felszentelésének 90. évfordulóját. Október 3-9. közötti héten evangelizációs lelki gyakorlat volt Budapest szerte. A tantestület az első két napon szép számban és szervezeten vett részt a Nagyvárad téren a református templomban elhangzó igehirdetéseken. A többi napokon (többen fakultatívan) más-más helyszínen vettünk részt.

A *reformáció emlékünnepeit*, az evangélikus templomban a protestánsok ünnepelték együtt.

Szép és színvonalas volt iskolánk *karácsonyi ünnepléssorozata*:

– a Nagyboldogasszony Főplébánia templomban tartott karácsonyi koncert (ami immár hagyomány lett)

– napközi karácsony

– a VI. b osztály karácsony estéjén előadott betlehemes (szintén a Nagyboldogasszony templomban)

– és a tantestületi karácsony is.

Köszönet érte az előkészítésben résztvevő minden kollégámnak: *Regős Imre, Menyhei Éva, Antalné Molnár Zsuzsannának*, de a háttért nyújtó sok-sok segítőkéznek is, mert egyedül egyikük sem ért volna el ilyen szép és színvonalas eredményt.

Részt vettünk a Biblia-történetmondó versenyen, ahol egy tanulónk, Koszta Lóránd, a budapesti döntőbe került be.

Első ízben rendeztük meg *Sárossy Mónika* szervezésében a *házi hittanversenyt*, egyelőre az alsótagozatosok körében. Számomra nagy élmény volt, hogy a versenyre készülve, *több tanuló is bekapogott a szünetben Bibliáért*.

Januárban az Ökumenikus imahét alkalmán vettünk részt. Az első alkalmon az egész iskola közösen, de a többi napokon is találkoztam több kollégával, akik a zord időjárás dacára estéről estére megjelentek a más-más felekezet templomában tartott imaórában.

Jól szerveztünk és építőnek tartom a január 11-ei lelkinapot, melyet Máriaremetén, az ottani ökumenikus iskolában tartottak a keresztyén iskolák nevelőinek, mint közös továbbképzést. Általános volt az a vélemény, hogy a kiscsoportos beszélgetésre kevés idő jutott. Örülök, hogy ezeken az alkalmon több hitoktatónk is részt vett, s főként a tantestületi karácsonyt tették kedvessé és áldottá azokkal a mondanivalókkal, amit szeretettel adtak közre.

Úgy érzem, hogy már több osztályfőnök is szorosabb kapcsolatot tart az osztály hitoktatójával. Kezd kialakulni az egymás segítése, azoknak a lehetőségeknek, problémáknak a közös feltárása, megoldása, amivel eddig külön-külön küzdöttek. Ezt kellene mindenütt és mindenkinek továbbfejleszteni.

Tudom, más a pedagógus és más a hitoktató feladata és lehetősége a gyerekek körében. A hittanóra óra is meg nem is, a hitoktató csak részben pedagógus, nagyobb részt lelkigondozó, s ez egészen más szemléletet kíván.

Ezt legjobban akkor értettem meg, amikor a nagy keresztyén pedagógus, Karácsony Sándor könyvét olvastam. Címe: „Leckék a leckéről” – 1931-ben írta. A fejezet címe pedig: *Miért nem szokás hittanból megbukni?* Ezt ugyan

tanítványainak írta, de mi is tanulhatunk belőle:

„Emlékeztek József történetére? Bátyjai irigykedtek rá, ókúba lökték, eladták, Egyiptomba került, börtönbe vetették, elfelejtkeztek róla és mégis első ember lett belőle Egyiptomban a fáraó után. Megsejthetett temérdek sok lelket, akik az ő előrelátó bölcsessége nélkül éhen veszttek volna, megsejthette és viszontláthatta öreg édesapját, rosszárt jóval fizethetett testvéreinek, így válik víg történetté az ő szomorú esete a végén. Erzi ezt József is s ezekre a szavakra fakad testvéreivel való nagy jelenetében: *ti gonoszak akartatok énelem és Isten jóra fordította.*”

Ez az, látjátok. Sokszor akarnak az emberek gonoszt, amit aztán Isten egyszerűen jóra fordít. Ezért nem szokás hittanból megbukni. Ezért nem lehet a hittan rosszul tanulni. El tudok képzelni nagyon rossz diákokat, akik a hittanból éppen olyan keveset tudnak, mint latinból. El tudok képzelni olyanokat, akik még annyit sem forgatják a Bibliát, mint a szótárt vagy az atlaszt. Sok minden rosszat és helytelent el tudok képzelni. De nem tudok elképzelni emberektől elrontott ügyeket, úgy tönkretéve, hogy Isten jóra ne fordítaná. Áll ez természetesen a számtanra és a természetrajzra is. Isten kegyelme ott sem a jelestől vagy az elégségestől függ. Van azonban a hittan és a többi tárgyak között egy lényeges nagy különbség. Szeretném ezt is a Bibliából mutatni meg nektek. Az, hogy a szorzás próbája az osztás és hogy az egyszikű növények levele párhuzamos ereszű, az tudnivaló és tudni kell. Azt meg, hogy Isten több özőnvizet nem fog a földre bocsátani és hogy elküldé hozzánk az Ő egyszülött Fiát e földre, hogy egyszerváló tökéletes áldozatával eltörölje vétkeinket, azt hinni kell. (Különbön világéletünkben a bűn rabságban maradvá vergődünk).

De mivelhogy ez így van, fel kell vetnünk a kérdést: miért szükséges nekünk, embereknek tudnunk a tudnivalókat? Emlékszel-e a bűnesetre? Ha emlékszel, könnyű a felelet. Azért kell tudnunk, mert első szüleink ettek a jó és gonosz tudásának fájáról, s mi emberek mindnyájan tőlük származunk, tehát ugyanebben a bűnben fogantattunk.

Első szüleink azzal váltak a jónak és gonosznak tudóivá, hogy megszegtek az engedelmességet Istennel szemben. Minden engedetlenségnek ez a következménye. Ha elmennél édesapáddal messzire, mondjuk Stockholmig és ott egyszer csak megkötnéd magad, felmondanád neki a barátságot, kivonnád kezdet a kezéből... ugyan mi lenne? Jónak és gonosznak tudójává kellene válnod abban a szempillantásban úgy, ahogy arrafelé menet nem kellett: haza



Az igehirdető műhelye

**SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI
TIZENEGYEDIK VASÁRNAP
1Jn 2,1-2**

Még idejében

János nyilvánvalóan nem kultikus értelemben beszél Krisztus engesztelő áldozatáról. Jézus Krisztus bűnösökért való közbenjárásán sem azt érti, hogy azzal Istenre gyakorol hatást, megváltoztatja Isten bünt utáló és azt elítélő akaratát, hogy Isten mégis szemet húnyjon a bűn fölött. Jézus közbenjárása azt jelenti, hogy halála által megtérésre alkalmas időt eszközöl ki Istennél a bűnösök számára, hogy a bűnös megtérjen és éljen. Jézus közbenjárása nem Isten isteni mivoltát akarja megváltoztatni, hanem a bűnöst akarja szembefordítani saját bűnével. János a bűnös ember tekintetét Krisztus keresztyére irányítja, hogy megutálhassa azt a bűnt, amellyel ő is része se Isten Báránya ártatlan szenvedésének. A bűn felismerése, a bűnnel való szembefordulás, a bűnvallás és a bűnbánat menti meg egyedül a bűnöst Isten haragjától. Krisztus közbenjárása a bűnös ember megtéréseért van, hogy az megtörténhessen még idejében, még az ítélet előtt.

Ebből következően Jánosnál nagyon hangsúlyos, hogy a bűnösnek a bűn megoldását egyedül Jézusra, az egész világ bűnét hordozó Isten Bárányára kell hagynia. A bűnösnek meg kell ismernie, meg kell vallania és meg kell bánnia bűneit, de ne akarja ő maga megoldani sem a bűnt, sem a bűn következményét. Ha az ember Jézushoz kiált a bűn mélységéből, ő megoldja a bűnt: a kereszten elhordozza és elveszi. Ha az ember Jézushoz kiált a maga vagy mások bűnének következményeként viselt szenvedéséből, ő megoldja: a javára fordítja, hogy a szenvedésben is Isten mentő szeretetének hatalmát áldani tudja.

A bűnös embernek csak egyetlen dolga van: a bűnről ki kell mondania, hogy az bűn – még idejében! Ne megoldani akarja a bűnt azzal, hogy nem vesz róla tudomást, vagy megpróbálja szépíteni. A bűn attól úgyis bűn marad, és még több szenvedést idéz elő mindazok életében, akikkel a bűnös kapcsolatba kerül. Megújulás csak akkor következhet be a bűnös ember életében, ha nevével nevezi az őt körülvevő sok szenvedés és nyomorúság okát, s a megoldást egyedül Krisztusra bízta. Krisztusra, aki közbenjárásával erre még mindig lehetőséget biztosít.

Személyre szólóan ennek meghirdetése a feladatunk ezen a vasárnapon. Krisztus engesztelő áldozata és köz-

benjárása nem ködös teológiai fogalmak, hanem nagyon gyakorlatiak. Mindnyájunknak a megtérésre egyénileg kapott idejéről és örök életének megnyeréséről van szó!

Tamásy Tamás

**SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI
TIZENKETTEDIK VASÁRNAP
Róm 3,28-31**

Egyedül hit által

Pál apostol levelében elmarasztalja saját népét, a törvényt tisztelő Izraelt. Ők úgy gondolták, hogy a törvény megtartása által igazabb néppé lesznek a többi népnél és Isten színe előtt. Sőt, ez az igazságuk kiemeli őket a népek sorából, és ezért az igazságukért Isten felmenti őket az Ő ítéletével. Ez volt a törvénytisztelő zsidóság reménysége, de sok régen és ma élő, magát keresztyénnek valló ember félresiklott reménysége is: tartsd meg a törvényt, cselekedd a jót és üdvözülni fogsz!

Szegény Luther majdnem beleőrül ebbe szerzetes korában, mert hiába akart igazzá lenni a törvény megtartása, a jó cselekvése, böjt és imádság által, mindez nem segített, csak szorongását, kétségbeesését fokozta. Ebben a helyzetben, amikor önmagában semmit sem talál, amivel megigazulhatna, jön a boldog felismerés: nézz Krisztusra, higj benne, mert egyedül ingyen kegyelemből, hit által lehet Isten előtt igazzá lenni – nem törvény, nem jócselekedetek által.

Nincs önigazságunk Isten előtt – előtte egyedül a hit számít. Az a hit, amely elfogadja, hogy minden ember (zsidó, pogány, keresztyén) Isten kezében, hatalma alatt van; hogy Isten előtt nem kérkedhetünk az uramuramozással, csak hitünket nyújthatjuk; hogy törvény és evangélium nem kizárják, hanem kiegészítik egymást, mert míg az egyik rádöbrent a jóra való tehetetlenségünkre, addig a másik felszabadít a jó cselekvésére.

Nem csoda, ha Jézus azt mondja, hogy a betű megöl (a törvény betűi által halottak vagyunk, bűnösök, ítéletre szántak), de a Lélek által, Aki hitet teremt bennünk, meglevnedhetünk örök életre. A gazdag ifjú hiába próbálkozott igazzá lenni a Tízparancsolattal, annak betű szerinti megtartásával, mégis halott maradt lelkiileg, mert nem járta át a Lélek, a törvényt életrekelő Szeretet, önigazsága pedig a kárhozatba vitte.

Csak a hit által kerülhetünk helyes viszonyba Istennel és embertársainkkal is. Bár a hit által nem válunk

bűntelen szentekké, de rádöbbenünk, hogy mi az egyedüli igaz viszony a szent Isten és a bűnös ember között: az alázat, az öngigazságoktól mentes élet, a Krisztus keresztjébe kapaszkodás, Aki által – csak Ő általa – Isten az embert igaznak fogadja el. A Jézus Krisztus keresztjébe, helyettes áldozatába vetett hitünk által, az Ő nagy kegyelmét megérezve, tudunk bízni benne, akármilyen súlyos és nagy a vétünk. Érhet bár csapás, kudarc, szenvedés, csalódás – de Isten jósága felől már sohasem bizonytalankodunk!

Vázlat: 1. Öngigazság (zsidóság életében, általában, farizeus és vámszedő, gazdag ifjú)

2. Törvénytől az ingyen kegyelemig (Luther)

3. Egyedül hit által (helyes viszony Istennel és embertársainkkal)

Tamásy Tamásné

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENHARMADIK VASÁRNAP

Jak 2,14–17/24

Óegyházi evangélium az *irgalmas samaritanus*, aki cselekszik. Magyar perikopánk lektórája a hitből minden pénzét bedobó özvegy Mk 12,41kk vö. ApCsel 5,4! Ef 4,28! – Alapigénkről levágták Ráhábót. Jakab nyilván nőt és pogányt, sőt cégéres bűnöst akart Ábrahám mellé állítani, akinek mint hívőnek töröltetett hamis vallása és rossz erkölse.

Az Úr testvére szembeállítja a hangoztatott „igaz hitet” a *haszon-talan* (!) étellel. A *cselekedetek* a tóra érdemszerző követelményei. De Jakab 2,10-13 a Hegyi Beszéd stílusában lehetetlenné teszi a cselekedetekkel megállást Isten előtt. A *hit*: Istenhez viszonyulás, amivel neki tartozunk (persze visszahat magunkra és környezetünkre). Isten a világ Ura, a világnak tartozunk emberiséggel, nemcsak látással és siránkozással. Az embertelen tétlen vagy szabados „hívő”: Istennek gyalázata, emberek hitének akadály. A vallásosság, az ideológia, az ún. világnézeti semlegesség semmit sem ér. – Beszéljek az új tókéseknek? Aligha vannak a szöszék alatt. Prédikáljak publicisztikát/politikát? – A politikamentes „steril” evangélium tényleg steril = nemzőképtelen? társadalmilag gyümölcstelen? –

Nem komoly hit, amely nem veszi komolyan a következményeket: Istené vagyok mindenestől, sáfára vagyok, övé a világ! – Jakab nem provokálta a zsidókat, de mikor eljött a hitvallás alkalma/ideje, nem mentette a bőrét. – Luthernak az üdv egyetlen forrása volt a fontos, X. Leónak Péter széke. Ne lutheránusok legyünk, hanem igazi evangélikusok. Akiknek Krisztus evangéliuma a fontos, azokkal egyek vagyunk a Lélek által. Ennek külső jelei is vannak. – Ábrahám felismeri: a totális igényű Isten elvárja az ígérethordozó oltárra tételét, nem spekulálva, hanem paradox bizalommal. Isten nem más feláldozását várja, hanem szívünket. („Cor meum velut mactatum Deo offero.” Kálvin.) Ábrahám megmenti Sodomát és közbenjár érte, Mózes nemcsak vallási tisztogatást csinál, 2Móz 32,32, Pál nemcsak 1Tessz 2,5k de Róm 9,3, vö. Jézus keresztsége Mt 20,23 ApCsel 12,2 Jn 21,19.

A hős istenszeretetet elválaszthatatlan a hős ember szeretettől. Jn 20,31! Jn 3,16! 1Jn 2,2! – A fej-hit/szó-hit halál; a hit cselekvő, életalakító legyen! A tan: szerkezet; a cselekvés: mozgás. A klinikai halált oxigén nélkül 5 percnél tovább nem bírja az agy, a vége a biológiai halál, s a hullában hullaméreg! – Mikor egyházi néplapban olykor félreérthető dolgok vagy időzőjel nélküli idé-

zett hatásos félreértések jutnak szóhoz, ismeret nélküli nemzedékben – mennyire fenyeget a fejhit? – Pl. „Nem vagyunk egyformák!” – „Mindegy, ki mit hisz, csak gyakorolja, ti legyen emberséges!” – „Tiszta vizet a fejekbe!” – Okumené Rómával – félúton, de magunk portáján is van söpörnivaló, tanban és erkölcsben, misszióban és szeretetszolgálatban! – Ábrahám okumené – erkölcsi monoteizmus: az igazi Izráeltől tanulhatunk – de Jézus „megcsonkítás”?! A Korán szerint mi is „könyv népe”, kinyilatkoztatást kaptunk vagyunk, de folyik a dzsihad és a véres keresztyénüldözés, keresztyén törzsek irtása. – Minden vallások egysége? Félkeresztyének? Valláskeverés, tévtanok?! A pogányok istenei elvárják a kultuszt, pedig tudják, hogy csak egy Úr van. De rajtuk ő nem segít, tehát rettege bár, mégis maradnak a rosszban.

Jakab hasonlata külön témává nő. Láthatóan ismerős, netán gyülekezeti tag megsegítéséről szól; a koldusipart még nem ismerte. Mai receptet nem tudunk, egyéni lelkiismereti döntés dolga! Templomi koldusok a múlté. Tanács, kalács nélkül: „Ne halat, hanem horgot adj!” De ha addig éhenhal? és ha a halban méreg dúsult föl? – „India elviheti a fölöslegemet – ha van hajója!”

Amit Ábrahámnál leállított Isten, azt maga megtette. (Typos)

Ráháb kockázatos embermentése nem emberség, hanem hazaáruló hit! – Azóta időszerűvé vált a teremtet, az ember alkotta és a szellemi környezet védelme a technika, a közember és a közösségek megnőtt lehetőségei folytán.

Luthernak álkegyes kieszt érdemszerzés ellen kellett küzdeni. Jakab és Pál más ellenféllel vitázva szólt. Ábrahám hitét még áldozata előtt „számította be” Isten, de annak beérett gyümölcse, vizsgálja, kiteljesedése Mória! – Ma van csoport, mely a Szentlélekre hivatkozik, de az evangéliumot az istentelenséggel és embertelenséggel egy síkra helyező hamis liberalizmust támogatja. (Ital, drog, szex, magzatölés, képernyőre tapadás...)

Inproduktív-e a hit(ed)? – De: „Olcsóbb egy pap, mint öt rendőr!” – *A holt hit*, meddő ideológia elszakadt Istentől. De van hamis (vagy ál-alakú) hit, s ez sem Istenen függ! – *Holt cselekedet*: ártó, istentelen; hamis álkegyesség: nem Isten parancsolta; nem hitből fakadó: lehet hasznos, de nem áll meg Isten mérlegén. Törvényt prédikálni könnyű. Itt arról van szó, hogy az élő igaz hitből élő igaz cselekedet fakad. De az élő igaz hit az evangéliumhirdetésből fakad! – Isten nem mond le rólunk/rólad, te üres ember (ráqá? = Mt 5,22! nem tőr, hanem szike Pld. 12,18.) Isten előlegezett bizalma ébreszt bizalmat és aktívál (21–23). Isten ad megbékélést vele és így talál helyére minden Jézus átszegzett békejobbjá által. Ad öltözéket: keresztlőli fehér ruha! ételt: íge és az élet kenyere! – Ha tudod a kátét, az még nem segít. De hogy veheted komolyan, ha nem tudod? – A Kiskáté mindennapi kenyér-felsorolása csupa mai környezeti és szociális probléma területe! – 14/b üdvözítheti-e? = megtarthatja-e? = az ítéletnap felé haladó világból kimentés, addig is benne és javára megtartás új életstílusban. – 18 v kétféleképp érthető: A. „A bensőséges hisz, a praktikus tesz.” Erre Jakab: „De a hit nem érvényesül cselekvés nélkül!” B. Jakab: „Hiszel? Hol a hited? Én bizonyítom a magamét!” A és B: Ha a hit nem életformáló, akkor nulla!

Mühomilia vázlat

Gyümölcstermő-e a hited/ünk? 14: Mit ér az úgynevezett hit? 15k: Segítségre kell, nem üres szavak! 17: Lehet élő hited!

– *A hét éneke: 75*

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENNEGYEDIK VASÁRNAP

Róm 7,4–6

Óegyházi evangéliuma a *hálás samaritánus*, akinek nemcsak a teste, de a *lelke* is meggyógyult. Magyar perikopánk címe: Akiket Isten elhívott, azokat meg is igazította: *A Lélek elevenít meg!* Evangéliumi lekcioja Mt 12,22–30. A süketnéma gyógyítása helyreállítja a kapcsolat lehetőségét Istennel (ige és ima) és emberekkel. Jézus személyének és művének döntő jelentősége: messiás, vagy Belzebub embere? Ó megkötözte és kirabolhatja az erőset! Aki vele nem gyűjt, tékozol!

Szövegmagyarázat

4 v: A lehetséges kétféle központozás személyes Isten-viszonyunk fordulatahoz, illetve Krisztus föltámadásához kapcsolja a célt: a gyümölcsstermést. – Halottak lettek a *nomosra* nézve Krisztus teste által, aki a kereszten eleget tett a *nomosnak*..., hogy máséi legyetek (ne a *nomoséi*, amely – ahogy Pál új, „több-mint-farizeusi” bűnlátása látja – követel és vádol, emberi teljesítménnyel elintézhetetlen, de nem személyes, hanem üzleti kapcsolat Istennel, ahogy az a farizeizmusban érvényesült. Jézus meghalt a *nomos* szerint és a *nomos* számára, de él, hogy általa teremjünk gyümölcsöt: Istennek a hála és dicsőítés, embereknek életető-üdítő gyümölcs Isten jó és üdvözítő akarata szerint: Isten családjának szaporodása is. (Bengel!)

5 v: Mert míg benne voltunk a hústestben = míg velünk született mivoltunk határozott meg, nemcsak teremtett korlátaink, de elesett romlottságunk is, és nem tudtunk kibújni belőle a legjobb akarattal sem. *A nomos* tilalma a bűnösben provokál: csak azért is! mégis ki kellene próbálni! *Vizsga a kísértés*, – s a vizsgán elbukunk és elbukunk. *Pathémata*: szenvedély, rabja a természetünk, és szenvedés, rossz lelkiismeret és következmények, mert a bűn a Teremtő rendjének áthágása, hibás, céltévesztő tett. Plur. neutr. nom. + sing. állítmány: ez a „sok”: egységes! elvetélt élet, pusztulásra ítélt életmű, ön- és közveszélyes tettek, melyek a halálon túl a rejtett Isten hatalmát hirdetik. Nemcsak az öncélú nemiség és öncélú táplálkozás, de az öncélúvá lett, önvédelemből agresszióvá lett érvényesülni akarás (erőszak, tekintély, hatalom, anyagiak)... tagunk a szívünk fejként is! ... s vele a megromlott közlés speciális szerve: a nyelv is (Jak 3,5k).

6 v: Új fordítása merészen szabad, mondatelemeket cserél föl. Mármost – a Krisztus iránti bizalom, magunk órá bízása = hitrejtés, és a Krisztushoz kötő megkereszteltetés után inaktív, hatályon kívülé tettünk, feloldattunk, felszabadultunk a *nomostól*, lévén, hogy meghaltunk arra nézve, amiben fogva voltunk tartva, úgyhogy „szolgálunk” (acc. c inf., cél- és eredményhatározó; héber ÚT-ban lö+inf. constr. *zábad* = (rab)szolgának lenni, de háznépeként; istenség tisztelőjének lenni. – Újfajta elkötelezettség, „engagement” a *pneuma* és nem a *gramma*, belülről vezérelt és hajtott; nem agyonszabályozott; személyes és nem jogszabályi. A kereszt és a keresztség (az azt ránk érvényesítő és elfogadó hittel) kinyilatkoztatástörténetileg teszi meghaladottá a törát, üdvtörténetileg pedig mint járhatatlan üdvút próbálkozást kizárja, de fölöslegessé is teszi a kazuisztikát és az érdemszerzést. – A kritikus pont a Lé-

lek – itt tematikusan túl kell lépni a textuson, sőt a lekción is! – A tóra-üdvút belül kísértés, kívül támadás volt!

Kommentárokból

Krisztus teste – a test látvány és működési tér. Az óságnak – nem Istennek! (Bengel). A gyümölcs úgy nő és érik... (Szt. István Biblia). Gramma-pneuma vö. 2Kor 3,6 Jer 31,31kk (Brockhaus). Krisztus teste meghalt a kereszten, tagjává köt a keresztség, táplál a szent vacsorában, így halála a régi „én” = személyiség halála és új kezdet. A *sarxnak* kiszolgáltatva = „önhatalmúan”. (Stuttg. Erklärungs-bibel). Jézus holtig hű volt a törvényhez. Ha semmibe veszem halálában részességem, érvényes a törvény! A paragrafustól a lelkiismeretet Krisztus halála szabadítja föl, másképp „minden hiábavaló!” A törvény... nem lett úrrá a bűnön... de Krisztust szolgálva, terem a gyümölcs... Pál attól óv, hogy az Írás ne legyen az áldás ellentétévé (Schlatter). – Bűn, törvény, halál összetartozik, tőlük szabadulni csak együtt lehet... más lett életünk termése (Brunner). Isten nem vonta vissza parancsát, de Krisztus halála által kivettünk alóla... akiknek előírás kellett, átteremtett olyanokká, akikben a Lélek, Krisztus, Isten tesz mindent (Gutbrod).

Megjegyzések

A Tóráh a boldogulás (hosszú távú) útjaul adatott, Ábrahám után. Az ember tette érdemszerzés útjává. A prófétáknál és Jézusnál vádol. Krisztus eleget tett életével-halálával. Felszabadít Isten előtt a személytelen jogtól, Isten rendje hálás megélésére. – A Szentlélek nem kísértet vagy emberi értelem (ezért nem mondjuk szellemnek). Lélek szerint: nem láthatatlanul (*bensőleg*, csak gondolattal – a szajha ész mindent kész igazolni!), hanem a Szentlélek irányításával és erejével. (De: 1Kor 12,29–31! 1Jn 4,1! Mt 7,22k! Mt 7,15k! 1Kor 12,3! 1Jn 4,2 (ld. Károli is!) Jn 14,26! Jel 19,10!) Eszköze Isten szava, emberi szóban, anyaghoz kapcsolva, emlékezet vagy továbbítás által. Magánkinyilatkoztatások: 1Thess 5,19–22. „A betű ósága” teljesítményvallás, akár a Lélekre hivatkozva is csinál paragrafut Isten kinyilatkozató tette okmányából. Adatik: Róm 4,25–5,5. 10,17. ApCsel 2,38.

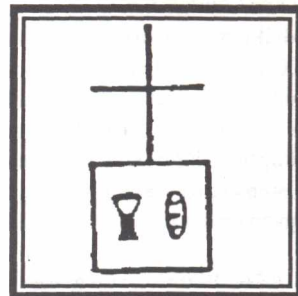
Vázlat

Betű helyett lélek/Lélek! 1. Fordulat a világban: „müdig”, „nagykorú”, liberális-kijátszható szabály helyett személyes elkötelezettség kell (Jézus nélkül is) a természet és társadalom életrendjéhez. 2. Fordulat a kinyilatkoztatástörténetben: az ál-üdvút megtette a dolgát; Krisztus meghalt és feltámadt! 3. Fordulat az életben: Lélek, megtérés, hit (nem látás!), új engedelmesség = hála = gyümölcs. „...Hogy szabad szívvel szolgálhassalak! Tevéled áldott minden pillanat!” Zsolt 50,14 (Károli is!) – Usus politicus; usus theologicus; hitrejtés után a kötődés ellenőrzésére kell usus politicus, s a kötődés gyengesége, „gyűjtáskihagyása” miatt usus theologicus is.

A hét éneke: 337.

Dr. Zsigmondy Árpád

Gyülekezeti szolgálat – lelkeszi közélet



Igehirdetés

D. dr. Ottlyk Ernő ny. püspök hamvai mellett

a Budapest Kelenföldi evangélikus templomban
Jób 33,26 Istenhez könyörgök, és Ő kegyelmes lesz hozzám

Mi a keresztyén szolgálat titka?

Bevezetés

Jób, a nagy próbákat kiállt szenvedő könyvében a bűnbánatra kész ember üdvösségreménységét közli ígénkben. A sub specii Dei az Isten reményége alatt ábrázolt élet az Ószövetség ígérete szerint is az Ő kegyelmes orcájának színéről színre látásába torkollik. E hamvak mellett keressünk választ Jézustól erre a kérdésre: *Mi a keresztyén élet és szolgálat titka?*

I. Szüntelen könyörgés Istenhez

– Így cselekszik minden keresztyén, hogy mindennapjaiban meg ne szegyenüljön. Mert felülről jövő erő nélkül nem tudunk Isten közösségében maradni.

– Így kiált az Úr minden szolgája, hogy Őrá áldása kísérje minden munkáját. Mert ha magunkra maradunk, könnyen mindent elvétünk.

– Így könyörgött az Úrhoz ny. püspök testvérünk is, amikor a gyülekezetekre gondolt Isten színe előtt. Szüntelen nem lehetett mindegyik helyen jelen, de mindig Isten színe előtt hordozta őket imáiban.

Mi a keresztyén szolgálat titka?

II. Isten kegyelmes hozzánk hajlása

Így szólította meg Ottlyk Ernő testvérünket is fiatalon, s ő engedelmeskedett a hívó szónak, amikor megkezdte tanulmányait a soproni teológiai fakultáson.

Ottlyk Ernő testvérünk négy arca rajzolódik ki szemünk előtt ebben az órában:

a) *Ottlyk Ernő, a lelkész.* Nyolc gyülekezetben volt segédlelkész, három egyházközösségben paróchus. Egyik helyen békétlen, felzaklatott gyülekezet fogadta, mert elődjét kényszerű körülmények között iktatta be a helyi esperes. Egy esztendő múltán kitaró pásztori szolgálat és bölcs igehirdetői munka eredményeként megbékélt gyülekezet dicsérte Istent. Mindez a Miskolc melletti Arnót nagymúltú egyházközösségében történt. Istennek mondunk érte köszönetet.

b) *Ottlyk Ernő, a teológiai professor.* Egyháztörténészként Luthert különösen szerette. Két idézet jól tükrözi egyháztörténelmi gondolkodását és Lutherhez kapcsolódó felismeréseit:

Az egyház története c. 1979-ben megjelent könyvében írja: „Az egyháztörténet Jézus Krisztus missziói parancsán, az apostolok kiküldésén alapszik... Jézus Krisztus ott volt, ott van és ott lesz minden időben egyházával. De az már nagy kérdés, hogy a nevére hivatkozók tényleg megtartották-e mindazt, amit Ő parancsolt tanítványainak...

A legfelelőbb az egész egyháztörténetre vonatkozó Jézus által nyújtott reménység és ígélet: „Íme én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.”

Luther élete és műve című 1983-ban kiadott könyvében pedig így vall egészen személyesen:

„Lutherre sokféle szempontból lehet tekinteni. E könyv írója őt gyermekora óta szereti. Mint az egyháztörténet professzora, tanulmányozta Luther életét és művét. Ősz püspökként pedig örömmel adja át az olvasónak mindazt,

amit Lutherban megszeretett, felkutatót vagy becsült. Az evangélikus ember számára Luther drága név, mert egyházunk legnagyobb tanítóját jelenti... Mégis Luthert az érti meg igazán, aki látja, hogy ő nem a maga dicsőségét kereste... Ő maga kiemelte, nem Luther Márton halt meg értünk, hanem Jézus Krisztus. Életműve sem akart más lenni, mint Krisztusra mutató. Ezért fogadják be őt szívükbe gyülekezeteink.”

c) *Ottlyk Ernő, a püspök, főpásztor.* Szívesen látogatta a rábízott gyülekezeteket. Ez akkor új stílusfelvételt jelentett. Vallotta, hogy a püspöki látogatás közömbös szíveket mozdít, elidegenedettek hív, érdeklődőket toboroz. Ezért minden vizitációnak pezsdítő hatása volt, missziói jelentősége. Szívesen, odaadással és nagy igyekezettel végezte. Híveink pedig szívesen emlékeznek látogatásaira és szolgálatára.

Püspökként nyilatkozta:

„Nem érzek fáradtságot, amikor a gyülekezeteket látogatom... hirdethetem az evangéliumot, s szorosabbra fűzhetem távoli gyülekezetek népét a közegyházzal. Az adminisztráció tekervényes szerpentinje is megrövidül ilyenkor, mert helyileg próbálok megoldani a sokszor rendkívül kényes kérdéseket.”

Gyakran állt nehéz döntések előtt, amikor a két rossz közül csak a kisebbiket választhatta.

LMK vezetőjeként ápolta a lelkeszi fraternitást és segítette a továbbképzést. A szeretetotthonok felügyelő püspökeként kényes személyi ügyekben higgadt bölcsességével mindig tapintattal járt el.

d) *Ottlyk Ernő, az ember*, megértő diákjaival, olykor túlságosan is jószívű. Közvetlen és testvéri hangon szól kollégáihoz. Melegszívű édesapa és nagyapa. Odaadó, gondoskodó hitves 53 évet kaptak ajándékba együttes életükhöz Istentől. Kevesek kiváltsága ez. Övé legyen érte a hála.

III. Biztató reménység: Örvezdve meglátjuk az Urat

a) *Távlata van keresztyén hitünknek*. Nem a semmibe zuhanunk, nem ér véget egzisztenciánk az utolsó szívdobbanással, Istent látjuk meg, az Ő kegyelmes arcát.

b) *Távlata van a lelkeszi szolgálatnak*. Nem az immanens világ múltó törvényeit, hanem az Örökkévaló ígését hirdetjük. Isten elé készülünk, a Vele való örök közösségre, azért a Krisztusért, aki önmagát adta értünk, hogy bűneinkre bocsánatot, múlandóságunkra örökkévalóságot szerezzen nekünk.

c) *Ottlyk Ernő püspök testvérünknek* két különösen kedves és gyakran énekelt éneke volt: Szelíd szemed Úr Jézus és a Győzelmet vettél, óh Feltámadott. Az első kifejezi esendőségünket, amelyben vétkeinket visszük Jézus elé. A második: Győzelmet vettél ... arról zeng, hogy Jézus győzött a múlandóság, a ha-

lál – a legfélelmetesebb ellenség felett. Övé a dicsőség, s mienk az örök élet.

E kettő: vétkeink bevallása és Jézus győzelmének bizonyossága biztat a szolgálatban a helyállásra, és erősíti a reményt: nem hiábavaló fáradozásunk.

Az utolsó Isten hozzád e visszavonhatatlan pillanatában vígaszként veszszük ajkunkra Tóth Árpád imádságát:

*Összeszorítom ajkam, ha nehéz a kín,
Mert tudom, tied az én harcom,
S győztes távlatokba néz könnyekkel szépült
Orcádfényű arcom.*

Szebik Imre

D. DR. OTTLYK ERNŐ

1918–1995

D. dr. Ottlyk Ernő 1918. január 9-én született Miskolcon Ottlyk Árpád és Zsivkovics Erzsébet gyermekeként. Édesapja tábornok és hosszú éveken át a miskolci gyülekezet másodfelügyelője. Hitben élő szülők gyermekeiket is istenfélelemben és evangélikus egyházunk iránti ragaszkodásra nevelték.

Ottlyk Ernő Miskolcon érettségizett, majd a soproni Evangélikus Hittudományi Karon folytatta tanulmányait, ahol kitüntetéssel végzett.

Külföldi tanulmányútja során tudását elmélyítette a hallei Luther Márton és a berlini Humboldt egyetem teológiai fakultásán.

Itthon *bölcsészeti, jogi és teológiai* doktorátust szerzett Debrecenben, illetve Sopronban a keresztyén neveléstudomány szakterületén. Később a hallei és a pozsonyi teológia is díszdoktorátussal tüntette ki.

Turóczy Zoltán tiszai kerületi püspök szentelte lelkésszé Miskolcon 1940-ben. Segédlelkési szolgálatot végzett nyolc gyülekezetben, köztük Tokajban, Ormospusztán és Budapest Angyalföldön, valamint Rozsnyón.

Paróchusként Eger, Arnót és Sajóháza gyülekezetei tüntették ki bizalmukkal és hívták meg pásztori szolgálatra, 1943 és 1950 között. Ekkor került Sopronba teológiai in-

tezeti tanárként, majd Budapestre költözött a Teológiai Akadémia tanáraival és hallgatóival együtt. 1959-ben választották meg az egyháztörténeti tanszék professzorának, mely tisztséget 1967. június 20-ig töltötte be, amikor az Északi Evangélikus Egyházkerület gyülekezetei a püspöki székbe emelték.

E felelős szolgálatot 1982. június 30-ig, 15 éven át nagy szorgalommal és odaadással végezte, amikor külső kényszer hatása alatt, de beleegyezésével nyugállományba vonult.

Két ízben töltötte be az ökumenikus főtitkári tisztelet, s egyidejűleg a Teológiai Szemle főszerkesztője is volt. A *Lelkipásztor* című szakfolyóiratunkat 1959–1967 között szerkesztette.

Házasságot kötött Lengyel Piroška tanárnővel 1942-ben. Gyermeük, Márta, a lelkeszi pályát választotta egyházunkban.

Megjelent műveit emlitem számos cikke és tanulmánya mellett:

A pedagógus Luther 1942-ből, *Egyháztörténeti hittankönyv* 1959-ből, *Istenszeretet, emberszeretet* 1962-ből, *Hűség Istenhez és népünkhöz* – magyar evangélikus egyháztörténet 1965-ből, *Az egyetemes egyház története* 1979-ből és *Luther élete és műve* 1983-ból.

Az evangélikus egyház útja a

szocializmusban előbb magyarul 1976-ban, majd németül is megjelent 1982-ben.

Különböző társadalmi tisztségeket is viselt, az akkori időszak szokásai szerint magas állami kitüntetéseket kapott munkássága elismeréseként.

Nehéz, politikailag feszült korban élt Ottlyk Ernő püspök, a totalitárius diktatúra idején. Teológiai állásfoglalásai kora társadalmi és egyházpolitikai kontextusában elhelyezve értelmezhetők. Írásain mégis átsüt az Isten szeretetének melege és az emberért érzett felelősség hordozás fontossága. Pásztorolt gyülekezeteiben érezte igazán otthon magát, maga is szenvedett emberi természetének vágyai, a kor elnyomása és a másik ember életét megkeserítő hatalomvágy miatt.

Élete utolsó szakaszában családjának szűk körébe vonult vissza. Örült unokája testi-szellemi növekedésének. Az évek kérlelhetetlen múlásával az öregséggel járó betegségek látogatták meg. Szeme látóképességének csökkenése, keringési zavarok, végül tüdőgyulladás okozta 1995. május 15-én bekövetkezett elhunytát.

Személyét és szolgálatát Isten áldó és könyörülő kegyelmébe ajánljuk!

Igehirdetés

Lupták Gyula lelkész temetésén

(Cegléd, 1995. május 18.)

Alapige: *Isten közelsége oly igen jó nékem! Az Úr Istenbe vetem reménységemet (Zsolt 73,28).*

Keresztyén Gyülekezet, kedves Családtagok!

Hálaadásra hívtatok minket.

A gyászértesítésen a temetés alkalma úgy szerepel, hogy „a tőle kapott sok-sok szeretetért, Krisztusról bizonyosságot tevő életéért” adunk hálát Istennek. Ebben ott van önvallomásotok: így álltok itt a koporsónál. Megfogalmazódik itt hívásotok célja is, és mi ebben osztozni jöttünk valamennyien. Hogy együtt mondjuk ki Lupták Gyula testvérünk koporsója mellett a hála, a köszönet szavát: hála Istennek!

Nem cseng ez a szó itt sem idegenül. Pedig ezt olyankor mondjuk, ha valami jól sikerül, ha elégedettek vagyunk. A „hálistennek” örömteli felkiáltás, a megkönnyebbülés sóhaja. Mi pedig osztozni jöttünk feleség gyászában, gyermekei veszteségében, a család szomorúságában. „Sírjatok a sírókkal!” – várja el tőlünk az ige is.

És idehoztuk saját gyászunkat is valamennyien. Hiszen ide senki sem jön véletlenül. Átéljük azt, ahogyan Sík Sándor tűnődik el egy temetés után: „... egy drága névvel újra több lesz az emlék, gazdagabb a múlt. S egy kedves arccal szegényebb élet, Egy forradással több a lelken.” Ezt éljük át mindnyájan most is. Hiszen férj volt, élet-társ, édesapa és nagypapa. Sokak szeretett lelkipásztora. A diakonissza szolgálat elkötelezett segítője. Lelkész-társ – mindenki által becsült szolgatársunk. És természetesen is hadd merjem kimondani: atyai jóbarát. Szegényebbek lettünk valamennyien, amikor mindnyájunk számára „egy drága névvel újra több az emlék”. Hála Istennek?! Lehet egy temetés a hálaadás alkalma?

Ti azt mondjátok: igen, én is azt valom: igen. És mi mindnyájan mondhatjuk: igen! Nem cseng a hála szó itt sem idegenül, hiszen ezt a szót a hit mondja ki. A temetőt a hálaadás helyévé, a temetést a hálaadás alkalmává hitetek avatja, közös hitünk, közös reménységünk. Az a hit, amelyik ott cseng a szoltár mondatában, amelyik Lupták Gyulának életében vezérlő mondata volt:

„Isten közelsége oly igen jó nékem!”

Mit is tudnánk e nélkül mondani? „A halál nagy dolog – írta a 97 évet megélt Dénes Zsófia – a legnagyobb az életben. Némáság illeti meg. Ahogyan Shakes-

peare mondja: *csend. De ha mégis szó, akkor az nagy legyen!*” S ha igaz, hogy itt nagy szó kell, akkor tudom: az én szavam erre nem alkalmas.

Csak Istenünk szava. Egyedül igéje méltó arra, hogy megtörje a halál által ránkparancsolt csendet. Tudom, hogy nem kell erről meggyőződnöm bárkit is. Mi együtt örülünk Isten szavának. Együtt éljük át Isten bennünket most is átölelő szeretetét, és együtt adunk hálát érte: Isten közelsége oly igen jó nékem!

Közel volt hozzá, Lupták Gyulához is. Belőle élt és vele élt, közel, kis távolságban. De ez a szó nemcsak valaki térben vagy időben közeli voltát jelöli, hanem bensőséges, meghitt viszonyt is, szoros kapcsolatot. Ha közel áll hozzánk valaki, akkor kedves számunkra. Így kapcsolódott ő is Istenhez, közeli, szoros kapcsolatban.

Így volt a tietek is. A hála szavát hogyan kellene kimondanotok! A tőle kapott sok szeretetért – hála legyen! Hogy szerett sz szerethettétek – hála legyen! A szoros kapcsolatért, a vele való meghitt, bensőséges viszonyért – hála legyen!

Így kapcsolódott Istenéhez is.

Isten közelsége jelentette az elrejtettség biztonságát, védelmét és oltalmát.

Alig három hónapja mondta el nekem, hogyan akarták kivégezni a háború alatt. Az orosz katonák már levették a vállról a fegyvereket, s parancsolták: forduljon meg. Ő tudta, hogy hiába védekezne tovább. Egy pillanat alatt leszámolt az életével. És rémület helyett elkezdett énekelni: „Erős vár a mi Istenünk, Jó fegyverünk és pajzsunk!” Énekelte hittel, bizalommal: „Ha Ő velünk, ki ellenünk, az Úr a mi oltalmunk!...” S a kibiztosított fegyverek nem szólaltak meg. Életben hagyták. Hiszen nem lehet mégsem partizán az, aki kivégzése alatt énekel... Elhitték, hogy valóban lelkész. Az ének szövegét nem értették, az Istenben elrejtett élet sugárzó biztonságát igen.

Isten közelsége jelentette élete minőségét.

Azt a normát, amit Jézus élt bele a világba, és lett úttá tanítványai számára is: „Én pedig azt mondom néktek...” Közel Urához, tudott Krisztus igénye szerint élni, hiteles tanítványként abban is, hogy szavában az igen igen volt, a nem pedig nem. Mennyire tiszteltem érte! Nem hallgatott, amikor a józan ész hallgatást parancsolt, az önérdék óvatosságra intett, a félelem másokat megbénított. Ő helyettük is felállt kimonda-

ni azt, amit igaznak vallott és tudott: az igent igennek, a nemet nemnek. Neki később sem kellett mentegetnie magát: nagy terror volt... gyáva voltam... Meghurcolták, korlátozták, hátrányokat szenvedett, és vele ti is, a család. Elnémították, kényszer akadályozta meg további nyáregyházi szolgálatát. Mindezt vállalni természetes volt számára. Isten közelségében nem lehet kétszínűnek lenni, alakoskodni, hazudni. Hiteles ember volt, számomra is hiteles példa. Koporsódnál is hadd köszönjem meg, Gyula bátyám, hogy felnézhettem rád, és életed példájában Arra, aki vezetett.

Isten közelsége jelentette élete tartalmát.

Élete tartalmát egyetlen szó, Jézus neve foglalja össze. Az a Jézus, akiben Isten hozzá is lehajolt, és egészen közel jött bűnbocsánatával, hiszen abból élt Lupták Gyula is. Még gyermekkoromból emlékszem élesen egy főt gyülekezeti bibliáórára. Egy asszony számolt be a gyenesi konferencia élményeiről, s arról, hogy tanult egy szép éneket is. Elénekelte, megtanította: „Van még számomra is bocsánat, Van Jézusom, ő az enyém!...” Lupták Gyula nemcsak fordította ezt az éneket, hanem így is vallotta: számára is van bocsánat, hiszen Jézus az övé. Közel jött hozzá váltságával, kereszthalála hordozta őt is: „az élete ára a szíve vére lett”. Közel jött hozzá az öröm jó hírével, amit tovább adni élete célja volt: szólni róla, hirdetni szavával, életével. Evangélizálni, az örömhírt meg nem fáradva mondani, Isten közelségét Jézusban hirdetni.

Nem Lupták Gyulát dicsegetem, hiszen Isten jött hozzá közel. Ő csak nem utasította el. Élt belőle és vele, amikor neki szolgált és róla szólt.

Isten közelsége jelenti a vigasztalás forrását is, az üdvösség reménységét. „Isten közelsége oly igen jó nékem! Az Úr Istenbe vetem reménységemet.”

Isten közel van hozzátok is, Ő a halálban is megmarad. Isten közelsége egy koporsó mellett is „oly igen jó” nekünk. Mert mi is történt? Nemcsak az, amit átéltetek, hogy nem tudtak rajta segíteni. Nemcsak az, amit látunk. Nemcsak az, amit tudunk a megásott sír enyészeteiben. Az is történt, amit hiszünk: Lupták Gyula testvérünk most még közelebb került Istenéhez. Életében is közel volt hozzá, halála után még közelebb. Ámen.

Zászkaliczky Péter

Hogyan élünk és szolgálunk egyházként 1995-ben, Budapesten?

– Esperesi székfoglaló a Pesti Egyházmegye közgyűlésén, 1995. március 26-án –

Tisztelt Egyházmegyei Közgyűlés!

Másodszor állok ezen a helyen a Pesti Evangélikus Egyházmegye espereseként. Mindenekelőtt megköszönöm egyházmegyénk gyülekezeteinek bizalmát és szeretetét és egyházkerületünk püspökének beiktatási szolgálatát és barátságát.

A két beiktatás között 11 év telt el. Talán nem túlzok, ha azt mondom: népünk és egyházunk életében történelmi idő volt ez az időszak, a Lutheránus Világszövetség budapesti nagygyűlésétől a rendszerváltáson keresztül napjainkig. Remények, beteljesedések és csalódások, új lehetőségek és erőtlenségek, fellelkesülések és megfáradások kísérték utunkat. Csak egy dolog nem változott: küldetésünk és a Jézus evangéliumának minden körülmények közötti továbbadásának felelőssége.

De milyen az a légkör, milyenek azok a körülmények, amelyek mai életünket és szolgálatunkat jellemzik?

Egyszerűen szólva: nem könnyű. Részletes elemzés igénye nélkül idézek két mai magyar értelmiségi véleményt társadalmi közérzetünkről és aktuális gondjainkról. Az első egy szegedi orvosnővel, *Temesváry Beátával* készült interjúból való: „*Csak az öngyilkosság következtében évente Magyarországon egy kis falura való ember távozik az élők sorából. Ahol ilyen mértékű az öngyilkosság és az alkoholizmus, azt kell feltételeznünk, hogy rossz az emberek pszichológiai kultúrája. A sérülékenység több irányba fejlődhet. Élettartamunk az 1930-as évek szintjére jutott, miközben világszerte hosszabbodik a várható élethor.*” Majd egy másik tanulságos gondolat: „*Az egészségügyi dolgozók és pedagógusok (mi hozzátelhetjük: és a lelkészek!) veszélyeztetett emberek. Egész napi munkájuk során az emberekkel foglalkoznak, ami lelkileg is megerhelő és az esetek egy részében krízishez vezethet. Náluk fedezhető fel leghamarabb a kiegészítő veszélye...*” Az interjú címe sokatmondó: „*Az eltűnt mosoly*”.

A másik mai megnyilatkozás *Kósa Ferenc* politikai és filmrendezőé, a „*Mit ér a piacon a lélek?*” című előadásában: „*Mintha elfeledkeztünk volna a minden-ség mértékéről. Távlatok nélkül, máról holnapra élünk. Lótunk-futunk ebben az aki-bírja-marja világban...*” A kultúrával és a lélek szükségleteivel kapcsolatban Shakespeare Lear királyából idéz: „*Ha az embernek többet, mint amire szüksége van, nem adsz – az emberélet az állatével egyértékű lesz!*” Majd így folytatja: „*Ha a piaci logikával álcázott nihilizmus térhódítását nem tudjuk föltartóztatni, emberi*

logikából elégtelenre vizsgálunk és megbukunk a történelem ütlőszéke előtt!”

Elgondolkodtató szavak, figyelmeztető gondolatok. Én magam egy bibliai párhuzamot kerestem, hogy arra az egyetlen kérdésre, amelyre székfoglalómban töredékes feleletet keresek, analógiát találjak.

Ez a kérdés így hangzik: *hogyan élünk és szolgálunk egyházként 1995-ben, Budapesten?*

Pál apostol Korinthusba érkezik. Barátokra talál, sok reménységgel kezdi meg szolgálatát, szokása szerint a zsinagógában, szombatoként. „*Szombatoként a zsinagógában vitáztott és igyekezett meggyőzni zsidókat és görögöket. Amikor pedig Szilász és Timotheus megérkezett Macedóniából, Pál teljesen az ige hirdetésének szentelte magát és bizonyosságot tett a zsidók előtt, hogy Jézus a Krisztus. Amikor azonban ellene szegültek és szidalmazták, lerázta ruhájáról a port és azt mondta nekik: Véretek a fejetekre szálljon vissza: Én tiszta vagyok. Mostantól fogva a pogányokhoz megyek.*” (ApCsel 18,4–7)

Bátran feltételezhetjük, hogy az apostol közérzete nem volt rózsás. Későbbi versekben még arról is olvashatunk, hogy miután Pált egyesült erővel a római helytartó, Gallio elé hurcolták, ám vádaskodásuk nem talál meghallgatásra, bosszúságukban alaposan megverik a zsinagóga előljáróját, Szószthe-nészt...

Ilyen hangulatban, ilyen körülmények között nem csodálkozhatnánk, ha Pál nem maradna Korinthusban, ha el-kíváncskozna onnan, olyan újabb városokba, ahol jobb a légkör, ahol szolgál-tának több értelmét látná... Ám, mielőtt ezt megtenné, álmot lát és Isten üzenetét hallja: „*Ne félj, hanem szólj és ne hallgass, mert én veled vagyok, és senki sem kerek sok népem van ebben a városban! Erre ott maradt egy évig és hat hónapig és tanította közöttük az Isten Igéjét.*” (ApCsel 18,9–11)

Korinthus is, csakúgy, mint Budapest, forgalmas nagyváros volt, ahol nem volt könnyű az eszmék és bűnök kavalkádjában Krisztus ügyét képviselni. Ám Pál, az álombeli üzenet után már nem kétségeskedett. Elég volt neki ez a biztatás. „*Nekem sok népem van ebben a városban!*” Az ott töltött másfél év, Pál útjait és tempóját ismerve, hosszú idő-nek számított.

Abban a reménységben szeretnék én is élni, gyülekezeti lelkészként és esperesként egyaránt, hogy Istennek a mi városunkban is sok népe van, a jelen nehéz körülményei között is, akik vár-

ják szolgálatunkat a jelenben és a jövő-ért.

Néhány egyszerű kérdés szorongat: *1. Hol van ez a „sok nép”?*

Sokan eltűntek az elmúlt évtizedek alatt, legalábbis a lelkész szeme elől. Egyesek a gyakori lakóhely-változtatás miatt kerülnek ki látóhatárunkból. Mások a zavaros eszmék túltengése miatt szakadnak el a történelmi egyházak közösségéből. Ismét mások az elidegenedés és az ezzel járó hajszolt életmód, a piacgazdaság könyörtelen törvényei miatt maradnak távol. De mindez nem szüntetheti meg az isteni üzenet igazságát: vannak! Meg kell keresni és találni őket!

Egyházi iskoláinkban túljelentkezés van, olyannyira, hogy még a legjobbaknak is csak egy részét lehet felvenni, a helyek korlátozottsága miatt. Templomainkban és gyülekezeteink aktív tagja-inak számában már korántsem tapasztalható hasonló jelenség... Meg kell becsülnünk a kis számokat, ezek között is a „legnagyobb kis számot”: az egy ember, egy család, egy Krisztushoz vezetett testvér öröme. Meg kell tanulnunk a „kis szálat” megragadását és tovább fo-nását: egy-egy keresztelek, esküvő, temetés nyomán úgy beszélni és beszélgetni, hogy vonzóvá legyen a résztvevők számára a folytatás is, az egyházi közö-ség hiányokat is pótló ereje. Fontosak a mostanában megszaporodó felnőtt keresztelek előtti oktatás, a családlátogatások, a hitoktatás és konfirmáció nyomán az érdekelt családok bevonása a gyülekezeti életbe, legalább a nekik rendezett alkalmakon.

Napjainkban nem a nagy, látványos evangélizációk, nem a kampányszerű misszionálás a célravezető út. Ezek inkább csak a „régieket” mozgatják meg, de a korábban említett „eltűnteket”, „elszokottakat”, „nagyon elfoglaltakat” nem. A kis szálatok kell tovább gom-bolyítanunk sok türelemmel, empátiával, azzal a reménységgel, hogy Isten maga is készíti – nélkülünk is – az evangélium útját. Nekünk csak késznek kell lennünk, hogy felismerjük és megragadjuk az alkalmakat, mindig megfelelő hangot találva, igyekezzünk megtölteni a sokféle hiányér-zetet, elsősorban az Isten-hiányt.

Sem az ismeretek hiánya, sem a lelki vákuum miatt nem lehetünk sértődöttek, vagy lekiacsiyolók, a legszűkebb gyülekezeti mag körébe visszahúzódk. Meg kell keresnünk Isten népét, templomokban és otthonokban, blokk-házakban is, a sok belső és külső gond miatt csigaházaiukba visszahúzódkó embereket is.

Lám, Pál is abbahagyta a zsinagóga látogatását, legalábbis Korinthusban –

és házaknál tanította tovább Isten igéjét, személyes kapcsolatokra törekedett és Isten megáldotta szolgálatát.

Hol vannak Isten népének tagjai? Közöttünk, körülöttünk. Fáradt hitű kereszténynek, vagy eddig hit nélkül élő „pogányok”. Nehezen nevelhető gyerekek és felbomló családok. Rideg mindennapok, eltűnő mosoly, egzisztenciális félelmek, növekvő feszültségek. Igaza van Shakespeare-nek: „*Ha az embernek többet, mint mire szüksége van, nem adsz...*” Maradnunk kell tehát és adni azt, amink van, mert kaptuk.

2. A második kérdésünk: mindezt hogyan?!

Milyen új formák, keretek, szervezések segíthetnek munkánkat? Nemrégien egy egyházi gyűlésünkön így fogalmazta egy résztvevő: *menedzser-típusú lelkészekre lenne szükség!* – Az ügyes szervezés, a modern technika felhasználása, a megszokott formák megváltoztatása lenne a megoldás?

Gyermekkorom óta csodálom és irigylem a bibliai Jónást. Vajon hogyan csinálta, hogy amikor nagy kitérők után eljutott Ninivébe, úgy tudott prédikálni, hogy megtért a nagy város?! Volt valami titokzatos módszere, vagy olyan csodálatos szónok volt, hogy szava futótűzként terjedt el a városban? – Aztán rájöttem, hogy ez nem így történhetett, hiszen maga Jónás volt leginkább meglepve szolgálatának eredménye miatt. Inkább azt hiszem, hogy Isten mentő szeretete volt a döntő tényező, ami miatt Ninive megtért és megmenekült.

Természetesen szolgálatunk eszközeiben és körülményeiben igyekeznünk kell lépést tartani korunkkal és minden

jó lehetőséget felhasználni. De ez önmagában még nem lenne elég!

Kellenek az „*álmok*” is, amelyek Isten gondolatait közvetítik, melyek imádságainkra adnak feleletet. Isten ma is adhat nekünk ilyen álmokat, melyek felráznak, bátorítanak, elköteleznek. Száraz tapasztalataink, kialakult realitás-érzékünk inkább a lassú apadást, a jövő szűköségét indokolná, erőtlen gyülekezetek összevonását, a számszerű adatok revidálását. Mindez azonban nem szünteti meg a tényeket: a statisztika törvénye alapján Budapesten 60–80 ezer evangélikusnak kell élnie, akkor is, ha mi ennek csak kis részét érjük el! De *Isten mentő szeretete ma sem kisebb, mint Ninive esetében volt.* Legyenek hát imádságaink és álmaink! Ez az ügy nemcsak a mi ügyünk, maga Isten fáradozik és munkálkodik egyházainkon és gyülekezeinken keresztül is.

Így kellene élnünk a lehetőségekkel városrészeink közéletében, a médiák kínálta lehetőségekkel, a hitoktatás, a kórházi szolgálat és minden egyéb területen. Templomainkban és azokon kívül hiteles szavakkal, jó igehirdetésekkkel, méltó magatartással. A divatok és áramlatok ideje hamar lejár. Isten üzenetének időszerűsége megmarad.

Mindezekben fáradozzunk együtt gyülekezeti munkatársainkkal, presbitereinkkel, az ifjúság tagjaival. Legyen helye gyülekezeteinkben az őszinte beszélgetésnek, a segítő szeretet gyakorlásának, a különböző vélemények meghallgatásának, az egyházi zenének, az egymásra figyelés és a közösség megélése erősödésének, ökumenikus kapcsola-

taink és közös szolgálataink ápolásának és gazdagításának.

„*Mit ér a piacon a lélek?*” – tette fel a kérdést a politikai-filmrendező. Sokat, nagyon sokat, mindent! Legalábbis annak a szülősgazdának, aki Jézus példázatában még az alkonyati órában is kimegy a piacra, hogy felfogadja az ott várakozókat. Bár emberi szemmel nem lehetett látni sem Ninivében, sem Korinthusban, sem Budapesten, hogy mennyien várnak a hívó szóra, fiatalok vagy idősek, tetterőtől duzzadó vagy terhektől megfáradtak, de Isten tudja és nem akarja, hogy bárki is céltalanul ácsorogjon, miközben múlik a kegyelem ideje.

Meghallani és továbbadni a hívó és bátorító isteni szót – ez a jelenünk és jövőnk legfontosabb feladata.

Amikor esperesi szolgálatomat Isten segítségével megkezdem, kérem az elmúlt öt évben is hűségesen szolgáló felügyelőtársam további segítségét, az egyházmegyei presbitérium felelős szolgálatát, lelkésztársaim és a gyülekezetek további bizalmát, támogatását, püspökömmek és az egyházvezetőségnek jóakarátát, a szeretett farsori gyülekezetem szeretetét. Istennek adok hálát e szolgálatban közvetlen elődömmek, Bolla Árpádnak mindig a békességet kereső hűséges szolgálatáért és kérem Istent, áldja meg a braziliai magyarok között végzendő munkáját.

Adjon Isten nekünk új álmokat és távlatokat, hogy soha el ne meneküljünk a szolgálat elől, hogy soha ne érezzük hiábavalónak azt, amit Ő meg akar áldani.

Szirmai Zoltán

Országos papné csendesnap

Országos papné csendesnapot tartott egyházunk ebben az évben is március 25-én a Bp. Deák téri gimnáziumban. A több mint 100 főnyi jelenlévő között erdélyi papné testvérek is szép számmal voltak. A nyitó áhítatot Szabóné Mátrai Mariann, a záró úrvacsorai igehirdetést Sárkányné Horváth Erzsébet tartotta. A két elhangzott előadást vázlatban hozzuk, hogy azok is ismerhessék, akik nem lehettek jelen. Mindkét előadás közös témája ez volt: Életforma, hivatás vagy foglalkozás-e a papnáság? – Aktuális egyházi kérdésekről Szebik Imre püspök szólt, papné-sors Erdélyben címen Kovács Erzsébet tartott tájékoztatót. A csoportmegbeszéléseken nagyon sokrétű hozzászólás hangzott. Közös véleményként azzal a kéréssel fordultak a papnék egyházunk vezetéséhez, hogy jövőre is rendezzenek hasonló alkalmat, esetleg nem Budapesten, hanem az ország egy másik pontján.

DR. FRENKL SZILVIA (vázlat):

Életforma, hivatás vagy foglalkozás-e a „papnáság”?

Válaszom: mindhárom

Küldetéssel járó hivatás, ahol a társulszegődés elkötelezettséget jelent.

Az elmúlt negyven évben ez hősiességet, sok lemondást, megaláztatást is követelt.

Manapság: nagy társadalmi kihívás,

új, összetettebb a helyzet, más tartalommal is meg kell tölteni a papné „szerepkört”,

3 féle „papné” státusz: – 1. ha papné „főállásban”

– 2. ha lelkész és papné

– 3. ha van civil állása és papné.

Mint foglalkozás:

Bizonyos ismerete a Bibliának, a gyülekezeti munkának, a hitoktatás módszereinek.

Az életforma és az elkötelezett hivatás összefüggése: csak akkor tudja ezt az életformát jó szívvel csinálni, ha elkötelezett, ha „alárendelődik”. Ha úgy nézi saját sorsát, hogy párjával együtt alkotnak egy „lelkészházaspárt”.

Nem atomokban, hanem molekulákban való gondolkodás a protestáns, vagy görögkatolikus lelkészi munka.

Hogyan tölthető be a papnáság?

A legfontosabb talán a párválasztás! Hogyan „tanulható” meg a papné szerep?

Belső azonosulás és a kellő magatartás megtanulása.

A papné eszményképe, mint minden eszmény, részét képezi az adott társadalmi valóságnak. Ez normákból, óhajokból és eszmékből áll össze, nem kötött megvalósuláshoz, és mégis a való-

ságról szóló mintaképzés. Éppen ezért hordoz készen kapott, régből hozott értékeket, amibe beleszületünk. És kiegészül a mindenkori jelen eszményeivel is.

A papné is csoporteszményből alakul ki. Egy csoport tagjai lényegében azonos módon ítélik, fogalmazzák meg az ideálképet és az ideálhoz való viszonyukat.

Az ideális modell, papné minta, a múlt megőrzése és a jövő kihívásainak való megfelelés is.

Ideális, ha megőrzi a múlt értékeit, de megtelíti a jelen és a jövő várakozásainak teljesítésével is.

Ahhoz, hogy valaki ilyen modellként tudjon élni, kell hogy legyen példaképe és kell, hogy saját értékrendszerét állandóan munkálja.

Az azonosulás folyamata belső utánnal jár együtt.

Az azonosulás lényege: Az érzéseknek, gondolatoknak, magatartásmódoznak a beleélésen alapuló átvétele.

Az utánnal az azonosulásnak egy része.

Lehet formális, külsődleges is, amikor az utánnal *magatartás-elem* kezdetől fogva független a mintát adó személy minden más vonásától. Az azonosulásból eredő utánnal viszont sohasem független.

Az utánnal azt jelenti: ezt vagy azt ugyanúgy akarom tenni, mint a modell, akit utánnal.

Az azonosulás pedig azt, hogy *olyan* akarok válni, mint a modell.

Minél hitelesebb, igazibb a modell viselkedése, annál alkalmasabb azonosulási mintának.

Az azonosulás eredete: gyerek-szülő kapcsolat. A gyerek előtt nem a szülő valóságos képe lebeg modellként, hanem az a kép, melyet a szülők önmagukról vágyaikban kialakítanak és sugallnak.

Az azonosulás 2 fő formája:

1. A *tiltó* felettes énen keresztül kialakult azonosulás

2. Az *én-ideálon* alapuló azonosulás. „Olyan akarok lenni, amilyen a szüleim szemében szeretetre méltó, dicsőretre érdemes”.

Az ideális énkép az, amit a szülők a gyerek megítélése, tapasztalata szerint szeretettel jutalmaznak. Ez az azonosulás tartósabb és teherbíróbb.

A papné mint modell a gyakorlatban

Honnan tudja a papné, milyennek kell lennie?

A papné *hivatás* összetettsége.

Családból, szülőktől „eltanulása”. Ennek híján a gyülekezetből, lelkész-felkészítőtől. Falun könnyebb a tapasztalatszerzés. Szerepbizonytalanságok. Tanítani kellene és felkészíteni a menyasszonyokat!

A sokszínű szerepkör: A lelki teherbírárs – a férj és a gyülekezet lelki terhei, a személyi konfliktusok lecsapódása. Rivalizálások, ha több lelkész van együtt. Lojalitás a lelkéssel, – aki a férj! Fontos a hasonló indíttatás, hogy egy „nyelvet”, beszéljen a férjével.

A férj hivatása, a gyülekezet és a család feszültsége.

Prioritások – „a család vagy a gyülekezet a fontosabb”?

Az életforma másága: a hétvégék eltérő rendje.

Papné és az ünnepek összetett kötelezettségei.

A kitérített, „átlátható” otthon: minden a gyülekezet és a falu szeme látára történik a lelkészcsaládban.

A „hibátlan” családi élet – lelkészcsaládra irányuló *irreális* elvárások.

A „hibátlan” gyerekek! – vallásosságra nevelés, elvárások a gyerekekkel szemben, ennek megterhelő jellege.

Jobbik énünket akarjuk látni a papnéban!

A papnék önismerete!

A túl magasra tett mérce a lelkészcsaládban.

A családban a lelkész, mint apa, az apa-szerep konfliktusa.

A papné és a gyülekezet szellemének alakítása.

Hogyan tud megújulni a papné? A kisközösségi együttlétek ereje.

Papné és gyülekezet: hogyan lehet vezetőmodell a fiatal, máshonnan oda-kerülő papné?

Kapcsolatok – ismeretek szerzése, normák átvétele és normák fokozatos átalakítása! Ez csak akkor lehetséges, ha belülről történik.

A papné nem szegődhet el egyetlen kegyességi irányzat felé sem. Neki nyitottnak kell lennie, hogy ne hanyagolja el a gyülekezet többi részét, ha egy csoport lelkéze a pap, a papné legyen befogadóbb.

„HÍD szerep” a pap és a gyülekezet között.

*

DR. HAFENSCHER KÁROLY:

A realitások talaján állva kívánok szólni Testvéreimhez, sem angyaloknak, sem ördögöknek nem tekintem hallgatóimat, hanem *Krisztusban Testvéreimnek*. Segítségnyújtás kíván lenni mondanivalóm, egy teológus szava, egy „gyakorló férj” beszélgetést bevezető néhány gondolata. Bizonyos értelemben mégis elfogult vagyok, hiszen 3 jó papné él és szolgál családjában.

1. *Meglehető zürzavar uralkodik ebben a témában.* Már a terminoló-

gia is szokatlan: „papnéság”. Van papné, van papnő, de „papnéság”, mint absztrakt fogalom megnevezése szokatlan.

Ilyen szó nem szerepel egyetlen szótárban sem. Mégis így kérték és fogalmazták meg a témát – *lelkészfelelőségekről kell beszéljen elsősorban.*

2. *Szavaimat motíválja az esetek különbözősége,* itt valóban nem lehet uniformizálni, minden kázus más, minden papcsalád egy kissé más, körülmények, családi háttér, kegyességi típus, gyermekek száma, foglalkozási lehetőségek szerint (pl. valaki kénytelen más szakmában dolgozni, mert helyben nincs munkalehetősége saját szakmájában). Vannak boldog és boldogtalan papcsaládok, vannak szétvált házasságok, látszat-házasságok, vannak papcsaládban is botrányok, máshol meg pokollá vált az élet nagyobb botrány nélkül is, esetleg radikálisan előkerült, hogy mégsem angyal a házasság, mint esküvőkor gondolták (Máshol nem ismerem erdélyi papné testvéreim életsorsát közelebbről, s jó hogy erről hallunk majd beszámolót.)

3. *Témánk kibontásában nem segít a Szentírás közvetlenül.* Az OSZ-ban nem volt a maihoz hasonló papi szolgálat és papcsalád – az *Újszövetségre figyelve,* meg kell állapítanunk, hogy *Jézus nem volt pap,* az apostolok sem. Inkább számított antiklerikális mozgalomnak az első idők kereszténysége, mint egy régi értelemben tekintett papi mozgalomnak. Új helyzet alakult ki a Reformációban, sok romlottság után, bár nem ez volt a fő kérdés. *Luther* azzal is visszaadta a házasság becsületét, hogy természetesnek tartotta a papok nősülését, rendet teremtett, ugyanakkor sok támadási felületet is nyújtott az ellentáborban.

Sok derék papcsaládot ismerünk reformátori egyházainkban itthon és külföldi egyházakban.

A 20. sz. vége egyáltalán nem sematizálható, mint ahogyan az egyház közéleti helyzete és szerepe is vadonatúj.

4. *A Krisztus-követés modellje segít.* A *Nachfolge* fogalma és gyakorlata (Bonhoeffer) megjelöli életformánkat: hogyan lehet Jézus Krisztust követni egy bonyolult, szekula-

rizált, nagykorú és mégis oly sok mindenben infantilis világban? Ez kérdés a papcsaládban is.

5. *Hozzáállásomat nem rejtem véka alá.* Tisztelgek az egyház névtelen katonái előtt! Tudom, hogy úgysem elég a diagnózis, terapia kell, sőt mobilizálás és felkészítés erre a fontos szolgálatra, de nem elég itt tudni, empathia, szünpathia, sőt compassio kell. Nem vagyok sem optimista, sem pesszimista a „papnóság” kérdésében sem. A possibilizmus híve vagyok (Lenart Koskinen), ami azt jelenti, hogy napon-ta adódnak lehetőségek, amikkel komolyan szembe kell nézni és amikben meg kell kísérelni Jézus Krisztus követését. A papné szolgálata *jelzésértékű* lehet egész egyházunkra nézve a jövőben.

6. *Minden képtelensége ellenére valós életforma a „papnóság”.*

Nagyrészt készületlenül éri azokat, akik belekerülnek. Teológián nincs ilyen tárgy, Teologus Otthonban sem igen kerül elő. Sorszerűen kerülnek nőtestvéreim bele ebbe a „szerepbe” s van, aki később már hivatást is felfedez benne. Vannak buktatók, kétségtelenül: rajongásveszély, robbanásveszély, sok keserűség, Istenre hárított felelősség.

Foglalkozás, második műszak, mellékfoglalkozás – ilyen témákról a második világháború óta egyházi sajtónkban is találunk írásokat (Várady Lajos, Hafenschér Károlyné). Sok az összekoccanási lehetőség; pl. nincs weekend egy papi házban. „Szép nyugodt hétvégét kívánok” – gúnyolódásnak hangzik papi körökben.

7. *Nevezzünk meg néhány típust, hadd legyen valóban életközeli,* amiről beszélünk.

A) *Odaadó papné.* Férje szolgáltatáért feláldozza magát, karrierjét, vállalja sokszor a segédmunkás szerepet diplomával is, segít hitoktatásban, háttérben marad – mindent a gyülekezetért!

B) *Közömbös papné* „Más a Te dolgod és más az enyém. Két külön világ, nem zavarjuk egymás köreit” (német és skandináv példák manapság...)

C) *Ellenséges papné.* Más lelkiesség, más értékrend, családi háttér, szokások. Speciális „féltekenység” a Krisztus menyasszonyára: a gyülekezetre!

D) *Dirigáló papnék.* Nemcsak beszélőnek, hanem kontrollálnak is. Tanácsot adnak, számon kérnek, s lehet a „gyülekezet réme a Nagytiszteletű asszony”. Félreértett közéleti szerepmegélés. Idetartozik a peda-

gógus papné is, aki férjét is, munkatársait is gyermekként kezeli...

8. *Különleges helyzetek* A papné férje is pap. Egyet vár és két papot kap a gyülekezet... A papnő férje nem pap, más foglalkozása van (esetleg Gyeseen van felesége helyett). Egyedül maradt papnő – önhibáján kívül... Egyedül maradt papné – mert otthagyta a férje, esetleg éppen hivatása miatt, esetleg özvegyen maradt.

9. *Kiütkeresés a mai feladat.* Tudatosítani, megérteni a helyzetet, újra beleszeretni az adott pozícióba. Olyan kihívás ez, amire válaszolni kell...

10. *Egymáson segíteni lehet és kell is.* „Veled együtt térdel és imádkozik az egész kereszténység” vigasztalta magát és másokat Luther... A gyülekezet, az egyház közössége mindig *segítő közösség* is. Az egyházmegye LMK-ja, az ország evangélikussága *együtt felelős* az evangélikus papnékért. Észre kell venni, hogy ebben a vonatkozásban is kitérőnyű a forgalom az egyházban: tudunk *adni* és szabad *elfogadnunk* is. Segítséget, tapasztalatot, jó tanácsot. A „papnóság” problémáit nem lehet elméletileg megoldani, csak a mindennapi egyházi gyakorlatban...

DR. SÓLYOM JENŐ:

Felügyelői jelentés

a Déli Egyházkerület Presbitériumának 1995. április 28-i ülésén

Tisztelt Egyházkerületi Presbitérium!
Kedves Testvérek!

Az egyházkerületi presbitériumban elhangzó jelentések egyszerre szólnak mindig a múlttól és a jövőről. Beszámolnak az elmúlt félév néhány eseményéről és próbálnak előre is tekinteni. Az alkalomtól függ, hogy melyikre kerül a nagyobb hangsúly. A tavaszi ülésén a felügyelői jelentés fontos része szokott lenni az előző évről készült egyházközségi népmozgalmi, egyházi szolgálati és gazdasági jelentések összesítésének értékelése. Az idén ez részben elmarad, majd az őszi ülésen kerül igazán szóba. Ennek elsőrendűen az az oka, hogy az adatszolgáltatást kérő – a püspöki körlevéllel együtt kiküldött – ívek a szoká-

sosnál valamivel később kerültek postázásra, így a március 15-i határidő nehezen volt tartható. Egy egyházmegye kivételével, ha késve is, végül megérkeztek a kitöltött ívek. Az utolsó rész e héten, három napja érkezett, így az addigra az országos irodán elkészített összesítésbe ezt már nem sikerült beilleszteni. A jelentéshez mellékelt összesítés így nem teljes, ezért korai lenne elemző összehasonlítást tenni az előző évek adataival. Az őszi cikluszáró presbitériumi ülés és közgyűlés így arra is alkalom lesz, hogy az elmúlt év adatait az egész ciklusra vonatkozó számokkal együtt vizsgáljuk.

Az eddigi adatok alapján azonban már most két megjegyzést kívánok tenni. Több egyházközségi lélekszámokra vonatkozó adatok pontosan

azonosak az egy évvel ezelőtti megadottakkal. Ez nyilvánvalóan azt mutatja, hogy a választói névjegyzék nincs karbantartva, nincs évenként felfrissítve. A zsinat az eddiginél nagyobb szerepet kíván adni az egyházközségi közgyűléseknek. Ennek azzal kell együttjárnia, hogy komolyabban vesszük az egyházközségi tagok nyilvántartását is.

A másik észrevételem az, hogy az egyházközségeknél a hívektől származó összes bevétele az elmúlt évben lényegesen kisebb mértékben növekedett, mint amit az infláció kompenzálása megkövetelne. Míg az árak emelkedése húsz százalék körül mozgott, a hívek adakozókészsége vagy képessége ezzel nem tartott lépést. A bevételek növekedése inkább csak tíz száza-

lékot ért el. Pontosabb adatokat erre vonatkozóan is majd csak ősszel tudok adni, de már most szükségét érzem felhívni erre a figyelmet, mert félok, hogy ez a tendencia erősödni fog a jövőben.

Néhány esperes vagy egyházmegyei felügyelő sok energiát fektetett abba, hogy összesítse az egyházmegye adatait. Köszönöm fáradozásukat, de nem várjuk el ezt egyikőjüktől sem. A mellékelt táblázatokat az országos egyházi irodán állították össze első próbaként. Jövőre talán még egyszerűbb lesz a feldolgozás.

Jelentésemben ezután néhány aktuális ügyről szólok.

Az egyházkerületi bíróság megalakulása és a rehabilitációk kérdése

Legutóbbi ülésünkön tárgyaltunk az új zsinati törvénynek megfelelően megválasztandó egyházkerületi bíróság összetételére tett javaslatokról. Az egyházkerületi közgyűlésen történt meg a választás. A 12 tagú egyházkerületi bíróság ez év tavaszán alakult meg formálisan is, amikor tagjai esküt tettek, s megválasztották a társelnököket. Az egyházkerület bíróságának lelkészi társelnöke ifj. Detre János váci lelkész, nemlelkészi társelnöke pedig dr. Török Zoltán budapesti ügyvéd lett.

Az egyházkerületi bíróság az ún. „hatalmi ágaknak”, a zsinaton annyiszor hangoztatott szétválasztása szellemében az elnökségtől vagy a presbitériumtól függetlenül tevékenykedik, még időnkénti beszámolás sincs a törvényben előírva. Úgy gondolom, célszerű lenne ezen változtatni, hiszen nem jelentene beleszólást a munkájukba, ha a bíróság tagjai egy ciklusban egyszer vagy kétszer beszámolnának az őket választó közgyűlésnek arról, milyen ügyekkel foglalkoztak.

Itt most nem ilyen beszámoló következik, ez nem feladatom, mégis szólnom kell egy ügyről, mely közvetlenül érinti az egyházkerület presbitériumát is.

D. Ordass Lajosné, egyházkerületünk néhai püspökének özvegye, az 1958. és 1990. között törvénytől alkalmazott joghátrányok semmissé nyilvánításáról szóló zsinati törvény előírásának megfelelően kérte a bíróságtól férje rehabilitálását, annak bírói ítélettel történő kimondását, hogy a Déli Egyházkerület Tanácsának 1958-

ban hozott határozatait, melyekkel Ordass Lajost püspöki szolgálatának folytatásában megakadályozták, püspöki tisztségéből eltávolították, törvényellenesek és érvénytelenek.

Ez a rehabilitációs bírósági ügy azért tartozik a presbitériumra, mert a törvény 2. § 3. pontja értelmében („A keresetet az ellen az egyházkormányzati szerv, illetve annak jogutódja, mint alperes, ellen lehet előterjeszteni, amelyik a joghátrányt alkalmazta.”) D. Ordass Lajosné a keresetet a Déli Evangélikus Egyházkerület Presbitériuma ellen nyújtotta be. A kérelem első bírósági megbeszélése után az egyházkerület elnöksége olyan levelet kapott a bíróság társelnökeitől, melyben felszólítanak, hogy a kereset ellen érdemi alperesi ellenkeresetet terjesszünk elő. Bizonyára megérti a Tisztelt Egyházkerületi Presbitérium a megdöbbenésem, hogy a bíróság – a zsinaton elfogadott törvényünk értelmében, melynek vitájában magam is részt vettem – D. Ordass Lajos püspök rehabilitálásának ügyében engem, mint egyházkerületi felügyelőt alperesként, más szóval vádlottként szólít meg, s kér tőlem ellenkeresetet.

Jelentésem mellékleteként megtalálható az egyházkerületi bíróságnak írt válaszuk. Itt most csak azt szeretném kiemelni, hogy „*érdemi alperesi ellenkeresetet nem kívánunk benyújtani, ... ugyanis ez annak az elismerését jelentené, hogy jogviszály van D. Ordass Lajosnak, egyházkerületünk néhai püspökének özvegye és az Egyházkerület Presbitériuma vagy annak Elnöksége között D. Ordass Lajos rehabilitációját illetően. ... magunk is azt kérjük a T. egyházkerületi Bíróságtól, ... ítéletileg is nyilvánítsa ki, hogy azok az intézkedések, melyeket Darvas József felügyelő és Koren Emil esperes elnöklete alatt a Déli Egyházkerület Tanácsa 1958. június 24-én foganatosított, törvénytől és semmissé, az ahhoz kapcsolódó joghátrányok érvénytelenek.*” Ugyanakkor kértük a bíróságot, hogy ítélete indoklásában említse meg a jelenlegi presbitérium 1990. május 17-i Nyilatkozatát és határozatát, melyekkel, bár nem törvényileg szabályozott formában, de elhatárolta magát az 1958. évi intézkedésektől.

Remélve, hogy a bíróság által meghozandó ítélet véglegesen lezárja D. Ordass Lajos jogi rehabilitációjának kérdését, amit öt évvel ezelőtt szeretnünk volna elérni, számomra továbbra

is kérdés marad, vajon az ún. rehabilitációs törvény hatálya alá eső ügyekkel kapcsolatos bírósági eljárásokat nem kellene-e másképpen szabályozni.

Átvilágítás

Jogi, de más természetű ügy az ún. átvilágítás. Még 1993-ban határozta el az egyházkerület presbitériuma, hogy kollektíven vállalja és kéri az ún. átvilágítást, a múltjával kapcsolatos vizsgálatot. A parlament által elfogadott törvényben benne volt az, hogy bizonyos körben egyházi személyek és testületek is kérhetik átvilágításukat, mégha az nem is kötelező számukra. Dr. Boros Péter, az egyházkerület nemrég megválasztott ügyésze járt el az ügyben. Amint a mellékelt feljegyzésből kiderül, az Alkotmánybíróság javasolta az átvilágítandók körének újraszabályozását, ebbe belevonandónak javasolva bizonyos egyházi tisztségek betöltőit is. Amíg ez a törvénymódosítás meg nem születik, ebben az ügyben nem léphetünk, ami valószínűleg azt jelenti, hogy erre a presbitériumra az átvilágítás már nem is történhetik meg.

Az iskolák problémái

Az iskolákról szóló beszámolók az őszi ülésen esedékesek. Két kérdésről szeretnék mégis szólni, melyek foglalkoztatnak. Az egyik a két budapesti evangélikus gimnázium együttműködési lehetősége azért, hogy minél több evangélikus gyerek juthasson be ezekbe az intézményekbe. Jelenleg még mindkét iskolába az általános iskola negyedik vagy nyolcadik osztálya után lehet bekerülni. Idén összesen három-három osztály nyílik mindkét korcsoportnak, ami 180–200 gyerek felvételét teszi lehetővé. Mindkét iskolában sokszoros volt a túljelentkezés, bár arról nincsenek adatok, összesen hány gyereket érintett, ha levonnánk a ketős jelentkezéseket. Tény, hogy a Deák téren a kilencedik évfolyamra felvettek „tisza evangélikus” osztályt fognak alkotni. Bár a fasori két osztályba csak mintegy hetven százalékos az evangélikusok aránya, végülis ősszel a két iskolában összesen közel nyolcvan evangélikus gyerek iratkozhatik be a kilencedik évfolyamra.

Egészen más a helyzet az ötödik évfolyamra felvett kis elsősöknél. A

Deák téren a most felvetteknek mintegy 85 százaléka evangélikus. A Fásorban azonban ez csak harminc százalék. Mi várható ezután? A jelenlegi tervek szerint a fásori gimnázium hamarosan teljesen átáll a nyolcosztályos képzésre, megszüntetve a négyosztályos tagozatot. Ha ez bekövetkezik, akkor Budapesten mindössze egy osztálynyi evangélikus gyereket vehetünk majd fel az általános iskola végén, amikor már könnyebben engedik el a gyerekeket a város másik feléből, vagy kollégiumba vidékről. Kik fogják akkor megtölteni azokat a kollégiumokat, melyekre annyit áldoztunk? A Deák téri iskola igazgatótanácsának kérését továbbítottam az országos elnökséghez, hogy kérje fel a két budapesti iskolát a felvételik összehangolására. Az Országos Presbitérium március 3-i ülése egy ilyen értelmű ajánlást el is fogadott, az egyeztetés azonban eddig nem sikerült. Minthogy mindkét iskola egyházkerületünkben van, s jelen van a két iskola igazgatótanácsának elnöke is, fontos lenne, hogy az egyházkerületi presbitérium is foglalkozzék ezzel a kérdéssel.

A másik ügy a békéscsabai gimnáziummal kapcsolatos. Az igazgatói tisztségre egy pályázat érkezett, Nánai Lászlótól, aki korábban egy évig már vezette az iskolát megbízott igazgatóként, majd egy év gondolkodási időt kért. A kérdés elsősorban az volt, hogyan egyeztethető össze a szegedi egyetemi tudományos pálya és a békéscsabai igazgatóság. Én a magam részéről örültem volna, ha egyértelmű döntéssel az igazgatóság kapott volna elsőbbséget, azzal, hogy természetes módon meg kell adni a lehetőséget a szegedi tudományos munka folytatására másodállásban. Ehelyett Nánai László főállásban kíván a JATE-n maradni, bár Békéscsabára költözne családjával. Kérem a presbitérium véleményét, tanácsát erről, mert az országos presbitériumban kell majd döntőnk az igazgatótanács és a tanári testület véleményének meghallgatása után.

Egyházunk a mai társadalomban

Az elmúlt években sokszor beszélünk erről. Most két dolog miatt érzem újra aktuálisnak. A majdnem egy év óta hivatalban lévő szociál-liberális kormány szigorúan őrzi a látszatot,

hogy semleges egyházi ügyekben, nem változtatott azon a rendezés, ami alapján az egyházak költségvetési támogatáshoz jutnak. Hallatszanak azonban olyan megjegyzések: örüljenek az egyházak, hogy rájuk nem vonatkoznak a költségvetési kiadásokat megkurtító intézkedések. Éppen elég az, hogy az erre az évre kapott költségvetési támogatás nominálisan azonos a múlt évével. Jövőre sem várható több, s az infláció hamarosan kicsivé zsugoríthatja a költségvetésből kapott összeget. Az egykor államosított egyházi ingatlanok tulajdonjogának rendezésével kapcsolatban egy éve nem született döntés. Illetékes államtitkár híján a bizottságot nem hívták össze. Nem tudni még, mikor és milyen formában újítják fel a tárgyalásokat. A megszorítások tehát közvetlenül is érintik az egyházakat.

Következésményeiben ennél még súlyosabb az a sokkhatás, ami híveinket és általában az egész magyar társadalmat érte a másfél hónapja bejelentett intézkedésekkel. Nem feladatunk az okok elemzése, ezzel óhatatlanul pártpolitikai színezetet kapna a vita, a következményeké viszont igen. Nem a jövőjét kockáztatja, éli-e fel az a nemzet, mely – különösen olyan időben, amikor egyébként is öregszik és fogy a lakosság, amikor a gyerekeket nevelő családok vállára az átlagnál nagyobb terhek hárulnak – a családoknak, a gyerekeknek szánt összegeket vonja meg, a gyerekek nevelését, iskoláztatását teszi nehezebbé? *Nem tartozik-e az egyház küldetésébe, hogy ebben, nem mint gazdasági, hanem erkölcsi kérdésben hallassa szavát, figyelmeztessen a veszélyekre?*

A ciklusváltás előkészítése

A jelenlegi presbitériumot 1989 végén választotta meg az egyházkerületi közgyűlés, tehát ősszel jár le a mandátum, zárul a ciklus. A tervek szerint november 17-én, pénteken lesz a presbitérium utolsó ülése, november 18-án szombaton pedig a közgyűlés. A hatéves munka értékelésén túl akkor kell majd megválasztani a püspök és az egyházkerületi felügyelő kivételével az egyházkerület tisztségviselőit és presbitereit.

Bár addig a zsinat még két ülészakot tart, elképzelhetetlen, hogy az egyházkerülettel kapcsolatos új tör-

vény, mely még az általános vitánál tart, elfogadásra kerüljön. Nagy szomorúságom, hogy a zsinat negyedik éve végén még csak itt tartunk, és ezért az 1966-os törvény alapján kell ennek a tisztújításnak megtörténnie. Egyrészt az egyházkerületi felügyelői tisztségben is új választást tartanék helyesnek a ciklusváltáskor, másrészt az sem világos, kitölti-e a megválasztandó presbitérium a mandátumát, vagy a zsinat időközben teljes tisztújítást rendel el.

Az előkészítés módjában azonban szabad a kezünk. Ezért javaslom, hogy a választások előkészítésére – az eddigi, törvényileg nem szabályozott szokásoktól eltérően, abban az irányban gondolkodva, amerre a zsinat haladni látszik – ma küldjünk ki egy jelölőbizottságot, mely a novemberi közgyűlés számára az ajánlást megtenné.

A feladat nehezebbik része az, milyen megbízással látjuk el ezt a bizottságot. Az egyik lehetőség az, hogy csak a jelenleg érvényes törvénykönyvet vegyék alapul, és így tegyenek javaslatot a tisztségviselőkre és a presbitérium tagjaira. A másik lehetőség, hogy amennyiben addig a zsinaton előrelépés történik az egyházkerületi presbitérium összetételére és feladataira nézve, személyi javaslatokat úgy fogalmazzák meg, hogy az összetételben arra is figyelemmel legyenek. Az egyházmegyénél például az új törvény szerint a tisztségviselőkből álló testület lesz a presbitérium, de a tisztségviselők köre bővül a jelenlegihez képest a gazdasági, ifjúsági, katechetikai, missziói felelőssel. Nem lesz tehát olyan presbiter, akinek ne lenne meghatározott feladata. Lehet, hogy az egyházkerületnél is ez a javaslat kerül elfogadásra; lehet, hogy inkább a maihoz hasonló testület marad. Kérdésem, s ebben kérem a Tisztelt Presbitérium véleményét, melyik változatot javasolják?

Ezt a bizottságot esetleg azzal a feladattal is megbízhatnánk, hogy gyűjtsék össze a presbitérium jelenlegi tagjaitól, illetve azoktól, akiket a következő ciklusra tisztségviselőknél vagy presbitereknek javasolnak, véleményüket, javaslatukat arról, még milyen feladatokkal kellett volna vagy kellene foglalkoznia a presbitériumnak, hol kellene változtatni az ülések jelenlegi menetén addig is, amíg az új zsinati törvény el nem készül.

Kérem jelentésem elfogadását.

Márk evangéliuma

– Gyermekbiblikori vázlatok (Befejező rész) –

V. KICSODA JÉZUS?

22. Hitvallás és kereszthordozás

Mk 8,27–37



I. Általános megjegyzések:

Az evangélium sok Jézus felátadása előtti eseményt mond el. A bizonyágtételek már magukon viselik a Húsvét bizonyosságát, ha Húsvét előtti eseményről van is szó (vö. pl. Jézus megdicsőülésének történetével). Húsvét fényét hordozzák.

Jézus – tanítványaival Cézárea

Filippi környéki falvakban... Hermon – Jordán-forrás. Cézár = császár... Fülöp = Filippi. Pogányok lakta vidék. A választott nép kinyílik a világ felé.

Egyre közelebb vagyunk Jézus halálához. Erre egyáltalán nem számítanak a tanítványok. Jézus elkészíti tanítványait a szerintük elfogadhatatlanra. Mi a hír órája? – Hallja a különféle válaszokat. És ti? – Péter: „Te vagy a Krisztus”. És igazat mond Péter. Jézus valóban a Krisztus! De a kérdés az: Mi lesz a sorsa? Ha majd az lesz a sorsa, ami lesz, mint mondanak majd akkor? – Jézus szavai Jézus tanítványait Jézus halálára készítgetik.

Ószövetségi szempontból hogyan kell látni Isten küldötét? Az ószövetségi válasz kétféle: a Krisztus majd a király lesz. A király képzetében a hatalmat, az uralkodást látta a nép. Győzelmet a rómaiak fölött. Dávid országának ismételt fölállítását. A Messiás csak győzhét, csak hatalmas lehet, hiszen csak győzelmes királyként állíthatja fel őt Isten. (Harc, küzdelem, öldöklés, győztes kimenet: mindenki őket fogja szolgálni! – Vö. Zebedeus-fiak.)

A másik – inkább a prófétai gondolkodás világából, az ún. deutero-ezsaiási És 53-ból származó Krisztus-kép, ahol a szenvedés a fő gondolat: ez által szabadítja meg a Messiás az ő népét. Itt volt az összeütközés Jézus és a tanítványai között. Ez a kétféle várakozás összeütközött. Azaz: „az Emberfiának sokat kell szenvednie...” Jézus ehhez egy másik nevet is választ. E névhez ugyanis a szenvedést kapcsolta. Amikor ezt megfogalmazza, a „kell”-t hangsúlyozza, mert Isten maga akarja ezt így. Az Isten szándéka, hogy Krisztus az Emberfia legyen!

Természetes, hogy a tanítványok ezt nem fogadják el. Péter azonnal tiltakozik, mert hitével és reménységével (és népevel is) ellenkezik ez. Dorgálja Jézust: rá akarja kényszeríteni, hogy úgy legyen Messiás, ahogyan azt a nép gondolja. Emiatt mondja neki Jézus: „Távozz! Sátán!” Vagyis nem Isten, hanem az emberek szerint gondolkodol. A fordítás pontosan: „eredj mögém!” Péter ugyanis Jézus *elő* akar lépni. Ne mellettem, se előttem. Mert az isteni „kell” útjáról akar letéríteni. Ebből az következik, hogy Jézus *mögött* nem lehet másképpen menni, csak úgy, amint Jézus teszi.

Kereszt-felvétel. „Az én keresztm”-nél az életünket a Krisztusért sújtó bajról van szó... Jézust követve, nem lehet az, aki lenni akarok. Le kell mondanom arról, aki lenni szeretnék (középpontom, érdekem, „számítok valakinek!”...) Aki a keresztjét hordozta, az csak előre tudott nézni. Ebből következik, hogy – keresztet hordozva – csak Jézust láthatom. Nem forgolódhatom/nézelődhetem. Nem lehet fontosabb nekem semmi Jézusnál. Naponta meg kell alázkodnom. Ha

lemondok az érdekemről, az életem lesz kérdéssé. De épen ez a lényeg!

II. Fő mondanivaló:

Jézus Isten akaratának engedelmeskedve, vállalta a keresztet. Mi is csak a keresztet vállalva követhetjük Jézust!

III. Tanítás:

Bevezetés:

Beszélgessünk a keresztről. A keresztet sokan viselik – díszként. Mások – hitvallásként. Templom mellett rezzenstelenül elmegyünk.

Moltmann írja: az előkelő római társaságban nem illett a keresztről említést tenni. A kereszt a rabszolgák kivégzési eszköze. A rómaiak Iránból vették át. A Capua és Róma közötti úton 6000 kereszt volt egy rabszolgalázadás után. Ma: tekintélyes, szent dolog.

Történet:

1. Jézus idegen vidéken jár. Alkalm adódik beszélgetés-re tanítványaival. A beszélgetés kezdete: „Mit mondanak az emberek...?” „És ti? Ti mit vallotok Jézusról – ti tanítványok?” Péter válaszol: „Te vagy a Krisztus” (Lelkesülten.) „Az Isten küldötte.” Örömmel követik. – Milyen jó, hogy akik követek, az a Krisztus!

2. Jézus megdöbben a tanítványait. Elkezd beszélni az Emberfia szenvedéseiről. Nem győzelemről – életről, hanem halálról, nem dicsőségről, hanem kivettetésről. Ekkor jön azal Péter: Urunk! Te tévedsz! Ez veled nem történhet meg! Jézus Pétert maga mögé küldi: „Távozz tőlem Sátán...” Azaz: ne akarj engem irányítani... Mögöttem a helyed! Különben a Sátán irányít téged.

3. Jézus a mögötte haladó Péternek, tanítványoknak, sokaságnak azt mondja, hogy akik őt követni akarják: ne spekuláljanak győzelemre, hanem a keresztet vállalják! Nagyon nehéz ez az út. Céltalannak látszik, de ígéret van rajta: azé lesz tulajdonképpen az élet, aki Jézusért elveszti. Mert föl kell támadnia. Ez az élet! A feltámadás!

IV. Beszélgetés:

Gyerekekkel – erről – beszélgetni nagyon nehéz. „Mennyi mindent nem szeretnétek?” Pl. játékban vesztesek lenni. (Manapság a gyerekek nem tudnak veszíteni. Kudarcot nem tudnak elviselni.) Jézus – látszólag – vesztes lett: kiteszítetták, megalázták; mégis Ő lett a győztes.

V. Aranymondás:

„Ha valaki én utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel a keresztjét, és kövessen engem.” Mk 8,34

23. Isten szeretett Fia

Mk 9,2–8 (9–12)



I. Általános megjegyzések:

Itt 6 napról van szó. A papok életében fölkészülési időt jelentett...

2Móz 24. Mózes ekkor rendeli el a szent sátor építését.

Hegy: talán a Tábor hegye.

Péter, Jakab, János: a legszűkebb tanítványi kör.

Magas hegy: valami rendkívüli dolog készül. 6 napi előkészület után e 3 tanítvány annak lesz a tanúja, hogy az a Jézus, aki ember, tkp. /valójában Isten világához is tartozik. Isten világa – mennyország – Isten országa ott van, ahol Jézus van. Körülvesz bennünket, de nincs módunk (láthatóan) észlelni... (Victor János)

Három tanítvány tanúja lesz annak, hogy a velünk járó Jézus Isten világának a része.

Építsünk 3 sátrat! Azaz: hadd maradjunk itt. A hit helyett a tapasztalati világban lenne jobb járni.

Megrettenésük: Isten világa mindig félelmetes. A felhő is mindig Isten jelenlétét jelképezi. Hang: „Ez az én... Reá hallgassatok!” A hitnek a világában a *hallás* adatott. (Nem a látás. Nem a tapasztalat. Nem a bizonyosság.) (Az utolsó lesz Jézus feltámadása: ez sosem lesz bizonyítható, csak bizonyosság-tétel témája.)

Döntő isteni üzenet: nincs itt még a látás ideje. Itt van Jézus, Őt hallgassátok! Ő – most – itt van és a tiétek!

Itt is hallgatási parancs hangzik el. De itt e parancs érvényessége is megvan: Jézus feltámadásáig van a határ.

II. Fő mondanivaló:

Jézus az Isten szeretett Fia – szavával – Isten világához kapcsol minket.

III. Tanítás:

Bevezetés:

Beszélgessünk arról, hogy a titokzatos dolgok mindig foglalkoztatnak bennünket: „milyen is lehet Istennek a világa?” Kiszínezzük a mennyországot – a mi gondolataink szerint. Jézus a legfontosabbat értésünkre adta, ami ezzel a világgal kapcsolatos.

Történet:

1. Jézus és három tanítványa egy magas hegyen van és itt váratlan dolgok kerülnek a tanítványok elé. Jézus itt nem a megszokott: fáradt, napsütött, kopott, hanem fényes ragyogás veszi körül – és ez is az a Jézus!

2. A megrendülésüket elmélyíti, amikor Mózes és Illés megjelenik és beszélget. (Mit tudtok róluk?) Mindkettőt elragadta Isten. Ezekkel van Jézus kapcsolatban.

Mózes – törvény.

Illés – próféták.

3. Mennyire más itt fenn lenni, mint lent. Lent szegényes. Itt: csábító ez a világ. Péter szeretné megőrizni. Mindent megtenne, hogy ez így maradjon: a *látás* helyén. Jézus kiábrándítja: ennek még nincs itt az ideje. Felhőből hang hallatszik: nagyon megijednek. Körülnézve nem látnak mást és senkit, csak Jézust. Úgy, ahogy megismerték. És egy figyelmeztetés: Jézust kell hallgatni. Ez ugyanis elegendő ahhoz, hogy az ember Isten világával kapcsolatban legyen és maradjon.

IV. Beszélgetés:

Mennyország: nem az a döntő, hogy milyennek képzeljük el. Isten világában azok lesznek, akik hallgatnak Jézusra. Ez a tennivalónk!

V. Aranymondás:

Azok a beszédek, amelyeket én mondtam nektek: lélek és élet. Jn 6,63.



zásra kerül sor. Ez annak a jele, hogy az ember erőtelen. Jézus mégis vonzza az embereket... Van még reménység, mert itt van Jézus.

Ezután hangzik el több dolgot követően Jézus kérdése, amikor a tanítványok hitelenségével és tehetetlenségével kerül szembe. Ez nemcsak panaszkodás és szemrehányás, hanem azt is jelzi, hogy ez hozzátartozik Jézus küldetéséhez. Ezt kell elszenvednie. Haláláig. Majd Jézus halála indítja el tanítványait a hit útján.

A Gonosz lélek meg akarja mutatni, hogy hatalma van. De Jézus maga elé hozatja az „epilepsziás” fiút. Jézus jelenlétében jön a roham a fiúra. Vízbe/tűzbe vetette fiát a Sátán, akinek igazi szándéka a pusztítás. Gyakran úgy jenek meg, mint aki a javunkat akarja (bűneset): de becsapja az embert. Látszólag az ember pártján áll, de tulajdonképpen emberellenes.

Egyetlen hívő van: Jézus. Az apa, a tanítványok, a tömeg – nem hisz. Minden lehetséges a hívőnek: „hiszek!” – vágy ez, a fián segíteni kívánó apáé. Ez indítja el a megoldás felé az ügyet. „Hiszek! – Segíts!” – És a dolgok menete megváltozik. Itt is jelentkezik az *imádság* fontossága. – Vannak helyzetek, melyeket nem lehet megoldani vitákkal... – csak imádsággal.

II. Fő mondanivaló:

Hitelenségükkel szenvedést okoznak Jézusnak, de ennek felismerése vágyat kelt az igazi hit iránt, és ebből fakad, hogy segítséget kérnek (imádkoznak)...

III. Tanítás:

Bevezetés:

Milyen nehezen fogadjuk el az igazi arcunkat! A legtöbb fényképünket rossznak látjuk. Nem szeretjük a magunk arcát. Milyen nehéz elismerni, hogy „nincs hitem!” – Jézusnál megláthatjuk: milyenek vagyunk. Felkiálthatunk: „Segíts!” És ő új arcot adhat.

Történet:

1. Valami nincs rendben a tanítványok között (láthatja már messziről a hegyről lefelé jövő Jézus).

2. Amikor az otlévők észreveszik Jézust, hozzá futnak. Látszólag háttérbe szorul a vitatkozás, de Jézus rákérdez: „miről vitakoztatok?”

3. Az apa panaszodik Jézusnak: „tanítványaid nem tudták meggyógyítani a fiamat.”

4. Ekkor fölkiáltott Jézus: „Hitetlen nemzedék!” (Tömeg – tanítványok.) Ha az övéi gyengék, bizalmatlanok, ez Jézus szenvedése is.

5. Jézus kiadja az utasítást. „Hozzátok ide!” – és rájön a fiúra a roham. Mikortól? Gyermekkora óta. Sokszor vetette a vízbe is, tűzbe is. A Sátán mindig rosszat akar.

6. Amikor az apa panasza elhangzik, bizalmatlanul adja elő vágyát: „Ha valamit lehet tenni...” A hitetlen tanítványok miatt hitetlenül áll Jézus előtt. E hitelenségre válaszolja Jézus: „a hívőnek minden lehetséges.” Jézus saját hitére utal. Az apa félreérti, de rájön, hogy a „hiszek” nem igaz. Kimondta hát, hogy tulajdonképpen hitetlen vagyok – és ezzel indult el a hit felé.

7. Az esemény egyre tovább bonyolódik, és parancsol Jézus a léleknek. A gyerek fölkiált, földre esik: látszólag Jézus nem tud segíteni.

8. Jézus azonban fölemeli a gyereket: Él a gyerek. Nem volt oka/alapja a tömeg hitetlenségének.

Nem imádkoztatok! Ez a fajta semmivel sem űzhető ki, csak imádsággal. Szabad hitetlenül is imádkozni: „Uram, én nem tudok hinni; Segíts!” – (Én szoktam így imádkozni.)

IV. Beszélgetés:

Fénykép. Ha fényképünket együtt nézzük Jézussal, s azt mondom, hogy ez nem én vagyok, – Jézus kiderítheti, hogy de igenis ez vagy. Hitetlen vagy. De nem kell kétségbe esnem: Jézus tud segíteni!

V. Aranymondás:

„Hiszek, segíts hitetlenségemen!” Mk 9,24

25. Bizodalmunk megteremtője Mk 9,33–37. 10,13–16



I. Általános megjegyzések:

A két szakasz között tartalmilag nincs összefüggés. Jézus átöleli a hozzá vitt gyermekeket. Ez nem szentimentalizmus, hanem közösségvállalás: a gyermekek Jézuséi! (Nincs ártatlan gyermek.) A kegyelmes Jézus mozdulata ez.

Megjegyzés: megint a házban.

Othton. Együtt van a tanítványokkal. „Miről vitakoztatok az úton?” Egymással, azaz Jézus háta mögött. Nem vonták bele Jézust. Nem akarták, hogy Jézus tudjon róla. Témája: ki a nagyobb? – Mindig nagyobbak akarunk lenni. – A tanítványok nem válaszolnak: hallgatnak. Ellenállnak, mint máskor az írástudók. Ekkor Jézus egy gyermeket átkarol, ami azt jelzi, hogy közösséget vállal vele. Aki igazán nagy akar lenni, szolgálnia kell (kiszolgálni az asztal körül – ApCsel 7 szerint). Ha tudtok a gyereknél is kisebbek lenni. Aki kiszolgál, az kisebb...

Mi volt a helyzet Jézus korában? Érdekes ellentmondás van a zsidóságban a gyerekről.

= 1. Isten áldása a gyermek. Szerencsétlen a gyermekeken család. Isten ajándéka a gyermek. Kiváltképp a fiúgyermek.

= 2. A gyereket nem tartják Isten országára alkalmasnak. A zsidók csak a teljesítmény oldaláról tudták gondolni a kérdést: aki ismeri, tudja, megtartja a törvényt... Mert a gyermekek nem teljesítik. Gyermek nem tud felmutatni érdemeket. Ezért is nem akarják a gyermekeket Jézushoz engedni. Mit keresnének ott? De Jézus szól: „Éppen ezeké az Isten országa!” Mert semmit nem tesznek érte. Aki nem úgy fogadja az Isten országát, az semmiképpen nem megy be abba. Aki a teljesítményére számít, nem jut be. Aki Jézussal kerül kapcsolatba (ez nem teljesítmény, hanem kegyelem), az jut be Isten országába.

II. Fő mondanivaló:

Az igazán Jézusé, aki vállalja kicsiségét. Aki Jézusé, az benne van Isten országában.

III. Tanítás:

Bevezetés:

Beszélgessünk a gyermekek világáról... (Lovat – alulról fényképezve. Így nagyobbak, hatalmasabbak, ijeszetőbbek.) Ami nem valóság, azt is belelátja a gyermek. „Medve van a híd mellett.” A gyerek odalátta... Ő úgy látta. – Meglátatni,

hogy nem kell félnetek, mert Jézus szeret benneteket és ez nagyon nagyon értékeljétek!

Történet:

1. Jézus együtt van otthon a tanítványokkal, – de ideges a hangulat. Valami történt a tanítványok között.

2. Jézus persze tudja, hogy mi történt. (Senki sem árulkodott neki...) „Ki a legnagyobb?”, ... Volt, aki nagy akart lenni.

3. Jézus nagyon szelíden beszélt a tanítványokkal. Nem marasztalja el őket, de a lényegét megmondja: az első legyen mindenki szolgálója. Gyereket állít elébük: akkor, ha kiszolgálják a kisgyermekeket, akkor lesztek legnagyobbak.

4. Gyerek. Áldás. Isten országából kitiltott. 13 éves korától számított a gyermek nagykorúnak.

5. Ezt vallották a farizeusok is, hogy az embernek érdekelnie kell rendelkeznie, hogy bejusson Isten országába.

Gyerekek. A tanítványok el akarták kergetni. Nem Jézus féltették, hanem a gyerekeket megvetették. Jézusnak kellett tanítványait figyelmeztetni.

Űbe vette őket és megáldotta őket. Jézus a legkisebbeknek is szolgál. Isten országa akkor nyílik meg, ha az ember tud ilyen „nem fontos” lenni, ha tud szolgálni a legkisebbeknek is.

IV. Beszélgetés:

A gyermek nem jobb és tisztább, mint a felnőtt, hiszen a bűn rontása bennük van, csak a gyerek tud gyerek lenni, kicsi lenni, és rá tudja bízni magát a felnőttekre. A bízás képessége – talán többlete.

Milyen megkülönböztetett helyzetben vagyunk, hogy arra bízhatjuk magunkat, aki tudott a legkisebb lenni a kereszten.

V. Aranymondás:

Maga a Lélek tesz bizonyosságot a mi lelkünkkel együtt arról, hogy valóban Isten gyermekei vagyunk (Rm 8,16)

VI. SZOLGÁLÓ ÚR

26. Az Isten Fia

Mk 15,33–41.



I. Általános megjegyzések:

1. Az új fordítás a mi óra-beosztásunkat követi. 12 óra, 3 óra: „Isten léptékei”, cselekedetének egymást követő mozzanatai. Az események menetét nem emberek határozták meg.

2. „sötétség”: Isten ítélete. Most megy végbe Istennek a bűnfeletti ítélete. Jézuson. A sötétség Jézus haláláig tart: azzal vetett véget Isten ítéletének.

3. Jézus hangos kiáltása anyanyelvén: „Elói...” így is érthető: „Eljájáu”, „Illés”. A kiáltás értelme:

a) Isten valóban elhagyta Jézust. Valóságos az ítélet! De csak így menekülünk meg Isten ítéletétől.

b) Jézusnak most már csak Istennel van dolga.

4. A kárpit kettészakadása egyrészt a templom pusztulását hirdeti, másrészt szabadabbá teszi az utat Istenhez. Az igazi Főpap halála megszünteti az ószövetségi papi szolgálat jelentőségét.

5. A százasos a maga pogány hite kifejezésével vallja: ez az ember „Isten fia”. Ez a bizonyágtétel most hangzik el először az evangéliumban! A „volt” Jézus egész életére utal.

6. Hiányoznak a tanítványok, csak a százasos és az asszonyok vannak közel Jézushoz. Kialakul a jövő gyülekezete!

II. Fő mondanivaló:

Jézus Isten ítéletét veszi magára, hogy a hozzá tartozókat megmentse az ítélettől.

III. Tanítás:

Bevezetés:

Mi a világ legfontosabb eseménye? Hányféle válasz lehetséges? Az ige bizonyágtétele: Jézus kereszthalála.

Történet:

1. Szokatlan, hogy Jézus haláláról beszélünk, amikor szenvedése még szóba sem került. De így érzékeltetjük annak páratlan voltát.

2. A kereszten nem akárki hal meg, hanem Isten Fia. Most csaka százados látja így. Szava azért hangzik felénk, hogy mi is így lássuk és életünk legyen!

3. Mi utal Jézus halálának páratlan voltára?

a) A 12 órától 3 óráig tartó sötétség.

b) Jézus kiáltása, amit „félrehallanak”.

c) A templom kárpitjának kettészakadása.

4. Épp most hiányoznak a tanítványok, akiknek tovább kellene adniuk, amit láttak és hallottak. Helyettük a százados szól és az asszonyok „látanak”. Nem hiányzik a gyülekezet!

IV. Beszélgetés:

Hogyan fordította meg Jézus halála az ember sorsát? Ezt a fordulatot csak az Isten Fia – Jézus tudta megvalósítani. Halála ezért a világtörténelem legfontosabb eseménye.

V. Aranymondás:

Ó a mi békességünk (Ef 2,14)

27. Tiérettetek...

Mk 14,12–25



I. Általános megjegyzések:

1. Jézus alakítja az eseményeket.

2. A páskavacsorát csak Jeruzsálemben lehetett megenni. Az ottani családoknak helyet kellett lakásukban biztosítani ehhez az idegeneknek is. Ezen az estén Jeruzsálemhez tartozónak fogadtak el olyan helyeket is, amelyek egyébként nem voltak részei a városnak.

3. Ezen az estén a városban tartózkodók száma jelentősen megnövekedett. (Josephus szerint pl. 66-ban, amikor Titus körülfogta Jeruzsálemet, egymillió ember rekedt ott.) Valószínűbb, hogy a 30 000 (harmincezer) lelket számláló közösség az ötszöröse duzzadt.

4. A vízhordás asszonyi munka volt, így feltűnő lett, amikor férfi vitte a vizeskorsót.

5. Mindegyik tanítvány lehetségesnek tartja saját árulását. Valamennyien „bűnösök”, akikkel együtt eszik Jézus. Ez az együttlét számukra az örök élet ígéretét is hordozza.

II. Fő mondanivaló:

Jézus minden bűnösrel vállalja a közösséget, hogy bűneiből örök életre szabadítsa meg őket.

III. Tanítás:

Bevezetés:

Kikkel vagytok szívesen együtt? Nem mindenkivel! Az asztalunkhoz sem engedünk akárkit. Akivel ezt megtesszük, azzal szorosabb kapcsolatba kerülünk. Jézus idejében az egy asztalnál ülés igen szoros összetartozást jelentett!

Történet:

1. Előkészület a páska megünneplésére. Minek az ünnepe? Mikor tartották? Hol? Jézus rendelkezik.

2. A tanítványok Jézus szava szerint cselekszenek.

3. Este az ünnepi asztalnál. Jézus váratlan bejelentése: az asztalnál (!) áruló is ül. Mindenki magára gondol. Jézus nem nevezi meg árulóját. Ezzel azt adja értésükre, hogy – mivel bármelyikük lehet az áruló – bűnösök ülnek az asztal körül.

4. Szétesik a páska-vacsora kerete: Jézus eltér a hagyománytól. Önmagára, halálára irányítja tanítványai figyelmét. Minden értük történik. Nekik és minden bűnösnek út nyílik az életre.

IV. Beszélgetés:

Az úrvacsoráról.

V. Aranymondás:

Aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, annak örök élete van. (Jn 6,54.)

28. Az egyedül maradt Jézus lesz a társunk Mk 14,26–42.



I. Általános megjegyzések:

1. A „megbotránkozni” szó eredete: az állatokat elfogó csapdának volt olyan része, amelyet ha megérintett az állat, a csapda összezárult és megragadta úgy, hogy nem tudott szabadulni. A szó olyan helyzetet jelöl, amely hatalmába keríti az embert, foglyul ejti, teljesen lefoglalja.

2. Jézus és tanítványai nehéz órák előtt vannak. Ami erőfő: az következik, amiről már beszélt Isten, „ami meg van írva”. Ugyanakkor ígéret: Jézusra élet vár és erre az életre hívja tanítványait is: „miután feltámadtam, előttetek megyek Galileába”.

3. Jézus és tanítványai eddig együttvoltak, mostantól kezdve egyre inkább egyedül marad Jézus. A megváltás művét egyedül végzi el! Semmiféle „emberi” nem járul hozzá! Éppen ezért bizonyos, nem kételkedhetünk megtörténtében.

4. „Elég, eljött az óra!” Az „elég” (apekhei) az üzleti életből kölcsönzött szó, értelme: „a számla ki van egyenlítve”.

II. Fő mondanivaló:

Jézus egyedül marad, így fizet bűneinkért. Innen indul reménységünk: sohasem maradunk egyedül.

III. Tanítás:

Bevezetés:

Vesznék valamit a boltban, nincs elég pénzünk, nem tudjuk kifizetni. Micsoda szegény! Utalás a 10 000 talentummal adós szolgára! Isten előtt ilyen helyzetben vagyunk mindnyájan. Jézus azonban segített rajtunk.

Történet:

1. Jézus és tanítványai beszélgetnek az Olajfák hegyére vivő úton.

2. Péter fogadkozása, Jézus figyelmeztetése.

3. Az Olajfák hegyén.

IV. Beszélgetés:

Próbáljuk azt megértetni, hogy Jézus fokozatosan egyedül marad. Milyen rossz lehetett ez számára! Nekünk azonban bátorítás: minket Jézus sohasem akar magunkra hagyni. Szinte „megfizetett” azért, hogy ez igaz legyen.

V. Aranymondás:

Fordulj felém, és könyörülj rajtam, mert magányos és nyomorult vagyok. (Zsolt 25,16.)



I. Általános megjegyzések:

1. Mi van Júdás árulása hátterében? Pénzéhség, vagy így akarta a messiási felkelés megindítására kényszeríteni Jézust?

2. Júdás azt „árulta el”, hogy azon az éjszakán hol tartózkodik Jézus.

3. Júdás szava: „...vigyétek be biztos kísérettel” – arról tanúskodik, hogy Júdás számol a lehetőséggel: a galileai zarándokok kiszabadítják Jézust.

4. „rabló”: messiási lázadó. Jézus elutasítja szolgálatának ilyen értelmezését.

5. A főpapi tanácsról: 71 tagú testület. Tagjai: főpapok (főpapnak számított, aki akár csak egyetlen napig viselte ezt a tiszteletet), vének (tekintélyes jeruzsálemi polgárok), írástudók. A tanács tagjai felé az volt az igény, hogy ne váljanak nevetőségessé! Házas embereknek kellett lenniük. A tanács döntése akkor volt érvényes, ha legalább 23-an voltak együtt. A tagok nem lehettek fiatalabbak 40 évesnél. A tanácsban úgy kellett elhelyezkedniük, hogy mindenki mindenkit lásson. A tanácskozást a főpap vezette. A szavazás egyenként történt és a legfiatalabb kezdte. Ha halálos ítélet lehetőségére merült fel, akkor az „életre” és „halálra” szavakkal kellett szavazni.

6. A tanúvallomások akkor voltak érvényesek, ha két tanú vallomása megegyezett. (Vö. Mk 14,59) Jézus perében emiatt következett be a „holt pont” és ekkor vette kezébe a főpap a dolgok irányítását. Ha Jézus nem válaszolt volna kérdésére, a tárgyalást abba kellett volna hagyni és Jézust szabadon bocsátani!

7. A 65. vershez: Az istenkáromlót minél mélyebben kellett megalázní.

II. Fő mondanivaló:

Jézust kitaszították Isten ószövetségi népének közösségből, de ezáltal nyílt lehetőség számunkra, hogy Isten új népe közé tartozzunk.

III. Tanítás:

Bevezetés:

Tudjátok, mi az a „lefokozás”? Ha egy tiszt pl. hazaárulást követett el, a katonák előtt letépték rendfokozatát, elvették kardját, majd következett az ítélet végrehajtása, amely igen sok esetben a kivégzés volt.

Jézust is „lefokozták” – kitaszították Isten népének közösségből, – így lett helyünk ennek a népnek soraiban!

Történet:

1. Együtt van a főpapi tanács! Beszéljünk róla!

2. Hozzák Jézust. Mít tett? Hol vannak a tanúk? Hogyan vallanak?

3. Csikorog az „igazságszolgáltatás”, a tanúvallomások nem egyeznek.

4. A főpap beavatkozik. Igaz, mindent egy lapra tesz fel: ha Jézus nem válaszol, szabadon kell bocsátani.

5. A főpap megkönnyebbülésére Jézus szól. Az igazat mondja önmagáról. A főpap és a tanács azonban istenkáromlást kiált.

6. Szavazás következik. Legtöbbször ez hangzik el: „halálra!” (Arimáthiai József? Nikodémus?)

7. Útik, leköpi Jézust: nincs helye népe közösségében.

IV. Beszélgetés:

Mit jelent a „kitaszítottság”? A kárhozatot! Ezt vállalta

Jézus. Mindent megcselekedett azért, hogy örök életünk legyen!

V. Aranymondás:

Az ÚR nem hagy el téged, és nem marad el tőled (5Móz 31,8)

30. Miattam és helyettem

Mk 14,66–15,15



I. Általános megjegyzések:

1. Fialat rabszolgályn szőlítja meg Pétert, aki nem meri vállalni Jézushoz való tartozását.

2. Pilátus erősen gyűlölte a zsidókat, Jézus pörében mégis meghatrált vezetők előtt. Korábban amikor csak lehetett, erélyesen lépett fel velük szemben.

3. A főpapoknak jó kapcsolataik voltak Rómával és nem volt mellékes, hogy milyen híreket juttattak oda.

4. Barabás messiási lázadó volt és kivégzésére várt. Az volt a bűne, amivel Jézust vádolták – igazságtalanul.

II. Fő mondanivaló:

Miközben a bűnösök szabadon vannak, az ártatlant tartják rabságban és ítélik el.

III. Tanítás:

Bevezetés:

„Rehabilitáció”. Valakit elítéltek, elvették szabadságát, korlátozták jogainak gyakorlásában. Majd kiderült a tévedés, igazságot szolgáltattak neki, kárpótolták.

Rehabilitálták-e Jézust? Csak az Isten, amikor feltámasztotta. Jézusnak a bűnösök sorsát kellett elszenvednie világunkban, hogy Megváltónk legyen.

Történet:

1. Péter a főpap udvarában. Itt alkalma nyílik arra, hogy megvallja, kihez tartozik. Igaz, jelentéktelen emberek állnak csak vele szóba: egy fiatal rabszolgályn, néhány szolga. De ezek előtt sem meri vállalni Jézust. Beteljesedik Jézus szava.

2. Világosodik, amikor Jézust Pilátushoz viszik. Kicsoda Pilátus? Mindig keresztülvitte akaratát, most azonban gyengének tűnik. Az az érzésünk, hogy a főpapok azt tesznek vele, amit csak akarnak.

3. Pilátusnak szorongattatásában mentő ötlete támad: néha, nagy ünnepen, a nép kívánsága szerint szabadon szokott engedni egy-egy foglyot. (Az előtte álló Jézuson kívül van még egy rab a siralomházban: Barabás.) Úgy gondolja, hogy kérdésére csak egyetlen válasz lehetséges, ezért megszólal: „Akarjátok-e, hogy elbocsássam nektek a zsidók királyát?”

4. Nem a várt választ hallja. A nép – főpapoktól befolyásoltan – Barabás szabadonbocsátását kéri!

5. Barabás szabad, Jézusnak keresztre kell mennie.

IV. Beszélgetés:

Figyeljétek meg, hogy ebben a történetben mindenkiről kiderül: bűnös. Péter is, Pilátus is, Barabás, a főpapok, a nép. Egyedül Jézus ártatlan. Mégis ő hal meg. Pilátus miatt, Barabás helyett, stb. Mi is mondhatjuk: miattam és helyettem.

V. Aranymondás:

Az Úr őt sújtotta mindnyájunk bűnéért Ézs 53,6.



I. Általános megjegyzések:

1. A keresztrefeszítést a megkorbácsolás előzte meg, amibe sokan belehaltak.

2. A zsidókat gyűlölő szíriai légió katonái gúnyolják Jézust. Nem minden esetben tették ezt.

3. Valószínűleg a keresztgerendát kellett Jézusnak a vállára vennie, amelynek súlya kb. 60 kg

lehetett. Ezt illesztették bele a Golgotán már felállított függőleges gerendába.

4. Galileában bizonyos tövises bokor ágait használták fűtésre, az fel lehetett halmozva a „kaszánya” udvarán is. A katonák aligha szántak időt arra, hogy koszorút fonjanak belőle, egy ágas-bogas darabot egyszerűen rátettek Jézus fejére.

5. A csúfolódók szava a lényegét fejezi ki: „másokat megmentett”. Ezt az által valóította meg, hogy magát nem akarta megmenteni. Megtehetette volna, mégsem szállt le a keresztről. Halála így lett üdvösségünk megingathatatlan alapjává.

II. Fő mondanivaló:

Jézus a kereszt megaláztatását vállalva, egészen biztosan megszerezte számunkra az üdvösséget.

III. Tanítás:

Bevezetés:

Ti, gyerekek, sokszor kezdték így a kérdést: „biztosan...?” Biztosan megkapok valamit? Biztosan mesélsz nekem? Biztosan szeretsz engem? – Jézusról hallva, talán ezt gondoljátok: biztosan meghalt értem Jézus? Biztos lehetek irgalmaságában?

Az evangélium válasza nagyon határozott: Nagyon sokan látták a kereszten Jézust. Ha hiszünk Benne, biztos az üdvösségünk!

Történet:

1. A katonák kegyetlen „szórakozása”. Majd Jézust ruhájába öltöztetik és sebekkel teli vállára ráteszik a közel 60 kg-os gerendát. Elindulnak a Golgota felé.

2. Cirénei Simont kényszerítik, hogy segítse vinni Jézusnak a keresztet. Jézus nagyon elcsigázottan ér fel a Golgotára.

3. Asszonyok közelednek, akik pohárban mirrhás bort hoznak. Így akarják csökkenteni fájdalmait. Jézus nem iszik a mirrhás borból.

4. Délelőtt kilenc óra, amikor megfeszítik. Hogyan történt? Mi okozta a megfeszítettek halálát? A kereszt felirata.

5. Gonosztevők között.

6. Csúfolódó tömeg, kárörvendő írástudók, Jézust zsidó farizeusok. A kiáltásból egy-egy mondat határozottabban kihallatszik: „Mentsd meg magad, szállj le a keresztről!” „Másokat megmentett, magát nem tudja megmenteni”. „Szálljon le a keresztről, hogy lássunk és higgyünk!”

Múltkor már hallottátok, hogyan halt meg Jézus a tömeg szeme láttára. Van számunkra bűnbocsánat, van üdvösségünk!

IV. Beszélgetés:

Kik találkoztak a keresztet cipelő Jézussal? Kik kísérték? Kik álltak a keresztje alatt? Mennyien látták, hogyan halt meg? Mindez biztat, hogy igaz.

V. Aranymondás:

(Jézus) önmagát adta értünk. Tit 2,14.

32. Jézus ma is él!

Mk 16,1–8.



I. Általános megjegyzések:

1. A „szombat” este 6-kor ért véget. Így szombat este még lehetett vásárolni.

2. A zsidóknál a megkezdett nap teljes napnak számított, így volt Jézus három napig a sírban.

3. „Napkeltekor”: nem egyszerűen időpontról tájékoztató

közlés. Új nap kezdődött az egész világ számára, olyan „napal”, amelynek világossága elúzi a halál sötétségét.

4. A feltámadás tényét nem lehet bizonyítani, csak bizonyosságot tenni róla. A fehér ruhás ifjú is ezt teszi.

5. Asszonyokat nem fogadtak el hiteles tanúknak. Isten azonban őket használja első hírnökként.

6. Az élő Jézussal ott találkozhatunk, ahol Ő mondja. „Galileában”.

7. Az asszonyok egyelőre semmit sem értenek. Csak „remegés és döbbenet” van a szívükben. Jézus él és tehetetlennek tűnő bizonyoságtévőin keresztül is folytatja szolgálatát.

II. Fő mondanivaló:

Az egyház és a keresztyén ember szolgálata csak azért eredményes, mert Jézus ma is él és cselekszik.

III. Tanítás:

Bevezetés:

Ugyanaz az eszköz (ecset, véső, író toll stb.) mennyire különböző alkotást hoz létre a járatlan ember és a művész kezében!

Történet:

1. Az asszonyok „szombat utáni” készülődése. Temetésre készülnek.

2. Út a sírhoz, napkelte előtt és alatt. Beszélgetés: bizonytalanság és tehetetlenség. Teljes csüggedés.

3. Pedig már végbement a történelem legnagyobb eseménye. A zárókő nincs a sír nyílásán. Igaz, a sír nem üres, de nem Jézust találják a sírban. Ők a halott Jézusnak akarnak szolgálni és az Élőről szóló üzenetet hallják.

4. Az ifjú szavai. A megbízatás.

5. „Remegés és döbbenet.” Egy szót sem szólnak. Mindez azonban semmit sem változtat a tényeken: Jézus feltámadt!

IV. Beszélgetés:

Miben hasonlítunk az asszonyokra? Bizonytalankodásunk, hitetlenkedésünk miatt semmire sem vagyunk jók! De ha Jézus „kézbe vesz”, alkalmassá tesz a szolgálatra, a bizonyosságtételre. Imádkozzunk rendszeresen azért, hogy Jézus használjon fel minél többünket!

V. Aranymondás:

Hála az Istennek, aki a diadalt adja nekünk Jézus Krisztus által! 1Kor 15,57.

*

(A rajzokat Pintér Győző Tibor készítette)

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Tisztelettel köszöntöm az Olvasót! Remélem összevont nyári számunkban talál hasznos olvasnivalót.

Itt kell jeleznem, hogy több értékes cikk már jóval a *határidő után* érkezett és így nem kerülhetett bele a nyári számba: pl. Weltler Rezső a Biblia és a computerizáció című egészen újszerű, figyelemreméltó írása, vagy dr. Mányoki János evangélikus válasza egy protestantizmust támadó publikációra – A „nyomda kegyetlen” szoktuk mondani, nem vár, s a határidő nem a szerkesztő bogara.

Néhány megjegyzés: Mivel semmiféle irodám és alkalmazottam nincs, nem tudok minden levélre és feltett kérdésre válaszolni és a megjelenő lap sem alkalmas arra, hogy ebben a keretben feleljek minden feltett kérdésre, ami közérdekű lehet, arra igyekszem válaszolni pl: „Miért kellett *Carl Mau*, egykori LVSZ főtítkár halálával kétszer is foglalkozni? – Az egyik közlés híryanag volt ökumenikus keretben, a másik személyes megemlékezés a szerkesztő részéről, hiszen nagyon közel állt hozzám az elhunyt – Miért marad ki egy-két elhunyt lelkésztestvérünk nekrológia, vagy temetésén lehangzott ige-hirdetés szövege? – Csak azt tudom hozni, amit beküldenek. – Miért hozzuk a Bohus–Havasi katechetikai anyagot megint, egyszerűbb lett volna külön füzetkében megjelentetni? – Segíteni akartunk azzal, hogy ismét helyet biztosítottunk városi iskolát vezető lelkészeknek, vagy laikus munkásoknak használható anyagot. Tapasztalat szerint sokan használják ezt évi munkájukban vezérfonalként. – Miért hanyagoljuk el egyes régiókat – másokat (pl. Bp.) favorizálunk? – A többször felvetődő kérdésre ugyanazt tudom válaszolni, mint eddig. Espereseinknek vagy LMK-vezetőinknek ki kellene lépni némaságukból egy-egy egyházmegyében. Vannak krónikusan hallgatók! Kezemben semmi hatalom nem összpontosul, senkit sem kényszeríthetek cikkírássra, beszámolóra, tervezésre...

Olyan lapunkba való anyagok, amelyek még *ősszel is ak-*

tuálisak lehetnek, várólistán állnak: Pl. *5 nyelvű interjú az LVSZ kommunikációs szakértőivel – Fundamentalizmus kérdése evangélikus és rk. szempontból (osztrák konferencia).* – *Ausztria új szerepe a közép-európai régióban evangélikus, általában protestáns szempontból.* – *Az írott és elektronikus média és az egyház (egyetemi lelkészek konferenciája Mödling)* – *Kettőség a római katolikus ökumenikus megnyilvánulásokban, stb.*

Miért nem közöljük a Fórumban felvetett kérdésekre a válaszokat is (Bonnyai: Golgotha... Hafenschner: Miért nem tanítok a Teológián?) Elvileg csak azokra nem közöljük a választ, amikre nem futott be ilyen. Megismételni a kérdéseket nyilván nem szabad. Egyébként a Fórumban nem csak kérdéseket, hanem sajátos véleményeket is publikáltunk. Ezek közül néhány nem is vár választ.

Megszólaltak a *nyugdíjasok*. Egy levélből idézek: „*Örömmel fogadtam a nyugdíjas lelkészekről készített beszélgetést a Kossuth adón – evangélikus félóra keretében. * Hosszabb ideje úgy érzem, hogy a nyugdíjas lelkészek ügye mostoha kérdése egyházunknak. Ezt azért tartom különösképpen fájdalmasnak, mert nem egyezik azzal, amit a Biblia közöl a gyülekezeti „vénekről”. (Nem az anyagi helyzetünk fáj – írja részletesen, hanem...) Az fáj, hogy kívül kerültünk az egyház életén. Ismereteinket, tapasztalatainkat jobban lehetne beépíteni az egyház életébe. Fájdalmasnak tartom azt is, hogy nincs igazán hasznos kapcsolatunk a szolgálatban állókkal, különösen a fiatalokkal...*” Akkor, amikor 250 lelkészünk számához arányítva a 120-nál több nyugdíjas igen magas arányszám, valóban megfontolandó kérdés az itt felvetett. Még szolgálni vágyó, hasznos tevékenységre képes, szívesen dolgozó, aktív nyugdíjasokra érdemes lenne a jövőben több figyelmet fordítani!

Jó olvasást, elmélyült gondolkozást, lelki gazdagodást kívánok a nyárra és ezentúl is várom Olvasóim véleményét, kritikáját, segítőkész megnyilvánulásait! Szeretettel

a szerkesztő

KORRIGENDA

A Lelkipásztor 1995/6. számában megjelent édesapánk, n. dr. Schulek Tibor egy munkája, Bornemisza Péter gyónó imádsága címmel. Sajnálatos, hogy a szedő Bornemisza nevét a mai helyesírási szabályok szerint következetesen Borne-

misszára javította át. Kérjük a következő helyesbítés közlését: Bornemisza Péter nevét mindig az sz megkettőzése nélkül, sz-el írta.

Thurnayné Schulek Vilma